

Trimestrial de cultură editat de CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU CONSERVAREA ȘI PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE GORJ
cu sprijinul CONSILIULUI JUDEȚEAN GORJ

ARGHEZI și TITULESCU sau despre furnizorul aproape exclusiv de idei și soluții al Europei Occidentale

La 4 martie 2022 se împlinesc 140 de ani de la nașterea marelui diplomat român și european, de obârșie, prin tatăl său, Ion Titulescu, din Titulești-Olt. El a fost cunoscut ca prefect al județului Dolj, președinte al Curții de Apel din Craiova și deputat în Parlament sub guvernul Ion C. Brătianu; era descendent al unei familii de moșneni și fiul protopopului Nicolae Economu. Cum așchia nu sare departe de pom, fiul său a devenit unul din ctitorii de frunte ai României Mari, cel care a dat o strălucire aparte politicii externe românești, timp de două decenii. Nicolae Titulescu a avut mulți și devotați prieteni, dar și dușmani cât cuprinde. În primul rând pe Carol al II-lea, monarhul care în invidia și megalomania fără margini, și-a ostracizat până și pe Mama sa¹, căutând pe toate căile să îl înlăture și chiar să îl suprime pe marele diplomat.² Mulți dintre contemporanii săi din țară și de peste graniță l-au evocat cordial pe diplomatul român pentru faptele sale; alții - cu o căldură sinceră și dreaptă ca distins bărbat de stat. Dintre sutele de voci o amintesc doar pe cea a lui Edouard Herriot, fost prim-ministru al Franței, personalitate marcantă a celei de-a treia Republici Franceze. Marele demnitar al Hexagonului spunea: „Acest ministru al unei țări mici face o politică în stil mare. Ce om uimitor! În politica externă e imbarcat pe o firavă luntrișoară, pe care o conduce ca pe un vapor mare, în politica internă stă călare pe o scândură putrezită, căreia până la urmă îi dă o stabilitate de stâncă”.

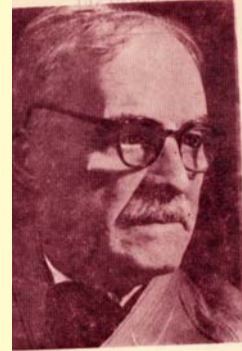
În 1928, când Arghezi îl evocă prima oară în scrierile sale pe Nicolae Titulescu, diplomatul încă nu ajunsese la apogeul carierei; abia în următorii ani devine de două ori Președinte al Ligii Națiunilor, lucru nemaiîntâlnit în istoria organizației. Așadar, Poetul și pamfletarul nepereche, îi face portretul în *Bilete de papagal*, publicație modestă ca format, pe care o tipărea cu puținii bani de care dispunea. Nu l-a poreclit, cum s-ar putea crede, ci mai degrabă l-a mângâiat: *Precepețul*.³

O demonstrație tipic argheziană, scrisă într-un limbaj pe care doar românii, în special oltenii, îl pot dezlega și savura.

● Nicolae MAREȘ

(continuare în pagina a 2-a)

Enciclopedia Arghezi

Tudor Arghezi

Tudor Arghezi face parte din categoria marilor poeți care trăiesc în sfera reverberațiilor biblice și a limbajului autoreflexiv. Considerat de Alex George „Marele Alpha”, Tudor Arghezi impresionează cititorul de azi prin reflecții și meditații grave asupra sensului existenței, asupra vieții și asupra morții. Ne aflăm în fața unui univers liric original, care a marcat definitiv formulele poetice românești din secolul al XX-lea. El se află și azi în atenția criticii literare, fiind, fără nicio îndoială, un autor care trebuie redescoperit. Născut la 21 mai 1880 la București, Tudor Arghezi a străbătut șapte decenii de activitate literară, șapte decenii de frământări și de încercări de a descoperi „cuvinte potrivite” pentru șlefuirea imaginarului poetic surprins în peste 30 de volume de „Scrieri”.

Arhicunoscutele monografii dedicate lui Tudor Arghezi de Nicolae Balotă și Alex George sunt completate fericit de o nouă cercetare riguroasă, realizată de această dată de Zenovie Cărlugea. „Cercetător statornic al literaturii române, Zenovie Cărlugea are alura unui veritabil enciclopedist, dacă luăm în considerare fie și numai monumentalele sinteze pe care le numește drept Dicționare esențiale” afirma Constantin Cubleșan în revista *Scrișul românesc* nr. 7 (203) din iulie 2020. Și așa este. Cartea elaborată de scriitorul Zenovie Cărlugea este o adevărată enciclopedie dedicată operei argheziene.

Apărut la Editura Tipo-Moldova, în 2019, *Dicționarul esențial – Oameni din viața lui Tudor Arghezi* se înscrie în seria dedicată de autor unor personalități de excepție precum Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Constantin Brâncuși. Ne aflăm, fără nicio îndoială, în fața unei cărți ample, care conturează o personalitate literară de excepție. Nimic nu a rămas pe din afară: orice întâlnire, orice tip de conexiune, orice referință la viața și opera lui Tudor Arghezi se găsește în acest volum impresionant.

● Maria-Daniela PĂNĂZAN

(continuare în pagina a 2-a)

● viziune demiurgică și spiritualizată a artei brâncușiene

BRÂNCUȘI PE CALEA DESĂVÂRȘIRII

(Editura Biscara, București, 2021, 79 p.)

„Brâncuși pe calea desăvârșirii” este a șasea lucrare dedicată de hermeneutul Lucian Gruia (poet, prozator, eseist, critic și istoric literar) celui ce îndeobște este cunoscut drept „părintele sculpturii moderne”, după: „Universul formelor lui Brâncuși” (2001), „Brâncuși – repere și interferențe” (2001), „Momentul revelației în Templul brâncușian al eliberării - de ar fi fost să fie...” (2004), „Comentarii la exegeza brâncușiană – recenzii” (2012) și „Brâncuși și reveriile materiei” (2014). Dacă mai adăugăm comunicările susținute la diferite simpozioane locale și naționale ori în cadrul Academiei Române, secțiunea de filosofia istoriei, îndeosebi la Institutul de Filosofie al Academiei Române, am putea realiza exact că, dincolo de alte „iubiri” ale interpretului („Lucian Blaga, universul clepsidră și matricea stilistică – 2019, „Triptic spiritual: Eminescu, Blaga, Brâncuși” – 2008), Brâncuși constituie un permanent prilej de meditație și abordare în registre eseistice cât mai originale.

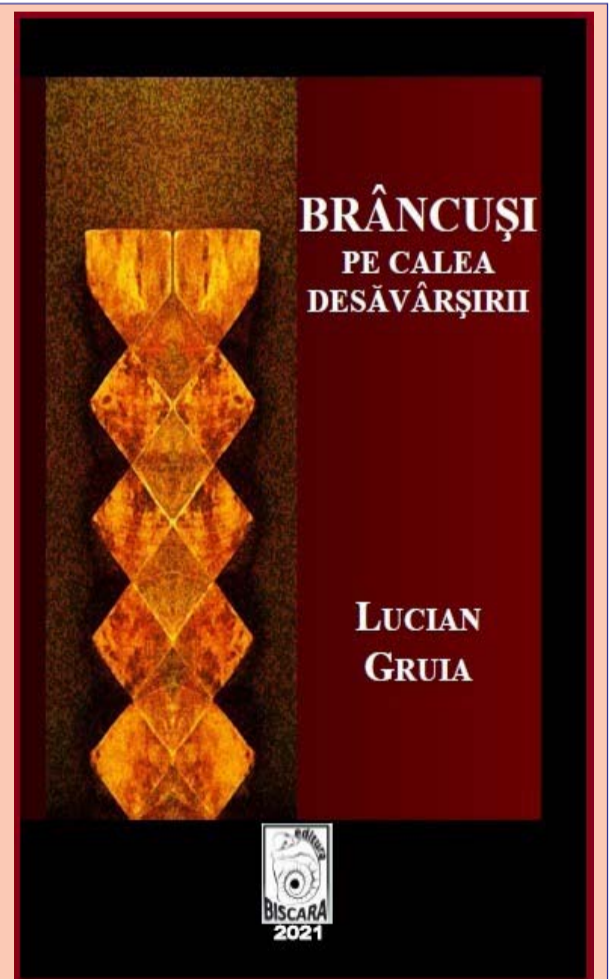
● Zenovie CĂRLUGEA

Recenta culegere de eseuri cuprinde un triptic interpretativ dispus în trei „capitole”, mai exact studiile „Brâncuși demiurg”, „Brâncuși pe calea desăvârșirii” și „Coloanele brâncușiene, trepte pe calea desăvârșirii”, dezvoltându-se așadar unul din altul și completându-se ca atare.

Primul eseu, „Brâncuși demiurg” dezvoltă ideea că întreaga sculptură brâncușiană nu este decât metamorfoza unei singure forme plastice – *ovoidul*, urmărit în variile ipostaze ale statuariei, de unde o altă idee privind materializarea unei „mitologii cosmologice” pe triada: *oul primordial – țestoasa (imago mundi) – axa lumii*. Ba mai mult, materializarea formelor plastice brâncușiene ar avea ca prototipuri ființe reale, „după modelele platonice și biblice”...

Ideea că morfologia sculpturală brâncușiană ar avea la origine „ovoidul” circulă în exegeza brâncușiană. Iată, recent am comentat lucrarea dnei Suzana Holan, cercetător vreme de două decenii la Institutul de Fizică Atomică de la

(continuare în pagina a 3-a)

ARGHEZI și TITULESCU sau despre furnizorul aproape exclusiv de idei și soluții al Europei Occidentale

(urmare din pagina 1)

Este realmente intraductibilă analogia pe care o face publicistul între negustorii olteni, de pe Jii și de pe Amaradia, vânzători cu un cântar agil, „fabricat dintr-o ghiulea cu inel, preumblată pe un răboj de fier, prin creștături, ce descumpănea tirizia concavă, totdeauna în folosul zarzavagiului din Gorj”, și diplomatul Titulescu /.../. Astfel, aflăm că sătenii din cele cinci județe de peste Olt, cu ajutorul unui aparat al echilibrului instabil, „surăzând și mobili în pledoariile lor fără sfârșit, purtători de cobilițe grele și de marfă frumoasă vie, au sustras magnetic din capitalul orașelor, leu după leu, pol după pol și sutar după sutar, transportând prada pe ouă și pe drăgănele acasă”. Îi compară stihuitorul *Florilor de mucigai* pe acești olteni cu „rânduneaua care își construiește gospodăria confortabilă din firimituri, ciupind noroiul și ridicându-l în streșini”.

Cu mândrie marele poet constată că, atunci când olteanul /despre Nicolae Titulescu e vorba/ „a intrat pe drumurile celelalte, ale inteligenții științifice, s-a vădit deopotrivă destoinic și repede a cucerit și piața intelectuală – și la patruzeci de ani a dat naștere unui diplomat de statura domnului Titulescu, marele nostru Precupeț. Dovlecei, dovlecei: noi smochine, noi alune, noi alune, noi roșcove, noi; Precupețul României e furnizorul aproape exclusiv de idei și soluții al Europei Occidentale. Merele lui au plăcut chiar când a dat drumul unui creșcă încât Mussolini, Poincaré și Chamberlain consumă exclusiv din coșul precupețului nostru. Și chiar atunci când poamele lui par nițel bătute, flămândul nu le vede și le mănâncă, înainte de-a le fi observat; căci pe când precupețul *tomnește*, vorba lui joacă, mintea lui înfășoară, farmecul lui ametește, șoapta seduce. Unguroaicele politice au încercat să-l ducă în subsol; el își face serenada numai la fereastră! Bucătăria pute și lui îi plac sărutarea și mirosul de razachie al fluierului, pe care cântă. Pe nebăgate de seamă, Precupețul nostru a transportat încet acasă, în lei, în poli și în sutari, averile, din care trăiesc popoarele și se împuternicesc: prestigiul”.

¹ Nicolae Mareș, *O stea pe cerul românesc, Regina Maria a României*, Editura Fundației România de Măine, București, 2019, ediție italiană 2021

² Cf. George G. Potra, *Pro și contra Titulescu*, Fundația Europeană Titulescu, ediția II-a, București 2012.

³ T. Arghezi, *Precupețul*, în „Bilete de papagal”, nr. 25, 1 martie 1928, p. 1; vezi și Tudor Arghezi, N. Titulescu, în *Scrieri*, vol. 33 (Proze), Editura Minerva, [București], 1983, pp. 83–84.

(urmare din pagina 1)

Enciclopedia Arghezi

Oamenii din viața lui Arghezi, de la A la Z, sunt surprinși în aproape 800 pagini de istorie literară. O bibliografie amplă completează un volum remarcabil. Și cum altfel ar putea fi citite paginile dedicate familiei poetului? Sau cele în care sunt evocate prietenii literare sau, din contră, „nepotrivirile” și „neînțelegerile” pe tărâm literar? Iată, de pildă, Omul cel mai apropiat de poet, căruia i s-a dedicat mai mult de o jumătate de secol: Paraschiva Arghezi, a doua soție a acestuia, mama lui Barutu și a Mitzurei. A fost considerată un model de iubire maritală, o prietenă de-o viață, o gospodină desăvârșită, dar și autoritară, căreia Tudor Arghezi i-a dedicat versuri memorabile.

Foarte prețioase sunt paginile dedicate prietenilor literare ale lui Tudor Arghezi, despre care a mai scris Bartolomeu Anania în lucrarea „Rotonda plopilor aprinși”. De data aceasta, în *Dicționarul* lui Zenovie Cărlugea sunt surprinse, cu acribie, momente aparte din viața poetului. Voi exemplifica prin câteva exemple, doar pentru a deschide cititorilor apetitul pentru pagini delicioase, obligatoriu de lecturat (și de știut, bineînțeles). Iată, de pildă, prietenia cu Gala Galaction (Grigore Pișculescu), bunul său camarad nu doar în ale scrisului. Ei s-au cunoscut la Cenaclul lui Alexandru Macedonski și s-au bucurat de roadele unei prietenii deosebite, precum recunoștea Arghezi: „ca doi plugari vecini, întâlniți primăvara pe brazdă și aprinzându-și unul de la celălalt luleaua. În luleaua sufletului nostru mai stă vie în mahorcă o fărâmă de aur de jar”. „Ungerea” diaconului Iosif, tribulațiile erotice, frământările și grijile lor, colaborările la *Linie dreaptă* a lui V. Demetrius sau la *Seara* a lui Al. Bogdan Pitești și *Cronica* (o revistă condusă de cei doi prieteni), vizitele la Văcărești și la Mărțișor, problemele din timpul războiului, interzicerea dreptului de semnătură după război, apoi „colaborările” cu noul regim comunist, au consfințit și pecetluit una dintre cele mai longevive prietenii literare din întreaga noastră literatură (care a durat șase decenii). Tot legat de această prietenie, merită amintită relația de amicitie cu fiica mai mică Gala Galaction, Elena, care mărturisește că îl cunoștea dintotdeauna pe poet „din povestirile tatei” și care se bucura de o atenție specială, fiindcă reușise cu versurile argheziene să treacă „strălucit” examenul de admitere în Academia de Artă Dramatică. Amintirile evocate de actrița Elena Galaction sunt importante, deoarece ele evidențiază o figură jovială, plăcută a poetului, dar mai ales mărinimia acestuia, care obișnuia să îi aștepte pe oaspeți în mijlocul grădinii de la Mărțișor de unde plecau, după ce recitau versuri sau ascultau „câteva ceasuri de farmec și de încântare”, cu „darul Mărțișorului”, și anume pungi cu caise coapte. Sunt surprinse și relațiile de natură ideologică sau politică. De exemplu, în evocarea lui Ion Gheorghe Maurer se insistă atât pe „umbrela” trecutului (când, în 1945, Miron Radu Paraschivescu îl numise pe Arghezi „un impostor”), cât și pe „luminile” unui prezent care îl sărbătorea pe poet, la împlinirea a 80 de ani, ca „un patriarh” al culturii române...

Personal, m-a impresionat evocarea relației și a schimbului epistolar dintre Blaga și Arghezi, care ar merita o atenție specială, inclusiv în manualele școlare, în completarea unor biografii de excepție. Basil Gruia este cel care a relatat despre vizita „poetului de la Cluj”, în anul 1953, la Mărțișor. Lucian Blaga i-a spus „Eu și Arghezi suntem doi poli ai poeziei românești dintre cele două războaie. Reprezentăm fiecare lumea noastră și umplem acest gol care să reprezinte o linie mediană între noi. Aceasta ar însemna o amplificare a orizontului poetic românesc”. Deși se cunoaște că între cei doi poeți au existat și unele „umori explicabile, ca să nu le zicem aprecieri valorice de-a dreptul contradictorii, antinomice”, totuși paginile dedicate relației dintre cei doi poeți importanți trădează preocupările din sfera modernității lirismului românesc și a sincronizării acestuia cu valorile europene. Și Tudor Arghezi și Lucian Blaga au realizări notabile, contribuția lor fiind extrem de valoroasă în contextul social-politic în care au trăit și au creat.

Desigur, această carte surprinde oameni și evenimente importante ale secolului trecut și devine un document necesar pentru istoria noastră literară, prin acuratețea științifică și rigurozitatea discursului. Prin *Dicționarul* esențial dedicat lui Tudor Arghezi, autorul Zenovie Cărlugea aduce o imagine completă a biografiei și a bibliografiei argheziene, o sinteză impresionantă, ce deschide calea spre o altă receptare, imperios necesară, a valorilor istoriei noastre literare.

(„Mișcarea Literară”, Bistrița, Anul XXX, nr.2-3 (78-79), 2021, pp. 79-80).

BRÂNCUȘI PE CALEA DESĂVÂRȘIRII

(urmărire din pagina 1)

Măgurele și alte două în calitate de redactor și tehnoredactor la Editura „Anima”, clujeancă de origine dar retrasă azi la Baia Sprie, ilustrând deopotrivă un esprit géométrique și esprit de finesse. Dsa ne trimite cartea „Cultura minții și cultura sufletului” (Editura Anima, București, 2021, 376 p.) în care dedică vreo câteva studii lui Brâncuși, felului în care l-a cunoscut/ asimilat și interpretat în perspectiva unei „Români profunde”, marcă identitară apărată cu probitate și sânge. (cap. „Despre Constantin Brâncuși”).

„Totul începe cu începutul” la Brâncuși, scrie dna Suzana Holan în eseu „Marea petrecere”, căci mai întâi au fost *Somnia*, *Muza dormind* și *Capul de copil dormind*, toate forme ale OVOIDULUI, „un ovoid neștiutor de sine, asemenea ovoidului cosmic matern” (ca în *Sculptura pentru orbi* – o totală nediferențiere). Din acest ovoid „vor izbucni mai târziu entuziasmele adolescentine”, avântându-se apoi spre absolutul înalt *Păsările măiestre*. Dar, din ovoitul inițial, mai întâi au fost: *Nou născutul*, apoi *Țipătul*, pe urmă *Păsăruica* („ovoidul deja ridicat în capul oaselor și retezat ușor de o primă apăsare a lumii”). Și abia pe urmă vor veni *Păsările*, de la „Măiestre” la „Păsările în spațiu” (în marmoră albă, neagră și bronz), o serie întregă de-a lungul căreia Brâncuși stilizează neconținut, mergând pe esențializare, pe „dematerializare” până la ideea de zbor, de ridicare filiformă în absolut...

Interpretată astfel întreaga statuare brâncușiană nu ar fi decât „povestea petrecerii”, săpată în piatră, exprimând așadar o poveste a „vârstelor”, până la *Coloana fără sfârșit* ale cărei elemente ar aminti de „Torso de tânără fată”, verticalitatea fiind a acelei „Torso de băiat”. „Căci cerul și pământul, yang-ul și yin-ul, masculinul și femininul nu se separă decât ca să își caute, apoi, cu înfrigurare, unirea într-un tot, ca să se reîntâlnească în încleștarea dramatică a unui cuplu de contrarii în: *Sărut*. Și de aceea coloana devine *Coloană a Sărutului*...”

Este aceasta o interpretare *sui generis*, opera statuară a lui Brâncuși având o altă cronologie, de la sculptura figurativă a începuturilor (busturile „Gheorghe Chițu”, „Carol Davila”, apoi „Lacoon”), la anul mării cotituri din 1907 (*Sărutul*, *Rugăciunea*, *Cumințenia pământului*), iar de aici la opera esențializării morfologice, la hieratica atelierului său de o fascinată și indimenticabilă modernitate. Desigur, nu negăm o viziune ascensională a lumii sculpturale brâncușiene, de la ideea increatului sugerată de *ovoidul*, „Începutul lumii”, la diferite ipostaze ale ridicării pe verticală, năzuind către absolut, către o *cérisște* de idealitate și transcendență.

Interpretată astfel, ca „istorie a stărilor sufletești prin care trece omul de-a lungul vieții sale” dar și ca „apariție, exprimare și dispariție a unei idei”, cum se face – își pune întrebarea autoarea – „că viața și ideea au evoluții paralele?!” De bună seamă că procesul creației este un proces „similar” vieții oricărei creaturi. Însă pentru Brâncuși nu materialitatea „contează” (el modelează concretul, dar într-o anumită perspectivă, a *de-materializării* și reliefării simbolice *trans-imaginale*), ci ceea ce e dincolo de aceasta, *sufletescul*, *esențialul*, *spiritualul*.

Cât privește *Ansamboul sculptural de la Târgu-Jiu*, realizat în anii 1937-38, cu sprijinul Ligii Femeilor Gorjene în fruntea căreia se afla prezidenta Arethie Tătărescu (soția prim-ministrului liberal, 1934-37), autoarea socotește că „născutul sculptor” a imaginat „o Cale lungă, o Cale a Eroilor lungă, o cale ce pleacă de la Jiu, de la o masă joasă și rotundă precum cea de acasă, dar făcută spre veșnică amintire, nu din lemn, ci din piatră – precum cea din casa lui de la Paris, de lângă vatră [aceea era de ipsos, n.n.]. A închipuit pe urmă o cale ce trece mai întâi prin tihna locurilor dinți, ale copilăriei din ogradă, spre a ieși apoi pe o poartă, pe o poartă ce este doar a plecării, și nicidecum a revenirii – nicidecum a vreunei reveniri în triumf, pe sub un arc de triumf – înapoi acasă. O cale ce merge apoi până la acel zăvoi [locul viran, cu fân, de la marginea urbei, de dinaintea cazarmelor, situat la capătul drumului care cotește spre cimitirele orașului: ortodox, catolic și al Eroilor, n.n.], unde ne e dat fiecăruia dintre noi – eroi sau ne-eroi – să ne ridicăm zvâcnind, cu eforturi zvâcnind, până la cerul nostru, până la acel petec de cer ce ni s-a dat pentru a fi ridicat, până la bolta ce avem fiecare nevoia – dar și obligația, poate – s-o ridicăm câte puțin mai sus, în viața asta a noastră.”

E în tot acest „parcurs de sanctuar” (Nina Stănculescu) un sens simbolic, de o anume ritualitate amintind de „ultima masă a Cinei Celei de Taină” și de trecerea, în Duminica Floriilor, a celui „mai exemplar dintre eroi, sărbătorit cu crengi de măsline, trecând prin poarta Ierusalimului (...), ridicându-se – de pe crucea sa – la cer... spre mântuirea noastră...”

Iată de ce, venind din străfundurile spiritului uman (din miturile aurorale ale umanității, ar zice Mircea Eliade) și ale unei tradiții arhaice românești, Brâncuși devine pentru autoarea unul din reперele „României profunde”: „Brâncuși are acces la pro-

funziile acelea din care izbucnesc ideile. Nu a fost superficializat de școli – nu și-a pierdut sufletul original, țărănesc, prin școlarizări «științifice», printr-o structurare a minții conform unor convenții. De aceea ajung operele lui esențe, de aceea ajung unele lucrări ale sale până la profunzimea simbolurilor religioase. De aceea este *Păsărea măiastră*, măiastră, pentru că știe de măiestria exprimării ideilor celor mai tainice...”

Iată și o frumoasă descriere a imaginarii *Templu al Contemplării și Eliberării*, cum l-a numit Ionel Jianou („temerar proiect” – Ion Pogorilovschi) pe care Brâncuși gândise să-l ridice la Indore (unde se va deplasa în decembrie 1937 la începutul anului 1938), în memoria maharanei Sanyogita Devi de curând decedată, soția lui Yeshwan Rao Bahadur, maharajahul care în 1933 cumpăraseră, la Paris, chiar din atelierul lui Brâncuși, o „Păsăre” de bronz șlefuit, comandând alte două „Păsări în zbor” (marmoră albă și neagră):

„Templul lubirii pe care a fost vorba să-l facă undeva în India [sub formă de ovoid uriaș], urma să fie decorat cu patru păsări uriașe [cele trei păsări străjuind urma cu cenușa maharanei, n.n.], la care să nu poți ajunge decât printr-un bazin subteran, înot. Să ieși din ape – din apele inconștientului, ar fi spus Carl Gustav Jung -, la picioarele lor. Și de acolo, de jos, să le zărești pentru prima dată, ridicându-se înalte, spre cer. Adică, de fapt, spre cupola templului, care urma să aibă o singură deschizătură, sus de tot, o deschizătură într-așa fel făcută încât, atunci când pătrundeau razele soarelui prin ea, lumina să cadă tocmai pe capul, pe vârful câte unei Păsări, smulgându-i o bruscă strălucire, de parcă s-ar fi aprins.” (*Brâncuși și Creația*). Din lucrarea lui Ștefan Georgescu-Gorjan despre acest proiect (apărută postum grație Soranei Georgescu-Gorjan) aflăm că, sfătuiindu-se cu inginerul-constructor al *Coloanei*, Brâncuși însuși i-ar fi spus, cu privire la mausoleul-ovoid: „Oul trebuia să dea impresia că este depus pe iarba unei pajiști întinse, în fața Palatului maharajahului, ca și cum o pasăre misterioasă l-ar fi depus acolo, dispărând apoi spre înălțimile Himalayei.”

Am reprodus pe larg aceste idei, tocmai pentru că acestea l-au preocupat în cărțile sale și pe dl Lucian Gruia, brâncușologul format sub autoritatea incontestabilă a primului doctor în estetica brâncușiană, regretatul Ion Pogorilovschi (1938-2009). Chiar ideea unui Brâncuși „demiurg”, creator de lume și univers o regăsim în culegerea „Brâncuși, artist-filosof” din 2001, apărută prin grija maestrului său la Fundația „Constantin Brâncuși” din Tg.-Jiu, înființată și condusă de regretatul poet și eseist Nicolae Diaconu. Motto-ul capitolului reproduce celebra formulare a poetului Karl Sandburg: „Brâncuși a vrut să-i semene lui Dumnezeu și i-a reușit pe deplin acest lucru”, adică, cu cuvintele autorului nostru: „orice creație artistică tinde să reitereze, fragmentar sau cvasi-integral, facerea lumii”. Interpreții artei lui Brâncuși au remarcat, de-a lungul timpului, atât aspectele cosmogonice ale statuarii brâncușiene, de la „ovoidul pur” (*Începutul lumii*) la „arboarele cosmic / axis mundi (*Coloana fără sfârșit*), precum și viziunea artistului asupra „destinului tragic al omului în existența sa efemeră”, de la „*Copilul în lume* (Micuța franțuzoaică + Coloana + Cupa), la *Ansamboul monumental de la Tg.-Jiu* și proiectul *Templului eliberării* de la Indore... O primă exegeză hermeneutică în acest sens a făcut-o Ionel Jianou, aceluiași subiect dl Gruia dedicându-i cartea „Universul formelor lui Brâncuși” (2001). Considerându-l cunoscător al doctrinei inițiatice (artistul avea în biblioteca sa „Marii inițiați” a lui Edouard Schuré), autorul încearcă o „ierarhizare” a semnificațiilor hieroglice atribuite preoților egipteni (propriu, figurat și transcendent), decodificând astfel „universul brâncușian”, de la ipostaza inițială a „*Oului*”, „*Ovoidului*”, la „*Testoasa*” (=imago mundi), iar de aici la „*Coloana cerului*”, simbolizând o „axis mundi”, căreia îi pot fi asimilate *Coloanele sărutului* și *Cariatidele*, precum și atâtea „aspecte columnare” (*Adam și Eva*, *Spiritul lui Buddha*, *Socrate*, *Platon*, *Plata exotică*, *Torsul de băieți și fete*, *chiar Păsările în văzduh* etc.). Întrebându-se dacă există în universul brâncușian o sculptură care să marcheze „tocmai momentul spargerii ovoidului/ carapacei țestoase și înălțarea lor prin Coloana Cerului”, dl L. Gruia consideră că acest „moment” îl ilustrează „Portretul doamnei L (éone) R(icoi)”, în care am regăsi „extrem de clar cupele/ calotele ovoidale și axa lumii realizată printr-o succesiune verticală de ovoidale alungite”, precum în „*Socrate*” și „*Platon/ Micuța franțuzoaică*”!... De asemenea, *Ansamboul de la Tg.-Jiu* este, tot în această perspectivă, supus unei duble perspective. „a defunctului și a noastră” (evenimente ilustrate de „*Masă*” – „*Poartă*” – „*Coloana nesfârșită*”), de la „părăsirea lumii” la „drumul ascensional spre contopirea cu absolutul”, ideea eliberării, ca moment al revelației supreme, existând în proiectatul Templu de la Indore (cu toată arhitectura lui ideatică vizând transcendența).

Mergând mai departe, autorul crede că Brâncuși demiurgul creează după „modelul genezei biblice”, vizând o lume a ideilor pure, a prototipurilor ființelor terestre și celeste: „Brâncuși l-a imitat pe Dumnezeu și i-a reușit acest lucru”. Astfel, aidoma creatorului suprem în Zilele Facerii evocate de *Biblie*, Brâncuși a creat ființe menite a popula mediile de viață posibile – de la ființe chtoniene (*Animalul nocturn*), la ființe „acvatice” (*Peștii*) și „amfibii” (*Focile*, *Testoasa*, *Pinguini*), iar de la acestea la ființele „terestre” (*oamenii*), apoi la ființele „aeriene” (*Păsările măiestre și Păsările în văzduh*) și chiar *Himere*, *Vrăjitoare*, *Muze adormite*... Și, ca într-un excurs poemat de natură creaționist-biblică, dl Lucian Gruia își desfășoară viziunea pe „Zile”, de la „Ziua întâi” (*Începutul lumii*), la Ziua a șaptea, când, împăcat cu sine, artistul-demiurg își contemplant creația, construind o „*Scară la cer*” pe care s-a urcat „în văzduhul de lumină divină și nu s-a mai întors niciodată”...

Hermeneutică poetică, desigur, care presupune că artistul nu a evoluat, de la busturile figurative din tinerețe, la simbolul ascensiunii în transcendent, ci el a avut, ca Dumnezeu, un plan, pe care și l-a dus la bun sfârșit, ceea ce-i atrage reproșul de a mitiza lucrurile, cam ceea ce s-a petrecut cu Eminescu, învăluit până la urmă de unii într-o religiozitate inabordabilă, transformarea într-o icoană la care să te închini și să nu mai cutezi a gândi, deci „a crede, nu a cerceta”!...

Al doilea studiu, „*Brâncuși pe calea desăvârșirii*”, pornește de la cartea lui Ion Spânu dedicată dramei „Meșterul Manole” a lui Lucian Blaga („Prolegomene la o nouă interpretare”), urmărindu-se „etapele” realizării creației artistice care ajunge la desăvârșire prin: jertfă, sacrificiu și suferință. Preluând ideea acestor „trepte” în realizarea creației, dl L. Gruia le aplică la creația lui Brâncuși într-o punctualitate demonstrativă care, parțial, este interesantă: închipuirea, plămuire/ imaginare, personificarea, detașarea/ moartea aparentă, jertfa/ sacrificiul/ suferința, dezvoltarea ființei nou create de artist, materializarea (7), serialitatea desăvârșirii (8) și, în fine, a noua etapă, desăvârșirea care aduce „eliberarea de tensiunea creației, împăcarea cu sine, armonia interioară”. La care eseistul ar mai adăuga „ceva” – mântuirea. Pe baza acestor etape, autorul încearcă să ne convingă asupra unor etape ce s-ar regăsi ilustrate în sculptura brâncușiană, dezvoltând sugestii din precedentul eseu.

Al treilea eseu hermeneutic, „*Coloanele brâncușiene, trepte pe calea desăvârșirii*”, se concentrează asupra acestor morfologii, relevând aspecte privind „semnificația Coloanelor”, evoluția motivului columnar și, evident, „versiunea desăvârșită” ca elogiu al eroismului gorjean în Primul Război Mondial. Interpretările ce s-au dat de-a lungul vremii Ansambului sculptural de la Tg.-Jiu (biblice, inițiatice, spiritualiste, radiestești etc.) sunt care mai de care deopotrivă interesante dar și năstrușnice, debordant imaginative, uneori plutind în abstractizări, calcule matematice, în general, încercându-se acreditarea unei opere „inspirate” de divinitate, a unui mister cu cifru dumnezeiesc etc. etc. Totdeauna pe noi ne-au lăsat reci astfel de broderii amatoristice, pretins exegetice într-o metodologie abstrus inițiatice, de geometrii și calcule fanteziste, sfârșitor diletante, pe marginea operei brâncușiene... Visul columnar al lui Brâncuși, realizat la Tg.-Jiu în 1937, ar mai fi avut o ilustrare fără precedent în ideea unor zgârie-nori locuibili de forma Coloanelor până la 400 m înălțime în America (boala sculptorului din ultimii ani de viață l-a împiedicat să realizeze proiectul, deși inițial el îl propusese autorităților americane pe malul lacului Michigan (în China de azi, însă, asemenea proiect a fost materializat într-un zgârie-nori de formă columnară).

Cartea se sfârșește cu câteva „Referințe critice”, datorate Elizei Roha (comentariul la „Brâncuși și reveriile materiei” din 2014) și Rozinei Vaum (la aceeași lucrare), cu considerații junghiene și heideggeriene, bachelardiene și gilbert-durandiene.

În total, „*Brâncuși pe calea desăvârșirii*” este o recapitulare eseistică a unor mai vechi intuiții estetice privind statuarea brâncușiană, reușind, în registrul unor reflecții de aleasă hermeneutică, să ne înfățișeze un „alt Brâncuși”, un artist demiurg și creator nu numai de lumi posibile dar și de ordine cosmică: „Conștient de importanța artei sale inovatoare, Brâncuși se îmbrăca la bătrânețe numai în alb și trona în atelierul său ca un zeu olimpic. (...) Iar ca să nu treacă nelumit pragul lumilor, s-a logodit simbolic, la senectute, cu fiica dramaturgului Eugen Ionescu, în cea mai pură tradiție populară românească. (...) După o viață trăită cu demnitate și într-o înaltă spiritualitate, se simțea aproape de Dumnezeu.”

I. PRIMUL POET ROMÂN de la Eminescu încoace, pe care l-am adorat încă elev fiind la *Liceul Teoretic Dumbrăveni* Sibiu a fost Lucian Blaga. Deși aveam să-l studiez cu adevărat, relativ târziu, abia prin clasa a XII –a, în anul școlar 1969-1970, legătura cu mult îndrăgita și totodată atipică pe atunci poezie a iubirii poetului din Lancrăm s-a produs totuși ceva mai repede, în anii în care regimul comunist catadicsise cu ceva ani înainte, să-i scoată cărțile de la naftalină.

Ajuns în clasa a IX-a umanioare începusem să studiez la secția de *începători*, limba franceză cu nimeni altcineva, decât cu mult îndrăgita noastră profesoară, Livia Popa, fiica profesorului de latină și elină, Vergil Ungureanu. Doamna între două vârste, înaltă și frumoasă avea să ne vorbească pentru prima dată despre profesorul dânzei de la Universitatea *Regele Ferdinand* din Cluj mutată pe timpul Diktatului de la Viena, la 30 august 1940, în Sibiu, Lucian Blaga.

Fără să fi citit nici măcar un vers semnat de autorul *Poemelor luminii*, noi, cei de-a IX-a îi auzeam pe colegii noștri mai mari povestind în pauze despre palpitantele ore de franceză, la care profesoara derula verbal, la provocarea elevilor, amintiri inedite despre marele poet. Curioși și mai ales dornici de a ne abate de la rutina orelor de curs, într-o bună zi de decembrie, ne luăm și noi, cei din prima clasă de liceu, inima în dinți și o provocăm pe doamna profesoară Livia Popa „la povești”. De fapt, una dintre colege, ceva mai îndrăzneț, a rugat-o direct pe „tovarășa profesoară” să ne povestească și nouă despre fostul profesor al dânzei și totodată despre marele poet Lucian Blaga. Spre surprinderea noastră, doamna profesoară nu se lăsă invitată a doua oară și, după ce afișă un zâmbet elegant de fericire amestecată cu ușoară nostalgie, care îi lumina întreaga față, se apucă să procedeze la un fel de *captatio benevolentiae*, pomind de la două versuri blagiene: „căci eu iubesc/ și flori și ochi și buze și morminte”, punct de legătură al înfiripării discursului dedicat poeziei iubirii. Îmi amintesc că, obișnuiți cu versurile lui Mihai Eminescu, ale lui George Coșbuc și ale lui Octavian Goga, versurile citate de doamna profesoară, cel puțin mie, mi se păreau de neînțeles. De fapt, de neînțeles era mai ales ultimul termen: „morminte” care, după înțelegerea mea, cădea alături de celelalte, ca nuca-n perete. Ușurel, ca atunci când părinții vor să-și învețe odraslele să îngurgiteze medicamentele amare, amestecându-le cu puțin zahăr sau cu miere, tot așa și fosta studentă a profesorului Lucian Blaga, nu ezită, chiar dacă nu ne preda obiectul *literatura română*, să preîntâmpine eventuala neînțelegere a „ascultătorilor inocenți”, vorbind despre rolul metaforei în poezia lui Blaga. Începușeram a înțelege că însuși iubirea putea fi înțelesă ca o petală în componența aceluși tot unitar supranumit „corola de minuni a lumii”.

Mai apoi ne-a dat de înțeles că nu putea să povestească despre clipele frumoase petrecute la brațul distinsului profesor prin parcul *Sub Arini* din Sibiu, fără să ne trezească și nouă curiozitatea asupra a ceea ce va rămâne ca stindard al nemuririi, poezia sa de iubire, ca o inedită formă de cunoaștere a lumii. Din clasă porni o întrebare care de altfel se repeta de la clasă la clasă și de la promoție la promoție și anume, dacă dânsa a fost vreodată curioasă în ceea ce privește notorietatea la care avea să ajungă Lucian Blaga, atât în calitate de poet, cât și în calitate de profesor de filozofie. Doamna profesoară își aminti cum, plimbându-se prin parcul *Sub Arini*, profesorul dânzei se oprise deodată în loc și-i răspuse că, pe când era copil și se juca în curtea casei, i s-ar fi adresat mamei sale făcând remarcă: „Vezi mamă cum se plimbă motanul acela atât de mândru printre mățe, iar ele cum îl privesc? La fel voi fi și eu printre oameni când voi ajunge mare”. Mama s-a uitat la mine și pe obrazul ei a curs o lacrimă».

Când fosta studentă a profesorului Lucian Blaga începea să povestească mai bine despre bardul din Lancrăm, se suna de ieșire, ceea ce însemna ca, până la următoarea oră de franceză (adică la finalul săptămânii în curs), trebuia să ne cam punem pofta-n cui, când, de bine, de rău, mai puteam prinde rara ocazie de a gusta clipele unei oaze de relaxare ca aceasta. Dar nu era așa de simplu. Nu puteai s-o provoci așa direct, cât ce intra în clasă. Prea bătea la ochi. Și dânsa era conștientă că lecția de limba franceză, chiar dacă era studiată de începători, trebuia parcursă urmând toți pașii. Abia la sfârșitul orei de curs, dacă profesoara era în toanele dumneai, să ne încumetăm a o provoca, făcând aluzie la personalitatea poetului din Lancrăm. Unde nu mai pui că erau ore când i se citea pe față faptul că oricând ar fi dispusă să descindă foarte ușor, aproape ca la comandă, în maldărul de amintiri despre întâlnirile de vis, când profesorul o invita să-l însoțească la București unde, la Ateneul Român, tocmai se derulau faimoase concerte de muzică clasică.

Atunci nu s-ar fi gândit doamna profesoară că eu voi fi acela, în mâinile căruia va ajunge unul dintre dosarele cu ineditelile semnate de însuși îndrăgitul poet Lucian Blaga și că eu mă voi *lăuda*

că l-am văzut pe Lucian Blaga prin ochii profesoarei mele de limba franceză, așa cum Nichita Stănescu se *lăuda* că-l văzuse pe Mihai Eminescu prin ochii lui Tudor Arghezi care-l văzuse pe Mihai Eminescu în carne și oase. Nu se gândea dânsa că elevul acela pricăjit, care veșnic nu așeza corect accentele ascuțit, grav și circumflex pe vocalele limbii franceze, la teze și extemporale, și care nici măcar nu studia limba franceză la secția de continuatori și nici nu provenea dintr-o familie de intelectuali ai Dumbrăveniului sau să-i ducă lapte de vacă pe lună, la domiciliu, va ajunge să răsfoiască cu maximă emoție, filele îngălbenite ale dosarului și să se încumete a compara poeziile din el cu variantele lor, ale „ineditelor”, apărute fie în revistele deceniului al 7-lea, fie în tot felul de ediții începând cu ediția lui George Ivașcu, din 1962.

* *

Se știe foarte bine că, în anii puterii populare, scos din rândul profesorilor Universității Clujene și din rândul membrilor Academiei Române și totodată interzicându-i-se întreaga operă, Lucian Blaga a fost urmărit și hăituit permanent de Securitate. Teama de a fi arestat în miez de noapte (frica de „canal”, cum menționa într-o scrisoare către fiica sa, Ana-Dorica „Dorli”, în anul 1954) îi crea poetului o permanentă stare de nesiguranță care se transforma în accentuate insomnii asociate cu gânduri prăpăstioase. Lucian Blaga a lăsat nenumărate mărturii atât în romanul *Luntrea lui Caron*, apărut postum, cât și în opera poetică publicată tot așa, postum, după 1963. În acele clipe cruciale, din dorința, pe de o parte, de a evita ani grei de închisoare, iar pe de altă parte, pentru a salva o parte a operei sale și a-și *păstra scrierile pentru „vremuri mai bune”*, autorul *Pietrelor pentru templul meu* și-a încredințat manuscrisele unor oameni în care avea încredere deplină, precum nepotul său, Liciniu Blaga din Sibiu, verișoara Vichi Bena-Medean (asistentă la Facultatea de Chimie din Cluj), prietena sa de mai bine de un deceniu Elena Daniello (soția medicului academician Leon Daniello) și fostei sale studente, Livia Ungureanu, căsătorită cu renumitul medic Horia Popa, adică chiar profesoarei noastre de limba franceză de la liceul din Dumbrăveniului Sibiului. Acestea îi încredințase în ziua de 14 aprilie 1951, un dosar cu poezii dactilografiate, pe care, iată, am onoarea să-l prezint în cele ce urmează. Nici eu însumi nu aș fi putut prevedea o astfel de „minune târzie”, cu toate că, în calitate de coleg la același liceu, îi pășeam deseori pragul impunătoarei case, rugându-l să-mi împrumute cărți în limba franceză, de la dânsa citindu-l, printre alții, pe Henri Bergson. Cu toate că doar îmi împrumuta un volum de *Poezii* semnat de Lucian Blaga (în acei ani, cărțile poetului se găseau foarte greu (și cum prindeam un volum cu versuri de Lucian Blaga, trei colegi copiam la indigo, în trei exemplare, câte trei poezii pentru a le învăța pe de rost la orele de literatură română) și cu toate că mi-aș fi dorit să povestim despre cartea lui Dumitru Micu, *Lirica lui Lucian Blaga*, deja apărută atunci, pe care o citisem încă din clasa a XII -a, nu ne mai încumetaserăm vreodată, a mai povesti despre profesorul Lucian Blaga. Totuși, marea mea șansă fusese, de a studia literatura română sub bagheta viitorului critic și istoric literar de la *Vatra târgu-mureșeană*, profesorul Anton Cosma.

II. DOSARUL TRIMIS de poetul Lucian Blaga doamnei profesoare Livia Popa are următoarea componență: un *corpus* alcătuit din patru scrisori dintre care una a lui Bazil Gruia, pe verso având scrisoarea olografă a Monicăi Lazăr și două scrisori în limba franceză nesemnate; un alt *corpus*, cel mai consistent, numărând 30 de pagini, conține un volum de versuri intitulat *Ecce tempus* și este alcătuit dintr-un 77 de poezii semnate de Lucian Blaga, dintre care două (CE SE SCHIMBĂ-N POEZIE – p.26- ȘI ȚĂRM DUPĂ FURTUNĂ – p.12- negăsite în nicio ediție din cele în care au fost publicate „ineditele” lui Lucian Blaga apărute până acum: *Vârsta de fier*, *Corăbii de cenușă*, *Cântecul focului și Ce aude unicornul*; cel de-al treilea *corpus* este alcătuit din 23 de file dactilografiate numai pe o parte, cu traduceri din: John Keats, Tung Liu-Fan, Ibicos, Anakreon, Li-Tai-Pe, Walt Witman, din *Lirica egipteană* și un grupaj de *Cuvinte orifice*. La acestea se adaugă câteva însemnări ale prof. Livi Popa, fiica cea mare a distinsii profesoare, Livia Popa, întocmite probabil, în ideea de a îngriji o viitoare ediție de versuri inedite semnate de Lucian Blaga (idee de fapt neconcretizată).

Scrisorile prezintă și ele un interes deosebit, autorii lor încercând să o convingă pe deținătoarea dosarului trimis de Lucian Blaga în 14 aprilie 1951, să contribuie la editarea unui volum cu ineditelile marelui poet.

Reproduc în cele ce urmează, cele două scrisori semnate, una de dl. Bazil Gruia și celalaltă de doamna Monica Lazăr:

„Stimată Doamnă Livia Popa,

Printr-un concurs favorabil de împrejurări, într-o conversație cu Doamna Monica Lazăr despre Lucian Blaga, am aflat că *sinteți* printre rarele ființe pe care marele poet le-a învrednicit cu încre-

derea sa. În această perspectivă, m-am gândit să mă adresez Dvs. și să vă solicit contribuția la cartea mea: *Blaga inedit-omul, amintiri, documente* – care se află în stare de finisare și urmează a fi predată într-un viitor apropiat editurii.

Aș dori să vă comunic cele trei obiective ale cărții: primul, acela de a cunoaște mai de aproape pe Blaga-omul, care în afară de simbolică lui tăcere, trăia uneori clipe când nu era „mut ca o lebădă” și față de cei apropiați se comporta plin de vioiciune, de efusivitate și uneori chiar cu umor, al doilea, acela de a strânge documente provenite de la marele poet ori în legătură cu el, aflate în posesia unor terțe persoane/ scrisori, manuscrise etc./ iar și al treilea, de a reconstitui pe baza documentelor și evocărilor, alte momente importante din viața și creația sa.

Până în prezent sînt în posesia unui număr de peste 100 de documente în legătură cu Lucian Blaga, pe care mi le-au predat, însoțite de prețioase evocări, mai mulți apropiați ai poetului, printre care se numără profesori universitari, academicieni, medici, profesori de liceu, literați. Își dă contribuția și Doamna Monica Lazăr.

Unele capitole au și apărut în revista STEAUA și TRIBUNA din care vă trimit exemplarele relativ la capitolele Blaga-Romul Ladea și Blaga-C. Daicoviciu. În aceleași reviste au mai apărut documente și amintiri, provenite de la Doamna Victoria Bena-Medan/ verișoară primară cu Lucian Blaga/, apoi de la Liciniu Blaga, nepot de-al poetului și de la alții.

De la Monica Lazăr sînt informat că posedați documente/manuscrise/ de la marele poet și aveți unele amintiri prețioase relativ la episoade din viața lui. V-aș putea alcătui un capitol în cartea mea, cu tot ce ați crede Dvs. Mai semnificativ

Fiind convins că toți acei care l-au cunoscut mai de aproape pe Lucian Blaga, avem obligația morală de a ne aduce aportul cuvenit, astfel ca el să apară în deplină lumină, nădăjdiesc că veți fi de acord cu propunerea mea. După cât sînt informat, aportul Dvs. Ar putea fi foarte însemnat pentru istoria literară și v-ați lega numele de unele momente din viața și creația marelui poet, prin amintirile Dvs. și manuscrisele ce ar urma să fie scoase la lumină.

Aștept răspunsul Dvs. Asupra modalităților ce le credeți mai potrivite pentru alcătuirea capitolului Dvs. Poate v-ați putea deplasa la Cluj sau, dacă credeți mai potrivit, aș merge eu la Dumbrăveni.

Cu deosebită stimă și sărutări de mîini,

Bazil Gruia

Cluj, 17 nov. 1971.

Adresa: Bazil Gruia, Cluj str. Crișan nr. 19. Telefon: 580.32”

„Dragă Dody, (1)

Nu pot decât să-ți recomand foarte călduros inițiativa D-lui Bazil Gruia care este un foarte devotat admirator al lui Lucian Blaga! Din câte mi-a povestit, cartea dumnealui va fi cu adevărat foarte interesantă și utilă, din mai multe puncte de vedere. Dacă poți să-ți ad (foaia e ruptă (2) amintirilor, cred că ar ieși ceva foarte bun din câte îmi spune Dnul Gruia noi două am figura în același capitol, împreună cu verișoara mea, Ana (ilizibil) Măriuca. Totul depinde de răspunsul tău.

Te sărută cu drag,
a ta Monica”

Note:

- Pe cea de-a doua pagină a scrisorii d-lui Bazil Gruia se află scrisă de mână, scrisoarea d-nei Monica Lazăr.
- Scrisul este ilizibil, din cauza uzurii hârtiei (Fig. 1 și Fig. 2)

III. LA ÎNDEMNUL CONFRATELUI mai mare, criticul și biologul Zenovie Cărlugea, și mai ales din dorința de a scoate la suprafață adevărul despre „adevăratele inedite” ale lui Lucian Blaga, am procedat la un studiu comparativ, punând față în față cele peste 70 de poezii pe care le conține o parte a dosarului, cu titlul *Ecce tempus* (versuri), cu cele apărute în edițiile de după 1962 și în principal cu variantele din ediția *Opere inedite*, ed. Humanitas, 2018. Astfel am considerat că fiecare poem semnat de Lucian Blaga reprezintă un tot unitar, ca un organism viu și că, editându-le trunchiat și nerespectând forma originală cu ortografia și punctuația aferente, însuși discursul liric poate fi de-a dreptul mutilat: ciung, șchiop, orb sau surd ș. a.

Așadar, după ce am confruntat *adevăratele inedite* cuprinse în *Ecce tempus* cu variantele lor din toate edițiile apărute după 1962, ultima fiind cea din 2018, am procedat la împărțirea acestora în două categorii: prima categorie conține poemele absente în edițiile apărute până acum, și anume: *Ce se întâmplă-n poezie* (Fig. 14) și *Țărm după furtună* (Fig. 15). Cea de-a doua categorie cuprinde celelalte 75 de inedite care însă, în variantele din ediții au suferit modificări. Pentru a putea urmări la pas discrepanțele în toate

aspectele lor, am procedat la confruntarea celor 75 de poeme inedite cu variantele lor (așa va trebui să le numim de acum încolo), având în vedere următoarele aspecte: *Abateri de la titlul original, abateri de la structura originală a poemelor, abateri fonetice și abateri ortografice și de punctuație*. De aceea m-am străduit să *con-tabilizez* multitudinea de inadvertențe constatate pe parcursul confruntării și să le extrag pe aspecte:

1. Respectarea/nerespectarea titlului volumului/poeziei: În primul rând trebuie precizat faptul că toate poeziile trimise doamnei profesoare Livia Popa, au fost dactilografiate în intenția de a fi cuprinse cândva într-un singur volum intitulat *Ecce tempus* (Fig. 3), și nicidecum publicate dispersat în alte volume de versuri (chestiune pe care editorii, timp de 70 de ani, nu l-au știut). Alături de titlul volumului de versuri, apar fie și poezii cu titlul trunchiat: JUDECATĂ ÎN CÂMPUL FRUMOASEI în loc de JUDECATĂ ÎN VALEA FRUMOASEI (Id., p.27; Fig. 11), cum e corect, în LUCIAN BLAGA – OPERA POETICĂ, ed. Humanitas, 2018 apare *Câmpul Frumoasei*, fie și poezii cu anumiți termeni modificați.

2. De asemenea, structura poemelor a avut de suferit aproape în toate edițiile, inclusiv în cea din 2018. Spre exemplu, așa, ca titlu informativ, e bine de știut că în edițiile de până acum, așa-zisele „inedite” au apărut cu textul trunchiat, lipsind fie câte un vers extrem de important (vezi *Cântecul spicelor...*), fie câte o întreagă secvență din anumite poeme. Asta ca să nu mai vorbim de numărul de strofe stabilite de autor și nerespectat sau chiar de lungimea unor versuri (ex. și justificarea...).

2.1. Să luăm spre exemplu, poemul CÂNTECUL SPICELOR (Id., p.1), aflat în acest dosar la pagina 1, pe aceeași pagină cu poemele ÎNTĂIA DUMINICĂ și GLAS ÎN PARADIS. Cităm versurile așa cum au fost dactilografiate, respectând, alături de ortografia și punctuația corecte, atât versul al 9 –lea: „Zeul din zare – ființă nu are”, care nu apare în nicio ediție de până acum, cât și termenul „cântat” din original, în loc de „menit” cum l-am întâlnit în toate edițiile:

„Spicele n' lanuri – de dor se'n fioară, de moarte,
Când secerea lunii pe boltă apare.
Ca fetele cată, cu părul de aur,
La zeul din zare.

O vorbă-și trec spicele-fete'n văpaie:
Secerea lunii e numai lumină –
Cum ar putea să ne taie
Pe la genunchi, să ne culce pe spate, în arderea vântului?
Zeul din zare- ființă nu are.

Aceasta-i tristețea cea mare – a spicelor
Că nu sunt tăiate de lună,
Că numai de fierul pământului
Li s'a cântatsă apună”. (Fig. 4)

OBS: Făcând abstracție de versul al nouălea, poezia CÂNTECUL SPICELOR pierde încifrarea proprie liricii blagiene. Astfel sintagma „zeul din zare” cu care este denumită Luna în versurile 4 și 9, are rolul de a individualiza Mitul Zburătorului, așa ca în *Luceafărul* lui Eminescu, numai că în versul lipsă din *Cântecul spicelor*, aparținând edițiilor de până acum, ambiguitatea ar fi zero, în timp ce în *adevăratele* inedită versul 9 schimbă brusc identitatea „ființei de lumină” cu care ne obișnuise Eminescu. În versul cu pricina „Zeul din zare- ființă nu are”, Luna este un zeu care pare a nu avea ființă, amplificând totodată, semnificația primului vers din ultima secvență: „Aceasta-i tristețea cea mare – a spicelor”. Prin versul al 9-lea, cântul spicelor pare a se esențializa în măsura în care spicele dobândesc capacitatea de a-l pierde pe „zeul din zare”, tot așa cum cântul lui Orfeu al lui Rilke se esențializează doar prin capacitatea de a o pierde pe Euridyke. Oricât ar vrea să se înalte asemenea Chiparoului din *Chiparoșii* lui Van Gogh, spicele nu pot depăși firea proprie muritorilor, ele fiind *tăiate*, „numai de fierul pământului”. Cu alte cuvinte versul 9 se dovedește o veritabilă punte de legătură în drama erotică a spicelor „fete cu părul de aur”, ființe pe care „norocul le petrece”, făcând legătura între personificarea din secvența întâi „se'n fioară, de moarte”, personificarea din cea de-a doua secvență: „O vorbă-și trec spicele” și personificarea din ultima strofă, marcată de termenul „tristețea”. Vasăzică, fără versul 9, secvența a doua, formată numai din 4 versuri, sintagma „tristețea cea mare” nu ar mai avea o așa mare încărcătură semantică. Faptul că „ființă nu are”, zeul „din zare” sperie spicele-fete, așa cum „umbră feței străvezii” a tânăruțului voievod născut din ape o speriașe pe fata de împărat.

Nu în ultimul rând, un puternic impact asupra întregului îl are înlocuirea verbului la indicativ perfect compus „menit” din toate edițiile apărute, cu verbul „cântat” din original, verbul „a cânta” având un mai mare impact asupra cântului orfic decât „a meni” cu sinonimele lui: „a destina, a predestina, a urși, a soroci, a hărăzi a meni” și amintește de o altfel de predestinare ce ar aparține fie lumii cântecului-descântecului, fie acelei *erste Musik* din Elegia

întâi a lui Rilke.

2.2. Poemul PASĂREA U (Id., p. 11; Fig.5) conține în original șase secvențe, patru a câte patru versuri și cea de-a cincea secvență conține șapte versuri. Ei bine, în ediția 2018, în ultima secvență apare un vers în plus (total 8 versuri). Cităm ultima secvență hașurând versul în plus față de original: „Unde răzbate/ silnicul pas./ lung peste creștet/ cântă un glas./ **Cântă prin ceața/ care căzu-/ veșnic deasupra-mi/ pasărea U**” (Id., pp. 277-278).

OBS: În PASĂREA U versul al 4 –lea („Cântă prin ceața”), atât prin recurența verbului *a cânta*, cât și prin apariția unui nou motiv: *ceața*, se dovedește, fără doar și poate, inutil.

2.3. ECHINOCȚIU DE TOAMNĂ (Id., p. 10; Fig. 6) are în original o structură de trei secvențe a câte 4, 8 și 18 versuri, iar în Ediția 2018, același poem apare structurat în 5 secvențe, respectiv de 9, de 3, de 2, de 4 și de 12 versuri (Id., p. 279).

2.4. Strofa a doua din VÂRSTA DE FIER (Id., p. 9; Fig. 7 și 8) este cu totul compromisă, fie prin adăugarea unor termeni în plus: „frații și surorile”, fie că nu este respectat discursul ca atare. Să urmărim strofa a doua în paralel:

În original:
„Unde, în ce întuneric
și s'au ascuns mulții semeni
cu suferința lor adâncă,
te'n'trebi, **căci** fețele ce'n' preajmă le vezi
sunt improbablee. S'au de sumbră o șoaptă de vânt
că, deși în viață încă,
noi suntem amintire doar, fabulă,
desnodământ așteptând între veac și mormânt”,
iar în ediția 2018 (p. 284):

„Unde, în ce întuneric
și s'au ascuns mulții semeni **și frații și surorile,**
cu suferințele lor, te întrebi.
S'au de sumbră o șoaptă **adusă** de vânt
că, deși în viață încă,
noi suntem o amintire doar, fabulă,
deznodământ așteptând între veac și mormânt”

De asemenea, primul vers din ultima secvență în original, apare cu forma lungă a verbului *a fi* la indicativ prezent per. a III-a sg.: „*Fericită este acum numai valea ce are un sfânt!*”, iar în ed. 2018, apare cu forma scurtă a verbului *a fi* la indicativ prezent per. a III-a sg.: „*Fericită-i acum numai valea ce are un sfânt!*”

2.5. În poemul ÎN TIMP (Id., p. 24; Fig. 9), primul vers din original nu este secționat în două ca în ediția din 2018. Să urmărim originalul:

„Natura-și împlinesc ciclul și iarăși de la cap și-l ia”, față-n față cu *În timp* din ed. 2018:

„Natura-și împlinesc ciclul
și iarăși de la cap și-l ia” (Id., p. 292)

2.6. În original, ULCIORUL (Id., p. 19; Fig. 10) este structurat în două secvențe, a câte 8 și 15 versuri, pe când în ediția 2018, poemul are trei secvențe inegale, a câte 8 versuri, 4 versuri și respectiv 5 versuri (Id., p. 322).

3. Aspectul fonetic: Problema fonetismelor consider că este la fel de spinoasă când vorbim de corectitudinea unui discurs liric, unic în felul lui. În acest studiu am comparat originalul din prezentul dosar (ECCE TEMPUS- VERSURI) cu LUCIAN BLAGA – OPERA POETICĂ, ed. Humanitas, 2018.

- În JALE LA ÎNCEPUT DE NOIEMVRIE (ECCE TEMPUS – versuri, p. 7) în original *înghiață*, iar în Ediția 2018 apare *îngheață* (p. 272)

- În ECHINOCȚIU DE TOAMNĂ (Id., p. 10) ecstazul din original, în ediția e înlocuit cu *extazul* (Id, p. 279)

- În LĂNGĂ VATRĂ (Id., p. 7) *miază-zie* înlocuit cu *cu miazăzi* (Id. p. 276)

- În VÂRSTA DE FIER (Id., 9) și în PRIER (Id., 20) *altă-dată* este înlocuit cu *altădată* (Id. p. 284 și 314)

- În CÂNTECUL CĂLĂTORULUI ÎN NOAPTE (Id., 12) : *svoneste* înlocuit cu *zvon* (Id. p. 285)

- În ECCE TEMPUS (Id., 8) *dela* e înlocuită cu *de la* (Id., p. 289)

- În PE MUNTE (Id., 12) imperativul *fi-mi* e înlocuit cu imperativul corect *fii-mi* (Id. p. 298)

- În ÎNTĂIA DUMINICĂ (Id., 1), *cu svonul morții El dorea* e înlocuit cu *cu zvonul morții el dorea* (Id., p. 312)

- În VLĂSTARUL (Id., 19), *soiu* din secvența 3, devine în ediția 2018, *soi* (Id., p. 322)

- În TABLELE LEGII (Id., 14), și ÎN FAȚA UNEI STATUI A SFÂNTULUI GHEORGHE (Id., 29), *chiamă* devine *cheamă* (Id., p. 326, respectiv p. 358)

- În ULISE (Id., 25), *depe, pela și chiamă ochiam* devin *de pe, pe la și cheamă ocheam* (Id., p. 329)

- În OEDIP ÎN FAȚA SFINXULUI (Id., 25), *iie* din strofa 2 și *ghiarele* din strofa 3, devin *ie și ghiarele* (Id., p. 331)

- În JUDECATĂ ÎN VALEA FRUMOASEI (Id., 27), cu titlul modificat în JUDECATĂ ÎN CÂMPUL FRUMOASEI *depe* devine *de pe* (Id., p. 365),

- În CĂNELE DIN POMPEI (Id., 28; Fig. 12), *scăpa-voiu, mușca-voiu și păstra-mi-l-voiu* devin *scăpa-voi și mușca-voi păstra-mi-l voi* (Id., p. 366)

- În LĂNGĂ UN FLUTURE (Id., 17), *sborul, sboare* devin *zborul și zboare* (Id., p. 404)

- În VEDENIE DANTESCĂ (Id., p. 30; Fig. 13), *lunie, delași Paulo* devin *junie, de la și Paolo* (Id., p. 415; Fig. 13)

- În CETĂȚI; ARHIPELAGURI; OCEANE (Id., 27), *creiez* devine *creez* (Id., p. 439)

- În CONVALESCENȚA (Id., 9), *Martieși sbat* devin *martieși zbat* (Id., p. 616)

- În BRUMAR (Id., 13), *Brumard* din strofa 1, devine *brumar* (Id., p. 380)

- În CUVINTE PENTRU PATRU PRIETENI (Id., 11), *Lunași Lună* devine *luna și lună* (Id., p. 300)

- În DRUM PRIN CIMITIR (Id., 8), *svonul* devine *zvonul* (Id., p. 301)

- În DACĂ M-AȘ PIERDE (Id., 14), *sbor* devine *zbor* (Id., p. 325)

- În ÎNTĂLNIRI (Id., 5), *meru aceeași* devine *meru aceeași* (Id. p. 374)

OBS: Importanța respectării termenului așa cum l-a scris Lucian Blaga este pe atât de mare, pe cât poetul orfic are privilegiul de a *transforma văzutul în nevăzut*, fiindcă, așa cum precizează Ștefan Borbely vorbind despre poezia lui R. M. Rilke (*Pornind de la Nietzsche*) *deține puterea cuvântului și de amânui o realitate care este și nu este simultan*.

4. Aspectul de ordin ortografic și de punctuație:

Ortografia și punctuația din original, la fel, trebuie să se impună cu rigurozitate, cu atât mai mult cu cât mesajul pe care trebuie să-l transmită aparține unui mare poet orfic. Nu cred că Lucian Blaga, poet orfic în care *se întălesc, resorbindu-se reciproc, plinul și golul, cuvântul cu tăcerea* (Ștefan Borbely, *Pornind de la Nietzsche*), ar fi confundat *apostroful* cu *cratimă*, acestea având fiecare un loc aparte în economia versului și a cuvântului care, cum însuși autorul *Laudei somnului* spune, este alcătuit și din tăceri. Întrucât cuvântul poetului are *capacitatea orfică* de a *construi tăcere*, pauza dintre cuvinte sau dintre frânturi de cuvinte elidate trebuie să fie mai scurtă sau, dimpotrivă, mai lungă în așa fel, încât să imprimă melodicitatea și să respecte ritmul inimii sau a pasului.

În această privință, nicio ediție nu respectă diferența dintre apostrof și cratimă, datorită impunerii normelor ortografice și de punctuație apărute în anii puterii populare. Într-o serie de poezii inedite, Blaga face diferența dintre apostrof și cratimă:

lata câteva exemple din multe altele:

BRÂNDUȘILE (Id., p. 6): „Brumele s' au născocit”; „ca' ntr'o”; Brumele s' au nimicit.

ORAȘ ÎN NOAPTE (Id., p. 23): „lata-ne' sfârșit la piatra/ de pe deal. Adânc în noapte/ ni se'n'tinde' mpărăția./ Ne'n'țelegem doar din șoapte” etc.

ULCIORUL (Id., p. 19): „Sunt în slujbă și n'oiu conteni/ s'o'n-trețin, mulțumind între patru pereți/ frumusețea cu alte frumuseți” etc.

TABLELE LEGII (Id., p. 14): „Astfel din totdeauna'ai știut/ mâna s'o'ntinzi către rodul ce chiamă din crengi” etc.

ULISE (Id., p. 25): „Se'n'tinde mereu clară”; „s'auzi, în tăcere” etc.

OEDIP ÎN FAȚA SFINXULUI (Id., p. 25): „Aștept aci cu'ns-păimântată bucurie”; „într' un iatac, pe întuneric, între doi”.

EPITAF PENTRU EURIDIKE (Id., p. 7): „Cineva într'o zi te-a luat, Euridike, de mână”.

CEAS DE SEARĂ (Id., p. 17): „Cuvânt încearc'a se rosti:/ Veni-va zi! Veni-va zi!”

APOTEOZĂ (Id., p. 4): „Răsăritul e-atât de bogat în povești și'n lumină/ că'n orele ce se ridică (...)”

LEGENDA NOASTRĂ (Id., p. 4): „aci'n pământeană epocă, de neguri și humă./ și'n megieșe lunare ținuturi, de sus”

INGERUL LUMII (Id., p. 15): „Alege-va' ceasul din urmă/ să'nalțe cu el numai urne”

ÎN FAȚA UNEI STATUI (Id., p. 29): „Când sfântul s'a pornit prin cel coclaur/ să'nfrunte – hotărât, dar fără ură -/ primejdia (...)”

BUCUREȘTI (Id., p. 21): Doar Săgetătorul/ încerca' ntr' o doar s'apună (...)”

CÂNTECUL SPICELOR (Id., p. 1): „Spicele'n lanuri – de dor se'n fioară, de moarte”; „O vorbă-și trec spicele-fete'n văpaie”;

INIMA MEA ÎN ANUL 1940 (Id., p. 9): „Tenebrele n'au capăt, lumina n'are înviere”;

ECHINOCȚIU DE TOAMNĂ (Id., p. 10): „și'n vuietul de mântuire/ o țin către limanul dincolo de fire./ În cumpăna și'n sfâșierea/ acestui ceas prejmuitor/ vino, străfundul neguros, rumoarea ce ne'apasă (...)”;

POD PESTE MUREȘ (Id., p. 23): „Oști trecur'n veac pe-aci, și Radu cel Frumos (...) / răpuși și 'nvingători, stindarde, patimi” etc.

LĂNGĂ VATRĂ (Id., p. 7): Chiem spre miază-zi și noapte,

n'am răspuns./ Să ard singur, orice zare să mă'nfrângă/ ursitoarele' nceputului m'au uns" etc.

CEAS (Id., p. 6): „că până la tine' ntelesul lor n'a mai ajuns (...)

Ți-am spus uneori: ia sfatul vestalelor, dacă/ flacăra vrei s'o' ntreții”;

NORUL (Id., p. 9): „Ce greu rămâne și cât de-anevoie te'n-demni (...)”;

PE MUNTE (Id., p. 12): Scutul și coiful cu pană/ ia-mi-le ca de pe-o rană./ pune-le-alătura'n iarbă./ Soarele'n ele să ardă”;

ÎNTĂIA DUMINECĂ (Id., p. 1): „(...) în văile acestea a ieșit. Din peșteri de ne-lume/ ieșea să'mpartă' ndemnuri, poate nume (...)”;

PRIER (Id., p. 20): „Amurg fecund, din altă vârstă./ amurg fecund de Prier e,/ precum a fost și altă dată./ când Lebăda albă

se'voise/ să'ndure'n albul de narcise/ povara unei lebede”;

CETĂȚI, ARHIPELAGURI, ORAȘE (Id., p. 27): „Te'ntâmpi-nă pretutindeni în căile tale”;

IOHAN SEBASTIAN BACH (luând parte la Patimi, Id., p. 15): „Pe gorgone se strecoară/ o făptură' nncinsă'n sfoară”;

PSALMUL 151 (Id., p. 16): „Unde-ai căzut din lume rupt, Tu care câteodată/ Te alegeai și'n fața mea ca soarele din mare (...)”;

TU (Id., p. 18): „În mine ești/ și vei domni/ ca'ntr' un imperiu un vânt/ aducător de miază-zi”;

PSALM DRAGOSTEI (Id., p. 18): „E încă în mine greul pie-

trelor, dintre acri/ m'am ridicat când zi s'a făcut (...)”;

PSALM (Id., p. 19; Fig. 10): „Umblăm prin marea săptămână/ gând cu gând și mână'n mână. // Și cum am vrea să Te slăvim/ pentru iubirea ce ne-o'ngădui, Elochim!”

SOLSTIȚIUL GRĂDINILOR (Id., p. 30): „Mirajul unui dulce fruct/ îmbrac'un sâmbure amar./ să ne cadă într'o zi/ neașteptat în palme- dar”.

În concluzie, privind LUCIAN BLAGA - ECCE TEMPUS-VERSURI, tind să cred că apariția unei noi ediții a poeziilor lui Lucian Blaga ar putea aduce o lumină nouă asupra ineditelor din opera bardului din Lancrem.

NICOLAE SUCIU,

Dumbrăveni, 15 oct. - 1 nov. 2021

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL „LUCIAN BLAGA” ediția a XLII-a, Sebeș-Lancrem

În perioada 13-15 mai 2022, în organizarea Centrului Cultural „Lucian Blaga” din Sebeș-Alba, se va desfășura a XLII-a ediție a Festivalului Internațional „LUCIAN BLAGA”, reunind iubitori și cercetători ai operei literare și filosofice de pretutindeni, scriitori, artiști, oameni de cultură, un numeros public. În invitația trimisă unor participanți mai vechi din Tg.-Jiu (Gheorghe Grigurcu, Zenovie Cărlugea, Zoia Elena Deju) se precizează:

«Parteneriatul durabil pe care l-am construit cu Dumneavoastră face ca sosirea primăverii să fie un motiv de sărbătoare la Sebeș, prin organizarea Festivalului Internațional „Lucian Blaga”. Primarul Municipiului Sebeș și Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș au deosebita onoare de a vă lansa invitația la cea de-a XLII-a ediție a festivalului, respectând frumoasa tradiție a lunii mai.

Expresie simbolică a prețuirii pe care Sebeșul și Lancremul o dăruiesc memoriei lui Lucian Blaga, poetul luminii și filosoful misterelor, Festivalul Internațional „Lucian Blaga” acordă o atenție specială organizării sesiunilor de comunicări științifice, precum și proiectelor editoriale.

Pentru a păstra bunele practici ale festivalului, vă transmitem invitația noastră de a fi prezenți în paginile publicațiilor „Caietele Blaga” și

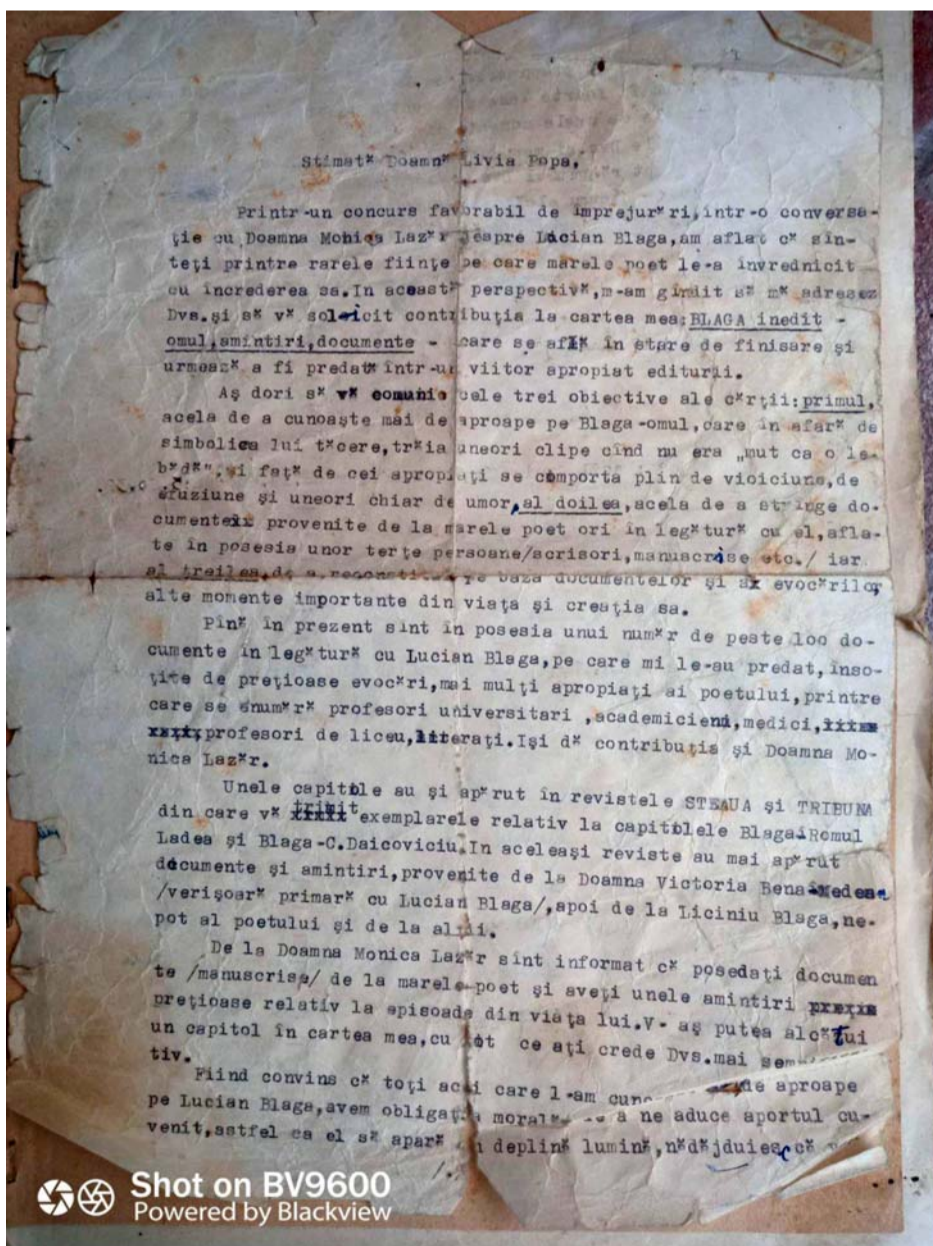

„Pașii Profetului”. Așteptăm cu interes materialele Dumneavoastră, dacă este posibil, până la data de 1 aprilie 2022.

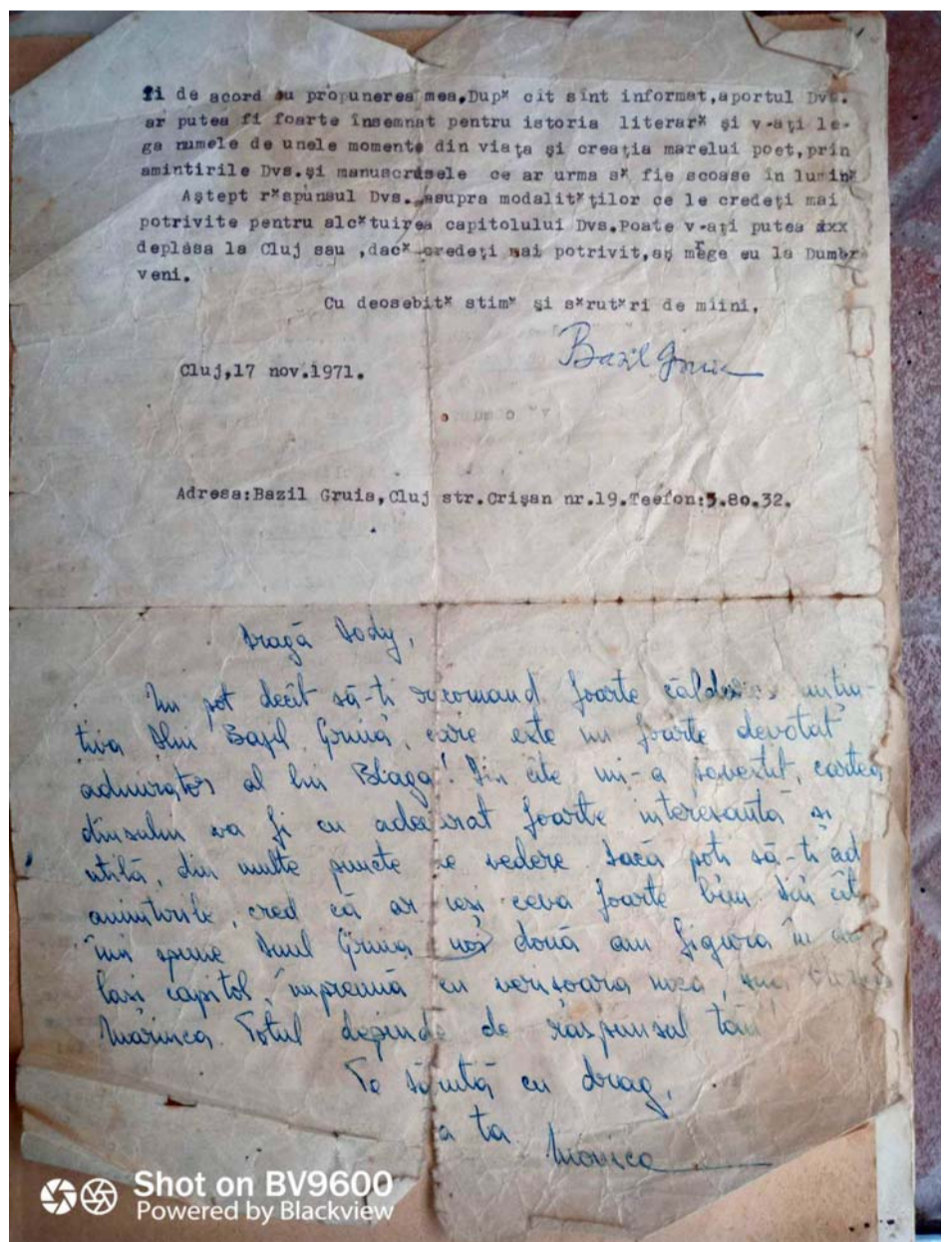
Cu aleasă prețuire,

Directorul Centrului Cultural „Lucian Blaga” Sebeș,
NADIA DIANA ARSIN*

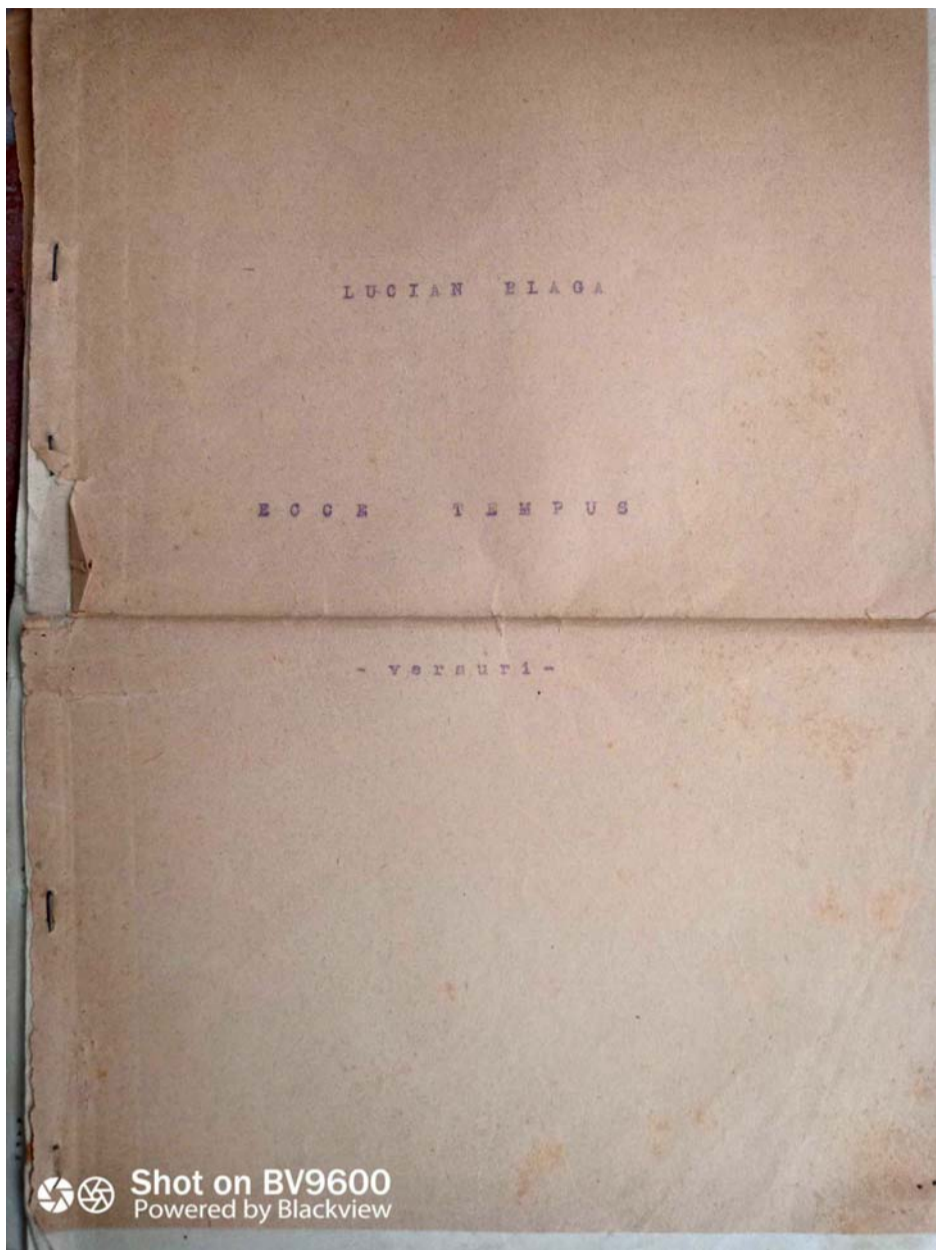
ADEVĂRATELE „INEDITE” ALE LIRICII LUI LUCIAN BLAGA (foto-copii)

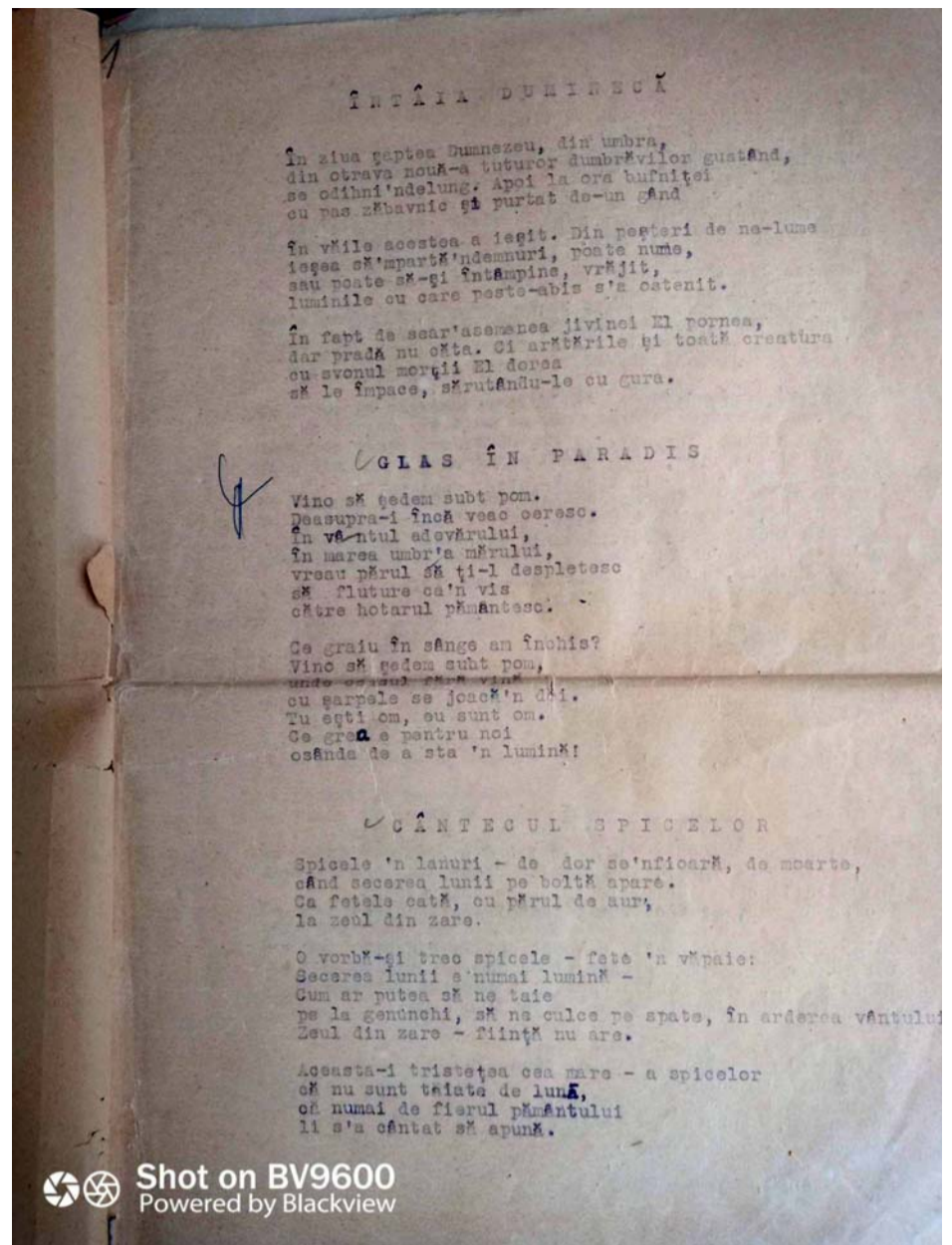
SCRISOAREA LUI BAZIL GRUIA (F. 1):

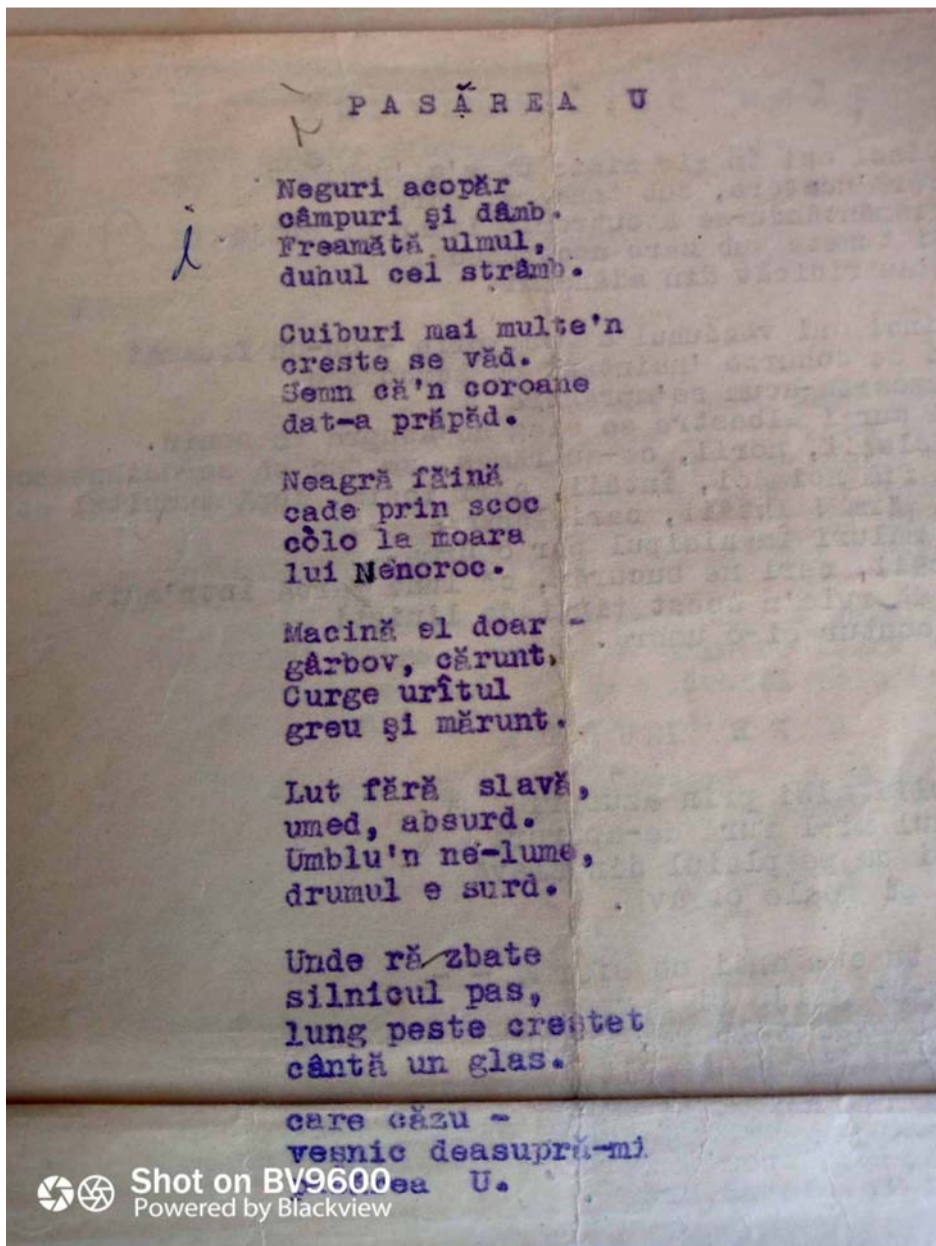
SCRISOAREA LUI BAZIL GRUIA (PE VERSO, SCRISOAREA OLOGRAFĂ A MONICĂI LAZĂR. FIG. 2):

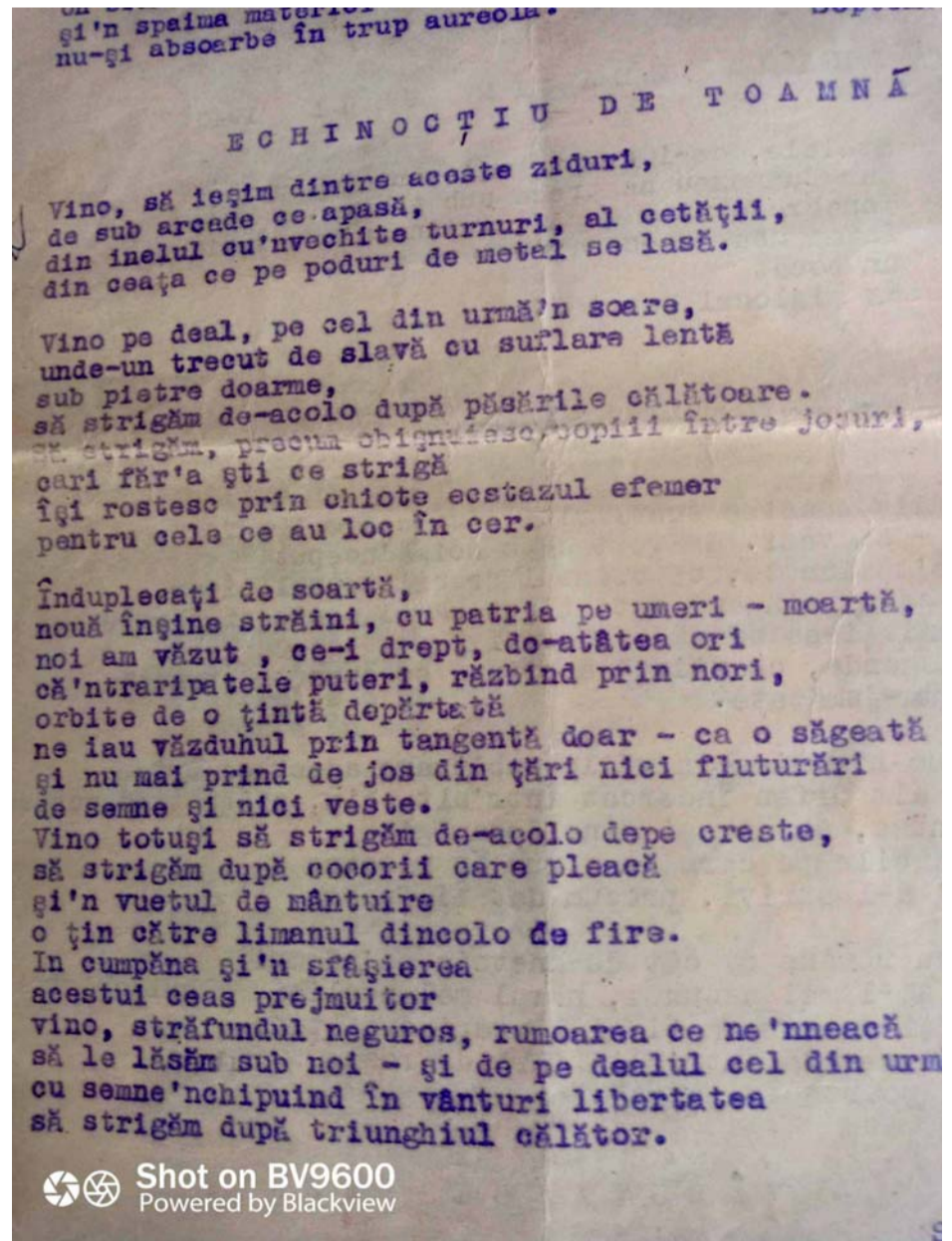
LUCIAN BLAGA ECCE TEMPUS – VERSURI – (F 3):

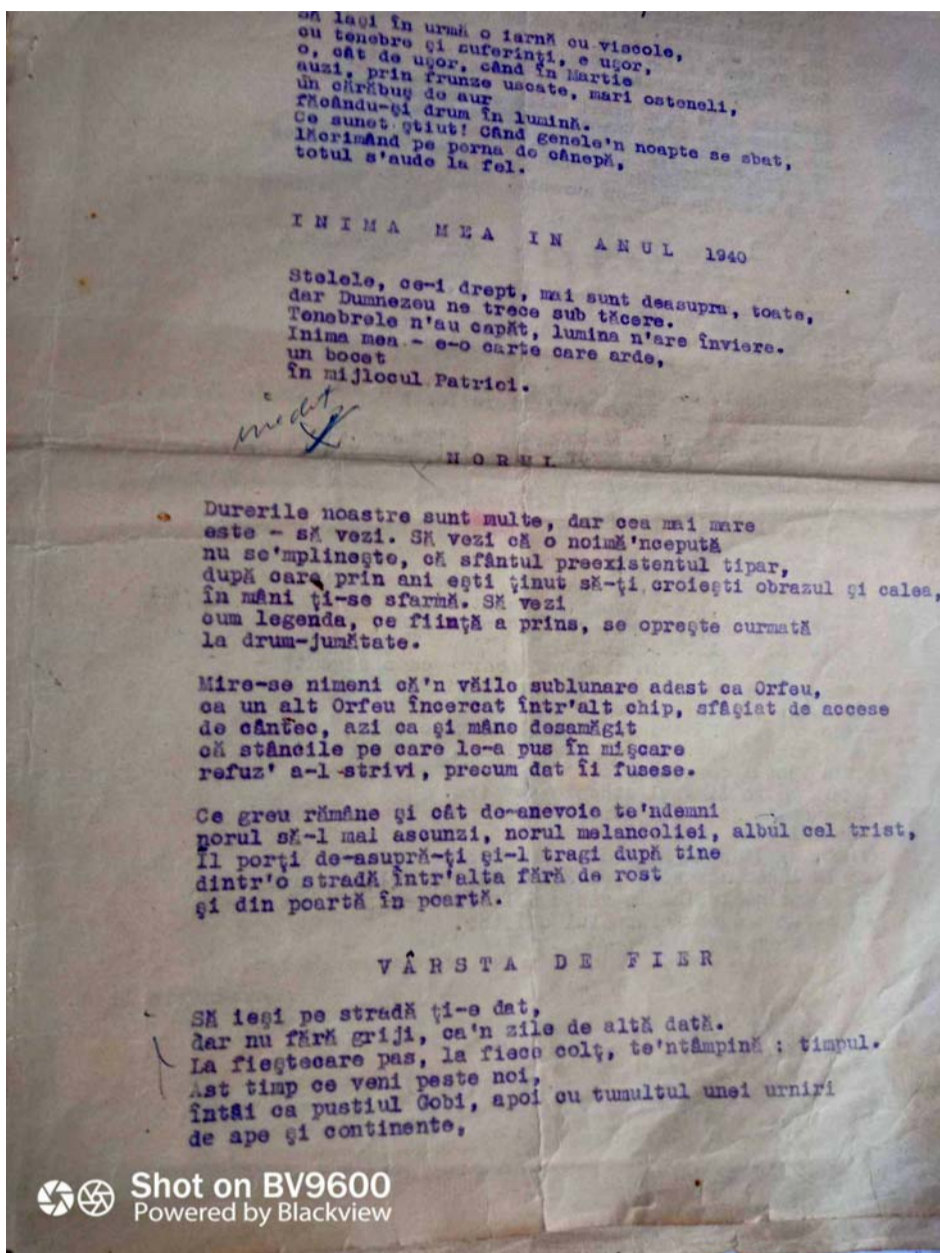
CÂNTECUL SPICELOR PAG.1 (F. 4):

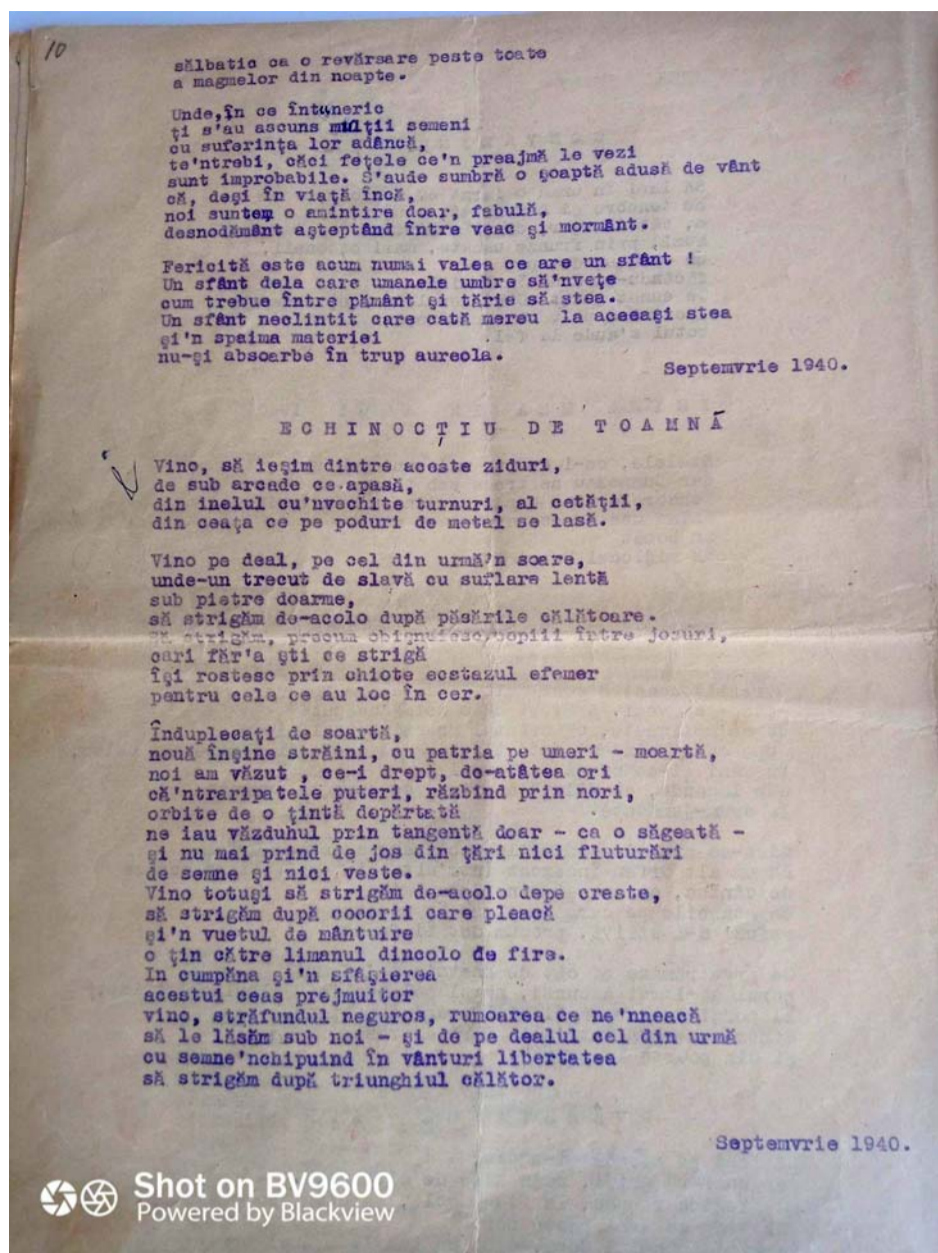
PASĂREA U – P. 11 (FIG. 5)

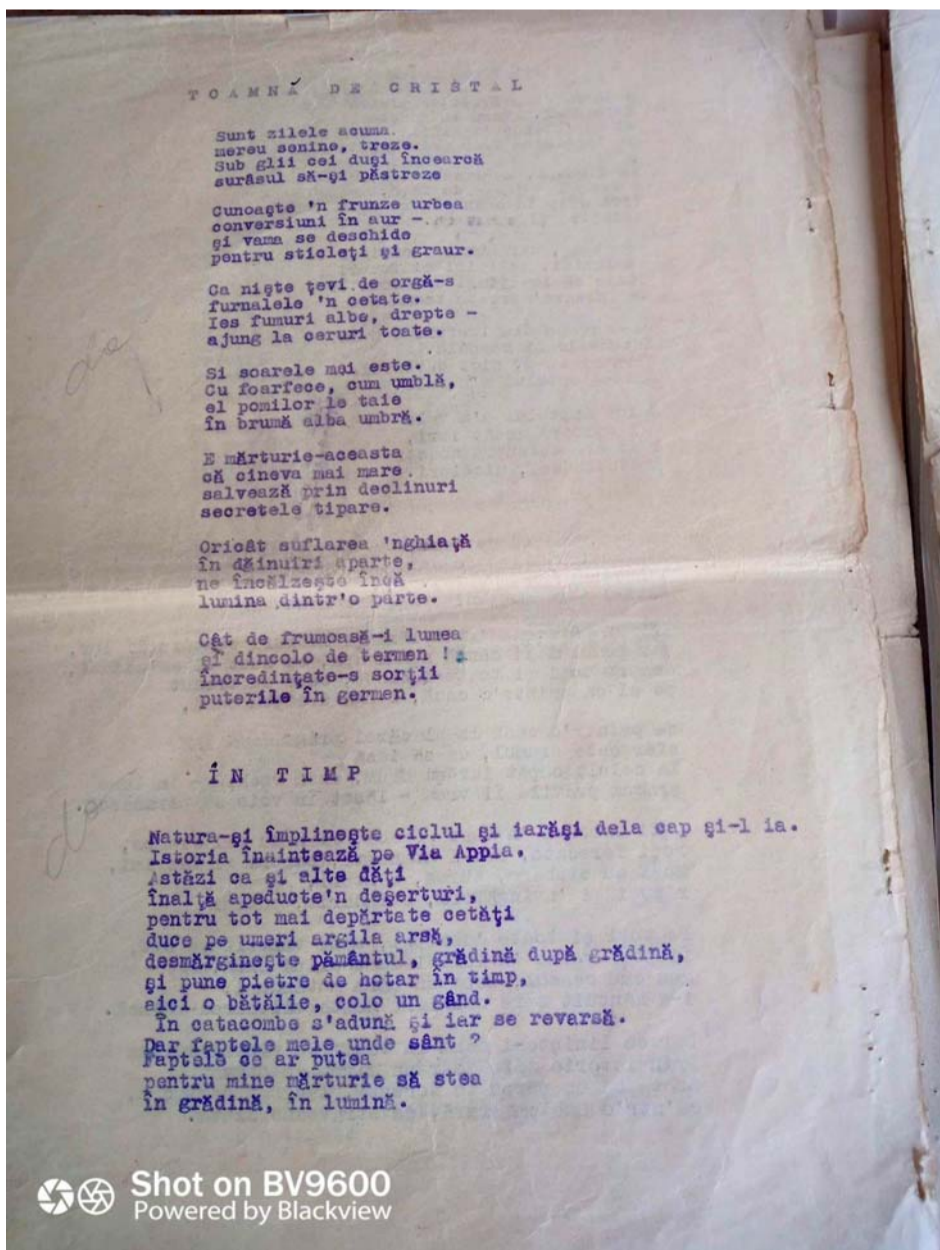
ECHINOCTIU DE TOAMNĂ -ID., P. 10 – (FIG. 6):

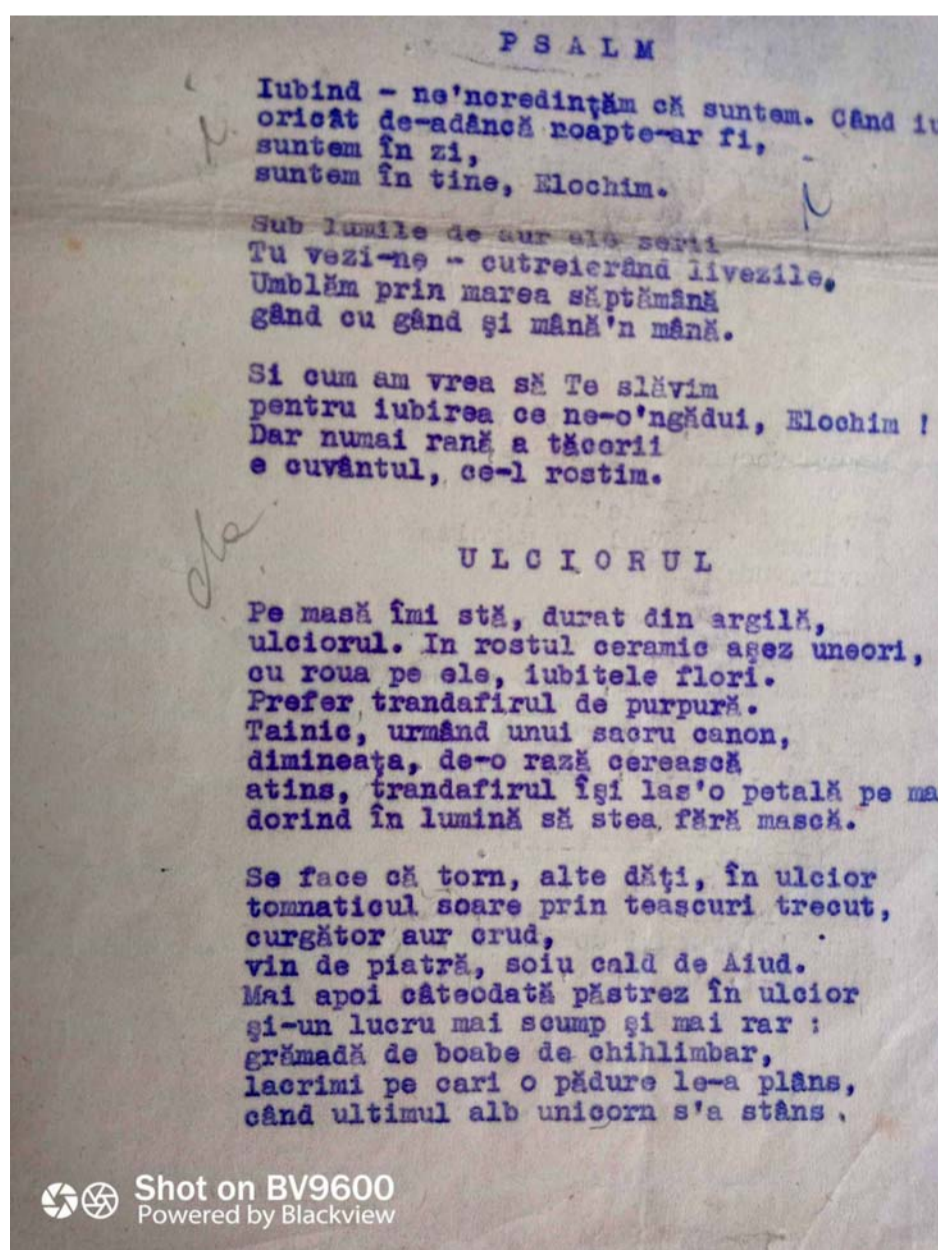
VÂRSTA DE FIER - ID., P. 9- (FIG. 7):

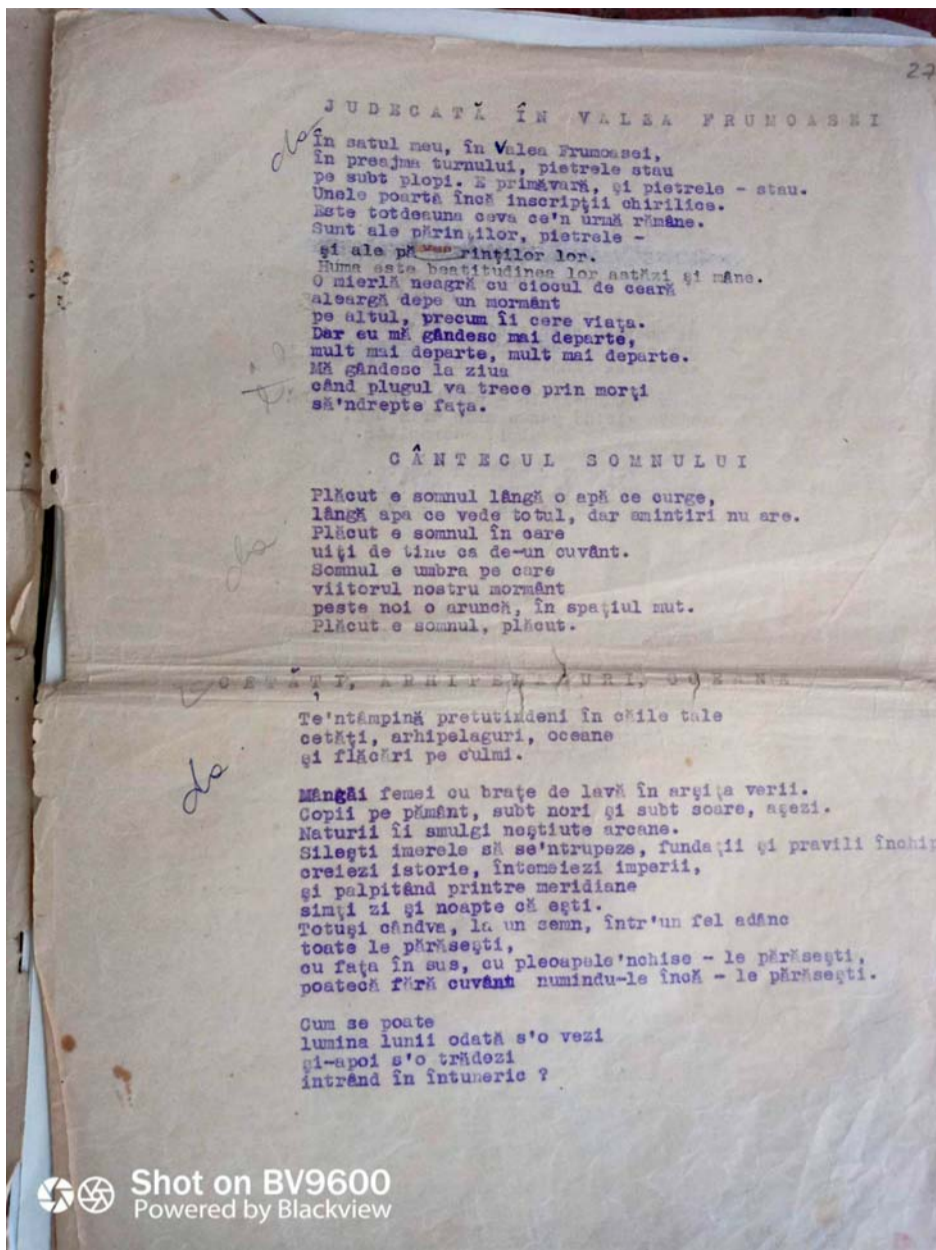
VÂRSTA DE FIER - FIG. 8

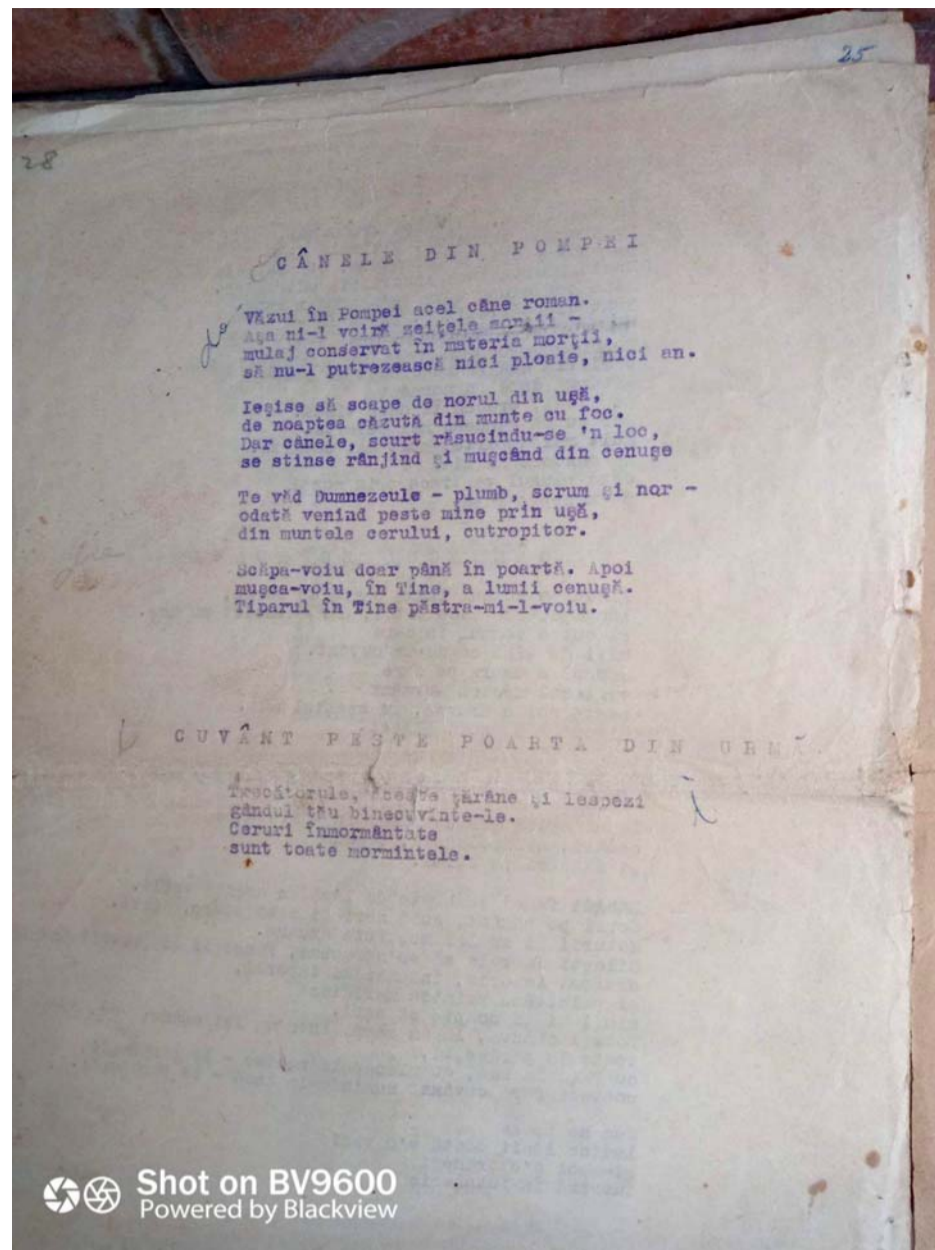
ÎN TIMP - ID., P. 24- (FIG. 9):

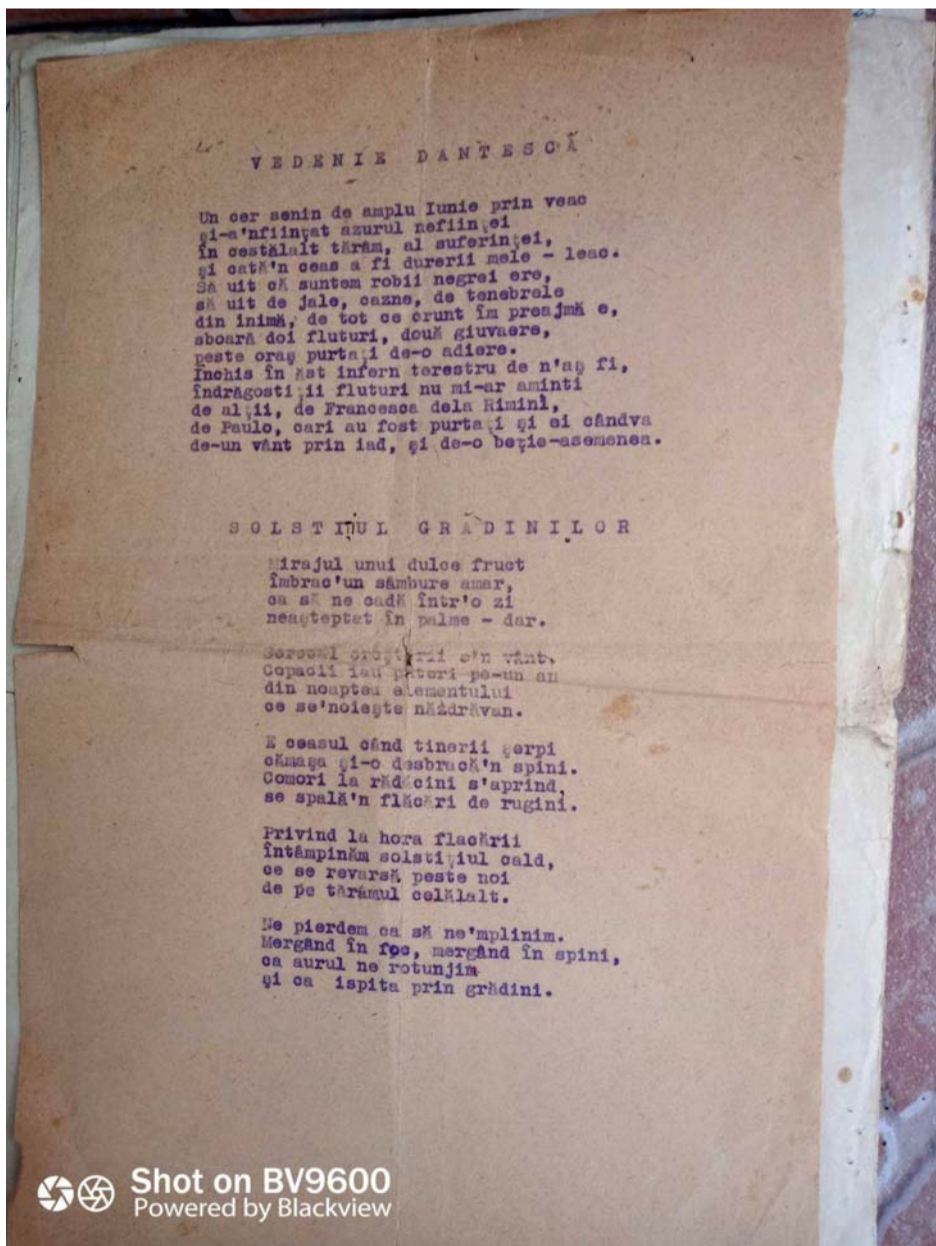
ULCIORUL - ID., P. 19- (FIG. 10):

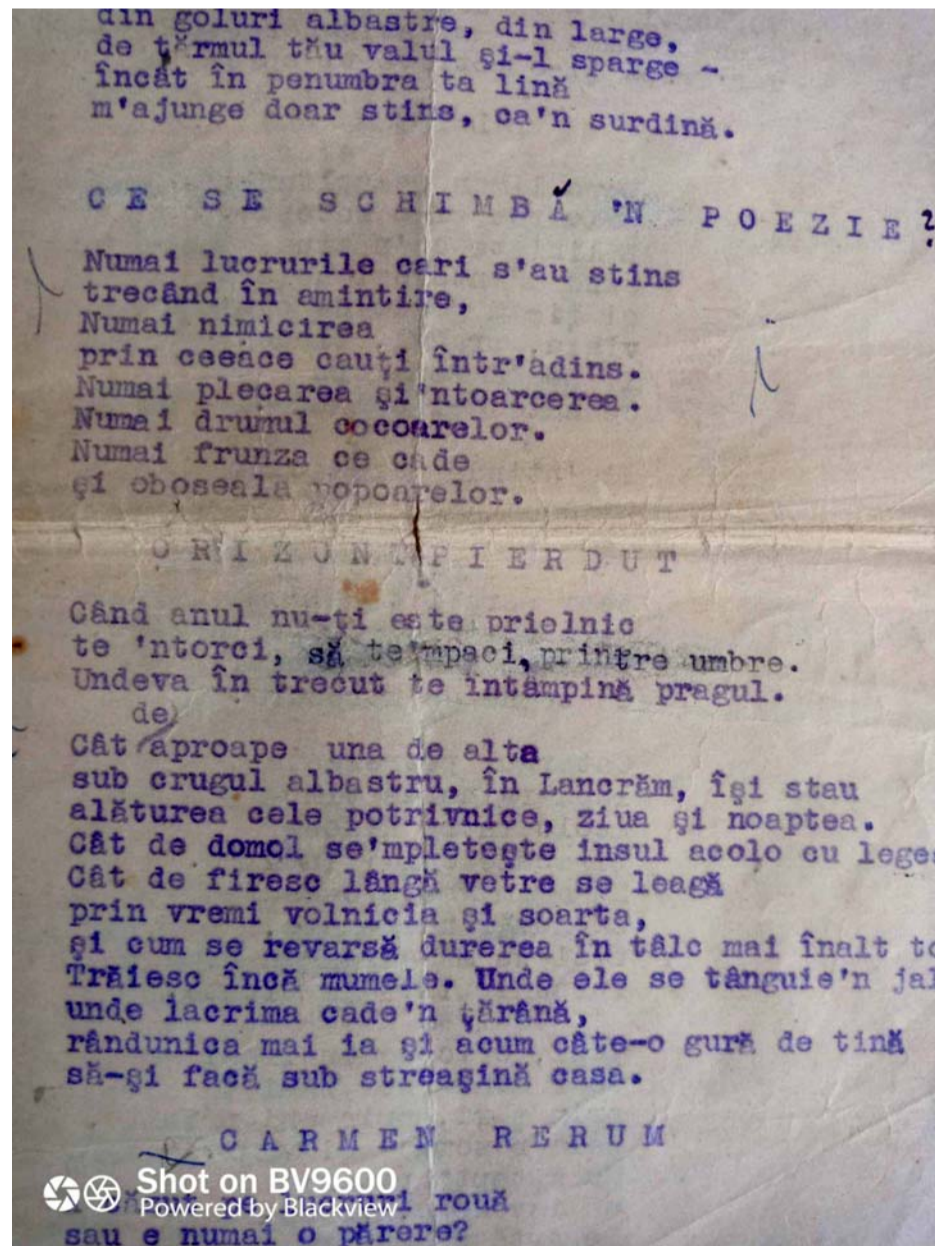
JUDECATĂ ÎN VALEA FRUMOASEI - ID., P.27 – (FIG. 11):

CÂNELE DIN POMPEI - ID., P. 28 – (FIG. 12)

VEDENIE DANTESCĂ - ID., P. 30 - (FIG. 13)

CE SE SCHIMBĂ-N POEZIE - ID., P.26 – (FIG. 14):

10
12

ȚĂRM DUPĂ FURTUNĂ

Cinci ani în șir nimic nu s'a 'nchisat.
Fără'ncetare, sub tenebre, marea
frământându-se a cutropit liman și plaje.
Și tunete sub zare necorească
s'au ridicat din adâncimi.

Cinci ani văzduhul a fost plin - de-un freamăt
ca de cohorte 'naintând pe sarcofage.
Rumoarea-acum se'mprăstie
și curți albastre se aleg de-asupra în senin.
Răsleții, norii, ce-au rămas, se duc să se-odihnească.
Să fim noi doi, întâii, cari ieșim, după tumultul stins,
pe țarm ! întâii, cari lăsăm
pe maluri în nisipul pur o urmă.
Întâii, cari ne bucurăm, că luna parcă într'adins
ne dă'rule'n acest ținut de liniști
un centur și-o umbră.

P E M U N T E

Cumuli albi prin azururi
gândul ni-l fură de-apururi.
Fi-mi tu pe plaiul din slavă
lină și moale otravă.

Vezi tu cum anii se sfarmă - -
Curme-se grije și larmă,
timpul prea tulbure, multul
aprigul chin și tumultul !

ia-mi-le ca de pe-o rană,
pune-le-alcătura'n iarbă,
Soarele'n ele să ardă .

Verdele fă ră prihană
stingă-ne epoca vană.
Apele'n iezer - ce caste !
Roagă tu norii - s'adaste.

CÂNTECUL CĂLĂTORULUI ÎN TOAMNĂ

Piere svon subț zăriște
talanga în rariște.

Vine toamna oilor
prin pânzele ploilor.

Glas dau ceții, patinii,
cu frunza lor paltinii.

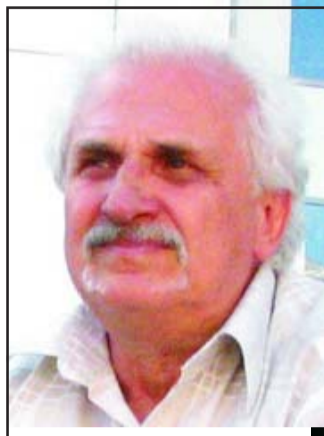
Jalea rătăcirilor,
mohorul mahnirilor,

ale cui sunt, ale cui ?
Parc'ar fi a nimănui.

Mi-au secăt pleoapele
și'n inimă apele.

Shot on BV9600
Powered by Blackview

ȘI ȚĂRM DUPĂ FURTUNĂ- ID., P.12 (FIG. 15):

Un reper al poeziei lui Radu Ulmeanu poate fi considerată aceea prosepă solemnă ca de început de lume care îmbină imaginile grandioase cu senzații primare, țărănești, frecvent degajată sub condeiul său. Totul e simplu și totodată aducând o melancolie, ce alunecă spre patetism: „M-am trezit într-o dimineață plin de pământ/ și pământul acela era plin de cer./ M-am trezit într-o dimineață plin de țărână/ și părea strecurată prin eter.// Doamne, m-am trezit că plâng, pe unde am umblat,/ ce câini, gudurându-se, îmi linseseră fața,/ Doamne, am hohotit, cum s-a putut/ pe-acolo să mă găsească dimineața?” (*Ar fi fost mai bine*). Intervine un soi de beție pe fond cosmic, o bucurie acompaniată de un regret elementar, cu o notă pe care, pe urmele lui Octavian Goga, am putea-o resimți ca fiind tipic transilvană. Deplorarea unei rupturi de trecut care nu e încă totală, plină încă de vibrațiile unui autoritar prezent naturist: „Ar fi fost poate mai bine să rămân privind/ stelele sure curgând ca izvoarele./ Cum aș fi vrut să le beau, cum aș fi vrut să le frâng/ mijlocul subțire, picioarele.// Ar fi fost mai bine să rămân prin păduri,/ să mă legăn cu noaptea și cu zăpezile/ și m-am întors obosit să deplâng/ soarele alb ce înecă livezile” (*ibidem*). Situat pe o largă zonă imaginativă, poetul dă glas unui angelism blagian în dibuitoare materializare („S-a îmbătat un înger de prea multă dragoste/ și umblă pe pământ în clătinare”), spre a face cu puțință o comunicare cu transcendența: „Atât de grele-i sunt picioarele încât atunci când calcă/ pe umărul vreunuia din noi simțim sub tălpi pământul/ încet cum se retrage respirând ființa/ și aerul devine un nămol de aur” (*Un înger*). Dar fondul temperamental al ființei auctoriale pare a fi unul înclinat spre tensiuni, spre asprimi, astfel încât motivul universal virează spre variantele sale geologice, spre o trudnică manifestare a materiei în devenire: „pământul are fisuri,/ trupul meu are o moarte./ Mulți dintre fluturi sunt orbi/ și carnea lor ne desparte.// Lumina spălăcită a soarelui/ aduce jaruri pe lume./ Planetele rulează în univers/ numai hăuri și spume” (*Ardoare*). Disperarea mărturisită e „fecundă”, producând impresia confruntării cu un necunoscut advers, monstruos: „secunda se sparge rânjind/ ca o coajă de nucă/ din care ies viermii/ căutând o carne pierdută” (*Ardoare*). Atari versuri pot constitui o introducere crispată a unui episod erotic cu alură postparadiziacă: „Iar noi suntem singuri șoptind/ de durere și fericire,/ tu, mireasă cu sâni zvâcnind,/ și eu, zguduindu-te mă mire.// Iar pe deasupra, complementară, senzația surdă că trece/ o a doua lume sticlind/ necunoscută și rece// Așa după cum tăcerea/ ce falfăie peste noi,/ când ardem ca facle pe ape,/ fragezi, iubito, și goi” (*Ardoare*). Pasul următor îl reprezintă notificarea unei stări morale critice, aparent fără soluții. Apropierea poetică de modernism are loc

printr-un peisaj ce înfățișează elementele patriarhale atinse acum de moarte, asociat cu tipul unui Dumnezeu confesor. Declinul e frământat, posedând savoarea amară a unei desfășurări fără scadență. Blaga e pe aproape: „Înalte corăbii se descarcă în somn,/ puroaie în hohot spală oglinzile cerului// Și iată, Doamne, zdrențele alcătuirii mele/ spre tine izbucnind/ în continuă revărsare ca zalele nopții,/ flăcări pudrate cu zimți de cenușă// Parcul, grădini în zbuluciu, în plesnet și glorie/ vânturile întorc lumina spre Dumnezeu/ eu cu șopârle pe umeri plângând/ cer ascultare// Frațele meu moare pe ruguri cu picioarele/ îngropate în vatră luminează departe./ eu sunt ecranul pe care sufletul i se răsfrânge” (*Corăbii*). La un moment dat paternității divine i se substituie maternitatea, precum un confesional al unei intimități absolute: „Mamă, dezastrul meu nerăsplătit,/ fânul ființei mele încet se usucă/ cu carnea plutind în miresme spre tine” (*ibidem*). Monologul damnării nu întârzie însă a reveni la acea atmosferă rurală care constituie un numitor comun al majorității textelor. Un suflu aspru al originii pornește din concretețea imaginilor spre a confirma o modalitate ancestrală a eului de-a recepta lumea, de-a se recepta pe sine: „Sunt, catastrofic, propriul meu trup/ și groapa mea./ o carne cosmică stropind/ cu stele furibunde universul./ De-atât neant/ cad în genunchi în fața tuturor/ și-mi bat potcoave-n cap/ suflând cu aburi morți în constelații./ Sunt crezul meu cel mai întortocheat,/ cel mai avid de lume și de viață,/ cu ochii ruși în țândări de iubire./ O roată sumbră mă retrage-n somn./ Acum, ajuns la capătul luminii,/ pun coarde moi de rocă-nsingurată/ sângelui meu ce suflă peste noi” (*Carbid*). Nu absentează dârzenia tipului arhaic care nu se dă înapoi de la o cruzime a raporturilor cu factorii civilizației: „De dogmă pus la zid și împușcat,/ plin de tramvaie în cap și cu momăile/ alături, stau pe drumuri, ca să vină/ războaiele, cu avioane huruind./ Sus este imperiul motoarelor./ Pe jos, prin praful vacilor, mișcă/ din picioare universul, încet,/ pierdut în mințile noastre” (*Risc*). Pedepsa cuvenită urbei sacrilege ar fi una maximă: „De ce nu ar exista un oraș în apropiere,/ să i se scoată unghiile într-un fel,/ cu cleștele, din cealaltă parte a lumii,/ limba să-i fie dată cu jar,/ de foc și fum să ne plesnească de durere rinichii” (*ibidem*). Mai nou, Radu Ulmeanu pare a se relaxa totuși într-un soi de contemplare a lucrurilor din preajmă, apte a-i oferi o conciliere

cu „orașul blestemat”. Înaintarea în vârstă tempează durițările, înfățișând un minimalism pe alocuri înduioșător, tangential la animism: „Am început să mă uit lung la lucrurile din casă/ la vasele de flori, la tablourile de pe pereți, la cărțile din bibliotecă/ întrebându-mă în gând dacă vor sta la fel de nepăsătoare/ în momentul în care brusc sau după suferințe teribile/ voi muri” (*Am început să mă uit*). E o perspectivă a despărțirii fatale care încearcă a-și stabili prețul afectiv. Declarând că a început să privească în aceeași măsură „pomii de prin grădină”, a le îmbrățișa trunchiurile, „încercând instinctiv să le iau ceva din energia vitală/ cu toate că nu mă paște nici o primejdie”, precum și „fetele și femeile de pe stradă/ ispitit de formele trupurilor”, poetul se justifică prin aceea că „de toate astea va trebui să mă despart într-o zi/ ca preotul de altar, ca floarea soarelui de razele lui fierbinți/ ca zilele de lumină” (*ibidem*). Tonalităților terifiante, secvențelor apocaliptice le iau locul sonori bemolizate, semne ale adaptării la un real dispus a se pacifica. Treptat dramatismul se dizolvă în fluxul traiului cotidian. Chiar dacă urmărită cu o anume suspiciune, ora matinală se încorporează normalității: „Trompete neglorioase îmi răsună în minte/ farduri fel de fel se arată retinei/ soarele iese dintre nori ca un pistrii melancolic/ și miroase a jale” (*Trompete*). Natura joacă acum rolul unui antidot al crizei, făcând cu puțință o priveliște crepusculară concluzivă: „Intră în mare amurgul/ și toate în lume curg/ iată, plutește pe ape/ cuvântul demiurg// intră în mine lumina/ și cerul e nesfârșit/ soarele moare în beznă/ noaptea grea a venit// totul în jur e iubire/ stelele varsă scântei/ cântecul nopții se-ntinde/ peste noi, peste voi, peste ei// peste tăcerea luminii/ și tăcerile noastre/ se lasă marea tăcere/ pe ale lumii dezastre” (*Odă*). Creația în cauză reprezintă așadar un periplu prin lumea palpată inclusiv pe extremele sale, până la fascicolul de lumină al redempțiunii care condeie până la urmă a cădea asupra-i. Avem a face în Radu Ulmeanu cu un exponent reprezentativ la ora actuală al poeziei transilvane, capitol important al literelor noastre, readusă în prezent cu un suflu nou.

Radu Ulmeanu, O sută și una de poezii. Antologarea poeziilor, nota biobibliografică și selecția reperelor critice aparțin autorului. Prefață de Zenovie Cărlugea, Editura Academiei Române, 2021, 192 p. („Viața Românească”, nr. 1/2022)

Iar la lumina frunzelor
a scoarței lui
în friguroasele nopți ale iernii
ar citi sau ar pune în versuri
cuvântările domnului prim-ministru.

Lumea n-ar mai răcni în piețe
precum boșorogul acela libidinos
„Lumină, mai multă lumină”.

Nimeni n-ar mai deplânge
scurgerea anilor plini de verdeață ai tinereții
căci verdele arbore ar fi gata tot timpul
să se prăbușească pe ei, să-i termine
scăldându-i cu lumina lui africană.

Nimeni n-ar mai ofta
după lampa lui Ilici.
Guvernul ar da lovitură...

CASTANUL

Cândva vei scoate muguri precum acest castan
Din degete, din pleoape și chiar din burdihan
Și mieii primi în turme pe tine vor dansa
Prin cimitirul verde ce-a devenit tarla.

Mierlele toate vor cânta nebune
Și ciocârlii în ceruri vor arde -a-nchinăciune.
Sub cerul beat de soare și plin de diamante
Îți vei aduce-aminte un vers uitat din Dante.
Despre iubirea pură, ce sori și stele mișcă
Cum vântul, sus pe casă, o palidă morișcă.

Pe când în căi lactee se-aprind toți licuricii
Vei săruta, uscată, din prag mâna bunicii.
Cu primăvară întoarsă, candelă an de an
Sfinte se aprind în brațul bătrânului castan.

ORB PRINTRE ORE

Școlindu-ți inima pentru
Nesfârșita tăcere a astrilor.

Te vor recunoaște oare pietrele
pe care îți sprijini fruntea umilit
și lătratul se va întoarce vreodată
în gâtulejul acestor ogari ce-ți însoțesc umbra?

Veghe și somn pe marginea prăpastiei
în timp ce verbele îți pârjolesc ceafa
cu nimbul lor pustiu.

ZĂPADA PORNEȘTE LA DRUM

Zăpada pornește la drum
cu arbori și păsări

Sub acoperișul strigătului
greu cade năvodul peste întrebările zilei

Câteva bătrâne spală mesele morților
aprend lumânările galbene
din ceara albinelor.

Și flăcăriua primelor brândușe abia pâlpâind în răzor
îți șoptește
ești fiul unui lung șir de țărani
al unor cruci de lemn putrezite.

LA TOMIS

Neînduplecate, atavice voci te colindă
lângă o mare calmă
cum stai rezemat de o piatră, de o statuie de sare
ros de îndoieli, bântuit de iluzii
gânduri întunecate te târăsc
către cavernele modernității.

Ascultă claxoanele îndepărtate
sălbatica muzică a barurilor de noapte
sau strigătele nedeslușite
ale înecaților din larg
și vântul ce geme ca un animal rănit.

Fiecare cuvânt pe care-l rostiești acum
e ca șoaptele orbului
mărturisindu-și numele și stirpea
doar beznei sale lăuntrice.

Fiecare frunză din arborii abia foșnind
anunță apropierea marelui,
neîndurătorului anotimp.

La Tomis plângi neștiut de nimeni
cu ochii încărcăți de puzderia de stele.

Cine din îndepărtatele constelații
ne mai aude oare acum
când noaptea își face culcuș
în inima fremătând sub coastele mele.

MELCII ȘI LUNA

Moartea te-așteaptă uneori la masă
cu un pahar de vin roșu în față

ori te întâmpină în prag cu dragălașenie
cu surâsul unei superbe femei ce-ți șoptește
poezia dragul meu nu e decât o frânghie albastră
cu care să te spânzuri de arborii cerului

sau o căruță hurducându-te toată noaptea pe
un drum de țară
pentru ca brusc să te trezești dimineața
locuitor într-o veche limbă necunoscută
și să constăți că melcii au mâncat încă odată luna.
Nebunia sună din trâmbițe

Melancolia pârjolește băraganele
pe care tălpile tale de copil pășit-au cândva
otrăvite fructe se coc în livada
traversată de întunecații tăi îngeri.

Ce atârnă în ștreangul din jurul gâtului întrebă,
umbră de ce schelălăiești,
inimă de ce sângeri.

Păianjeni țes aureola celui
ce va veni pesemne-n curând
să îți răscumpere faima, bolile, nenorocul.

Adevărul umblă cu ochii scoși pe stradă
cenușa vorbește-n o mie de limbi cu focul pitic
munții au plecat la Mahomed
inima macină ceață, vânt și nimic.

Rămân doar ispitele, nămolul și pulberea
și sufletul bleg ca un ied
cuvintele s-au strecurat în pământ, în ultimele răvașe
doar nebunia strălucitoare sună din trâmbițe
de pe acoperișurile a șapte orașe.

Imagologia „mitului traianic” în tradiția romanității orientale

Ion TALOȘ

ÎMPĂRATUL TRAIAN ȘI CONȘTIINȚA ROMANITĂȚII ROMÂNILOR

Cultură orală și scrisă din secolele XV-XX

(Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021, 426 p., 16x23cm, cu ilustrații)

Cunoscutul etnolog și eseist român, ION TALOȘ (n. 22 iunie 1934, Prodănești/ Sălaj), cu o strălucită prestație universitară la Cluj-Napoca și Köln, ne trimite, în semn de prietenie mai veche, cartea de față. De mai bine de un deceniu și jumătate, am fost onorat de generoasa disponibilitate a d-sale, trimițându-mi de fiecare dată cercetările temeinice apărute la Editura Academiei Române, despre care am scris nu numai cu plăcere dar și cu atenția cuvenită: „Lupta voinicului cu leul. Mit și inițiere în folclorul românesc” (2007), „Franz Obert – cel mai de seamă etnolog ardelean din deceniul al șaselea al secolului al XIX-lea” (2011), „Omul și Leul. Studiu de antropologie culturală” (2013), „D’Italica à Sarmizegetusa. Réflexions sur la culture populaire romane. Studii de cultură populară romanică” (2016), „Folclor spaniol/ sefard în România. File de istorie culturală” (2017), „Ovidiu Bîrlea – Ion Talos, Corespondență. 1963-1977” (2017). Nu putem uita traducerea germană a antologiei de poezii populare a lui Lucian Blaga, „*Volksdichtung. Ein Anthologie*”, în colaborare cu Artur Greive și Gerda Sculer, ediție critică bilingvă, cu un studiu introductiv de Ion Talos și cu ilustrații de Mihai Vulcănescu (1995, XXII, 308p.), importantă lucrare din folcloristică românească făcută astfel accesibilă cercetării etnofolcloristice europene, în care dl Ion Talos și-a adus reale contribuții, fiind multă vreme (începând de prin 1978 până mai recent) profesor asociat la Universitatea din Köln. Pentru astfel de cercetări aplicative și în alte spații culturale europene a fost distins cu premii internaționale (Palermo, 2003) și românești din partea Academiei (2004) și Uniunii Scriitorilor (2014).

Într-un interviu ce ni l-a acordat prin 2010, cercetătorul Ion Talos ne împărtășea simpatia pe care marele Lucian Blaga i-o purta în anii studenției clujene: „Soarta lui Lucian Blaga în anii ‘50 impresiona tinerețea studios din Cluj (...) Fiindu-i prezentat de Ion Mușlea, Blaga mi-a

arătat de la început o anumită simpatie. Când am ținut prima mea comunicare despre «*Meșterul Manole în Ardeal*» era prezent și el. Textul meu ridica două întrebări. Prima nu putea fi evitată, deși nu credeam în ea: dacă tema a ajuns în colindul din Sălaj prin intermediul vreunei publicații, cum s-ar fi putut deduce din celebrul studiu al lui D. Caracostea. A doua era: că textele ardelene ar fi reprezentat un strat chiar mai vechi decât cel conservat de variantele localizate la Curtea de Argeș. Aici a intervenit Blaga, spunând că s-ar putea vorbi despre un stadiu pre-manolian al versurilor aflate în discuție. Autoritatea lui a dat credibilitatea necesară unei păreri de începător și a fost luată în considerare în lumea științifică. A fost și drumul pe care l-am urmat în tot ceea ce am scris despre Meșterul Manole.” (Cu Prof. Univ. Dr. Ion Talos: „*Etnofolcloristica românească de azi în context european*”, în „Portal-MĂIASTRA”, Tg.-Jiu, anul VII, nr. 1-2/2012, pp. 51-52).

Revenind la recentul op de formulă academică, să menționăm cuvântul de început „Lectori salutem!”, semnat de acad. Ioan-Aurel Pop, pentru care dl Ion Talos este „unul dintre cei mai importanți etnologi români din toate timpurile”, care, reluând dintr-o perspectivă inedită tema romanității poporului și latinității limbii noastre, realizează „o paralelă nemaifăcută între cultura orală românească și scriitura despre conștiința romanității românilor – centrată pe figura împăratului Traian – din secolul al XV-lea până în secolul al XX-lea”: „Lucrarea pune în lumină – în urma valorificării izvoarelor, a comparațiilor și corelațiilor făcute temeinic și cu metodă – că romanitatea românilor și figura împăratului Traian (și a regelui Decebal) din conștiința populară nu sunt un decalc după documentele culte și scrise, că ele s-au perpetuat, în forme diferite, alterate, modificate și chiar prin contagiune cu alte teme, din Antichitate până astăzi. Evident, comparațiile judicioase ale profesorului Ion Talos relevă influența literaturii culte despre romanitate asupra oralității și invers, adică preluarea elementelor din folclor despre Traian și latinătate pentru întărirea ideii conștiinței culte privind etnogeneza românilor.

► Lucrurile sunt văzute deopotrivă diacronic și sincron, în stabilitatea și în metamorfoza lor, încât cartea devine un tablou armonios al unei teme fundamentale pentru nașterea, devenirea și identitatea noastră ca popor.

Prin urmare, iubite cititorule, această carte îți va îmbogăți nu numai mintea și sufletul cu mari valori de cultură, ci te va lumina și asupra destinului celui mai răsăritean popor roman din Europa, singurul moștenitor al romanității orientale, cel mai numeros popor din sud-estul Europei și singurul care a păstrat în conștiința sa figura unui împărat roman – Traian – pe care l-a plasat și în imnul național, transformându-l astfel în simbol național. Laudă perpetuă eruditului Ion Talos. Făcătorul acestei opere destinate duratei lungi!” (Ioan- Aurel Pop)

Prezenta lucrare – precizase autorul în preliminarii – se bazează pe „documente ale oralității”, ulterior tipărite, începând din sec. al XV-lea, și pe materiale inedite din secolele XIX- XX, care, deși sunt „dispersate cronologic și spațial”, ele „nu se contrazic, ci conduc la aceeași concluzie: românii știu că sunt urmașii romanilor.” Prin urmare, prin oralitate s-a păstrat amintirea împăratului Traian în sud-estul Europei, „înainte de toate, la români, timp de aproape două milenii”. E vorba, mai întâi, de unele tradiții orale referitoare la construcțiile traiane care „ne obligă să le vedem originile în Antichitatea romană și să acceptăm că ele au traversat Evul Mediu și au ajuns până la noi.” Concomitent, în jurul acestor construcții, au fost create și alte tradiții „altfel spus, construcțiile au constituit punctul de pornire pentru creații literar-folclorice de-a lungul celor două milenii”. (Ion Talos)

După ce în interesantele *Preliminarii* sunt urmărite „câteva tradiții antice și medievale despre Traian și Decebal”, istoria amestecându-se cu legenda, autorul urmărește figura proeminentă a împăratului Traian evocată în studiile contemporane de antropologie culturală europeană, observând, desigur, prezența acestuia în anumite încercări literare. Menționăm în acest context al observărilor preliminarii fixarea unor „coordonate” pe care s-a dezvoltat psihicul și cultura românilor: „romanismul, dacismul, creștinismul și sud-est europeanismul”, primele două făcând parte din „zestrea noastră biologică”, determinând, împreună cu creștinismul și sud-est europeanismul, „evoluția psihică și culturală armonioasă a poporului român”. Drept pledoarii pentru romanism și dacism în cultura română sunt citate patru „admirabile monografii” apărute în ultimele decenii și care se completează reciproc, deși perspectivele sunt diferite, două fiind semnate de *Adolf Armbuster* („Romanitatea românilor. Istoria unei idei”, ed. 1971, 1972, 1993, 2012; „Der Donau-Karpatenraum in den Mittel und Westeuropäischen Quellen des 10.-16. Jahrhunderts. Einehistoriographische Imagologie”, 1990), altele de *Ioan- Aurel Pop* („De la romani la români. Pledoarie pentru latinitate”, 2019) și *Robert Merlo* („Il mito dacico nella letteratura romena dell'Ottocento”, 2011). Cu precizarea că, în timp de A. Armbuster și I.-A. Pop se concentrează asupra latinității noastre ca atare exprimate de-a lungul timpului, lucrarea lui R. Merlo se referă în mod special la felul în care dacismul, descoperit de romantici, a fost oglindit în literatura secolului al XIX-lea.

Cercetarea propriu-zisă a dlui Talos începe, de facto, cu capitolul „*Satul și conștiința romanității românilor*”, izvoarele care stau la baza lucrării fiind chestionarele (cu răspunsurile lor, desigur) întocmite și lansate, începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, de Al. I. Odobescu, B. P. Hasdeu, N. Densușianu și continuând, în secolul următor, cu cercetătorul clujean Ion Mușlea (1934), toate aducând prețioase informații de interes arheologic, filologic, cultural-antropologic, inclusiv consemnarea tradițiilor referitoare la împăratul Traian (doar în „*Chestionarul Densușianu*”). Cercetătorul urmărește, apoi, decodarea imagologică a „*Columnei lui Traian*”, oglindirea împăratului în scrierile latiniștilor sau în preocupările bisericii, școlii, în

vățământului universitar și presei, cu concluzia că la sfârșitul Evului Mediu se produce cea „îngemănare a dovezilor orale cu cele scrise despre latinitatea românilor”, tradiția orală devenind „scriitură”. Urmărind imaginea Împăratului Traian (Troian) în tradiția satească din sec. al XIX-lea („Se vorbește despre Traian în orice colibă țărănească”, laitmotiv al chestionarelor amintite), dl I. Talos observă că „aria geografică în care domină această convingere coincide cu întreg spațiul limbii române, de unde conștiința originii romane, a unității de neam și latinității limbii noastre, la românii din spațiul carpato-danubiano-pontic. E ușor de urmărit în istoriografia românească această idee (la marii croniciari moldoveni Grigore Ureche și Miron Costin), la D. Cantemir, îndeosebi la reprezentanții Școlii Ardelene, ideea latinistă devenind un stindard al luptei de emancipare socială și recunoaștere națională (I. Inocențiu Micu Klein, Gh. Șincai, Petru Maior ș.a.).

Capitolul următor, „*Decebal și Traian – doi mari luptători, un singur învingător*”, urmărește, pornind de la istoricul antic Dio Cassius, - care aprecia la cei doi atât unele „trăsături comune” dar și suficiente „motive să se teamă unul de celălalt” – aspecte de viață importante, precum, în cazul lui Decebal: „abuzul de ospetie/ conspirația traiană”, sinuciderea Regelui în fața dezastrului și a apropiatilor săi, ascunderea și găsierea comorilor, iar în cazul lui Traian: podul istoric de la Drobeta (și cel de lemn de la Celei) și tradiția orală, victoriile „pe solul Daciei”, „Poarta romanilor/ Poarta lui Traian/ Poarta de Fier a Transilvaniei”, „Masa lui Traian”, apoi drumurile lui Traian („de pe sol” și cel de pe „bolta cerească”), „Valul lui Traian”, alte realizări în infrastructura Daciei Romane... Un fel de „traianizare” a Daciei cucerite (p. 219). Pe lângă aceste fapte, în tradiția populară s-au păstrat și alte aspecte privind personalitatea împăratului, precum „erotismul” aventuros (vezi legenda „*Domnului de Rouă*”, a îndrăgostitului „menit să piară”, prezentă în Oltenia și azi, unde apare și o revistă „*Domnul de Rouă*!”), relația „Traian și Dochia”, dar și alte mituri minore în legătură cu Traian (Roma, gemenii, lupoaița, apelurile referențiale la Midas, Novac, Iorgovan, Hercule, Arghir, Sfântul Gheorghe, uriași, căpcăuni, canibali, tătari). Mai controlabilă din punct de vedere istoric este relația Împăratului cu creștinismul (din schimbul de scrisori cu Plinius cel Tânăr rezultă destul de clar „persecutarea creștinilor”, cu teribilele crucificări, precum cea christică din timpul proconsulului Pilat din Pont, până mult mai târziu, creștinismul fiind abia peste două secole recunoscut, de împăratul Galerius (el însuși aspru persecutor, ulterior pocăit), prin edictul de toleranță față de noua religie din 311). Din acest punct de vedere, un Eusebiu din Cesarea (sec. III-IV) considera

repreșiunea practică de Traian pe locul al doilea, după aceea din timpul sceleratului Nero. Apoi, se cunoaște îndelungatul oprobriu papal la adresa Împăratului, omorător de creștini, în ciuda unor încercări de îmbunătățire a imaginii a celui „paganovirtuos” cum îl numea Toma de Aquino (1224-1274), fie și prin legende precum cea intitulată „Traian și văduva din Roma”.

Urmărindu-l îndeaproape și în relație cu tradiția românească orală (dar și în cultura populară orală a slavilor, neogrecilor și albanezilor), pe acest „bădița Traian” din onomastică și toponimie, cercetătorul stabilește „locul regelui Decebal și al împăratului Traian în legenda populară românească”, ba chiar consideră „mitul traianic” un veritabil „mit al etnogenezei românilor”, mit *fundamental*, cum susținea G. Călinescu, alături de mitul „*morții*” și existenței pastorale (*Miorița*), al creației prin jertfă (*Meșterul Manole*) și al iubirii (*Zburătorul*), toate fiind de regăsit, în varii întrepătrunderi tematice și motiveri, atât în cultura noastră populară cât și în cea scrisă, de-a lungul secolelor. Parafranzându-l pe Roberto Merlo, dl I. Talos conchide: „*il popolo romeno ha generato un mitofolclorico vero e proprio delle origini di séstesso*, mit pe care l-a păstrat și reînnoit mereu de-a lungul timpului, MITUL TRAIANIC” (p.223).

O bogată secțiune de *Anexe* ilustrează caracterul de cercetare aplicată, meticuloasă, riguroasă d.p.d.v. documentar, reproducând materiale arheologice (inscripții, descrieri onomastice etc.), precum și răspunsurile la *Chestionarele* întocmite de Odobescu (arheologic), Hasdeu (lingvistic), N. Densușianu (istoric), I. Mușlea.

În *Postfața* subtitrată „Din preistoria acestei cărți”, autorul amintește de lectoratul său la Universitatea din Köln, întemeiat prin 1960, la care au slujit Paul Miron, Pompiliu Marcea, Vladimir Drimba, Vasile Arvinte, Mircea Zăciu și la care studiul limbii române era facultativ, cu obținerea doar a unui „Schein”/ dovadă de participare. După doi ani, însă, d-sa a reușit să facă din română „disciplină pentru examenul de diplomă”, organizând seri culturale românești, conferințe, colocvii cu participarea unor savanți (E. Coșeriu, Iorgu Iordan, Marius Sala etc.). Apoi, în 2016, de Ziua Latinității, dl Talos a ținut, la Filiala Cluj a U.S.R., conferința „Traian în tradiția orală romană”, repetată la secția clasică a Filologiei clujene. Cercetând din aproape în aproape imaginea împăratului Traian în conștiința romanității românilor, autorul a reușit să alcătuiască această amplă lucrare, care, precum celelalte amintite, se situează într-un orizont de cultură europeană, pornind de la unele studii de antropologie culturală europeană, pentru a se axa pe imagologia din tradiția românească, din antichitate până la miturile și credințele din Evul Mediu, iar de aici la felul cum le-a receptat oralitatea românească conform datelor etno-folclorice și mai ales *chestionarelor* întocmite de Odobescu, Hașdeu, Densușianu și I. Mușlea.

Desigur, *Bibliografia* consistentă (pp. 379-406), *Lista cu denumiri istorice* ale unor localități menționate în lucrările consultate, *Indexul* privind nume de locuri și nume de personaje, precum și câteva pagini de *ilustrații* din final conturează pe deplin imaginea unei cercetări de ținută academică, care, vorba lui Ioan-Aurel Pop, ne îmbogățește „nu numai mintea și sufletul cu mari valori de cultură”, dar ne și luminează „asupra destinului celui mai răsăritean popor roman din Europa”, cel mai numeros din sud-estul european în care imaginea imperatorului Traian nu este deloc una decorativă, pierdută în legende etno-folclorice, ci de-a dreptul structurantă, reprezentativă, eponimă chiar pentru cultura și spiritualitatea românească.

Proiect editorial apărut sub egida Centrului de Cultură și Artă al județului Sălaj, în Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca, lucrarea dlui Ion Talos este deopotrivă plăcută, instructivă, ilustrativă și exponențială pentru „conștiința romanității românilor” în context european.

ZENOVIE CÂRLUGEA, Tg.-Jiu, dec.2021

Scriitorul clujean C-tin Zărnescu și-a închinat întreaga viață slujirii cu devoțiune a moștenirii brâncușiene. Pasiunea a început de timpuriu, când, tânăr redactor la „Tribuna” a redactat unul din primele omagii ce i-au fost închinare (1970), și a scris primele reportaje despre satul de naștere al marelui sculptor, Hobița, aflat nu departe de locurile sale vâlcene. Lovitura de imagine a venit însă în 1980, când a publicat cartea *Aforismele și textele lui Brâncuși* la o editură din Craiova, cu o

prefață de Marin Sorescu.

De atunci aceste aforisme au tot crescut, prin descoperiri și semnalări succesive, încât în momentul de față ele au ajuns la ediția a VII-a, iar el, C. Zărnescu, a scris mai multe cărți despre Brâncuși, încercând să-i descifreze misterul operei, spiritul de avangardă, revoluția formelor și modul de a gândi sintetic, reducând obiectul la ideea pe care o reprezintă. Pentru a-l înțelege mai bine, a făcut dese călătorii la Paris, i-a căutat mormântul, i-a admirat operele, a căutat să stea de vorbă cu care l-au cunoscut și cu cei care au scris despre el, lărgindu-și mereu aria de investigație atât sub raport biografic, cât și interpretativ. Cu deosebire s-a lăsat pătruns de atmosfera specială din atelierul sculptorului de la Bobourg, unde a regăsit-o de fiecare dată, pe specialista recunoscută, pe custodele D-na Doina Lemny.

În urma acumulării acestui câștig de informație, grație apariției an de an a unor noi exegeze și a volumelor ce i-au fost închinare, cărțile autorului nostru și-au schimbat și ele fizionomia, devenind niște uriașe depozite arhivistice, de proporții faraonice, așa cum o demonstrează și cea mai recentă carte a sa, de peste 700 de pagini, apărută cu ocazia împlinirii a 145 de ani de la nașterea marelui gorjean. E vorba de lucrarea cu caracter enciclopedic *Civilizația vizuală Brâncuși* (ed. Napoca Star, 2021), adunând la un loc tot ceea ce ce brâncușiologul nostru a reușit să identifice esențial cu privire la arta brâncușiană. Și ca să evite rigiditatea, a organizat materia, primenită și adusă la zi, din cărțile anterioare, sub forma unui „roman non convențional închinat istoriei avangardelor”, în care biografia și interpretarea merg mână în mână într-o construcție de tip ciclopic, cu largi perspective labirintice, din care cititorul iese cu greu la liman fără acel miraculos un fir al Ariadnei întins cu generozitate de autor. Miza celei dintâi secțiuni a cărții are ca suport explicarea și acreditarea genialității creatoare a gorjeanului nostru, printr-o evoluție rapidă și convingătoare, prin raportări documentate la întreg mozaicul de curente idei, tendințe, din anii în care el a sosit pe jos la Paris spre a pleca din el într-o caleașcă aurită. Această primă parte e și cea mai reușită, deoarece, autorul nostru a reluat o carte deja apărută, pe care a tot perfecționat-o și a șlefuit-o până la exasperare.

Suntem puși la curent Intuițiile formidabile ale sculptorului, cu viziunea sa sincretist-simbolică, care l-a ajutat să-și găsească repede drumul propriu, lipsit de asperități, crispări, eșecuri, printr-o muncă sistematică dăruită artei, transformând în curând atelierul său într-un loc de întâlnire căutat de mai toate mondenitățile pariziene. Stăruind asupra anilor de formație, când a încercat să învețe ceva de la Rodin, autorul sugerează că desprinderea de acesta a însemnat părăsirea convenționalului și a academismului inhibant și plasarea lui în zodia favorabilă a furtunilor înnoitoare ale avangardei, tălmăcite într-o cheie proprie, așa cum acestea pot fi depistate încă de la primele creații care-l individualizează, precum *Săruturile*, *Muzele adormite*, *Rugăciunea*, *Cumințenia pământului*, ca

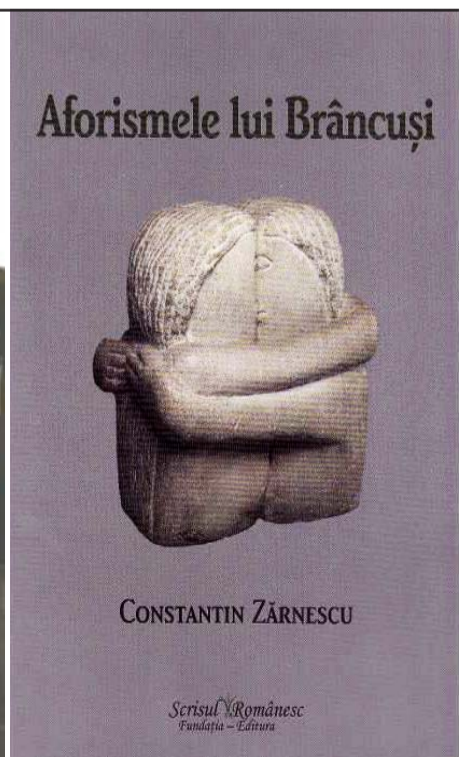
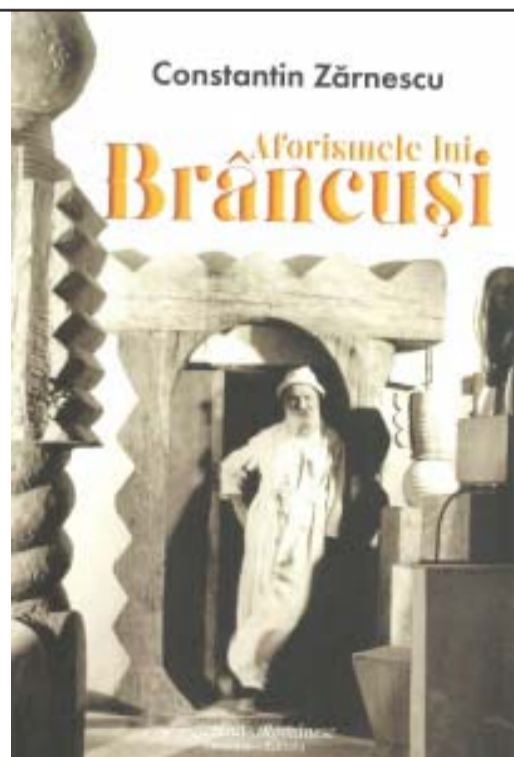
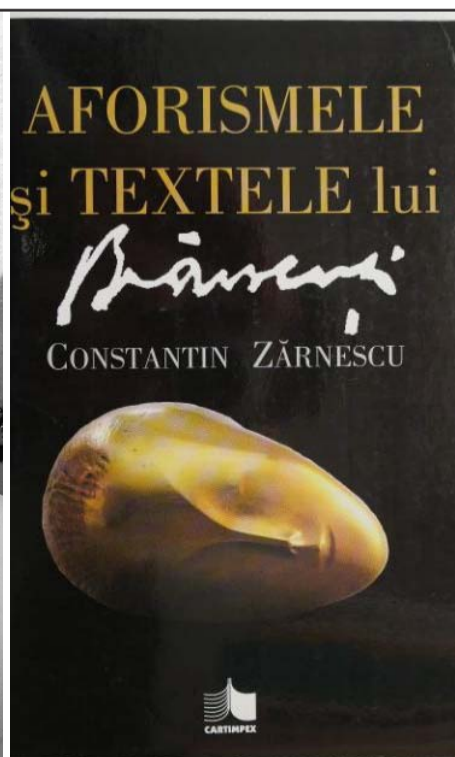
Constantin Zărnescu

să atingă gradul de expresivitate dorit în *Domnișoara Pogany* (1933), *Leda*, *Pasărea măiastră*. Creație de maturitate, bazată pe simplificarea formelor până la esența ideatică, armonizând civilizația ochiului cu obsesia formelor rotunde, înobilate de tehnica modernă a polisajului, fapt care i-a deschis drumul spre sculptura tactilă, spre revelarea misterului ascuns al materiei, care tinde să-și depășească amorfitatea spre a găsi o cale de afirmare nouă, suplă, șocantă, bazată de exprimarea liminară a ideii. Suprafețele corpurilor propun modalități expresive noi, venind dintr-un limbaj sublimat, care biciuiește comoditatea și îndeamnă la meditație.

Maestru al jocurilor subtile dintre formă și lumină, dintre dat și configurat, mizând pe tăietura ingenioasă a unghiurilor, ce oferă privirii și inteligenței umane efectele ascunse ale proporțiilor, supuse numărului de aur și imaginației sale nedomolite, Brâncuși a devenit în curând vocea cea mai autoritară din sculptura mondială, surprinzându-și contemporanii prin inovațiile sale inedite. Într-un amplu capitol care stăruie asupra acestor reușite brâncușiene, autorul îl așază într-o relație de vecinătate cu dadaistii lui Tzara, cu suprarealiștii lui Breton, cu mișcarea din avangarda românească și din cea internațională, rolul acestui Mag al Sculpturii, fiind acela de a o rupe total cu trecutul. Prin *Păsările Măiestre*, el sugerează impecabil ideea de zbor, prin *Cocoșul zig-zagat* treptele sunetului care se rostogolesc în văzduh, iar prin *Leda* adormită, corporalitatea feminină niciodată descifrată până la capăt, așa după cum Cerul și Pământul se contopesc armonice în *Coloana Infinită*, *Poarta Sărutului* și *Masa Tăcerii*, marile creații pe care le-a dăruit țării sale. E semnul suprem al racordului cu ancestralul și arhetipalul matricial al nației, expresie a Veșnicei Recunoștințe pentru cei morți la datorie, în timp ce în *Poarta Sărutului* și în *Masa Tăcerii* reface simbolic ciclurile vieții omenești, prin iubire și perfecționare continuuă a lăuntricului uman până la contopirea cu cosmicitatea.

Din păcate partea ultimă a lucrării e mai expedită, constând dintr-un conglomerat disproporționat de informații, insuficient articulate în întreg, urmărind aspecte de viață privată, prieteni, iubite și muze etc., dovadă a unui suflet delicat și ales, pus în valoare în momente esențiale de viață. Zărnescu nu neglijează nicio pistă, nu ocolește nicio sugestie, nu trece nepăsător pe lângă nicio informație, cu dorința de a coborî în adâncurile psihanalitice ale personajului, prin referințe privind perenitatea operei sale în timp și spațiu. Cartea de față e cartea de maturitate a lui Zărnescu, carte care îl consacră ca veritabil brâncușiolog.

Mircea Popa

Ofelia Prodan este o specialistă a deconstrucției și în recentul său volum, *întâmplări cu poetul d.d.marin și alte personaje controversate* (Editura Limes, 2020), în care elementul definitoriu e cons-

tuit de apetitul, niciodată potolit, pentru scenarii fanteziste, crescând lapidar sub ochii cititorului, și dispărând în final la fel de abrupt. Senzația surprizei din interior domină întregul imaginar liric al poetei care ironizează, în tușe groase, aspecte cât se poate de reale ale societății actuale, ale umanității. În alcătuirii grotești sau alienante, cuvintele dobândesc noi conotații, fiindcă totul este privit în răspar, cu umor, dar și cu severitate. Ochiul poetei scrutează realul și îl înfățișează apoi în registru caricatural aproape, îl deformează cu intenție vădită de a-l pastișa. Efectul nu întârzie: o stare vecină halucinației, amețitoare și copleșitoare totodată, un zbor pe deasupra lumii într-o stare de atenție sporită, ușor amuzată și sarcastică. Acest fapt nu ascunde fragilitatea, riscul expunerii, curajul asumării unui discurs propriu, foarte tranșant, resimțit cu acuitate. Stilul Ofeliei Prodan include această de-formare cu metoda a desenei existențial, o dislocare a lumii din tiparele ei comune și situarea pe un nou palier de percepție. De aici, originalitatea frapantă, deopotrivă la nivelul imaginarii poetice și al formulei lirice, poeta dovedind o mare disponibilitate spre farsele limbajului, spre juxtapunerea voită a sensurilor contradictorii, spre ludic.

De această dată, universul liric se populează cu personaje cunoscute, poeți din diverse generații literare, stiluri și metode eterogene, figurări suprarrealiste, voit prozaice, totul într-un experiment postmodern cu intenție parodică. Imagini disparate compun o nouă conformație a lumii, în izbitor contrast cu ideea de tihnă patriarhală: paradigmele s-au schimbat, vocile umanității sună altfel, mult mai strident, granițele dintre lucruri, sexe, culturi sunt din ce în ce mai labile, iar poeții nu mai au loc pe pedestalul prezentului. Ei trăiesc viața la firul ierbii, ca orice om de rând, sunt expuși ridicolului, situațiilor comice, absurde, sunt trădați și singuri. Bineînțeles, Ofelia Prodan conturează o altă suprafață a lucrurilor, lasă impresia că e absorbită

de jocul poveștilor inventate, camuflează înțeleșurile, maschează suferința cu o doză hotărâtă de vizionarism și violență (diabolică). Toate scenariile se construiesc pe un teritoriu al anxietății și al crizei, însă mutate în registrul derizoriului, al improvizăției comice: „sub un cocotier, stă perfect/ nemișcat andrei doboș/ în lotus. păsări colibri ciripesc/ știute, dar mai ales neștiute./ andrei inspiră, andrei expiră./ pieptul se ridică, pieptul se coboară./ mușchii abdominali, asemenea./ andrei întredeschide/ un ochi ataraxic: cineva a pus/ pe taburetul din fața lui/ un trabuc cu iarbă înmiresmată/ învelit în foi de papirus./ întrebarea este: evitabil sau inevitabil?/ răspunsul se prăbușește/ odată cu o nucă de cocos drept/ în moalele capului.” (poem cu *andrei doboș iluminat*). Strategia lirică mizează pe aluzie, pe sugestie și joc intertextual, pe montajul ingenios și imprevizibil.

Nume cunoscute se perindă pe această scenă a personajelor așa-zis controversate: de la poetul d.d.marin, la Gellu Naum, de la Ion Mureșan, la Nora Iuga și Angela Marinescu, de la Dan Sociu și Claudiu Komartin, la Eminescu și Macedonski. Dincolo de ironie și procesul imaginativ, se află o „afecțiune declarată” (Al. Cistelean), un joc al apropierei și al textualizării propriilor reacții: „dragă Nora Iuga./ am o dilemă care mă zgândărește/ de ceva vreme/ și te întreb (poate mă ajuți, binevoitoare/ cum știu că ești,/ cu un sfat din îndelungata/ ta experiență literară și nu numai),/ așadar e mai bine să refuz/ o bursă literară de prestigiu în Germania/ sau e mai bine să refuz/ un mare premiu de poezie în România?// răspunde-mi, te rog, telepatic./ am

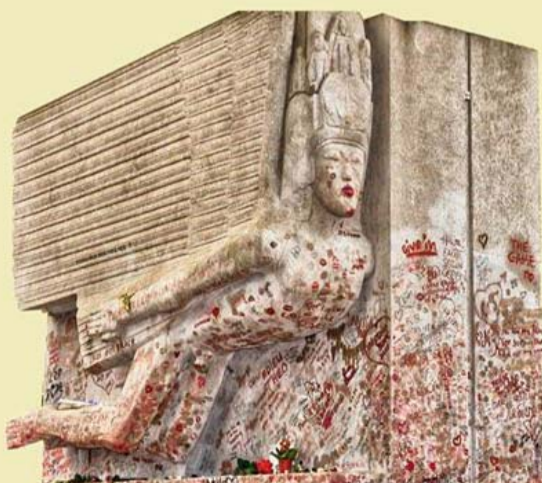
oroare viscerală față/ de mijloacele moderne de comunicare.” (poem telepatic cu *Nora Iuga*).

De la problemele stringente ale zilei (coronavirusul, discriminarea, mișcarea feministă, lupta pentru putere, materialismul etc.), la personalități celebre din istoria omenirii, totul poate da curs unui nou poem, fie cu un timbru parodic, fie cu o reinterpretare acut senzorială, frustă. O undă critic-nostalgică se poate identifica în poem despre *uriași*: „ce fragili și nestatornici sunt uriașii/ și cum se strecoară ei printre oamenii obișnuiți/ cu un fel de sfială, încât par stingheriți/ de dimensiunile lor copleșitoare,/ și cu cât dispreț îi privesc oamenii obișnuiți./ ei zic uite un uriaș, oare nu le-a trecut vremea,/ nu s-au ascuns de mult în vreo peșteră sau fundătură,/ să bea din cupele lor uriașe cât un butoi cu vin/ și așa beți, tremurând de frica noastră,/ să-și țină unul altuia de urât, dar să nu ne mai bântuie./ căci vremea uriașilor a trecut...”.

Poemul final proiectează în fantezie propriul destin, conjugat cu reculul la memorie și evenimentul autobiografic: „câteodată îmi vine să plec prin lume cu șatra sau măcar/ cu o mașină cu rulotă împreună cu d.d.marin./ și el parazit. doi paraziți inofensivi, dar cu atât mai periculoși./ .../eu pesimistă, el optimist. eu depresivă, el zen budhist./ acum ne privim și râdem și de noi, și de lume./ facem schimb de personalitate. fentăm sistemele ineficiente,/ absurde./ vrem să trăim tineri și frumoși până la adânci bătrâneți./ să fentăm și moartea...” (fan *Emil Cioran*). Prin caracterul ei predominant demistificator, poezia Ofeliei Prodan devine ea însăși un spațiu al controverselor!

Monica GROSU

Ofelia Prodan

întâmplări cu poetul d.d.marin și alte personaje controversate

LIMES

REVENIRI LA POEMELE ÎNCEPUTULUI

Profesor universitar și cercetător, Radu Matei Todoran s-a ținut aproape și de literatură, chiar dacă prezența sa s-a manifestat discret și cu unele sincop. Volumul de debut, *Lumina din propria-mi umbră*, publicat cu mai bine de douăzeci de ani în urmă, în 1998, fixează un punct important pentru destinul poetic al autorului. Așa cum vor demonstra cărțile sale ulterioare, sensibilitatea romantică va amprenta percepția realului prin tenta elegiac-evocatoare, prin imagistica bogată și încărcătura metaforică. Bineînțeles, cu fiecare nou volum, tensiunea lirică se intensifică, îndreptându-se spre alegorie, substrat filosofic, pregnanță reflexivă. *Lumina din propria-mi umbră* e poarta artizanală prin care se întrevăd preocupările autorului pentru înțelegerea lumii, pentru percepția acesteia la nivel artistic, având dorința de a-i contura esențialitatea, inefabilul, cromatică. Se resimte influența lecturilor din poezia eminesciană și nu numai, iar spațiul conturat este, în principal, cel autohton, cu pădurile lui misterios foșnitoare, cu poveștile copilăriei, poieni populate de zâne și străbătute de glasul doinei străbune. Așadar, o atmosferă bucolică, în care iubirii i se acordă rolul fundamental. De fapt, întreaga poezie a lui Radu Matei Todoran se dezvoltă pe acest nucleu tematic, asociat cu problematica timpului, a naturii și a trecerii. Multe poezii iau forma unui pastel ce codifică nu doar un peisaj exterior, ci și o stare de spirit specifică, invitând la reverie, admirație, confesiune: „Știu poieni în care coasa/se știrbește ca un lut/știu poieni înțelenite/care simțurile-ascut//umbra trece în lumină/și lumina umbră pare/vânturile-s zvonuri mute/ce alunecă-n visare//florile strănută-n rouă/iarba-i veșnică și crudă/susură pâraie repezi/lacul stă-n sfioasa rugă//știu poieni ascunse-n taine/ce nu le răpui cu oaste/e destul să-nținzi o mână/și să le cuprinzi de coapse. (Poienile iubirii).

Versurile din acest ciclu rezumă și un amestec de formule reprezentative, cultivând versul scurt în general, cu inflexiuni populare, de tonalitate melodos-melancolică, alături de versul alb, gnomonic și, uneori, ludic. „Să fii poet/ e ca și cum/ te-ai mătura singur/ din calea timpului” (Poet) sau „Dimineața/ toate frumoasele lumii/ au chipul tău.” (Dimineața noastră).

În dinamica viziunilor lirice, imaginea nopții cu astrul tutelar, luna, revine adeseori, fixând preferința pentru cadrul romantic. Sub impuls anamnetic sunt recompuse decoruri încântătoare, reverberând gesturi de iubire, manifestări ale naturii, aluzii biografice. Neliniștea ontologică e doar prefigurată pentru a fi pe deplin dezvoltată în volumele ulterioare.

Poemele acestui prim volum transcriu o experiență lirică a interiorității și a admirației în fața miracolului existențial. Radu Matei Todoran își autentifică trăirile și prin scris, context în care poezia devine spațiul privilegiat de expresie, document sufletesc de sincere mărturisiri.

Monica GROSU

„C.A.P.T.I.V. ÎN IMAGINARUL CREAȚIEI.

Cărți, Autori, Personaje, Tipologii, Inspirație, Vocație
Cronici literare din mileniul al III-lea”

(Editura BETTA, București, 2021, 422 p.)

Realizator al unor sinteze panoramice privind atât „Geneza și structura poeziei românești în secolul al XX-lea” și chiar „de la Dosoftei la Nichita Stănescu” (2001, 2012, 2019), cât și tabloul serial impresionant de „Prozatori români la frontiera dintre milenii” (2000, 2009, 2012, 2018), criticul și istoricul literar **AURELIU GOCI** (n. 5 iunie 1948, Letca Nouă, Giurgiu) este o „voce” de luat în seamă în contextul unor evaluări axiologice suferind, uneori îngrozitor de vizibil, de subiectivism și partizanat, oriunde s-ar manifesta acestea.

Croniclele, recenziile, opiniile critice, toate recente, - unele chiar inedite „în sensul că nu au văzut lumina tiparului (...) lovite de... pandemie”, - sunt adunate sub titlul-acronim C.A.P.T.I.V. prin care autorul înțelege „un sistem de concepte, unelte de lucru prin care fundamentăm comentariul alcătuit din termeni uzuali, dar care primesc semnificații diferite”. Astfel, inițiala C. reprezintă generic „Cartea”, care pentru criticul literar înseamnă cu totul altceva decât pentru librar, cititor, profesor, elev, adică „o lume ficțională de nebuloase și imagini” ce se cere decodificată. La fel „A.”-ul, reprezentând autorul, „omul din spatele cărții” asumându-și toate riscurile, apoi „P.” - personajul de el inventat și „trăitor în registrul imaginar de evidență civilă”. Urmează „T.”-ul indicând tipologia, adică „neamul” literar din care se trag toate popoarele livești, „I”-ul desemnând inspirația: „flacăra minusculă dătătoare de viață” și, bineînțeles sine qua non Vocația, „acea chemare obscură care te leagă de masa de scris”. Este, așadar, bine configurat, pe o hartă imaginară a receptării critice, un „perimetru textual”, în care „purtarea măștii împotriva cuvintelor rătăcite - ne avertizează autorul - este, obligatoriu!, exclusă!” Este vorba de acele cuvine „rătăcite de turma fondului principal”, care afirmă fie „reprezentări alunecoase”, fie „obiective contradictorii, ambiguități”, care, însă, „nu se combat... cu măști. Și nici n-ar fi indicat...”

Desigur, admite dl Aureliu Goci, în acțiunea critică, în comentarea și exegeza operei, „criticul mai calcă și în afara proiectului didactic sistematic și exact, după cum îl țin puterile, fie în sensul unei construcții arhitectonice, fie în continuarea cărții, fie în afara ei, cu o atitudine dinamică, nu numai obiectivă ci și proiectivă.”

Adept, cum se vede, și de data aceasta, al unei construcții originale, criticul, căutând și variatând/ compendiind diferite formule de ordonare, optează pentru „criteriul alfabetic”, ordonând astfel cronicile după numele autorilor, pe considerentul de a fi activ și „ușor de căutat”, precum „în zona Internetului, și în structura tipologică a imaginarului”.

„Literatura, afirmă criticul, pare a fi probabilitatea rațională a alfabetului”, atâta vreme cât „nu știm ce este talentul, nici vocația”, în ciuda faptului că „transpirația există în mod cert”.

Cu atât mai mult azi, în primele decenii al mileniului al III-lea, când încă nu putem vorbi de „o perioadă literară perfect cristalizată, exact articulată tipologic și aproximativ ierarhizată axiologic”. Căci, conform aprecierii thibaudetiene privind structurarea pe trei generații a unui secol de dezvoltare literară (33 x 3), am avea în literatura noastră o perioadă istorică „turbulentă” (după o rezoluție „fractală” a istoriei), textul estetic fiind asaltat de „dominantele unei civilizații a imaginii, cu acumulări rapide și reluări surprinzătoare, dominate de o conștiință a fragilității și a unei slabe cristalizări”. După generațiile postbelice cunoscute ('60, '70, '80) și în absența unor personalități „care susțineau un nivel foarte ridicat, peste cel european al poeziei” - scrie criticul - „nu mai urmează nicio ordine”. În asemenea condiții, a apărut o critică „situațională și circumstanțială”, așa-numita „critică de întâmpinare”, contrabalansând „audio-book”-urile sau „literatura” de pe facebook („fierătâni virtuale!”), care „în cea mai mare parte își merită ghilimelele”. Este o inflație de literatură „on line”, pe diferite platforme, forumuri ale iubitorilor de lectură ori site-uri personale, de fapt o semi-literatură, în care, de obicei, se defulează cei „refuzați” de periodicele de un anumit profesionalism. Nu generalizăm, pentru că, putând fi scriitor adevărat, oricine are nevoie de un spațiu rapid de informare, schimb de idei etc. Deci și în spațiul virtual (în care poți consulta bibliotecă, fără a te deplasa la Cluj sau la New York bunăoară, nu totul este tale quale - ideea e că Internetul, fiind pentru toți, are și el facilitățile și „oglinzile” lui, în care ne se expun ca-n palmă atât „valorile” cât și „nonvalorile”, ierbăria și stufărișul unor vanități și orgolii destul de insolente și agresive, pe măsura... suferinței fiecăruia! Parol, moncher! Transeat peste suferințele unor astfel de humanoizi, închipuiți cu stele pe umeri și coroană pe tertecută (probabil li se „sparie” gândul că vor fi trecuți prin ciurul și dărmonul posterității implacabil valorizatoare, fără înșelare la cântar!) și să distingem un adevăr spus răspicat: cartea digitală „nu înlocuiește” cartea-obiect, ci o „complementează”, printr-o nouă modalitate de lectură, „dar nu pentru cei care citesc cu creionul în mână...”

S-a ajuns ca, în orice domeniu de masă, cititorii pe computer să fie mai numeroși decât „amatorii de carte tradițională”, computerul depozitând și arhivând „o întreagă bibliotecă de hârtie”. „Minunea tehnico-virtuală” ne-a depozitat de pix și hârtie și, pe termen scurt, este „parțial și uneori fără responsabilitate auctorială”... Sub această presiune

a noilor „mass media communications” și a cerințelor sociale, „cartea a devenit un obiect aproape de lux”, iar „instituția” bibliotecii a cam dispărut din casele românilor (desigur, e vorba, probabil, de românii care o țin mereu în „distracții și petreceri”, umplând plajele și aeroporturile, stațiuni turistice montane și exotice, producând frecvențele ambuteiaje de week-end, acei români (antivacciniști?!) dedulciți la străinătăți și cărora tot ce-i românesc le pute, în general generațiile „românilor noi” (*homininovi*, cum le-au zis latinii celor recentți, uitători de neam, tradiții, specific etnic). Ba bine că nu, priviți și în „literatura” unor asemenea specimene, și veți avea imaginea exactă a flagelului neomarxist „politicallycorrectnes”, reversul totalitarismului „cu față umană” dar la fel de hidos... Vezi „istoriografia deconstructivistă de ultimă oră”, a unor internaționaliști/ globaliști, preferând o documentare „divers sincronică” etc.

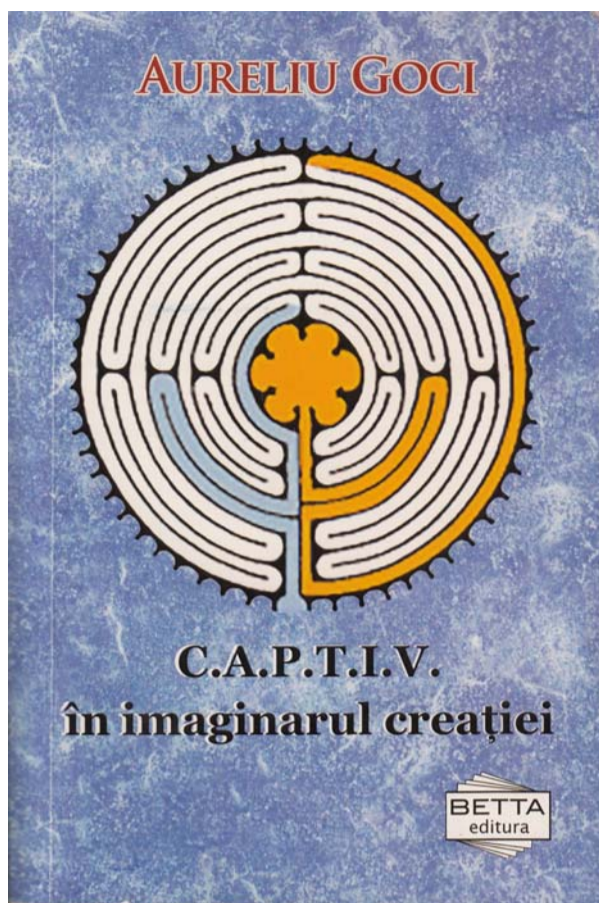
„Desigur, mai crede dl A. Goci, cartea și cititul și scrisul au fost totdeauna apanajul intelectualității, dar acum se pare că trăim vremuri de mare degradare culturală, cu biblioteci publice închise, cu un interes pentru cultură și autoeducație aflat la limita inferioară, cu slabe distincții de autoritate culturală și morală.”

*

Ce poate fi critica literară, astfel, în viziunea autorului, decât o misiune „combat”, împrumutând un lexem din limbajul piloților de vânătoare. Necrezând în verdictul „Judecata de Apoi”, nici în valoarea „bătută în cuie” a unei opere literare (teoria lovinesciană a „mutației valorilor estetice” fiind destul de „serioasă” și „argumentată magistral” de criticul sburătorist), ci în „temporalitatea” actului de interpretare, criticul crede că „cea mai grea bătălie este cea cu sine însuși” și că fenomenul critic este „delicat și inofensiv” pentru unii, iar pentru alții „adevărată teroare” - „și cu cât opera este mai valoroasă, cu atât evantaiul opiniilor este mai bogat”. În timp ce opera rămâne egală cu sine și „structural-deschisă”, critica este aceea care suferă „mutații” în timp, estetice, ideologice, morale etc. Pe de altă parte, critica își revendică dreptul la statut („a zecea muză”), căci, ca orice scriitor, și criticul trăiește „în două universuri” (unul real, altul ficțional), după cum arată și vocabulele „biblos” și „libros” desemnând instituția cărții. De unde i se cere criticului „o sensibilitate înaltă”, deopotrivă „empatie și înțelegere pentru scrierea altuia”, fiind fără îndoială „combatant de linia întâi în comunitatea cărților, autorilor și personajelor, și mai ales în comunitatea cuvintelor”... Și, ca să mai punctăm noi, aici, un nărav îndeobște vizibil și la case mai mari, al criticii, egotismul emanat de sindromul de elefantiază/ boala dilatării orgoliului, această disciplină a comentariului re-creativ, trebuie să dea seama despre opera comentată, reliefa și geografia reală și spirituală, încercând situația cărții atât în cadrul operei personale cât și în direcțiile cadrului literar mai larg (direcții cultural-estetice, opțiuni, tendințe etc.). Dincolo de a fi un moft personal, - în care scriitorul ce-și dă cu părerea, substituindu-se oarecum autorului, vorbește mai mult despre cum vede și cum ar vrea el să fi arătat opera, când nu este rău intenționat *da capo al fine*, ca un spectacol de grandoare penibilă -, critica incumbă o mare responsabilitate, sub toate aspectele, dacă nu vrea să ajungă precum fluturii și musculițele pe sticla unui corp luminos în noapte... Câte diagnoze, câte diagnostice greșite - vizibile și la case mai mari - au rămas pe obrazul unor critici de mare autoritate la vremea lor, dezvăluind fie idiosincrazii, fie alte aspecte privind sensibilitatea, spiritul receptiv, îngustimea percepției. Nu, criticul nu trebuie, în exercițiul instanței estetice, să „încutiece” opere și autori, adică să fie „un pat al lui Procut”, dimpotrivă i se cere maximă deschidere asupra operei cercetate, întrebându-i bisturiul numai atunci când este evidentă „iregularitatea” și „tumoarea” respectivă, ce pun în primejdie viața operei. Nu în sensul de a-i „forța” cu orice preț valoarea, ci de a o prezenta într-o ipostază „degajată” de impurități, stabilindu-i astfel reala valoare. Și, mai apoi, criticul nu primește pe bandă rulantă cărți din uriașa producție editorială, nu este un scrib realizator de dări de seamă la tot ce-i vine pe masă, ci dintru început își alege cartea despre care va scrie, pe criterii de gust personal și nu aleatorii, fiind la curent cu mișcarea literară a epocii sale. Iată că prima etapă în comentarea unei cărți este însăși „alegerea” ei, potrivit unei grile de valorizări personale asupra cărora nu este neapărată nevoie să se explice.

*

Astfel zise aceste cuvinte care, volens-nolens, ating statutul profesiei de critic literar, putem privi și la „Referințele critice” de la sfârșit (pp. 420-422), în care un Al. Piru apreciază la fostul său student „pasiunea și aplicația”, grație cărora „atacă subiecte numai la vârf: Eminescu, Arghezi, Marin Preda”, în „dezvoltări complicate, dar credibile”: „Cu Aureliu Goci și colegii lui de magistratură critică începe să se configureze - timpul o să confirme sau nu - a cincea generație de critici maioreșcieni, susținătoare a principiului estetic exclusiv în evaluarea literaturii”. Un alt autor contemporan, Nicolae Dan Frunteletă, apreciază „Poezia românească de la Dosoftei la Nichita Stănescu” nu ca pe o istorie a poeziei noastre, ci drept „un tratat de hermeneutică a ideilor poetice, o interpretare, dar ►

și o reinterpretare a momentelor în mișcare ale unei poezii de nivel european”. Tot astfel, criticul Radu Voinescu observa „bogata și semnificativa experiență, pe căi mai puțin bătătorite” a criticului A. Goci, cu „fecunde intuiții și identificări tematice” (...) proiectând (gidian) lumina investigației sale ca pe un cerc trasat în jurul subiectului luat în discuție”, precum în „Liviu Rebreanu. Centrul operei și distribuția tipologică”, din 2014. La fel, Ana Dobre, distinge în lucrarea de sinteză asupra poeziei românești acel „scenariu vizual” care urmărește „să valideze «un experiment imaginar», ceea ce presupune perspectivă istorică, unind într-o singură dimensiune, diacronic și sincron, opera și receptarea ei critică, o scriitură la două mâini, cum o vedea și Nicolae Manolescu în *Istoria critică a literaturii române*.” La rândul nostru, observăm în demersul critic din operele de sinteză panoramică preocuparea de intrinsecă vocație analitică a identificării unor „dominante, structuri tipologice și identificări recunoscute”, a „poieticii” și „facerii” poeziei, de la simpla verificare a adevăratei conștiințe și constientizare a actului estetic: „Dl Aureliu Goci privește fenomenul literar românesc în perspectivă istorică, îmbogățindu-și comentariile cu observații pertinente privind aspectele sintagmatice și paradigmaticale ale genurilor respective, luând în considerare tabloul național de valori, cu atât mai greu de urmărit cu cât circulația cărților a devenit azi o problemă majoră a culturii române (...) Așadar, o «istorie» a poeziei românești ordonată după anumite serii tipologice, care coagulează autori cu afinități artistice indubitabile, și nu după obișnuitul criteriu cronologic, cursiv în plan cultural-artistice, dar nu întru totul capabil a reordona materia...”

Volumul cuprinde nu mai puțin de 59 de autori comentați, unii dintre aceștia figurând cu două (chiar trei) cronici, precum poezii Al. Ciocoi, Șerban Codrin, Ignatie Grecu, Carolina Ilica, Constantin Kapitza, Victoria Milescu, apoi prozatori ca Gabriela Banu, G. Escu Silvan, Elisabeta Iosif, Doina Popescu-Brăila, Eliza Roha, Emil Lungeanu (și teatru), dar și critici și istorici literari: Nicolae Georgescu cu două cărți despre *Eminescu* și „Ispita lecturii: arte poetice implicate”, Zenovie Cărlugea cu comentariul la dicționarele dedicate „Oamenilor din viața lui...” *Lucian Blaga*, 2017 (2 vol.) și *Tudor Arghezi*, 2019; Ana Sirghie, cu „evocări și interpretări în evantai” despre Radu Stanca.

Remarcabilă este la criticul Aureliu Goci forța de sintetizare, privind autorii comentați, în formulări critice caracterizante, adevărate „etichete” estetice, care se lipsesc, vorba ceea,

ca marca de scrisoare, oferind astfel o direcție de lectură. Totul pe baza unui simț estetic ușor detectabil (era să scriem „detectivistic”), dovadă a unui experimentat și mai îndelungat exercițiu critic. Criticul citește opera cu pasiunea celui care descoperă noi lumi imaginare și, din câteva exemple, face situații privind specificitatea viziunii artistice, tematica și reliefația personajelor, încadrarea tipologică etc., după care rezumă în formule memorabile figura spiritului creator. Astfel, la poetul George Alboiu, criticul observă deplasarea spiritului creator „de la obsesia și nostalgia câmpiei eterne la presimțirea apocalipsei milenariste”, la Nicolae Băciuț, un profesionist al scrisului, „Spiritul ludic, între ființă și credință”, la Mircea Cărtărescu, aspru amendat altădată, „Performanțele unui mare scriitor într-un gen dificil – literatura (și) pentru copii” (e vorba de „Enciclopedia zeilor”), la Dumitru Radu Popescu, o dramaturgie „între arhetipuri și cotidianul postmodernist”, la Dinu Săraru, „un om într-o operă, o operă pentru un scriitor”, la poeta Victoria Milescu situarea „între universul intimist și aspirația clasică”, la Lucian Gruia, scriitor polyvalent evitând deopotrivă „polul politic” și pe cel „religios” și „de o diversitate înspăimântătoare”, „un univers poetic intimist” (e vorba de admirabilul volum din 2020 „Poeme putrede”), la Virgil Diaconu, poet „cu aluzii politice și atitudine pamphletară”, „Ființă, credință și conștiință poetică rebelă”, la Ioan Barbu, romanul de tip puzzle („Literatura și istoria sub mantaua reportajului”), la Mihai Antonescu, romanul unui „timp istoric plin de tragism”, cu protagonist „fulminant” („Ugu”), la Cristian George Brebenel „Neorealismul și meditația fantastică”, o „proză intelectuală cu inserțiuni fantastice, de mare rezoluție stilistică”, la Ana Dobre, „Evadarea personajelor de sub escortă”, la Silvan G. Escu, o „proză sapiențială cu finalitate morală”, ba chiar o existențialitate „banală ca naratologie subtilă”, la Eliza Roha, în cele trei cărți, „Universul social și romanul de societate” ori „seriozitatea jocului de-a copilăria”, la Nicolae Dan Frunteletă, „Fericirea și tristețea gazetarului de cursă lungă”, la Florentin Popescu, vocația de „poliscriptor în ipostaze narative”, la Ștefania Oproescu, vocația „Jurnalului poetic și proiecția sapiențială”, la Doina Popescu-Brăila, „proza satirică, umoristică și polițistă”...

Tot astfel, pentru poeta Carolina Ilica criticul găsește un generic foarte sugestiv („Eflorescența formulelor poetice și vocea unică”), la poetul și prozatorul Florea Burtan, „Ceremonialul liric și armonia sentimentelor”, precum și „Satul s-a mutat în noul mileniu”, la Dumitru Chioaru, o poezie intelectuală a burgului sibian, „poet rezolutiv și o conștiință estetică”, la prozatoarea Angela Dina-Moțățăianu, „Universul narativ între cotidian și mitul tradiției”, la regretatul Octavian Doclin o „Poezie a stărilor contradictorii și a energiilor alternative”, la prozatoarea de succes Eugenia Duță, pe baza romanului „Căprioara”, criticul scrie despre „Un Pygmalion în Pădurea nebună”, la Remus Valeriu Giorgioni apetitul de „prozopopee religioasă și viziune experimentală”, la Greco Ignatie un „clasicism al poeziei în viziune și tradiție creștină”, la Constantin Kapitza, „Discursul îndrăgostit și meditația metafizică”, la Romulus Lal, „Romanele unor aventuri cu tâlc și enigmaticele scriiturii unui «bijutier» de cuvinte”, la Gabriela Banu, „Reprezentarea mitului ca poveste postmodernă”, la Nică D. Lupu, „Principiile, neliniștile și victoriile unui dascăl”, la Nicolae Grigore Mărășanu, „O epopee clasică în plin minimalism”, la Iustin Moraru, un „univers poetic între discursul clasic și parabola morală”, la Constantin Pădureanu, o „viziune socială și introspecție în lumea satului tradițional”, la Dan Tipuriță, „Câmpiile sufletului și misterul fericirii”, la Ion Scorobete, „Ironia pandemiei și sarcasmul depresiv”, la Mihail Soare, „Universul cotidian și sfințenia poetului”, la Petru Solonaru, „Discursul ceremonial și poezia esoterică”, la George Stanca, „Cântecul de lume și

orgoliul marginalității”, la Gheorghe Păun întrebându-se dacă este vorba de „un poet matematician, un matematician poet, sau un academician jurnalist?”, la Dorina Bădescu, un teatru „inteligent”, chiar „exegetic”, la omul de știință Magda Stavinschi, capacitatea de a evoca documentar („ca un roman”) viața astronomului și poetului Nicolae Coculescu, tatăl esteticianului Pius Servien, drept „călători visători în cosmosul fără margini” ș.a.m.d.

După cum ușor se poate vedea din tabloul autorilor comentați, criticul nu are prejudecăți, el se dedică egal atât mai vechilor valori (scriitori consacrați, șaizeciști precum D.R. Popescu, Dinu Săraru), dar și unor scriitori în plină afirmare, astfel că multe cronici scot din anonim/ readuc în atenție nume mai puțin cunoscute în spațiul literar: Victor Albu - „Privilegiul cuvintelor înflorite în singurătate”, Elena Armenescu - „Poezia între credință și conștiință, în tradiția clasicității naționale”, Vilia Banța - „Poezia erotică urbană și așteptarea integrării într-un univers matematic”, Boris Maria Mehr - „Între poezia confesiv-intimistă și proiectul suprarealist”, Marina Costa - „Povestiri realiste, psihologice și fantastice în istoria și geografia planetară”, Issabela Cotelin - „Sentimentul erotic ca fabulă morală”, Paul Sârbu - „O saga deltaică și imaginarul unui spațiu cosmopolit”, Petre Ion Stoica - „Timpul cailor de fum”, Vasile Toma - „Jocul și înțelepciunea ca forme de iubire”, Veronica Maria Florescu - „Fericirile târzi...”, Magda Bădoiu - „Un călător performant cu gândul acasă, crochiuri sentimentale”, Aneta Țăru Pioară - „Narațiunea clasică între atitudine și fabula morală”, Petrișor Nicolae Florentin - „Sentimentele și eflorescența Revoluției în istorie”...

Poeți, prozatori, dramaturgi, critici și istorici literari, jurnaliști (*desigur alții decât cei aflați în atenția ierarhiilor oficiale, dar nu mai puțin importanți!*) – toți beneficiază de privirea echilibrată și rezumativă a criticului, de o deferență empatic-bonomă, preocupat să sesizeze atitudinea, viziunea, stilul și alte elemente de originalitate, ilustrându-și cu citate aserțiunile și privind operele respective într-o perspectivă de gen, tipologie, serie, nu puține fiind referințele și raportările la atare considerente de istorie și teorie literară.

Rămânând pretutindeni „egal cu sine”, criticul evită, conform precizărilor *pro domodino* „Argument”, să „fabuleze” în marginea fenomenului literar comentat. El se ține, într-un mod specializat, de firul comentariului, care deopotrivă schițează conținutul cărții și emite judecăți de valoare privind realizarea artistică, într-un spirit liber al opiniei cu abordări flexibile, „într-un concert al libertății și diversității la care fiecare exeget are acces”. Pe scurt zis, dl Aureliu Goci optează, în această „misiune combat”, pentru o „critică literară ca paradox și unitate a contrariilor”, pentru care sunt necesare sensibilitate pe potrivă, empatie și înțelegere. Într-o activitate îndelungată, scrie dl Goci, criticul ajunge la „construcția monumentală de tip călinescian”, în cazul de față la „volum de cronici literare, foarte aplicate și temeinic informate” (precum Pompiliu Constantinescu), altfel zis, cu cuvintele lui Eugen Ionescu, la „o construcție «din fărâme», care și aceasta reprezintă tablouri de valori raportabile la o cultură națională. Iar dacă reamintim panoramele critice/sintezele exegetice privind dezvoltarea poeziei (de la începuturi până azi) și prozei, în secolul al XX-lea și primele două decenii ale mileniului al III-lea, atunci putem trage concluzia că istoricul și criticul literar Aureliu Goci și-a rotunjit, de-a lungul unei jumătăți de secol de trudă cinstită, de dăruire nezmotoasă, de ierarhizare decanonizată și de erg (energie a scrisului) remarcabil, într-adevăr, o operă critică variată, substanțială și frecventabilă, îmbogățind, astfel, cu indimenticabile contribuții, Tabloul național de valori al literaturii române.

ZENOVIE CÂRLUGEA

Poetă, prozatoare, traducătoare, autoarea unui admirabil studiu de caz din literatura medievală franceză recenzat și de noi („Etos feminin în Heptameronul Magaretei De Navarra”, Editura Eminescu, București, 2016), laureată a unor festivaluri naționale și internaționale de poezie, în sfârșit, membră a Uniunii Scriitorilor din România (2019), EMANUELA BUȘOI ilustrează tipul scriitorului-cărturar, cu o operă bilingvă româno-franceză demnă de prețuire, de admirație și de o cât mai bine-meritată situare valorică. Scriitoarea, care are la activ o întreagă carieră de profesorat, este o personalitate incontestabilă a culturii severinene de azi.

A debutat editorial în 2013 cu volumele bilingve „*Tapiserii medievale/ Tapisseries médiévales*” (poeme) și „*Florile de dincolo/ Les fleurs de l’au-del*” (microroman). Au urmat, într-un ritm susținut: „*Stihuri în ritm de voie/ Mon propre rythme* ediție” (Brumar, Timișoara, 2015), „*Spre Gibraltar...*”, (2015, note de călătorie, traduceri, versuri), „*Etos feminin în Heptameronul Magaretei De Navarra*”, (2016, studiu literar), „*Caii roz/ Les chevaux roses*” (versuri, 2017), „*Parfum de insulă/ Parfum d’île*”, versuri (2018). Prezentă în diferite culegeri și antologii, inclusiv transfrontaliere (2018-2020).

A realizat traduceri în limba franceză: Ioan Baba, „*Amicus animae dimidium*” (2016, 2017), Nicu Ciobanu, „*Dialectica iubirii*” (2016), Baki Ymeri, „*Razele cuvintelor mele*” / Rrezet e fjalëve të mia (2020).

Despre opera sa au scris: Victor Rusu, Dan Șalapa, Dan Buciumeanu, Florian Copcea, Daniel Cristea-Enache, Zenovie Cărlugea, Victor Atanasiu, Mircea Eleanor, Marina Aicanțan, Paul Aretzu, Daniela Tutunaru, Maria Bologa, Gelu Negrea, Delia-Felicia Muntean ș.a.

Cel din urmă volum de poezii al d-nei Emanuela Bușoi, al patrulea, „*parfum de insulă / parfume d’île*” (Brumar, Timișoara, MMXVIII, 148 p.), este indimenticabil un volum de lirică ajunsă la deplina maturitate. Titlu, foarte sugestiv pentru reveriile și fantasmatica acestui alodiu poetic, este dat de poema omoloagă ce degajă amintirea, ca un parfum îndrăgît, a insulei-fortărețe Ada-Kaleh, dispărută sub apele Dunării încă din 1970, în lacul de acumulare al Hidrocentralei Porțile de Fier I, situată cam la 3 km în aval de Orșova (măsura 1,7 km lungime și circa 500 m lățime, fiind populată de circa 600 de turci). Cum orice parfum are o amintire, „amintirea mea are o notă de vârf/ luminoasă/ de leandru de gura-leului/ înflorite printre cărămizi de ziduri stil Vauban/ pe alocuri putrezite/ de iasomie îmblânzită cu soarele verii danubiene.” Știind despre ce este vorba, căci am călătorit acolo în 1968, acest petec exotic de orient, unde te îmbiau cafeaua la ibric, ceaiul tare, fumul inelat ridicat din narghilele și atâtea delicatase turcești (de la dulceturile, la alvița, rahat, șocolate etc.), îmbătătoare arome de zahăr ars „topit în cazane/ mestecat din răspuțeri de turcul/ care nu uită să arunce din când în când/ un pumn de petale de trandafir și puțin fistic” – rămâne în amintirea poetei cu parfumul „de insulă uitată/ de Ada-Kaleh.” („*parfum de insulă*”). Putem vorbi de o întreagă literatură pe tema mirificei insule dispărute, temă față de care poeta severineană nu putea să rămână indiferentă.

Este un timp al amintirii care, mutatis mutandis și cu alte semnificații, se răsfrânge și peste unele momente biografice, dar poezia în principal trece dincolo, în registrul mai larg al unui imaginar livresc, reținând anumite momente, figuri, aspecte, elemente etc. din istoria umanității (de la „comuna primitivă”, în care au apărut germenii artei primitive, la epoca unei postmodernități, golită de sensurile unor tradiții, fără ca autoarea să pedaleze, ca alți confrăți, pe ideea de globalizare și, doamne ferește!, de „cancel culture”!).

Discursul poetic postmodern este unul supravegheat, menținut la economia de mijloace poetice, de lucidă înțelegere a timpului care marchează existențele, nelipsind o fină atitudine ironică în atâtea situații de viață evocate, mereu „în tendințe”: „Nu mă voi schimba niciodată/ pirat în căutare de comori dernier cri/ cutreier dedal după dedal/ fără fir călăuzitor/ în pungă cu firmă la vedere/ îndes pălării ochelari de soare/ genți de piele vuitton sau nu/ branduri cu umeraș cu tot/ (...)/ cu o notă ascunsă de stimă de sine/ sunt cumpărătorul personal/ al tuturor femeilor de pe mapamond/ obsedante achiziții de piese vestimentare/ pèle-mèle podiumuri/ top modele filiforme fashion/ shopping cât mai mult shopping/ cumpăr geanta râvnită azi și rochia la sfârșitul lunii/ sau a lumii/ ce contează la urma urmei e/ imaginea de mine de tine/ valorizantă desigur/ și moralmente bună.” (*în tendințe*).

„Nu, nu eram Anna Karenina,/ eram Kitty, gătuată de emoție și spaimă,/ îndrăgostită de Anna, straniu de diabolică”, aflăm din poemul „*eu eram kitty*”, „Eram Kitty, eram Tolstoi,/ la cei zece ani ai mei când/ am scos cartea cu copertele cartonate verde închis/ din teancul de volume așezate”. Piesa aceasta (cu un *post scriptum* flaubertian de *ars poetica*: „Emma, c’est moi!”) ne face să înțelegem cum experiența lecturii vine din fragedă copilărie și ea contribuie în mod esențial la structurarea unor opțiuni, la edificarea unor repere, la atașamentul față de unele valori

umane, comportamente, cauze morale. Anna „era (acea) lady din romanul englezesc” citit de tragica eroină în trenul „care o ducea la Moscova”. În timp ce Kitty, din același roman tolstoian, trăind din plin „emoțiile”, „spaimele” și chiar fiind „îndrăgostită” de Anna, este de fapt prințesa Ekaterina „Kutty” Shcherbatskaya, soră a înșelatei Dolly, curtată fiind și ea de contele Vronsky. Deci o „rivală” oarecum antecedentă a Annei, de unde și atracția către planul apropiat al mării iubiri dintre Anna și chipșul conte. Astfel de „rivalități” ori complicități sufletești sunt, în plan lectural, ilustrative și mărturisitoare, dacă nu congruente cu o stare poetică generatoare de fantasmatică lumi imaginare, cu referințe punctuale, reverberând atât o inventivitate așa-zis scenaristă de elegante trăiri cât și o asimilare profundă a registrelor culturale, livrescul punându-și pechea de specificități și diferențieri. Spiritul francofon al autoarei (o carieră întreagă de profesorat în limba lui Voltaire) și evocarea de inventar poetic, oarecum enumerativ-caracterizantă, sunt atotprezente și, am putea spune cu cuvintele autoarei, toate „se eternizează/ în ploaia/volens-nolens trecătoare” („*în marolles nu*”). Ideea de a rămâne „în tendințe” dezvoltă un fin spirit ironic, insinuându-se în texte cu o luciditate așezată de bună cunoaștere a lumii în varii metamorfoze și ipostaze, fie că este evocată „întâlnirea de n ani” (20) cu „fosta clasă a XII-a H” („y compris diriga și profa de franceză” – „*pe chat*”), fie este adus în vers parfumul uitatei insule Ada-Kaleh („*parfum de insulă*”) ori de atâtea fantasmatică medievalități, cum ar fi imaginea „milordului cu sânge albastru” pornit în „atâtea războaie”, care-și coase pe tunică, în dreptul inimii, mănuașă fină „de damă/ brodată cu fir de aur”, poem sfârșind într-o interogație ironică („*mănușa*”). Alături de „antichități”, precum în „*măslina verzi*” evocând figura fără sandale a unui Socrate terorizat de „limba de viperă a Xantipei” și cu ochii închși cântărind „greutatea în aur a adevărului/ închis-deschis în fiecare cuvânt”, statuie verticală „bine înfiptă/ în solul vechii Elade”.

Totul mărturisit într-o tainică și dulce limba natală care vorbește sufletului, când pierdută, când regăsită: „De ce a trebuit să-și piardă/ frumoasa ei limbă barocă?/ Peste zilele vieții tale cortina trasă/ crede-mă odată cortina trasă/ nimic nu mai contează/ latina vulgară greaca veche/ hindi koro aka sau/ punjabi cu cele două mii de cuvinte/ getodace/ limbi vechi sau noi/ sunt lăsate în urmă/ înghițite de șarpele casei/ lacom și orb...” („*frumoasa ei limbă barocă*”).

Remarcabile sunt câteva piese lirice rotunjindu-se în arte poetice veritabile precum „*fără stea-n frunte*” (imaginea cărților care „mor”, fără să se fi născut „cu stea în frunte”, deși universurile paralele instituite de acestea „își trăiesc viețile lor”, prin cuvinte). Evidențiem preocuparea autoarei de a-și deschide discursul poetic (cu verbul lui „limpede ca Ozana cea frumos curgătoare”), „dinspre un univers/ spre altul paralel” („mă strecur din gaură de vierme/ în gaură de vierme/ tot atâtea poduri de trecere/ suspendate în spațiu”), prin reliefașul unor înțelesuri cu tâlc accesibile, astfel poemul restituind esențialmente gândul creatorului *in integrum*: „Totul e să nu cad/ pe suprafața fluctuantă/ și tentaculară de gaură neagră/ care totuși un vid absolut/ nu e.../(...)/ Poemul întreg e restituit/ numai de fântâna albă/ acolo nimic nu e pierdut/ dacă se întâmplă să se afunde/ dimpotrivă/ țâșnește din adânc/ proaspăt iluminat/ luceafăr/ de dimineață.” („*gaură neagră gaură albă*”).

Da, această continuă reverie ascensională, trans-temporală și trans-mundană, toată această frenetică amestecătură de viziuni livești în desfășurări lexicale specifice, de la „antichități” și „medievalități” la referențialități „moderniste” și „postmoderniste” ar putea sugera un discurs liric barochizant, de specificități livești, care reușește a exprima într-o formulă intelectual-cărturărească complexitatea simțămintelor și trăirilor sufletești, acea călătorie în profunzimile sinelui având drept călăuză deschiderile umaniste ale unei erudiții remarcabile. O multitudinea de „voci” se fac auzite pe portativele acestei poezii deschise unor varii însemne și tradiții culturale, deopotrivă indigene și universale: „Voci,/ tumult de voci/ voci de păsări/ de tigri/ de codri/ și mai ales/ de oameni”. Oameni „spărgători de pietre / și în căutare de graal/ stăpâni de sclavi și/ sclavi de zei” („*dincolo de noi*”). Opțiunea către lumea lăuntrică a sinelui este una solvabilă, de pacificare sufletească în fața morții, după cum sună și motto-ul preluat (fără ghilimele!) din Coșbuc: „natură/ în mormântul meu/ e totul cald/ că e lumină”: „Și atunci/ și atunci/ de ce atâtea teamă/ aici dolore cosmico/ colo dolore universale?/ Lepădam doar pielea/ rânjetul râțul de porc (râțul „de porc”, desigur!, n.m.)/ uneori în foc/ cel mai adesea/ în metrul cub de glie/ stră-străbună./ Tunelul lung întunecat/ singura cărare predictibilă e/ spre lumina din noi și/ de dincolo/ de noi.” („*lux*”). Această „lecție de zbor” a „peștișorului” descântat/ exorcizat, despre care face vorbire poema „*prima lecție*”, este pe deplin asimilată și comunicată astfel, întrocând imagini ale copilăriei: „Pește flutur planez în aerul încărcat de parfumul gut[ui]lor/ coapte de ciorchini grei de (de) tămâioasă pro[a]spăt culeși/ iar/ brațe prietenoase/ se-nalță/ coboară./ La capăt de pod lecția de zbor cu/ ochi deschiși e/ pe de rost învățată.” Sau o artă poetică mai încifrată, de fel mallarméan

sau à la Ion Barbu, precum „*falnic hexatedru*”: „Un cub translucid perfect/ incolor și inodor/ cu *fundă-n frunte...*” Concluzia unei asemenea obsesii tematice dătătoare de cumplite insomnii ar fi una horațiană, exprimată în „*non omnis moriar*”, conform celebrei ode, cu completarea noastră – „*multaque pars mei/ Vitabit Libitinam*”: „Atât îți spun/ repetă te rog repetă/ dimineața seara/ eu nu mor întru-totul./ Ține minte/ Non omnis moriar.”... Cu alte cuvinte, poeta are în vedere „monumentul” de cuvinte pe care îl va lăsa, eternizându-se („*Exegi monumentum aere perennius*” scria Horațiu), ceea ce nu este deloc deplasat în ideea redempțiunii spirituale...

Iată câteva trimiteri livrești care dezvăluie trăiri sufletești feminine profunde, unele asumate odată cu schimbarea persoanei în versuri, precum „*perfida Manon*” (desigur curtezana Manon Lescaut din romanul omonim al lui Antoine François Prevost, 1731) – „*ah perfidă*”), altele stârnind atmosfera unor locuri exotice cu tangouri celebre precum „*Santa Suzana*” („*santa suzana*”) ori relaționând cu varii referințe livrești din același areal cultural universal, în sensul unor alterități de mare reflexivitate sugestivă sau de-a dreptul pilduitor-impresionabile: „*non omnis moriar*”, „*acum o mie de ani*”, „*dom' ubu*”, „*din comuna primitivă*”, „*pe promenadă*”, „*darul lui pantagruel*”, „*atătea capete*”, „*în flăcări*”, „*spre antile cu*

johnny halliday” ș.a.

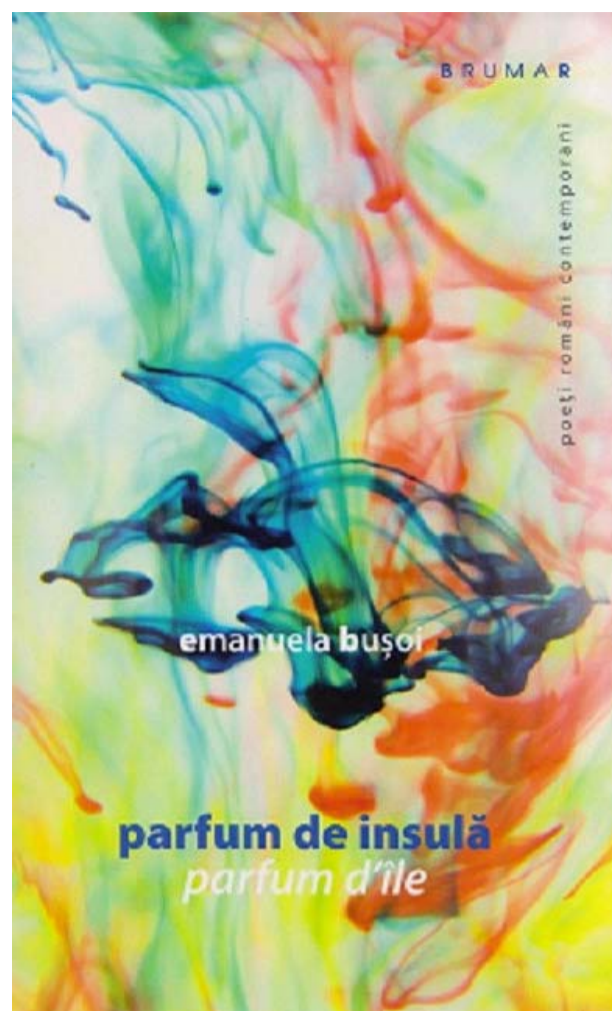
Sau scene din realitatea prozaică a ținutului de la Dunăre, cu apariții stranii și vieți mutilate („*în miez de noapte*”, „*totul trece*” etc.) sau a unei topografii ușor recognoscibile: Dunărea scăldată în zorii dimineții, capul lui Decebal, dealul și izvoarele Cernei, podul peste Drincea cu amintirea darurilor de iarnă din copilărie, podul de peste Topolnița, intrarea în Șimian, Cladova, Vânju Mare („*ceasul a sosit*”, „*sus sus*”, „*zăpezi nopți zile*”, „*alte veri*”, „*în miez de noapte*” etc.).

În totul, „*parfum de insulă / parfum d'île*” exprimă deopotrivă farmecul unei sensibilități cu referențialități de plan biografic și al unui *spirit voyage* prin lumea culturii, multe aspecte și elemente reținute fiind aduse la matca unei poetici „în ritm de voie” („*mon propre rythme*”), conform unui demers programatic mai vechi (v. vol. „*Stihuri în ritm de voie / Mon propre rythme*”, 2015).

Faptul că autoarea ne oferă de fiecare dată producția poetică în regim bilingv dovedește, desigur, nu numai virtuozitate ci și o stare poetică, părând unora manieristă, dar căutându-și o anumită deschidere europeană.

Da, Emanuela Bușoi este o poetă autentică, ajunsă în pragul deplinei exprimări, o voce cât mai personală și distinctă.

ZENOVIE CÂRLUGEA

Poeme

POESIS
POESIS
POESIS

IULIAN BARBU

POESIS
POESIS
POESIS

ÎN MADUVA POEZIEI

În crinii care înfloresc
Din inima mielului
Dimineața se spală cu cântec
Dacă sunt un strop de mir
Scurs din ochiul icoanei.

Locuiesc în bobocul de orhidee
Unde sunt o poezie
În lacrima lui Iisus.

Viermii devin vocale
Și proza răsărit
Peste rugul de spini.

viața și muzica
se aud în poezie
Dând sens versului

Din care șoaptele se revarsă
În inima psalmului.

ȘOAPTA NOPTII

Peste munții cerniți
Luna se ascunde
La pieptul orizontului
Dacă în nucleul soarelui
Pătrund luceferi roșii.

Ecoul trece peste suferință
Prinzându-se pe spatele cârlanului
Când la poarta
Unde cuvântul mângâie visele
Așteaptă primăvara cu suferința-n frunte
Rătăcitorul născut din măduva crucii

La un capăt infinit
Balada adoarme universul
Purtând mii de copii
Înspre timpul în care spațiul
Ajunge șoapta egalității.

PRINTRE FLORI

Cu degetele-n cupă
Îmi scot dorul
Să-l așez bolnav
În brațele toamnei
Care zboară la fereastră.

Balada încălzește sera
Dacă am o roză în suflet
Când aștept gol
Pachetul cu ecouri
Din lumea sfinților.

Flori de iris
Îmi colorează sentimentul
Rătăcit printre lalelele
Ce-mi închid copilăria în basm.

FURTUNĂ

furtună mare-
în picaj pescăruș cu
aripă frântă

VÂNT DE TOAMNĂ

Adie vântul afară
Pe terasă beau vodcă Absolut
În timp ce citesc
Poemele din care ploaia
Cade peste buchetul de flori
Ce vreau să-l dăruiesc Toamnei.

Vântul bate în rafale
Peste diminețile de acasă.
La radio se aude
Muzica ce parcă stă-n loc
Să se admire în poezie.

Frunze ruginii cad din copac
Viața îmi iese din trup ,
De parcă încearcă
Să facă o plecăciune
În fața acestei zile de toamnă
Ce adie a poezie.

REFLEXIE PE SUFLET

Luna mi se reflectă
pe suflet
Ca într-o fereastră
Și cu palmele împreunate
Recit poemul ascuns
Într-un ecou de înger.

Am visat că dorm
cu capul pe o carte
În vreme ce un vers
Pleacă din mine
Înspre lumea poeziei.

Aripi și păcate

Dan Șalapa

- Auzi, băiete, îmi zise îngerul,
Cum e viața?
- Ca dracu', puștiule, îi zisei,
O mizerie mai mare decât
M mare de la *mizerie*,
Scrisă cu m mic!
- Auzi, îmi ripostă din aripi îngerul,
Viața e cu atât mai frumoasă
Cu cât e mai puțin frumoasă,
Chiar urâtă ca tine, băiete,
Frumos la suflet,
Dar plecat cu sorcova,
Înțelegi?
- Bine, șmechere, îi zisei,
Hai, bagă o bere la băiatu',
Că viața, oricât de urâtă,
Tot o bere băută cu un prieten
O spală de toate păcatele,
De-aia sunt aripile voastre albe,
Și ghiociei, secunzi lor,
Te-ai prins
Sau și asta-i tot o calofilie

CHESTIUNEA NEMURIRII

Da, Doamne,
Acuma, înțeleg
Că nemurirea
Nu-i pentru oricine,
Și, zău, dacă nu ai
Și dreptate, Doamne!

Păi, ce să fac, eu,
Nemintosul,
Cu-n car de ani, etern,
Să-l risipesc pe fitece,
Când ai la îndemână
Frumoși și triști poeți,
De-o tinerețe răpitoare,
Pe cari să ni-i ții,
Doamne-n veac,
Să rezeme poeme,
S-aprindă stele-n gând,
Pe luci de ape,
Să legene corăbii de zăpadă
Pe-ntinsul nopților de lacrimi,
S-ademenească reci luceferi
Pe sub arcadele de nuferi...

Da, Doamne,
Nemurirea nu-i pentru oricine,
Așa cum, de te naști Hiperion,
E greu să nu te-ndrăgostești
De-o prea-frumoasă fată

PLIMBAREA

Iată piața orașului,
fă-i două-trei piruete,
străine, prieten de ocazie,
scoate-ți pălăria când treci prin dreptul
pașilor celorlalți,
pașii lor mențin starea de echilibru
a aripilor de porumbi...

Iată și statuile,
servesc sandwich-uri cu parmezan,
iar cafeaua, doar după ora opt jumate,
după ce sosește poștașul,
și își citesc telegramele din secolul trecut;

Copiii aleargă după notele
scăpate din solfegiile bătrânului muzicant,
le ronțăie ca pe napolitane,

iar clopotul din turla proaspăt vopsită
își fugărește funia,
ar vrea să se spânzure cu ea,
să uite ce greu e să fii proorocul
din piața care pleacă la plimbare
înainte de a coborî sunetul
în carnea rugăciunii...

CLEPSIDRE DE TALCIOAC

Trăim fiecare în bancomatul lui,
Ne scoate de-acolo doar
Câte o replică demonetizată,
Să ne arate drumul
Către o Arcadie de mucava,
Ne vindem, în schimb, fericirea
La talciocuri expirate
De atâta economie de piață,
Și ne fabricăm lunete
Privind la stele de pe epoaleți,
O stranie clepsidră
Rămâne gravidă cu sine
Și ne invită să-i înregistrăm paternitatea
La orice casă de schimb valutar...

FUGAR

N-aș vrea să știi
cum fluturii se-ntorc în coconi,
n-aș vrea nici buza să se-ntoarcă
din sărut,
nici cerul din geometria lui Euclid,
dar, zău, aș vrea să vii,
cu pasul lin,
sub marginea de val,
și să atingi pustiul
adunat sub preș,
să strângi din gândurile
goale de cub,
cum bărcile se-adună-n rada
cimitirelor fecunde
și se îneacă în golul din pahare,
hai, pleacă, iluzie cu tentă
de viol de-adolescent stângaci.

Te du, să afli iar dacă mai sunt bilete
la matineul despre sarea în bucate.

PERFECT ȘI IMPERFECT

În cub
Nu există respirație,
Doar o credință
Despre aer,
În fiecare latură
E câte un portal
Cu șanse egale
De a fi false,
Dar și de a fi legate
De alte portaluri,
Care te poartă
Spre o altă poartă
Prin care să înveți
Să-i respiri credința.

Fiecare cub
Are legătură
Cu sfera,

Cu inelul,
Cu lumina,
Dar mai ales
Cu noaptea,
Căci noaptea
Este inelul
Care logodește
Perfecțiunea lui
Cu imperfecțiunea
Respirației...

NĂMEȚII

Nămeții sunt legitimațiile iernii,
Fără nămeți, nu există iarnă,
Asta o știe orice copilărie
Trăită pe lângă soba bunicilor.
O știa și tata,
Care dădea la lopată, dimineața,
Să facă pârtie până la poartă,
Să scoată căruța,
Să ducă doi saci cu făină
La moașa Lilica,
Să aibă de pâine
Până mai spre primăvară,
Că era văduvă
Și n-avea din toate cele...
Asta e cu nămeții,
Dar noi ne bucuram
Că era derdelușul ca uns,
Zbura sania de ziceai
Că-i aeroplan! Se bucurau
Și oamenii de zăpadă,
Râdeau cu lacrimi-sloiuri
De lunecatul nostru, vâââjjjj!
Nămeții stăteau cu noi
Până veneau ghiociei,
Și nu știu de ce, se speriau
De ghemotoacele alea mici,
Și se topeau încet, încet,
Și dispăreau până-ntr-o zi,
Hai, două...

POTECI CARDINALE

Pe sub pământul ăsta,
Pe care calcă tălpile mele,
Sunt tălpile celor de dinainte,
Ale celor care călcară
Pe-aci, să ne facă poteci,
De-aia, mă tot strădui
Să-mi învăț tălpile neghioabe,
Să învețe alfabetul
Călcâielor crăpate
De atâta brazdă,
Al pașilor muiți de tină
Și al palmelor uitate
Împreunate în rugăciune.

Doamne, ce potecă
Mai pot învăța de la oricine,
Dacă azi, grăul se sfiește
Să iasă din bob,
Dacă pruncul pleacă
Întro vedă cu nevederea,
Înainte de a ști
Care-i sunt tălpile...

Care ești, tu,
Zi în care se zidi zidul
Plângerii de piatră,
Noapte când se inventară
Caii cu stăpâni lunateci,
Și, mai ales, se făcură
Potecile care povestesc
Despre puncte cardinale?

Între cele o sută de apariții de până acum în colecția *O sută și una de poezii* a Editurii Academiei Române a apărut și o reprezentativă antologie din poezia lui Șerban Codrin. Selecția textelor, a reperelor critice și nota bibliografică aparțin autorului, iar prefața, *Un altfel de scriitor: Șerban Codrin*, este semnată de Ion Papuc.

Poetul, cărturarul și creatorul unui *Omagiu lui Ion Budai-Deleanu* printr-o „recitare” a *Țiganiadei* ajunsă la a patra ediție, Șerban Codrin, a excelat inclusiv în publicarea a zece volume de poeme zen, tanka, renku, haiku, senryu, haibun, precum *O sărbătoare a felinarelor stinse*, *Între patru anotimpuri*, *Dincolo de tăcere*, *Vedere prin oglindă*, *Sălcii vechi și noi*, *Missa Requiem*, *Păsări ezoterice*, *O pată pe zid*, *Scoici fără perle*, *Grădina Zen*.

Cu toate astea, ediția *O sută și una de poezii* din 2020 realiza o selecție din volumele care-l reprezintă cu adevărat pe poet, atât la nivelul imaginarului cât și la acela al artisticității, autorul dovedindu-se un virtuoz al versului, atât în sutele de prozo-poemele din *Testamentul din strada Nisipuri* (redactat între 1980-1989, tipărit în variantă scurtă 2002, în variantă completă 2019), *Baladierul* (2012), *Rodierul* (2018) și *Casandrierul* (inedit). *Baladierul*, bunăoară, fără să amintească de *Canțonierul* lui Petrarca, conține sonete admirabile și balade pe diferite teme, dar deloc în stil petrarchist, sau *Rodierul*, culegere subîmpărțită în 26 de rapsodii, cuprinzând poeme/balade „ale boierului de rit erotoman”. Tot astfel, *Testamentul din strada Nisipuri*, considerat de același cronicar Ion Papuc drept „o antiteză radicală a tot ce s-a scris în contemporaneitate” și amintind de aventura plurilingvă a americanului modernist Ezra Pound din *The Cantos*, un amplu poem-pamflet destul de complicat, de un realism „feroce” anticomunist, un poem-fluviu „monstruos de mare, o operă vastă cât acel secol douăzeci care îi este subiect, nu poetică deloc, ci literară, adică impecabil scrisă, fără a beletriza nicio clipă”.

Scriind despre antologia respectivă, noi înșine realizăm că avem a face cu un virtuoz demers artistic cu alonjă livrescă și simț epopeic, ceea ce putem vedea și acum în masiva culegere de poeme „Marea tăcere”, alcătuită din asumarea unor specii ale poeziei zen, buddhiste, precum secvențetanka, renku, haiku. În universul poeziei zen, Șerban Codrin a primit titlul de „mare maestru”, iar actualul său editor, poeta Clara Toma, apreciindu-l, îl consideră, pornind de la titlurile unor volume precum *Baladierul*, *Casandrierul*, drept un *poezier*, dedicându-i în consecință un poem tanka omagial:

Marea tăcere
dăltuită în versuri
de Poezier -
ucenicii adunând
așchii sărite din trunchiuri

Marea tăcere este o carte experimentală, așa zice, atât pentru asumarea acestor genuri de poezie, acclimatizate în ultima jumătate de secol și la noi, dar și pentru spiritul viu, concurențial și de colaborare, dacă amintim că poemele din capitolul *Vedere în oglindă* sunt scrise în cola-

CEALALTĂ FAȚETĂ A POEZIEI

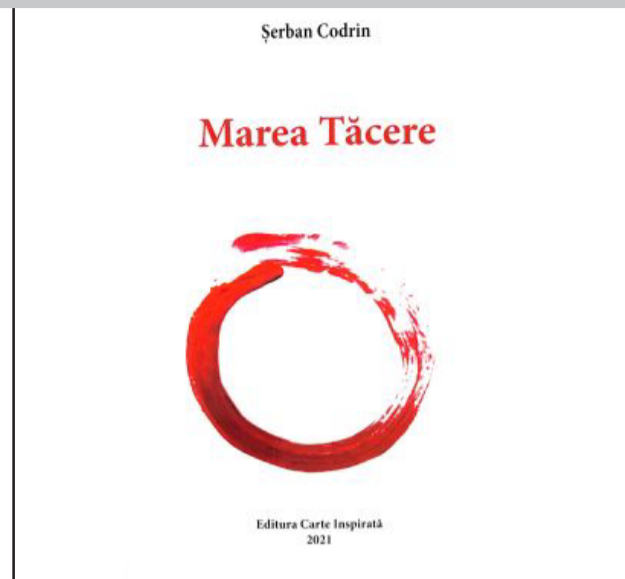
borare fie cu Laura Văceanu (precum *Păzind via culeasă*, Rengay, șase poeme-legate, doi autori), fie cu Mioara Gheorghe (*Picătura în aer*, Rengay, șase poeme-legate, doi autori), fie cu alți autori precum David Alexandru, Teodora Moțet, Radu Patrichi, Daniela Zglibuțiu, Sonia Cristina Coman, Virginia Popescu, Manuela Miga, Constantin Severin, Valentin Busuioc, Elena Manta-Ciubotariu, Emilia Dumitrescu, ba chiar „în trei” (cu Radu Patrichi, Șerban Codrin, Vasile Moldovan). Așa-numitele „poeme-legate”, cu „formă și aranjament clasic” sau „liber” și purtând diferite titluri simbolic-metaforice, ce sună deopotrivă livresc și exotic (*Păzind via culeasă*, *Picătura de aer*, *Ultima noapte de primăvară*, *Piața Ovidiu*, *Fruite de pădure*, *Sfârșit de secol*, *O stea nevăzută*, *Hanarengay*, *Visul și ursitoarele*, *Bufnița din turn*, *Stâncă în spațiu*, *Petală pe coarda sol*, *Fisură albastră*, *Jucăria pierdută*, *Orga lui Johann Sebastian*, etc.), menționează cu inițiale „contribuțiile” respective. Nu știm cum, intrând într-o rezonanță „concurențială”, starea poetică a contributorilor reușește să exprime o congruență de gând și spirit; volumul în cauză, *Vedere prin oglindă*, rămâne unic în această antologie, unde, în ciuda poeziei de formulă foarte condensată, în cele 332 de pagini ni se înfățișează trăsăturile spiritului excesiv al poetului, năvalnic, tumultuos, de o varietate aproape redundantă, binecunoscut din cărțile precedente.

Marea tăcere este o culegere adăugită, rescrisă de texte din apariții editoriale mai vechi sau mai noi, *Între patru anotimpuri*, poeme zen, 1994; *Dincolo de tăcere*, poeme zen, 1994; *Scoici fără perle*, poeme zen, 1997; *O sărbătoare a felinarelor stinse*, poeme zen, 1997; *Missa Requiem*, poeme zen, 1999. Șerban Codrin a alcătuit și tipărit inclusiv o antologie sezonală comentată de poezie epigramatică haiku de autori români, *Stâlpi de felinar*, 2018, cu întinse analize, explicații filozofice, istorice, estetice, de teorie literară, bibliografii de istorii literare, reviste, volume editate, indice de nume de autori români și străini editați în limba română.

Să ne oprim, însă, la poemele *tanka* și *haiku*, unde poetul se dovedește cu adevărat virtuoz. Se știe că *tanka* este o specie literară cu formă fixă, alcătuită din 5 versuri cu numărul de silabe 5-7-5 / 7-7, prima parte, superioară/*kami-no-ku*, având trei versuri cu număr de silabe 5-7-5, iar o doua parte, inferioară (*shimo-no-ku*), formată din două versuri de 7-7 silabe. În istoria practicii poetice din societatea japoneză, această formă fixă de poezie implica inclusiv o „colaborare” între doi sau mai mulți autori („brainstorming”), iar poemul de acest tip s-a numit *renga/renku*. Șerban Codrin subtitrează multe poeme „rengay”, un renku scurt, cu șase legături/strofe.

Dar autorul nostru mai cultivă și alte specii mai puțin cunoscute în poezia română, precum *haibun*, un fel de îmbinare a prozei cu haiku, dar având un mai larg registru tematic și disponibilități variate de exprimare, de biografism, eseu, jurnal, așa cum știm de la marele haijin Bashō Matsuo. Dincolo de aceste considerații mai speciale de poetică japoneză, să vedem concret cum se materializează mesajul acestor texte, scrise cu multă perseverență de „poezierul” nostru, căruia i se trebuie registre ample de creație, precum în volumele amintite.

În volumele *Baladierul*, *Casandrierul*, *Pen-dulierul* sau în *Testamentul din strada Nisipuri*, veritabil document literar antitotalitar, autorul mergea fie pe ideea reliefării unei fresce sociale cuprinzând tipuri și moravuri specifice totalitarismului incriminat, universului uman concentraționar, într-un sens vădit „dantesc” de neagră parafrazăre (vezi structura triadică a uriașului poem-roman-epopee de sute de pagini), fie pe

evidențierea unei panorame de tipuri umane și psiho-comportamente, în forme baladești, amintind de Cercul literar de la Sibiu (Doinaș, Radu Stanca), de baladele țigănești ale lui Miron Radu Paraschivescu sau de baladele lui Francois Villon, atât de succulent transpuse în românește de Romulus Vulpescu. Poetul ilustra acolo vocația cuvântului creat ad-hoc, a creației lexicale sau a găsirii resurselor lingvistice adecvate, inventiv mai totdeauna ca un alt Șerban Foarță sau debordând de un lirism erotoman ca la Emil Brumar. Resursele livrescului sunt nelimitate în acest spirit creator de larg orizont, în balade, în sonete baladești; se amintesc nume ilustre din cultura și istoria lumii întregi, inclusiv al lui Shakespeare: „Poznașul Will din prea parșivă sete/ Egal se împarte-între băieți și fete.” Sau, bunăoară, pomenindu-i laolaltă, cu partea lor de „merit”, pe Caesar, Alexandru cel Mare, Hannibal, Gînghis-Han, Tamerlan, Napoleon, Lenin, Mussolini, Hitler, Stalin, Mao, precum în *Balada jucătorilor de zaruri îndârjiți de-a pune stăpânire pe globul pământesc*.

Mai apoi, spiritul erotic al *Baladierului* era de o savoare spectaculară, căci acolo regăsim cam tot ceea ce amintește de istoria erosului, de la figuri mitologie și antice (Afrodita, Venus, Sappho etc.), la Aspasiile și Messalinele vestite, la Lucrezia și Ecaterina, până la Isadora lui Serghei Esenin sau fatala George Sand, în general toate curtezanele și vestitele reprezentante ale „Academiei de orgie” („*Balada curtezanelor în liniștea și neliniștea tuturor vremurilor*”).

De o expresivitate picarescă, abrașă, mai degrabă demnă de „groapa lui Ouatu”, erau baladele țigănești, *Baladă pe cât regală pe atât imperială cu sumedenie de belșuguri*, *Balada cerșetorului de zile sărace în mărînimie creștinească*, *Balada țigăncii blonde cu ochii albaștri dincolo și dincoace de maidane*, căreia „Un boschetar, făcând pe cuțitarul, / Îi dă curaj, cu-o țuică dinainte: / „Bea, proasto, ori te tai, pârli-te-ar jaru’, / Până la moarte să nu-ți ies din minte!” (*Baladierul*, CCCLIX).

Observație ascuțit-umoristică pe latura caraterologică, apetit de erotoman versat, jocul acesta imaginar pe o vastă scenă a lumii, din mitologii și antichități până în vremuri mai recente, muzicalitatea compozițională, unde de reținut sunt refrenele ce încheie strofele, în general, dispoziția unui hedonist/*juiseur* modern, bun cunoscător al „temelor” și „motivelor” evocate, toate acestea recomandă „*Baladierul*” drept o carte de mare realizare artistică.

Aceeași fervoare joculară de „erotomanie” („Fac dragoste cu muza Poeziei, / Puștoaică savuroasă-în felul ei”) se întâlnește în volumul de rapsodii/ balade *Rodierul* (2018), evocând arborile roditor al rodiilor, cu gustoasele 365 de bobite roșii, o altă metaforă-simbol a *poetului/baladierului/poezierului*, aflat într-o vervă versificatoare de zile mari, amintindu-ne de lăuta lui

Cezar Ivănescu, cu muzicalitatea ei înfășurătoare și laitmotică, de exorcizată tansă psiho-mentală.

În totul, fragmente din cărțile antologate în antologia „Una sută și una de poezii” erau vaste panorame lirice de teme și idei, de destine omești și artistice, privind lumea în mijlocul căreia poetul încearca să-și găsească și să-și identifice rostul său creator, deși acesta nu se situa pe primul plan, ci pe o poziție de promontoriu, de expectativă în fața marelui „bălci al deșertăciunii”. Totul era văzut hiperbolic, printr-o uriașă lentilă comico-satirică, și perceput cu gravități și ironii de conștiința unui artificer, care se juca nu numai cu imaginile „catagrafiate” ci și cu limbajul, cu muzicalitatea versului, cu ineputabile procedee de exprimare artistică în tipare baladiere și sonetiste.

Acest spectacol de „comedie umană”, cu varii figuri din epoci culturale și istorice, deopotrivă ilustrisim și gregar, furnizează prozoasa „materie primă” pentru un demers artistic cu alonjă livrescă și simț epopeic.

Într-adevăr, Șerban Codrin s-a impus ca „un altfel de scriitor”, trăindu-și cu vervă lirică singularitatea, într-un spectacol funambulesc de celebrități, ca într-o „comedie umană” de proporții epopeice. Poetul vede lumea în tipologii, decantează sensuri, semnificații și simboluri (fie ele shakespeariene, dantești, boccacciene, kafkiene, sau românești, caragialiene, urmuziene, ionesciene), în general percepând epopeic și reținând din toate esențialul.

În concluzie, Șerban Codrin se impune drept un liric de pânze monumentale și un ludic de fervori epicureice, nu rareori chiar un poet profund în sensul „implicării” și definirii sale în aceste debordante reliefuri cu vegetație luxuriantă, un suveran „poezier” niciodată ispășit și fără de prihană în alodiul balcanic inexpugnabil al lumii sale imaginare.

*

Odată cu această reeditare, avem prilejul să constatăm că, încă în urmă cu douăzeci de ani, *Marea tăcere* modifica registrul poeziei lui Șerban Codrin, poetul ne arăta atunci/ne arată acum fața gravă a spiritului său contemplativ, de o sensibilitate delicată a poeziei buddhiste, zen. Tumultul prozodic și verslibristic de altădată se liniștește și curge într-o solemnitate de meditații existențiale, potolite, aproape contemplativ. Alta este starea poetică a creatorului; tumultul și energetismul expresiv s-au sublimat în secvențe de tanka, în poeme-legate, renku, în concentrări de haiku, ba chiar în „senryū”, poeme similare formal haikuului, dar de o accentuată dispoziție ironic-fantezistă, chiar cinică, surprinzând trăsături și comportamente, în versuri de un laconism celebru și de esențializări ideatice. Să reținem că Șerban Codrin a fondat revistele de inițiere și promovare a poeziei zen, „Orion” și „Micul Orion”.

Marea tăcere face loc majoritar poemului tanka, apoi haiku organizat în secvențe; avem de la bun început ciclul de deschidere al antologia, *O sărbătoare a felinei stinse*, unde ne este sugerată o stare de disconfort vizionar, într-o tânjire după puritatea salvatoare: „Coboară suprem/ și invizibil din cer/ negrul zăpezii/ până răsare albul/interior și intim.” Sau acest final salvator în ideatica lui: „Am găsit calea/ perfectă spre nirvana/ de-acum și de-aici-/plimbare printre măceși/ înfloriți în tăcere”.

Unele organizări strofice poartă subtitlul „gunsaku”, unde se specifică o viziune anume: „Oamenii prin vremi/și sperietorile -/aceeași soartă”, precum în secvența *Reculegere, secvență senryu*, din capitolul *Scoici fără perle*:

Dintotdeauna
sub litere de aur -
tragediile

*

Ateneu Român -
un Eminescu-în locul
lui George-Enescu

*

Pe zi ce trece -
striviți între filele
calendarului

Iată, tot într-un „gunsaku”, această traducere adaptată după Matsuo Basho: „La săritura/ broaștei în smârcu-adormit - /sunetul apei” (*Despre sunetul și liniștea apei*).

În *Scoici fără perle*, avem și un poem definitoriu intitulat *Haijinul*, imbinând proza denotativ-sugestivă cu intruziunea unui haiku:

Taifun, ciclon, uragan, vântul nostru cel de toate amărăciunile îmi cutremură pereții de hârtie.

Se năpustesc talazuri de forma sfărâmată a munților sub ape, din greu vârtejuri se răsucesc asupra mâinilor mele caligrafii pe fâșie îngustă câteva semne umile.

Mare-în furtună -
liniște-în cimitirul
marinarilor

Nu știu când se limpezește în fereastră negrul de fum, încât eu însumi îmi devin străin odată cu zorii, descoperindu-mă într-atât de singur după uragan, ciclon, taifun.

Sau în amplul capitol *Missa requiem*, unde găsim astfel de imbinări între tanka și haiku, precum în această *Zi a mâniei*:

Doamne al zilei -
se umple universul
de salcia Ta.

*

Către Dumnezeu
cu smerenie brazii
urcă muntele -
Diesirae orga lor
de lemn umple azurul

(Diesirae)

Frumoase 366 de tanka întâlnim în amplul poem de închidere/epilog *Grădina Zen*: „Nisip și pietre/ șlefuite îndelung/ de ape și vremi -/ de-ajuns pentru-o grădină/ oglindind universul”. Sau: „Până la fluviu/ merge drumul de pământ/ al săracilor- / mai departe răzbate/ în cer Calea Lactee”. Sau: „Fără barcă/ nu-i cu puțință calea/ spre celălalt țarm -/ luna trecând prin fluviu/ se oglindește în cer”.

Într-o cursivitate imagistic-sufletească, poetul alternează texte privind anotimpurile anului cu zodiile, reușind un „ospăț” fast de lirism sugestiv, auster, concentrat, filtrat în sentimente și percepții angajându-i sufletul: „Bărți fără vâsle/ în golf și țipetele/ pescărușului -/brusc și-aproape dureros/ mă cutremură frigul”. Sau această tanka din *Zodia Scorpionului*: „Nimic altceva/ decât poemul pentru/ o zi ploioasă -/ număr treizeci și una/ de păsări negre pe cer”; sau cu gândul la Sfântul Mihai: „De Sfântul Mihai/ cumperi o crizantemă/ în loc de trei pâini/umana fericire/ de-a uita prețul foamei”.

Poem al vieții în devălmășia zodiilor și anotimpurilor, *Grădina Zen* concentrează o epopee de gânduri și simțiri în tot atâtea percepții și imagini. Sunt meditații grave transpuse în versuri pacificatoare, armonizând antinomiile sub semnul sapienței, versul devenind el însuși gnomie, sentențial: „Astfel sfârșește/ o viață fie oricât/ de glorioasă -/ o picătură de ploaie/ pe suprafața apei”. Alte versuri surprind intimitatea familială și atracția spre noaptea ca „insomnie” a spiritului: „Când mă întrebă/ soția-îngrijorată/ «De ce nu adormi?» -/ o noapte fără lună/ îmi luminează geamul”. Nu lipsesc ironiile caustice abia sugerate: „Încă-o molie/ în aula cu fotolii/ academice -/tăcerea e un răspuns/ desăvârșit la toate”. Astfel că „marea tăcerea” din titlu implică multiple sugestii și atitudini, sugerând o carte a unei conștiințe reținute, covârșite de un prea-plin sufletească, pătrunsă de neliniștile sugerate de peste tot: „Privesc uneori/ cu mare teamă dacă/ aleargă norii -/din ce în ce mai tragic/ cerul deasupra lumii”; „Un cântec în cer/ de o perfecțiune/ aeriană - / apoi devine două/ aripi de ciocârlie”.

Grădina Zen exprimă o imagine complex-difuză a întregii lumi, o multitudine de priveliști ale felului cum „vede” poetul existența, viața,

moartea, valorile, transcendența salvatoare. Totodată *Grădina Zen* sugerează, desigur, un excelsior ideatic, o soteriologie, un sentiment de redempțiune, concentrând universul:

Numai spiritul
calcă nisipu-ondulat
și încăpător -
acea grădină goală
concentrând universul

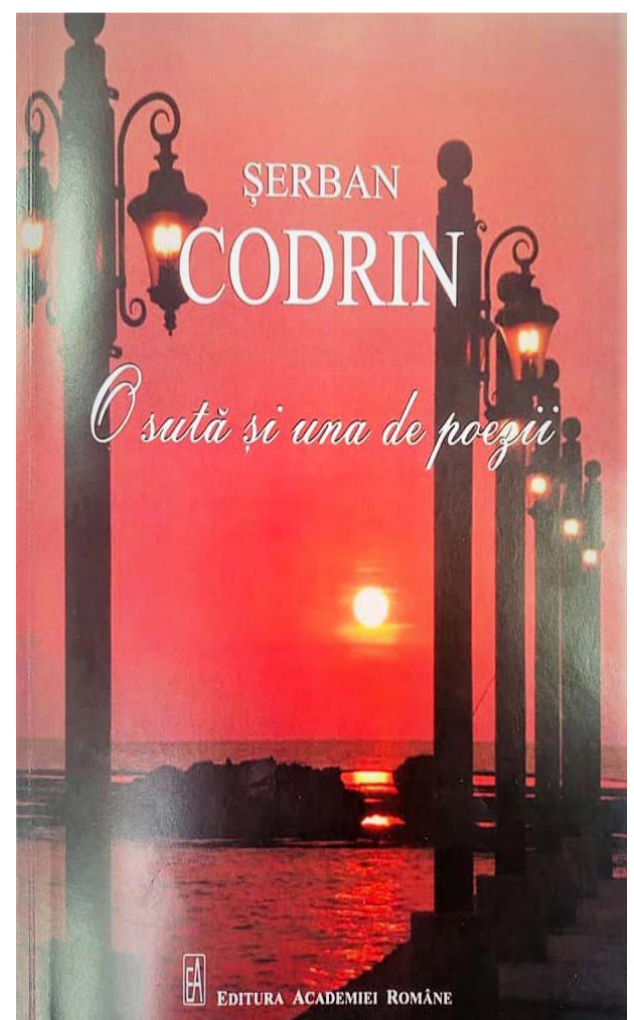
În totul, *Marea Tăcere*, poemul alcătuit din peste două mii de haikai (tanka, hokku, haiku, legături de renku, senryu, haibun), reprezintă cealaltă față, minimalistă, de meditație apăsătoare asupra lumii și vieții, în concentrări de lirism imagistic armonizat cu starea poetului, care, după „oboseala” panoramică de a surprinde umanitatea în arheitatea ei ipostazică, din volumele precedente, simte acum imperios nevoia unui exercițiu de repliere în forme fixe și deloc incomode pentru cel ce își îndreaptă mintea și spiritul către împăcări de sine, liniștiri, echilibrări, pacificări sufletești. Poetul descoperă universul sugerat din puține cuvinte, laconismul extrem al poeziilor extrem-orientale cu forme fixe și, reluând mai totdeauna ideea într-o succesiune de imagini, reușește să ne fluture pe dinainte fantomele mării poezii printr-o repliere de artă poetică angajând un minim de cuvinte, într-o ecuație expresivă pornind de la concret spre abstract. Este tot mai vizibilă ideea că, exersând cu pathos imaginativ, în ritmurile acestor poeme zen, buddhiste, poetul își regăsește identitatea de sine odată cu luciul metalic pe care i-l relevă oglinzile conștiinței artistice. Imaginea metonimică a ideții „austere” nu poate fi decât *Grădina Zen* care „conține potențial toate anotimpurile anului, toate peisajele lumii, toate nuanțele sufletului”. Citindu-se „ca un poem”, „autorul unei grădini zen știe că funcția poetului nu e de a simți inspirația de unul singur, ci de a o trezi în sufletul cititorului” (din motto-ul poemului, Michel Tournier, *Meteorii*).

Cu alte cuvinte, este însuși crezul poetului, un virtuos al esențializării precum țâșnirea unei raze din ciobul de sticlă: „Citind o carte/ despre urât pe-o lume / fără Dumnezeu - /dau perdea de-o parte / și-aprind Calea Lactee (*Grădina zen*, „Zodia Leului”)

.....

Șerban CODRIN, *Marea tăcere*, Editura *Carte Inspirată*, București, 2021, cu un Cuvânt al editorului, Clara Toma.

ZENOVIE CÂRLUGEA

În cronică dedicată precedentului volum al dnei Daniela Văleanu, „Universul selenar în opera lui Mihai Eminescu” (Ed. Mirton, Timișoara, 2020, 220 pag.), apreciam că lucrarea în cauză „este deopotrivă, în sens recapitulativ și eseistic, binevenită”, în contextul literar de azi, când abordările exegetice privind viața și opera poetului nostru național sunt tot mai rare. Menționăm, cu același prilej, că autoarea l-a avut mentor, la lucrarea de licență, pe profesorul G.I. Tohăneanu, Timișoara fiind un alodiu fertil și distinct al eminescologiei în ultima jumătate de veac, de la Eugen Todoran, Iosif Cheie Pantea și Ștefan Munteanu, la Virgil Vintilescu, Felicia Giurgiu, Adrian Dinu Rachieru, Ivan Evseev, Alexandru Ruja ș.a.

Preocupată în cercetarea precedentă de „regimul nocturn” al imaginarului romantic eminescian („nocturnul” și „diurnul” fiind, după Gilbert Durand, concepte operaționale relevante în decelarea structurilor antropologice ale imaginarului și psihismului specific unor scriitori de referință), dna Daniela Văleanu definea „nocturnul” eminescian drept „cadru natural și atmosfera de vrajă” a poeziei, cu accent pe motivul central universal „Luna”, cu întregul simbolism, mitologia și semnificațiile ce le implică. Scriind despre *Lumini și umbre*, autoarea stabilea de la bun început situația eului romantic eminescian: *La granița dintre zi și noapte, real/ ireal, veghe/ vis*. Pentru a aduce apoi în discuție acele fațete ale imaginarului nocturn de regăsit ușor în poezia eminesciană: „Luna și apele”, „Complexul Ofeliei”, „Puterea germinatoare”, „Eternul feminin. Luna – zeiță, zână, stăpână”, „Raportul viață/ moarte/ somn”, „Istorie și forță selenară” etc. Autoarea identifică un anumit „Timp selenar”, „Topos originar” în perspectiva unei „Metafore a Infinitului”, vorbind la un moment dat de o *coincidentia oppositorum*, întruchipată de androginia lunară: „Relația soare/ lună – masculin/ feminin”.

Așadar, un întreg univers selenar oglindit în creația eminesciană, a cărui simbolistică „este, practic, infinită”, astrul tutelar al poetului devenind „un motiv poetic ridicat la culmi nemaiaținse până la Eminescu și care are șansa de a rămâne pe un pedestal greu de egalat”... Eseul în întregime făcea dovada unei orientări corecte în domeniu, prin revizitarea unor texte încă neepuizate de noi semnificații, de indimenticabile sensuri, de engramate corelații și deschideri. Însuși conducătorul lucrării de licență evidențiază că lucrarea *Universul selenar în opera lui Mihai Eminescu* „este alcătuită după un plan minuțios, respectat cu strictețe și îmbogățit, conform părerilor autorizate, ce păstrează «lamura» gândirii poetice eminesciene.” În definitiv avem a face cu o „reluare” a unui mai vechi eseu din 2000, *Lumină de lună. Universul selenar în opera lui Mihai Eminescu*.

Recenta culegere de eseuri, „GÂNDURI...EMINESCIENE” (2021), reia, așadar, preocupări mai vechi, într-un context nou, autoarea pornind de la o întâlnire cu scriitori, undeva într-o natură montană, pentru a se regăsi cu sine însăși în coborârea solitară și drumul spre casă cu o mașină de ocazie: „Abia atunci am văzut că stelele sclipeau fericite pe cerul luminat de doamna lună. Eminescu-mi revenea în minte. Eram pe-un vârf de munte. Sau era deal? Sara pe deal... Stelele-n cer... Noaptea.../ Cam așa a-nceput și cartea aceasta (...) Cine mai citește azi Eminescu? Iar Eminescu... Și totuși, atunci, deodată cu luna pe care-o vedeam limpede cum «trece-așa sfântă și clară», lumini eminesciene-mi răsăriseră în minte, făcându-mă să uit pentru o clipă de-ntunecimea din jurul meu și-am știut că trebuie să le dau viață într-o carte. Chiar și în pandemie... Sau tocmai de aceea, să mai uităm de urât și de rău... Prin urmare, Eminescu, magister perpetuus, Eminescu forever...” („*Drumetind sub lumina lunii*”).

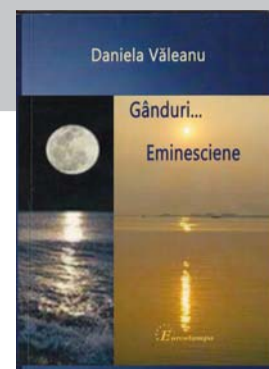
Mărturisindu-și în aceste „preliminari” nu numai o anumită sensibilitate „romantică” a demersului eseistic, ca să nu-i zicem sentimentalism de gen, dar și iubirea mai veche față de poetul național, autoarea își alcătuiește cartea cu doar trei comentarii: *Noaptea, Sara pe deal și Stelele-n cer*, urmate de o bibliografie selectivă (42 repere) și de o secțiune de „Referințe critice” din cronicile apărute la cartea mai sus menționată (Marian Odangiu, Iosif Cheie-Pantea, Marcu-Mihail Deleanu, Zenovie Cărlugea) – în total 98 de pagini dorindu-se cu parcimonie sophianică «non multa sed multum»!

Să observăm, mai întâi, că eseurile menționate se concentrează/ au ca punct de sprijin în comentariu pe câte o poezie semnificativă pentru „vârstele” poeziei eminesciene. Astfel, primul comentariu privește poemul „Noaptea”, publicat în „Convorbiri literare” la 15 iunie 1871 (alături de „Înger de pază”). Urmează comentariul dedicat poeziei „Sara pe deal”, apărută – fără știrea poetului – în aceeași revistă la 1 iulie 1885 „când poetul intrase deja în acea stare de întunecare din care nu avea să mai iasă”, știindu-se că în 1883 fusese „fulgerat de Apollo”. Al treilea eseu, „Stelele-n cer”, privește comentariul poemului omonim publicat, împreună cu „Viața”, la 23 iulie 1889, în periodicul „Fântâna Blanduziei” (seria întâi, primul număr din 4 dec. 1888, aici publicându-se „Dalila”/ Scrisoarea V), la care Eminescu, - asumat drept „patron spiritual” sub genericul „Unde vei găsi cuvântul ce exprimă adevărul?”- fusese „angajat” de câțiva amici și în care-și va publica patru articole (ultimul la 13 ianuarie 1889, foarte critic la adresa guvernului), până la nr 6/1889. Numărul 24 al revistei conduse de Leon Gh. Nicolescu apare îndoliat, la moartea poetului, reproducând „Mai am un singur dor”. La 3 februarie poetul fusese internat la Mărcuța, apoi transferat la Casa de sănătate a doctorului Șutzu din

„Iar Eminescu?!” Ei, da, iar Eminescu, până ne intră bine-n cap!

„GÂNDURI...EMINESCIENE”

(Eurostampa, Timișoara, 2021, 98 p.)

strada Plantelor (în apropierea Foișorului de Foc), fără a mai fi lăsat în libertate până la 15 iunie 1889, când, în zorii zilei, moare, neasistat de nimeni, în sanatoriul de boli mentale „Caritas”, unde fusese inițial internat la 28 iunie 1883. Să precizăm că poemul „Stelele-n cer” (fără titlu) a fost găsit, împreună cu celălalt poem amintit („Viața”), de jurnalistul Ilie Ighel Deleanu, în buzunarul halatului de spital, ambele fiind scrise într-un notes de format mic.

Dincolo de aceste minime date necesare (pe care probabil autoarea le cunoaște), vom observa o anume hermeneutică prin care aceasta încearcă a desluși în poem dominantă a „trecerii clipei peste tot ce ființează, în opoziție cu veșnicia” (sentiment de „largi corespondențe” în literatura universală), altfel zis „contrastul dintre marea trecere universală și dorul de clipa fericirii pe pământ”. Imaginea stelelor care „ard depărtărilor” (un *dativus commodi*, în locul acuzativului cu prepoziție), comentată într-o prodigioasă analiză stilistică și prozodică, îndeaproape supravegheată de o bibliografie punctuală, cu relaționări și corespondențe privind și alte texte din lirica eminesciană, constituie oarecum „metoda de lucru”. Spunem „metodă de lucru” întrucât și celelalte două eseuri analitice fac dovada unei vocații profesionale, catedratice, propunătoare relevând, în cadrul temei cadru, motive și laitmotive, cu iradiere în lirica eminesciană, ecoul textelor respective în presa și conștiința literară a vremii, dimpreună cu atâtea și atâtea considerații privind realizarea artistică, imagini și construcții stilistice, tropi și figuri de stil (timpuri verbale, lanțuri de epitețe, comparații, metafore, repetiții, enjambamentul, simetrii sintactice, construcții binare și ternare, simetria unor unități sintactic-prozodice, relații de coordonare prin juxtapunere a subordonatelor, în sfârșit elemente de versificație privind ritmul unitar și variabil, rima, organizarea strofică, muzicalitatea etc.). Iată, bunăoară, concluzia la primul eseu, vegheată de referința la o lucrare semnată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Iosif Sava, „Muzica și literatura. Scriitori români” din 1986: „Astfel creat, versul eminescian susține, prin muzicalitatea lui interioară – de avânt, de precipitare -, însăși mișcarea sentimentului care izbucnește cu tărie și evoluează cu febrilitate spre împlinire.”

Desigur, în materie de Eminescu, totul se pare că a fost spus, însăși bibliografia care supraveghează fiecare pagină e o dovadă că „vocea” autoarei se menține, cu modestie, undeva într-un plan secund, de vreme ce citatul critic devine de-a dreptul opresiv, lăsând prea puțin sau deloc teren unor evaluări personale, de parcă autoarea ar părea complexată de ce a zis cutare sau cutare critic, de la G. Călinescu, Tudor Vianu, D. Popovici, Al. Dima, Gh. Bulgăr, D. Caracostea, Perpessicius, D. Vatamaniuc, C. Ciopraga, G. I. Tohăneanu, Ion Negoitescu, Ion Dumitrescu, Dumitru Irimia, Ioana Em. Petrescu, L. Galdi, Alain Guillermou sau Rosa del Conte, la Irina Andone, Felicia Giurgiu, Gheorghe Drăgan, Cornel Ungureanu, Pompiliu Crăciunescu, Aurel Petrescu, Alexandru Ruja, Petru Zugun ș.a. Dacă ar fi să compar modelul uzitat în aceste eseuri, aș aminti de lucrarea de interes didactic a lui Fănică N. Gheorghe, „Mihai Eminescu. Analize și sinteze” (1977), citată de fapt și atât de uzitată în practica didactică de acum o jumătate de secol.

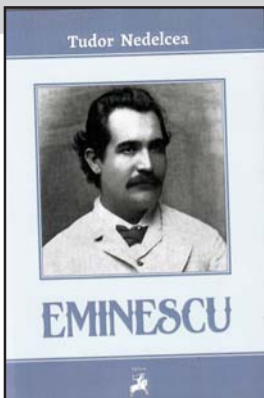
„Cine mai citește azi Eminescu?” se întrebă ușor ironic autoarea în preambulul de un deconcertant sentimentalism. Dar, în același timp, putem observa că despre Eminescu se scrie totuși puțin în literatura noastră de azi. Nu e cazul unor Dante, Cervantes, Shakespeare, Goethe, Hugo, Petofi, Dostoievski, J. L. Borges și atâtea scriitori reprezentativi din literatura altor popoare, rămași mai mereu în conștiința culturală, indiferent de vremuri și regimuri... Ba mai mult, vom observa că o anumită tendință universitară și de la noi este emanată de ceea ce „Political correctness”. Spre curiozitate, am aflat că într-o universitate din Oltenia, care se vrea de frunte, există un specimen de dascăl căruia pare că un H.R. Patapievici i-a suflat în ceafă, individul respectiv, păpușă ong-istă (șef de catedră?) declarând cu subiect și predicat că între valorile literare ale secolului al XIX-lea românesc el, măriia-sa infatuatului autore occidentalist, nu-l consideră pe Eminescu, ci pe Ghica, Bolintineanu, Alexandrescu etc. După cum tot acest nătărău îngâmfat ca orice dobitoc „cu carte”, ilustrând „de-meritul” de care vorbea Eminescu, refuză să considere pe „marii cronicari moldoveni” Ureche, Costin și Necule drept „valori literare”, radiindu-i din „programa” sui-generis a catedrei cu pricina! Iată de ce se impune urgent o descindere de specialitate din partea Ministerului Învățământului nostru public la aceste „feude” în care universitari închipuiți aplică deja politica ong-istă a incriminatei „cancel culture”...

Dincolo de aceste considerații și priviri în posteritatea eminesciană de azi, considerăm cartea de stilistică și poetică a dnei prof. dr. Daniela Văleanu binevenită, utilă îndeosebi pentru tineretul studios din școli și universități, căci, deși concentrate în genere doar asupra a trei texte din lirica eminesciană (*Noaptea, Sara pe deal, Stelele-n cer*), comentariile respective intră într-un ecou mai larg cu întreaga creație, relevând spiritualitatea elevată și specifică a unui psihism complex manifestat pe acea structură a imaginarului romantic ce pune într-o relație de antinomie poetică vizionară „clipa cea repede” cu aspirația siderală spre absolutul cunoașterii...

Zenovie CĂRLUGEA, 20-21 decembrie 2021, Tg.-Jiu

EMINESCU ȘI (NEO)MARXISMUL

Tudor Nedelcea

Tudor Nedelcea

EMINESCU

Se discută în ultima vreme, de când pe scena politică românească a apărut o anume formațiune politică, despre neomarxism și influența sa nefastă în domeniul politic, economic și social. Pericolul ideilor și practicilor profestate sunt într-adevăr nocive și ele se manifestă în varii direcții: globalism fără măsură, incorectitudine politică, negarea preceptelor biblice, drepturile unor minorități (naționale, sociale, sexuale etc.) asupra majorității etc.

Dar, fenomenul nu este nou, cum nimic nou nu este sub soare. În ziarul „Timpul” (3, nr. 172, 6 august 1878, p. 4), Eminescu (blamat de neomarxiștii contemporani în toate felurile, fiind considerat „*incorect politic*” - vezi studiile lui Theodor Codreanu) atrăgea serios atenția: „*O serioasă turburare socialistă amenință Europa. Cetățenii liberi, independenți și înfrățiți ai republicii universale, cari la noi sunt reprezentanți prin partidul roșu, încearcă a răsturna toate formațiunile pozitive de stat, și dacă n-o vor putea face aceasta, ceea ce e de mai nainte sigur, totuși vor încerca s-o facă pe calea lor obișnuită a atentatelor, scenelor de uliță, turburărilor etc., iar acele încercări încep a-și arunca umbrele de pe acum.*”

Trăgând semnalul de alarmă privind pericolul „*victoriei principiilor liberale socialiste*”, care „*însemnează moartea oricărei culturi și recăderea în vechea bărbărie*”, el se angajează să combată aceste tendințe „*ori în ce punct s-ar fi ivind*”.

Știrea privind apariția „*ciudatului fenomen al tendentelor comuniste agrare*” sosește din Petersburg, capitala Rusiei (unde va izbucni, în 1917, revoluția bolșevică), comunismul având o „*mulțime de adepți*”. Eminescu face distincție între „*socialismul orașelor industriale*” (pe care-l consideră „*esplicabil, deși nu justificat*”) și cel agrar, de neînțeles într-o țară „*în care pământul ne-mpărțit există cu prisosință și populația e rară*”. În opinia sa, „*socialismul industrial pornește de la o iluzie economică. El ignorează pe deplin faptul că, chiar de s-ar împărți averea totală a claselor bogate între cele sărace, chiar de n-ar organiza altfel munca, mijloacele prime de existență nu se pot înmulți în infinit și că nevoile sociale trebuie neapărat să constate în renumita disproporție formulată de Malthus, conform căreia populația se-nmulțește în progresie geometrică, adecă în pătrat, pe când mijloacele de trai se-nmulțesc numai în progresie aritmetică*”. Dar, din păcate, constată el, iluziile economice ale „*sectei socialiste*” s-a lăsat însă și în state în care n-au rațiune de a fi, cum ar fi, de pildă, România, unde această sectă are adepți. „*A început a apărea [la noi, n.n.] foi periodice care, scrisesse, fără ortografie și fără primele cunoștințe gramaticale, totuși cred că cu acest minim capital de creieri și învățătură se poate reforma universal*”.

Pertinent observator al realităților europene unde „*spiritul public modern suferă de o boală*”, internaționaliștii din Germania, Franța, Anglia, fiind „*prieteni buni și personali*” cu C.A. Rosetti și I.C. Brătianu, Eminescu vorbește și de unele măsuri protecționiste contra acestui „*nemărginit individualism*” („*Timpul*”, 3, nr. 246, 8 nov. 1878, p. 1). De pildă, guvernul german a înaintat Reichstagului un proiect de lege contra socialiștilor germani, care a fost discutat la 9 septembrie 1878.

De fapt, polemica sa dusă cu oficiosul Partidului Liberal, „*Românul*”, și mai cu seamă cu renumitul director, C.A. Rosetti, are la bază poziția față de această „*sectă*”, creată de Internaționala I a lui K. Marx. Este un pericol major pentru România, pentru că aceste idei pătrund sub lozinca-mască „*libertate, egalitate, fraternitate*”, o „*marfă și scumpă și lesne de plasat*” („*Timpul*”, 6, nr. 67, 25 mart., 1881, p. 1-2). Eminescu nu are în vedere întregul liberalism (pe Mihail Kogălniceanu nu-l atinge nici măcar cu un cuvânt, de pildă), el însuși declarându-se liberal („*Credem că destul am vorbit despre liberalismul nostru adevărat și sincer [...] Asta am dori să între o dată în convingerea orcăruia; trebuie ca cetățeanul să vadă că fără muncă și capitalizarea ei, adică fără economie, nu există nici libertate [...] Suntem deci liberali în toată puterea cuvântului, dar nu înțelegem ca cineva, exploatănd idei liberale, amăgind mulțimea, promițându-i munți de aur și râuri de lapte, fără muncă, să ajungă în fine a exploata acea mulțime, chiar și a o conduce din rău în mai rău*” („*Timpul*”, 4, nr. 5, 9 ian., 1879, p. 1. Apud Alexandra Olivia Nedelcea, *Eminescu, economistul* (Craiova, Fundația Scrisul românesc, 2000)).

Eminescu critică „*aripa roșie*” a liberalilor, condusă de C.A. Rosetti pentru internaționalismul său. „*Ai noștri tineri la Paris învață! La gât cravata cum se leagă nodul*” sunt, de fapt, fiii lui C.A. Rosetti. Acești tineri, sau mai bine zis, unii dintre ei (pentru că în Franța au învățat toți revoluționarii pașoptiști, care au făcut Unirea Principatelor și România modernă), întorși în țară „*sunt de o remarcabilă sterilitate intelectuală*” și în loc de a munci „*și umplu capul cu tot felul de utopii politice și sociale, se erijează în mântuitori nu numai al poporului nostru, ci ai omenirii întregi*”, solicitând favoruri spre a ajunge mai iute la „*pita lui Vodă*”. Ei redigează „*Dacia viitoare*”, o revistă apărută la Paris, de tineri (V.G. Morțun, C. Mille) ce simpatizează cu camarazii, afișează „*utopii cosmopolite*”, „*de-a tăia câinilor frunze*”. O revistă „*rău scrisă, fără stil, fără idei, fără entuziasm, semn de bătrânețe prematură, de incapacitate, de căldură*”, o revistă pentru cei care „*numără pietrele și mână muștele la apă*” („*Timpul*”, 8, nr. 62, 18 mart., 1883, p. 1).

„*Nu cu utopii comuniste [...] se va putea ridica acest popor. O singură buruiănă de leac pentru acest scop - îi îndeamnă Eminescu - Muncă. Muncă, nu comunism, muncă nu pomană. Iată mijlocul care va ridica poporul nostru*” (*Ibidem*).

Eminescu nu dezavuează ideea unei Dacii viitoare, o promovează ca scop al unirii tuturor românilor sub această denumire, ceea ce a îngrijorat marile capete încoronate ale Europei. „*Ideea unei Dacii viitoare e generoasă și ca atare solitară, dar numai o altă generație curățită prin abnegație și durere poate îndrăzni să gândească la ea*” („*Timpul*”, 8, nr. 37, 17 febr. 1883, p. 1).

Roșii foloseau frazeologia apuseană în scopuri propagandistice de a introduce ideile socialiste în țară fără a se ține cont de contextul istoric și social-politic al României, de structura psiho-socială a populației autohtone.

Ca student la Viena și Berlin (universitate pe care a absolvit-o, cum a demonstrat acad. Mihai Cimpoi), Eminescu a audiat cursurile unor renumiți profesori de istorie, filosofie, economie, a aprofundat concepțiile socialiste utopice promovate de Thomus Morus (*Utopia, 1516*), Tommaso Campanella (*Cetatea soarelui*), Fr. Bacon (*Noua Atlantidă*), apoi gânditorii socialiști din epoca modernă (Saint-Simon, Fourier, Corey, E. Dühring, R. Owen, August Bebel, K. Marx, F. Engels etc.) G. Călinescu menționa că Eminescu a audiat și cursul germanului Rodbertus despre socialismul de stat.

Pe Eminescu, îl interesează în mod special educația tinerilor români studenți în Apus, să nu fie atrași de „*organizația actuală a societății europene*”, adică de Internaționala I, creată la 28 septembrie 1864, la Londra, sub denumirea Asociația Internațională a Muncitorilor, față de care ia atitudine la numai 14 ani de la înființare, adică în 1878, la vârsta de numai 28 ani! Prima mențiune despre Marx, „*șeful socialiștilor din Londra*”, apare în „*Timpul*” (nr. 92, 29 apr. 1881). Apoi, în același ziar din 6 mai 1881, scrie: „*În Anglia sunt organele centrale ale Internaționalei roșii, trăiește Marx, generalisimul partidului și nici pe guvernul, nici pe poporul englez nu-i doare capul de aceasta*”. Dintre lucrurile lui Marx, Eminescu consemnează doar *Capitalul*. Autorul *Luceafărului* a condamnat inegalitățile și nedreptățile, fenomenul de aservire și exploatare, este un revoltat în raport cu societatea vremii sale. El optează pentru calea occidentală a evoluției, echivalentă, în concepția sa, cu civilizația opusă barbariei. Are puncte comune cu teoreticienii socialiști europeni, deosebindu-se de aceștia prin teoria compensației, a „*socialismului de stat*”, a statului ca armonizator și intervenționist, și, mai ales, prin respingerea ideii de revoluție în detrimentul evoluției.

Revoluția, în opinia sa, nu e o formă de progres social, datorită dezordinilor anarhiste și chiar teroriste, ci este un recul social și politic. Evoluția este cea recomandată de Eminescu, fără salturi economice și politice, căci saltul este o ruptură. Evoluția înseamnă progres, iar dacă „*cine-și închipuiește a putea progresa prin salturi nu face alta decât a da înapoi*”, genialul poet explică această teorie printr-un exemplu simplu, luat din lumea înconjurătoare, așa cum a făcut Iisus cu pildele sale. Zice Eminescu: „*A îmbătrâni în mod artificial un copil, a răsădi plante fără rădăcină pentru a avea grădina gata în două ceasuri, nu e progres, ci devastare*” („*Timpul*”, 5, nr. 38, 17 febr. 1880, p. 1-2), conform principiului „*Non datur saltus in natura*”.

După o pertinentă, dar obiectivă incursiune asupra socialismului european, Eminescu se reîntoarce la realității țării sale, la intelectualii români interesați de această ideologie. Vasile Conta (1845-1882), apreciat ca filosof, dar amendat pentru unele convingeri de stânga („*nu e timpul venit, mai cu seamă nu în România, de-a încerca realizarea unor asemenea idei*”): „*Cum că socialismul nu e decât forma în care organismul unui stat moare spre a face loc barbariei sau cuceririi prin popoare mai tinere, era o întâmplare ce i s-a spus ades, dar pe care n-a admis-o*” („*Timpul*”, 7, nr. 90, p. 25 apr. 1882, p. 2).

Privind opiniile fraților Gheorghe și Ion Nădejde, Eminescu își expune din nou, cu mai mare claritate opinia: „*Socialismul având ca temă mizeria claselor de jos și exploatarea lor din partea capitalului, se-nțelege că trebuie să cerce a dărâma baza societății actuale, proprietatea moștenită*” („*Timpul*”, 6, nr. 131, 18 iun. 1881, p. 1). Scopul socialismului îi era clar, nu accepta metodele de concretizare a acestor idei. Altfel spus, „*socialismul nu se justifică dar la noi prin nimic și ca evoluțiune de idei nu-i decât aceeași jucărie ca abstracții străine*” („*Timpul*”, 6, nr. 131, 13 iun. 1881, p. 1). Pe frații Nădejde îi compătimește ironic: „*Au luat-o la seros cu socialismul și au pățit-o [au fost condamnați, n.n.]. Trebuiau să-l propage modest și mai mult de la catedră, pentru a fi aleși deputați, apoi ar fi ajuns miniștri, apoi membri la Curtea de Casație și ...ceștiunea socială înceta de-a exista și pentru d-lor și pentru țară*” (*Ibidem*).

Critica societății vremii sale este vehementă, pentru că Eminescu a constatat, cu multă amărăciune, fuga de muncă productivă a tineretului și acceptarea de „*utopii comuniste*”. Singura „*buruiănă de leac*” este munca și nu comunismul, numai munca va ridica bunăstarea poporului. Comunismul, cum numește el adesea această concepție, a corupt „*înșuși nervul vieții oricărei societăți*”, care este „*iubirea de muncă*”, avertizând dur: „*Pieirea noastră prin pierirea muncii*” („*Timpul*”, 3, nr. 270, 9 dec. 1878, p. 1).

Eminescu s-a dovedit a fi și în acest domeniu un istoric autentic, un militant, un patriot în sensul real și adânc al cuvântului, cu iubire sinceră de țară: „*E mică țărișoara noastră, îi sunt strâmte hotarele, granițele vremurilor au știrbit-o; dar această țară mică și știrbită e țara noastră, e țara românească, e patria iubită a orcăruia suflet românesc; într-însa găsim toate puțințele dezvoltării întocmai ca într-una, oricât de întinsă*”. Sau: „*Jubim țara și nația noastră astfel cum n-o iubește nimeni, cum nimeni n-are puterea, caracter pe care voi în viața publică ați știut a-l nimici*” („*Timpul*”, 4, nr. 41, 22 febr. 1879, p. 2). Sau: „*Dar sunteți voi români? Dar cunoașteți voi poporul? Sunteți în stare a pricepe geniul și înclinările lui? Știți voi românește măcar?*” („*Timpul*”, 6, nr. 142, 3 iul. 1881, p. 1). Sau: „*Nu vă prefaceți a vă supăra pe ceea ce zicem, supărați-vă mai bine pe ceea ce se-ntâmplă, pe realitate*” („*Timpul*”, 7, nr. 200, 12 sept. 1882, p. 1) Sunt, așadar, temeuri ca neomarxiștii contemporani să-l considere pe Eminescu „*incorect politic*”, „*cadavru din debara*”, „*nu*” etc.

Dar, pentru vasta sa creație în varii domenii de activitate, concretizată prin cele circa 15.000 de pagini manuscrise, pentru noi, care ne mai socotim cu mândrie români, „*Eminescu are meritul de a fi salvat onoarea spirituală a poporului român*”, cum l-a caracterizat Petre Țuța.

Florian COPCEA

„REPERE LITERARE. IPOSTAZE ȘI PARADIGME ALE LITERATURII ROMÂNE”

(Editura Academiei Române, București, 2020, 308 p.)

Foarte bun cunoscător al culturii și literaturii din Banatul sârbesc, a cărei cauză a susținut-o ani de-a rândul în periodical „Libertatea” de la Novi Sad, apoi editând, cu aparat critic corespunzător, poeți de seamă din acest areal în colecția „O sută și una de poezii” a Academiei Române (Vasko Popa, Radu Flora, Petru Cărdu, Pavel Gătăianțu, Nicu Ciobanu, Ioan Baba), criticul și istoricul literar Florian Copcea este totodată și un încercat promotor cultural prin organizarea Festivalului Transfrontalier de Literatură „Mihai Eminescu” (inițiat în 1990 de un grup de scriitori în frunte cu acad. Mihai Cimpoi), care, iată, își duce și azi, în 2022, povestea mai departe, dimpreună cu revista „Hyperion” de la Drobeta Turnu-Severin. D-sa scrie curent critică literară și o susținută activitate în domeniul cercetării literare, numele său fiind de găsit în periodice culturale din țară, dar și din Serbia ori Republica Moldova. În 2014 și-a susținut, sub coordonarea acad. Mihai Cimpoi, la Academia de Științe a Republicii Moldova, doctoratul în filologie cu tema „Ideea europeană în opera lui Mihai Eminescu”. A fost distins cu Diploma „Meritul Academic” al Academiei de Științe a Republicii Moldova (2015), dar și cu premiile ale Uniunii Scriitorilor din România (1993, 1998, 2010).

„REPERE LITERARE. Ipostaze și paradigme ale literaturii române” (Editura Academiei Române, București, 2020, 308 p.) este o consistentă culegere de studii și eseuri, prefațată de criticul universitar clujean Carmen Dărăbuș („Modele clasice și moderne/postmoderne în literatura română”). În abordările sale privind scriitorii români clasici și contemporani, atât din țară cât și din afara granițelor, autorul „contextualizează literatura română, istoria și cultura română, în general”, prin opera acestora (de la Mihai Eminescu, la Mihai Cimpoi, Vasile Bahnaru, Nicolae Breban, Ioan-Aurel Pop, Eugen Simion, D. R. Popescu, Vasko Popa, Radu Flora, Adam Pudlojici, Nicu Ciobanu, Mihailo Vasilevici, Virginia Popovici, Felicia Maria Munteanu, Gheorghe Glodeanu, Delia Munteanu, Titu Dinuț ș.a.).

Primele patru eseuri din lucrare sunt dedicate lui Mihai Eminescu, studiindu-se fie „viziunea cosmică eminesciană” și rezonanța „poetului național” cu „sfintele firi vizionare” ale neamului românesc, fie „întoarcerea” poetului la mitul existențial și traducerea operei poetice eminesciene în limba sârbă. Bun cunoscător al operei poetice și publicistice, criticul radiografiază, în concordanță cu citatul elocvent și referința critică bibliografică, „imagarul cosmic” eminescian făcând observații pertinente privind meditațiile poetului de tip metafizic cu ecouri cosmogonice extrase din scrierile indiene (*Rig-Veda*), din miturile biblice și grecești, dar și din filosofia clasică germană (Kant, Hegel, Schopenhauer), urmărindu-se totodată dezvoltarea unor motive literare universale privind timpul și spațiul în opere precum „Memento mori”, „Scrisoarea I”, „Luceafărul”, „Rugăciunea unui dac”, „O, nțelepciune, ai aripi de ceară!”, „Numai poetul” etc. *Infinitul, haosul, geneza, universul*, degradarea apocaliptică a *Ideii*, adică „nașterea și amurgul zeilor” („*E apus de Zeitate și-aspinzire de idei*” – *Memento mori*), motivul literar-filosofic *viața ca vis*, nu în ultimul rând intenția de a evidenția, în cadre epice, civilizația dacică în ordinea marilor civilizații ale omenirii, precum și statutul *poetului* în relație cu lumea și propria-i viață, setea lui de *Absolut*, în general „artele poetice” de rezonanță ideatic-romantică, angajând *eul liric*, la nivelurile cele mai înalte ale imagarului” (Zoe Dumitrescu-Bușulenga), toate aceste constituie prilej de reflecție, cu o bună orientare asupra operei și, desigur, cu frecventarea unei bibliografii consacrate, de la G. Călinescu la Rosa del Conte și de la Ioana Em. Petrescu, la Mihai Cimpoi.

Dovedindu-se și un istoric literar cu aplecare asupra textelor mai vechi, dl Florian Copcea comentează prețuirea poetului pentru „sfintele firi vizionare” ale neamului, așa cum rezultă nu numai din poezie dar și din gazetăria eminesciană de mare valoare și foarte actuală, relevându-se, ca repere ale culturii naționale figuri eminecente, de la literatura religioasă în limba română din Evul Mediu (Varlaam, Dosoftei), la polihistorul Miron Costin (cel mai de seamă cărturar umanist al nostru din secolul al XVII-lea moldovenesc), la savantul Dimitrie Cantemir, reprezentanții Școlii Ardelene, Maior, Șincai, Budai-Deleanu (autori de scrieri istorice și filologice inaugurând „redeșteptarea națională”) – autorul *Luceafărului* fiind „fascinat de operele înaintașilor săi și, asimilându-le, a dat universalitate culturii române”. Desigur, lângă aceștia trebuie amintiți acei înaintași pre-pășoptiști și pășoptiști, pomeniți în „Epigonii”, „poeți ce-au scris o limbă ca un fagure de miere”, de la Țichindeal, Mumuleanu, Antioh Cantemir, Pralea, Pann, până la Heliade, Negruzzi,

Grigore Alexandrescu și, evident, Vasile Alecsandri. Deși s-a mai făcut, fie sintetic fie punctual, un asemenea studiu al „sfintelor firi vizionare” cărora poetul le poartă, uneori chiar exagerat, un ade-vărat „cult”, ar evidenția încă o dată legătura organică a concepției cultural-literare eminesciene cu valorile indimenticabile ale trecutului, legătura cu „fundamentele” cultural-istorice...

Foarte interesant este studiul „Poeziile lui Mihai Eminescu transpuse în limba sârbă”, traducerea fiind considerată „punți de comunicare între literaturi”. De la prima traducere a poeziilor lui Eminescu în limba lui Vuk Karadžić, făcută de romanticul poet Jovan Jovanović Zmaj (după o versiune germană), grupaje din poemele eminesciene au apărut sporadic în câteva reviste literare, abia în 1979 apărând prima antologie în limba sârbă, printre traducători regăsindu-se Vasko Popa și Adam Puslojici. În 1989 apare traducerea integrală a poemului „Luceafărul”, realizată de Mate Marasa (în revista „Lumina” din Panciova). Punând problema „fidelității” expresive, autorul face comparații cu traduceri ale altor poeți, Ileana Ursu și Milan Nenadić (1995), considerate cele mai inspirate, „semn că Eminescu în limba sârbă poate fi tradus cât mai fidel tot de un poet, chiar dacă nu se poate depăși un anumit handicap...”, după cum va arăta și Sima Petrovici în articolul „O bună transpunere a *Luceafărului* și *Scrisorilor* lui Eminescu în limba sârbă” („Lumina”, nr. 2-3/2001, pp. 32-36), unde se specifică destul de clar principiul călăuzitor: „Nu suntem pentru *traduttore*, ci pentru *traduttore*, iar în cazul concret și mai vărtos pentru o *re-creație*, mai propriu *re-cântare* poetică eminesciană.” Să menționăm și recenta carte de poezii eminesciene, inclusiv „Luceafărul”, a poetului Adam Puslojici, căruia îi aparține „cea mai fidelă traducere a *Luceafărului*” / *Luèarnik*-ul eminescian, apreciază dl Fl. Copcea, ceea ce ne face să-i dăm dreptate, noi înșine prezentându-l într-un eseu mai amplu pe poetul sârb ca un bun traducător din marii poeți români (de la Eminescu, la Bacovia, Arghezi, Lucian Blaga și Nichita Stănescu). Este vorba de volumul apărut mai ieri: „*MIHAI EMINESCU, Patria vieții/Lirica poezija*” (Filip Visnjic, Beograd, 2017, 326 p.). Amintim, în acest context și studiul nostru publicat de Ioan Baba în revista „Lumina”, nr. 7, iulie/2020, de la Pacievo): „*O magistrală culturală transdanubiană româno-sârbă: MARI POEȚI ROMÂNI ÎN TRADUCEREA LUI ADAM PUSLOJIĆ (EMINESCU – BACOVIA – ARGHEZI – BLAGA – NICHITA)*.”

Verba criticului Sima Petrovici: „Transpunerea lui Eminescu în limba sârbă este o nouă punte spirituală între malurile a două culturi despărțite de Dunăre și cele două idiomuri lingvistice naturale nu și spirituale. (...) Eminescu este poetul genial al culturii și limbii române, mai mult un poet unic și genial universal, iar traducerea operei lui ar trebui să se apropie de genialitatea sa.” („Lumina”, nr. 2-3/2001).

„Doctorul în Eminescu” Florian Copcea dedică apoi câteva studii unor importanți poeți sârbi, pe care în cursul anului 2021 i-a editat în colecția „O sută și una de poezii” la „Editura Academiei Române”, alcătuiindu-le prefețe și tablouri bio-bibliografice, precum Nicu Ciobanu (urmărindu-i „paradigma poetică”), Vasko Popa

(„Mitul și mitologia imagarului”), Adam Puslojici („Un poet paradigmatic”), ba chiar poeta Felicia Marina Munteanu („O voce în surdina a liricii românești din Serbia”, trubadur al „iubirii feminizate”). Alte articole privesc „fantasmele unui poet al «timpului pierdut»” (Mihailo Vasilevici, poet al „imediateității”), autorul volumelor „Mașina de bătut”, tipărit la Drobeta Turnu-Severin în 2015, și „Cu ochii deschiși”, id., 2010),

Să amintim că dl Florian Copcea este autorul lucrării „*O istorie a liricii românești din Serbia*” (2020), comentată și de noi, în care găsim un tablou complet al poeziei de expresie românească din Serbia Occidentală, de la romanticii interbelici la generațiile postbelice, până la ultimele voci lirice ale postmodernismului și douămiiștilor. În acest sens putem aprecia și interesul pentru problematica abordată în studiile: „Literatura română din Serbia între cele două războaie mondiale”, „Critica literară românească din Serbia”, „Resuscitarea estetică a poeziei românești din Serbia”.

După scriitorii sârbi, o importanță deosebită acordă criticul și istoricul literar literaturii din Republica Moldova, ilustrată cu numele de seamă ale academicienilor, literatul Mihai Cimpoi (reper critic în unele studii despre Eminescu, Eugen Simion, acestuia din urmă dl Copcea dedicându-i o carte), filologul Vasile Bahnaru („*Un promotor al limbii române*”), criticul Nina Corcinschi (autoarea lucrării „*Imagarul erotic în literatură*”, Chișinău, 2017).

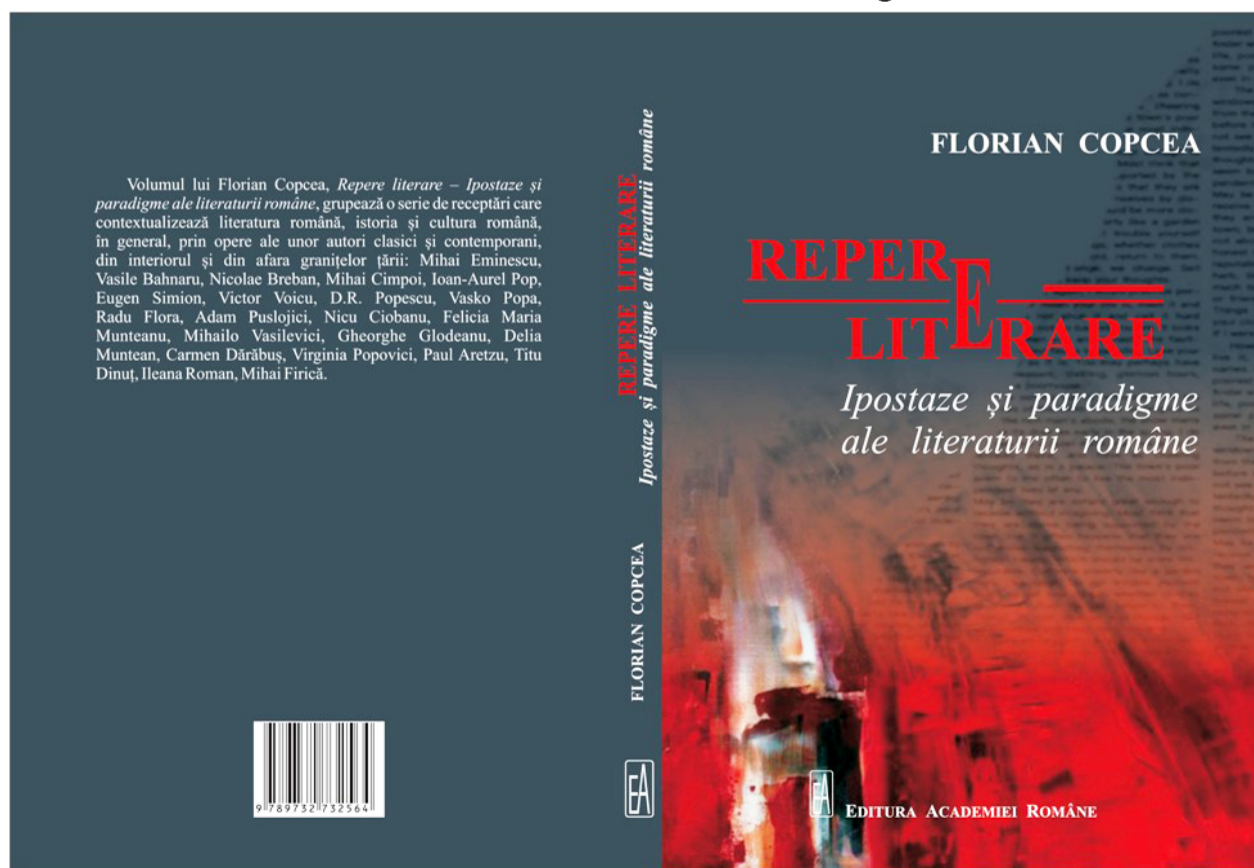
Alte studii îi privesc pe D. R. Popescu („*Fascinantul spectacol al ficțiunii*”), Ana Blandiana („*Poetica fantasticului*”), Gheorghe Glodeanu („*Imagarul idilic-mitologic în literatura română*”), Paul Aretzu („*Hermeneutica unui exeget*”), Delia Munteanu („*Mitul celuilalt Eu*”), Gh. Păun („*Plăcerile lecturii și ale creației*”), Titu Dinuț („*Pe urmele timpului fără timp*”), Marius Arbănași („*Magie și expresivitate*”), textele acestea fiind la origine cronici literare ș.a.

În total, culegerea de studii și eseuri „REPERE LITERARE” surprinde un tablou interesant de valori din literatura română, de la Eminescu la poeți și critici de azi, întregindu-se cu consistente studii privind pe unii scriitori de limbă română din Banatul Sârbesc și Timoc, dar și confracți de peste Prut. Autorul este ceea ce numim îndeobște un „exeget”, dar și un „hermeneut” ce se ține aproape de problematica comentată, valorificând textele literare respective într-o viziune proprie și o anumită bibliografie critică de referință. Are, în general, o voce „impersonală”, ca orice exeget care „oficiază” în instituția istoriei și criticii literare, nu dă importanță „contradicțiilor”, țelul său este de a pune cât mai bine în evidență conținutul textelor și importanța lor în cadrul mai general al literaturii.

Acest apetit al privirii panoramice, care se vede de departe în „O istorie a liricii românești din Serbia”, ne face să credem că dl Florian Copcea este capabil de interesate *lucrări sintetice, panorame, dicționare* (deja recent i-a apărut un Dicționar al limbii române din Valea Timocului), chiar istorii de genuri și direcții literare, dacă nu chiar istorii literare, fie ele regionale și chiar transfrontaliere.

ZENOVIE CÂRLUGEA

Tg.-Jiu, 24-25 ianuarie 2022

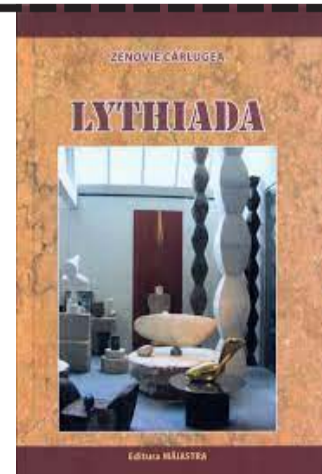
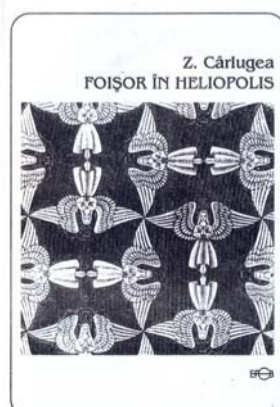
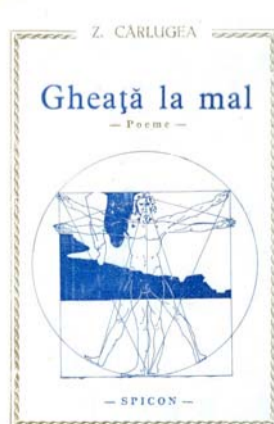

Căutînd mereu categoria *departelui* - "se făcea/ că mă pierd în de-părtări", scrie poetul Zenovie Cărlugea în unul dintre primele poeme ale volumului **Ochiul înrouat** -, mărturisind, ca în **Iluminări**, "o sete oarbă de imensități", om din Hiperboreea, evocînd un enigmatic, înghețat "Rege Nord" dintr-un "miezonoptic fior", sub amenințarea "fulgerărilor fiebinți" și "crudei priviri" ale "smolosului" Vasilisc (iată ce spune etnologul Victor Aga în **Simbolica biblică și creștină**: "Vasiliscul (Basiliscul) își derivă numele din *basileus* «rege», deoarece se crede că e un fel de șarpe avînd cap de cocoș cu trei protuberanțe, aidoma coroanei regale. Corpul său e acoperit de solzi și are aripi de dragon; posedă 4 picioare: o pereche de vultur și una de gîscă. E un animal malefic: se crede că privirea lui ucide tot ce e viu. Răsuflarea lui otrăvitoare arde ca para focului. În vârful cozii are trei țepi otrăvitori. Pe unde calcă, usucă pămîntul un stîngen în adîncime, pentru nouă ani. Se pare că figura acestui monstru fabulos a fost influențată de mitul grecesc al Gorgonei, deoarece poate fi omorît numai de cineva care se uită la el printr-o oglindă. La noi, ca și bestiarele popoarelor din jur, se crede că se naște dintr-un ou de cocoș năzdrăvan de culoare neagră, clocit de o broască țestoasă pe o grămadă de gunoi. În unele legende i se atribuie calitatea de păzitor al comorilor. Imaginea Basiliscului e prezentă și în Vechiul Testament, unde este metafora folosită de proorocul Ieremia pentru caldeeni, trimiși împotriva iudeilor ca o pedeapsă de la Dumnezeu pentru păcatele lor. A devenit în creștinism sinonimul lui Satan. Imaginea lui o găsim la biserici, pe broderii, pe covoare sau pe pavimentul din mozaic, unde semnifică faptul că Diavolul a fost căl-cat în picioare prin puterea credinței"), poetul Zenovie Cărlugea își trimite poezia în Crugul timpului, la Geneză, în vremea unirii valurilor mării cu pulberea stelară, în Oceanul arctic, sub privirea fără milă a Vasiliscului, mereu invocat în **Ochiul înrouat**, în lumina pală a solzilor Arheului și în aceea orbitoare din lacrima Zeu-lui: "Arde pe rugul/ Cuvîntului dorul,/ Mîngîietorul/ deschide Crugul!/ Pe val de mare/ Amiaza sumbră/ cerne-n penumbră/ pulberi stelare.../ Adie-n extaze/ clipa eretică,/ jucînd feerică/ în funii de raze-/ un Ocean arctic/ în dor se-nclină,/ mă desenină/ cleștar cathartic.../ Arde pe pisc/ în înzeire/ o crudă privire/ de Vasilisc!/ Glorioasă și rece/ fu clipa puțină -/ fără de vină/ gînd mă pe-trece.../ Scurtă-i rotația/ prin anotimpuri,/ iar în răs-timpuri/ amară libația!/ În solzii Arheului/ un bob zăbavă -/ urcă în slavă -/ Lacrima Zeului..." (**Lacrima Zeului**). Rareori o carte de poezie propune o asemenea strictă, coerentă, provocatoare structură a temporalității; aceasta pare să fie în "mapa" prozei. Zenovie Cărlugea, însă, găsește structura de profunzime a liricii sale în timpul cînd se deschide Crugul, în vremea *tatălui*, evocat în aceeași poveste a vechimii și misterului din legende și mituri, într-un limbaj liric amintind de **Psaltirea** lui Dosoftei ("departe, în bălți de verde, de Masa/ Pomenirii așezată dinaintea casei lingă teiul/ frînt la zăpada din urmă -/ Acolo/ pe unde amiaza ne purta pașii/ și ne bătea cu fragii florarului/ cu augustanele mure/ cu pere sălbaticе și cu bureți de fag/ acolo șezum cu capul în palme uitînd/ de masa întinsă sub teiul frînt/ la zăpada din urmă - un «hai, bă, și tu/ nu mă lăsa singur!» izbi în sufletul meu/ ca o pală de vînt într-un aprilin Cireșar.../ un deal între două văi mă rostogoli către/ Duhul tău și simții, tată, o iluminare/ de dincolo de pecetea ultimului zîmbet,/ o iluminare pe care la Schitul Iezer o trăisem/ cu adevărat!" - **Departe în bălți de verde**), întorcîndu-se spre vremurile Vechiului Testament, cu Moise și femeia lui Putifar, omul din Hiperboreea, cu meseria de scrib, umblînd după cerbul din Eritreea pentru a ajunge la un lopătar carpatin, regăsind, în fond, unul dintre totemurile întemeietoare: "umblînd eu după Cerbul din Eritreea/ mi-a sărit în față, un lopătar carpatin/ (părea un fag rămuos devastat/ de o toamnă barbară) tăindu-mi calea/ și pierzîndu-se în noianul de frunze/ urcînd pe creasta pleșuvă să scuture/ cerul de stele aidoma mărului adamic/ de roade și ca ariciul în via coaptă/ împline-se de har și belșug" (**Umblînd eu după Cerbul**).

Pe acest lanț al temporalității, care leagă iluminarea de la Schitul Iezer de omul din Hiperboreea, mărturisind Geneza pe malul Oceanului arctic, în vremea Crugului, veriga de legătură este vechea Dacie, cu Zamolxiile sale "de taină" de care se prinde "ca un liliac", poemul însuși, în Mica Valahie din Subcarpați, în purificările din "graiul traco-dacic": în aceste Zamolxii se află, iată, *nodul divin* al legendelor vechi care leagă

lumea de azi de aceea de ieri prin "mii de fire văzute și nevăzute": e vremea unui Zeu îmbrăcat în piei, de care vorbește Strabon însuși, a totemurilor, Marelui Lup, Gențienelor din Carpați și Sînzienelor, despre care depun mărturie Herodot în **Istoria, IV**, Strabon în **Geografia, VII** și Platon în **Charmides, 58, b**: aceasta e *saga* a ceea ce poetul numește **Zidire-n înzeire** ("În **Zamolxii** de taină scări de stele./ zvon de milenii-n adăstarea clipei./ într-o speluncă din Carpați se-aprinde/ văpaia tremurîndă a aripei.../ Acolo, între zodii, sus, desigur/ scaldată-n soare virginal **Pliroma** -/ zidire-n înzeire/ și deodată/ roiuri de umbre împresoară doma!/ Un praf stelar de măcinate osii/ se cerne în răs-timpuri ca o boare,/ uitat rămase Zeul și din visu-i/ susură riu de lacrimi ziditoare..."), drumul înapoi, în spațiul originar, identitar, cum marea se retrage în izvor, fluturile în crisalidă, lichenii în spori, în *eonul primului impuls*, al vieții nenăscute și al morții netrăite: în Zamolxii sînt, deopotrivă, Ființa și Neantul: "un roi de licurici la gura peșterii/ sub clopotul amar de verdeață/ și-o înălțare de pasăre clocitoare/ putregai aprins și diră de melc lucitoare/ chiote și făclii în **Zamolxii** de taină.../ străluminează din galerii de smoolă/ ca un abur din vatra stinsă/ ochi de zeu -/ om de atare alcătuire/ pustiit în îngîndurare/ cernit în stalagmitele ziditoare.../ muțenie fecundă prelinsă-n alveole/ de ceară.../ se rup smucindu-se/ flăcări din focul jertfei în bezna jilavă -/ în jurul farului se-ncinge/ cu cercei de fragi hora de Sînzienie/ în flaut de cimpoi sună și saltă/ Jumătate-de-om-călare/ pe-o-jumătate-de-iepure-șchiop/ miros de gorun trăznit în șerpui de rășină/ și fier-tură de mînatărci -/ în scorboreșite/ sălașuri doarme priculiciul/ ghiftuit de colastră și zer.../ ca o lină de aur scămoșată pe miriște/ un cer risipit în legenda veche/ și nodul divin al tuturor căilor/ ce se leagă prin mii de fire/ văzute și nevăzute!/ și deodată/ Zeul în piei tresare/ se scutură de somn, pornesc grohotișuri/ întinde mina-i lungă cît o legendă mioritică/ prinde o stea căzătoare/ și-o duce la gură -/ în mărul de aur/ al mitului se-ncuibă totul.../ se-nvolbură un cer potrivit/ zadarnic arcașii se-ncoardă/ harpe imblînzitoare -/ ceva se cutremură/ din temelii și lumea se clatină/ coajă de nucă pe apa repede.../ se-mpleticesc la hotar/ fulgere-n semnul peștilor/ și Vulturii Romei se pornesc/ să dea văz-Duhul prin site/ și-n vilvătăi de alămuri încruciate/ (**O, Roma nobilis, orbis et domina!**)/ În scorbura magului/ Marele Lup/ se afundă/ își linge rana -/ un zvon de cocori alunecă/ spre Mediterana/ și-n depărtări jilave/ ferecîndu-se Muntele/ în prăvălire de stînci.../ caleidoscop de forme din-coace/ de lichenii obîrșiei/ (în cortul de promoroacă/ teoria falsă și practica arbitrară, inoperantă)/ în zariștea fremătătoare de semne/ dă în spic geana lunii.../ pe vâlurele/ rigoarea geometrică a Rugăciunii/ sărurile humei vărsate-n tine/ se-ntorc în zvon de păsări călătoare/ ca o lumină/ din lumină -/ în bezna/ ce leagă alga fecundă/ de miriapodul flămînd al lui Dumnezeu.../ Iată visul: «nu puteam fugi/ deși mă forțam/ deși vroiam/ deși posedam acea/ dare-de-seamă că sunt în vis» -/ OM la apă!/ OM în vis!/ Marele Lup la scară! " (**Zamolxitle**).

Despărțirea/ întîlnirea palierelor timpului se petrec la o *răscruce* unde "există o potecă/ în labirintul pădurii se-aud în răs-timpuri/ lovituri de toiag în maluri secate": acolo, în scorburi, respiră "un Zeu demult adormit", în preajmă sînt "peștii sarmatici" și Zamolxiile cu tainele Nordului, completînd Sudul solar vegheat de Platon și Tăunul socratic, printre "dale de timp preistoric", sfîrșind, iată, într-o **Dacică**, în **metru sapho-*adonic***: "Din adăncuri vin frămîntări de suflet,/ Funigei se prind fulgi pe prispa zării,/ Surd răzbate-un Cînt, vâlurînd cu neaua/ **Mica Valahie**.../ Urcă-n templul alb, pe sub cetini, Zeul/ Rug de gheață-n colb tîmpla i-o cuprinde./ Dor de **Zamolxii** în Pliroma urcă/ **Steaua Speranței**./ Doar acestui vers, în zidiri de raze,/ Dîndu-i bucuros harul clipei sfinte,/ M-aș dori stăpîn, cum pe neagra Mare/ **Luna descrescens!**/ Toate cîte azi se oștiră crude/ Gînduri pe idei vin cu toată slava/ Și în urma lor, dintr-un val de mare./ **Spuma pe țârmur**.../ Cîte **Fericiri** - toate mă-ncercară/ În năiera lor vie transparentă./ Păsări lunecînd rugul astei vieți/ **Regenerîndu-l!**/ Doamne, cită fu lumea prinsă-n doruri,/ Ce mai ingeri albi, ce mai stele-aprinse!/ Ochii-mi înmuiați în cleștar de sfere/ **Varsă lumină**.../ Viața e un zbor în rotiri de astre./ Clipa doar un vis în adînc de zodii,/

Peste toate, o, vâul poeziei/ **Scuture-și Taina!**.. Martorii tăcuți ai acestor vremuri de dincolo de timp sînt materiile și *pietrele* (semi)-prețioase, metaforele obsedante ale poeziei lui Zenovie Cărlugea; onixul și jadul sînt ale visului, mărgăritarele, perla sînt ale mării, diamantul, al tăriiilor, coralul, al nopții, cristalul e în scoici, iar fildeșul e în psalm, smaraldul se găsește în grohotiș, ametistul e al iluziilor, safirele, ale Orientului, celestina e în chivot: pietrele mărturisesc în limbajul lor Genera, dar și Apocalipsa: "1. ușa deschisă în cer prin care vedeam/ un tron și în tron cineva asemănînd/ cu piatra de japs și sardoniu - jur-împrejur/ un curcubeu de culoarea smaraldului/ și bătrîni în alb de toți douăzeci și patru/ în aur încununăți - niciun vrednic să deschidă/ cartea și să desfacă măcar unul din gordienele/ noduri/ 2. sare din încheieturi a șaptea pecete/ a Cărții și s-a făcut tăcere în ceriuri/ ca la o jumătate de ceas și s-au ivit/ șapte îngeri suflînd în trîmbițe -/ la a treia trîmbiță căzut-a din cer/ Steaua Absintos preste a treia parte/ din riuri și preste izvoare - iar la a cincea/ moartea fugind din oameni..." (**Apocaliptice**).

Unde e poetul în acest peisaj al eoului primului impuls? Lasă bretelele și reazimele carteziene și trezește din somn duhul apelor

de la început, atent la ceea ce "toarce" Cariul Poveștii, își caută poemele irigate de pinza freatică a realului imaginar din miturile și legendele (proto)istoriei, se regăsește în "limba de miere",

cum îi spunea G. Călinescu, a lui Dosoftei, experimentează poezia anacronică și discursul lui Cantemir din **Istoria ieroglifică**, găsește în foișorul din Heliopolis o subtilă poezie a sentimentului religios în zăriștea **Psaltirii** lui Dosoftei, dar și în pilda lui Saul din Tars de pe Călea Damascului, nu-i uită pe corifeii Școlii Ardelene și nici pe eroii epopeii anului 1989, scrie acroșante poeme de dragoste (**Ca Faraon...**, **Din larg, Reflectare**) și ale spațiului identitar spre care se retrage ființa într-o eliadescă eternă reîntoarcere (**Oră de amiază**): e un *bătrîn mucenic* la porțile Raiului: "ei, bine, dacă socoteala din valuri și-aduce/ cu Utopia împărțitoare de libelule/ și dacă suavul covor de raze aruncat/ pe mare rodi pajiști-de-asfodel sub o Nacelă-n/ derivă - / atunci lucrurile se leagă/ poteca Poemului se lățește, canavaua lui se înalță/ atunci/ cocoșul socratic se va trezi la timp/ și ochii Precuratei vor picura/ rouă dimineții - / o trenă de grindină se va sfișia în turlele/ Raiului/ iată un bătrîn/ Mucenic la porți:/ își ia de pe umăr încălțările/se scutură de colb/și păsește/ tot subțindu-se și pierzîndu-se/ în Rugăciune..." (**Un bătrîn Mucenic la porți**).

Zenovie Cărlugea e un poet despre care se vorbește nemeritat de rar.

Ioan Holban

Anca Sirghie

DRAMATICUL DESTIN AL PUBLICIȘTILOR NICOLAE CRISTEA ȘI MIHAI EMINESCU

Au existat în istoria presei românești sincronizări ale unor destine publicistice, așa cum s-a întâmplat cu Nicolae Cristea și Mihai Eminescu, personalități remarcabile ca moralitate și trăire autentic patriotică. Ei și-au cunoscut și chiar și-au apreciat scrisul, pentru că amândoi și-au pus condeii în slujba cauzei naționale. Finalul martiric al activității lor profesionale s-a petrecut în același an calendaristic 1883, în momente de mare tensiune politică, atât în Regatul României, cât și în Imperiul austro-ungar.

Nu este nouă faptul că partea care rămâne și în prezent cel mai puțin elucidată din creația lui Eminescu este publicistica. Aceasta, deși în toți anii activității sale, el nu a fost doar poet, ci și ziarist. Astfel, semnătura lui Eminescu a apărut în publicații diferite, pomind de la "Familia" și continuând cu „Federațiunea”, „Românul”, „România liberă”, „Convorbiri literare”, „Fântâna Blanduziei”, „Albina” etc. Redactor la „Curierul de Iași” în 1876, el a transformat-o muncind sisific (acesta va fi unul dintre anii negri ai săi) din „foaia vitelor de pripas” într-o publicație onorabilă. Din 1877 la București i se încredințează ziarul conservator "Timpul" și osteneala lui ca redactor-șef se va resimți până în iunie 1883, când va fi îndepărtat în condiții dramatice, unele care au stârnit interpretări contradictorii.

Uimește și astăzi mulțimea temelor tratate de el în cele vreo 3000 de articole, câte a identificat prof. Dumitru Vatamaniuc pentru ediția de *Opere*, completând truda lui Perpessicius, truda de o viață întreagă. Ziaristul Eminescu ataca abuzurile și afacerile veroase ale unor politicieni și nu ezita să taxeze pe acel "der Zulässige" rege Carol I, prea îngăduitur cu liberalii din guvern.

Motto:

„greșalele în politică sunt crime; căci în urma lor suferă milioane de oameni nevinovați, se-mpiedică dezvoltarea unei țări întregi și se-mpiedică, pentru zeci de ani înainte, viitorul ei.”
(M. Eminescu)

Dacă locul unui domnitor a fost luat de un întreg parlament, legiferat de Regulamentul organic, Eminescu semnaleză nefirescul situației în care pentru titluri și avantaje de tot felul azi cei "159 de deputați și 76 de senatori, adică 235 de suverani, în mare parte hămesiți, fără scrupul și fără responsabilitate, sînt distribuitorii. Iată răul."¹ Publicistul dezvoltă cu teză pe o pecingine ce tarează și la început de secol XXI viața politică a țării noastre. Cât de actual este Eminescu!

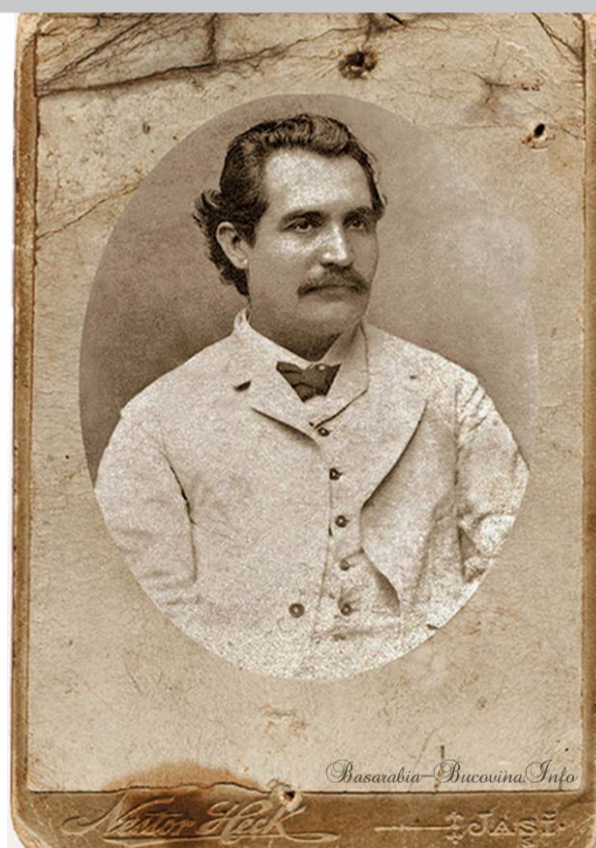
Un corpus impresionant de articole el l-a dedicat Basarabiei și Bucovinei, de care se simțea strâns legat din anii studiilor cernăuțene. Caz unic în istoria presei românești este faptul că în perioada de aur, cea dintre 1877 și 1883 a apariției ziarului „Timpul”, aici semnau trei clasici ai literaturii române, Eminescu, Caragiale și Slavici.

Puțini sunt cei care au observat că publicistul Eminescu era mereu cu ochii îndreptați spre Transilvania locuită de o populație majoritar românească, dar separată de patria-mumă prin frontiere politice, care se cereau abolite. Activa în societatea „Carpații” unde poetul visător a dovedit un neașteptat spirit organizatoric când a dat sugestia ca studenții ardeleni la București să ducă spre preoții din localitățile lor de baștină materialele propagandistice pregătite în capitala României, spre a-i conștientiza pe țărani transilvăneni de drepturile pe care le aveau ca naționalitate majoritară.

Se știe că studentul Eminescu organizase în 1871 la Putna, mănăstirea ctitorită de Ștefan cel Mare și Sfânt, o manifestare cu profund caracter național românesc. Devenit redactor - șef la "Timpul" el comentează un eveniment cultural major, dezvelirea lași în 5 iunie 1883 a statuii lui Ștefan cel Mare, creație a sculptorului francez Emmanuel Frémiet. În nr. din 18 iunie 1883 al ziarului, Eminescu remarca atitudinea reticentă a publicului din Iași față de oficialitățile participante la eveniment. Prin măsuri polițienești jignitoare, această sărbătoare la care a participat însuși Regele Carol I și reprezentanții partidelor, a fost transformată într-o manifestare guvernamentală.²

Ecouri la articolul lui Eminescu apar în întreaga presă³, iar în "L'Independance roumaine" C.G. Costa-Foru prezintă evenimentul de la Iași ca o manifestație cu vădit substrat politic. Reacția este promptă, căci guvernul liberal îl expulzează pe directorul ziarului francez, Emil Galli.

În "Monitorul oficial" din iunie 1883 apare un comunicat pe care Eminescu îl va comenta, remarcând poziția inconsecventă a senatorului conservator Petre Grădișteanu⁴. Eminescu va continua comentarea toastului lui Grădișteanu⁵, unde apărea ideea că din coroana regală lipseau nestematele Bucovina, Transilvania și Banatul, idee reluată în finalul discursului rostit la banchetul de

la Teatrul Național de președintele Camerei Deputaților C.A. Rosetti. Acesta rostește urarea "Să trăiască Regele și Regina românilor". La nivel diplomatic se stârnete un adevărat taifun⁶. Ziarele au interpretări diferite.⁷

Ca ziarist, Eminescu denunța demagogia patriotardă a celor ce nesocoteau realitatea socio-politică a momentului, în detrimentul prestigiului țării. Nu trebuia să fie stârnite susceptibilitățile marilor imperii vecine.

În "Timpul"⁸ apare traducerea lui Eminescu la articolul *Budapest, 26 iunie*, cu atitudinea oficială a presei maghiare despre România.⁹ Articolul maghiar cuprinde falsuri istorice, remarcate în presă¹⁰, dar, din păcate, promisiunea lui Eminescu că va aduce contraargumente la tezele emise de maghiari, combătând falsurile istorice proliferate de burghezia maghiară, n-am mai putut să fie împlinită.

În "Timpul" din 26 iunie 1883, în *Austria și guvernul nostru*¹¹ pomește de la comunicatul guvernului liberal din "Monitorul oficial" din 19 iunie/1 iulie 1883. El va fi comentat în "Neue freie Presse" în articolul *Osterreich und Rumänien*, Viena din 2 iunie, apărut ca al doilea editorial în 21 iunie/3 iulie 1883. Eminescu comentează opiniile apărute în ziarul austriac, demonstrând că membri importanți ai guvernului liberal prejudiciu țara prin declarațiile lor.

Atacurile antiguvernamentale devin tot mai energice. În articolul *București, 28 iunie 1883* din "Timpul" an VIII, nr. 142, din 29 iunie 1883, el califică guvernul drept "uzurpatorul în faptele sale, pe toate căile", "acaparatorul" ce dispune de "toată puterea în stat", dorind să se întărească în "această situație de desfătare și de răsfaț". Tema fundamentală a atacului la adresa guvernului

este enunțată răspicat: "Singurul lucru asupra căruia n-a putut încă triumfa a rămas numai presa, și aceasta se consideră credem, de către Regim, a atât mai nesuferită, cu cât el, în exercițiul puterii descreționare, a trebuit să devină năzuros adică supărăcios din lucru de nimic." Comentariul continuă pe același ton ironic, chiar și atunci când se face referire la presa statului român, a cărei blamare merge până la limita blasfemiei: "Presa, pentru omnipotentul nostru guvern, cu strigătele ei, cu lamentațiile ei continue, îi face negreșit efectul unei hărăitoare de Brașov, care prin scârțâitul ei strident dă crispațiuni nervoase. Neapărat dar că, se simțea și nevoia de a pune în practică mijlocul prin care să se năbușească țipătul contra trădării și contra fărâdeleilor Regimului, spre a fi liniștit în domnia sa absolute." Pe un ton de vădit reproș, se face trimitere la alegerile trecute, când Guvernul a uzat de instrumentele cele mai eficiente ca să învingă Opoziția. Eminescu nu pregetă să dea cărțile pe față, denumind cu subiect și predicat acele instrumente: "Dacă întru abaterea conștiinței alegătorilor, s-a dovedit cele mai eficiente arme: corupțiunea, fraudă, amenințarea; dacă cu acestea s-a putut respinge Opozițiunea, de la exercițiul controlului asupra puterii; de bună-seamă că ele n-au putut nimic contra presei, pe cât timp aceasta, în majoritatea ei, este în opozițiune cu guvernul, bucurându-se și de sprijinul public." Polii opuși sunt Guvernul României, pe de o parte, și presa, cu jurnalismul, pe cealaltă parte: "Contra presei și jurnalismului a cătat Regimul să recurgă la acte de răzbunare." Exemplificarea se face cu un proces de presă intentat unui organ de publicitate, care a sesizat neregulii la Creditul funciar rural și care a fost pedepsit pentru asemenea dezvăluire de către tribunalele Guvernului. Un pas înainte a fost expulzarea directorului de la ziarul "L'Indépendance roumaine", dl Galli, un francez primit în țară cu entuziasm.

În cazul de față Guvernul, care este evident că a voit să izbească în existența jurnalului „L'Indépendance roumaine”, s-a folosit de o lege decretată de dânsul acum doi ani, și care privește petrecerea străinilor în țară. Aceasta fusese emisă sub impulsul asasinatului comis asupra împăratului Alexandru II, referindu-se "la străinii fără căpătâi", la teroriști și nicidecum la un director de ziar, un jurnalist cinstit și muncind liniștit. El fusese încurajat chiar de actualul Guvern, după ce prin jurnalul „L'Orient” el "a debutat în țara noastră ca sprijinitor al politicei Guvernului". Astfel "se va vedea și mai bine cât de necuviincioasă este dispozițiunea de expulzare de acum."

Eminescu face apel la principiul libertății cuvântului în statutul jurnalistului, atunci când prezintă, cuprins de revoltă, obstrucționarea ziaristilor care critică puterea: "Ce fel? pentru ca să cânte guvernul un străin, poate fi tolerat și încurajat, iar de a-l critica nu? Atunci să neagă fără rezon principiul echității care nu poate admite facultatea de-a zice *da* fără a o admite și pe aceea de a zice *ba*." Logic, unui străin căruia i s-a admis să facă politică progubernamentală, nu i se poate lua dreptul de a susține opoziția. Punctual, redactorul de la „Timpul” conchide: "Fapta de la început a acestui guvern cu d. Galli, îl obligă la toleranța lui în urmă." Eminescu demască "urâta pornire a guvernului asupra presei.", o problemă de principiu, cu atât mai gravă cu cât vor urma "și alte măsuri și mai odioase, pentru că panta este alunecoasă și nu mai are piedică până-n prăpastie."

Verdictul este rostit ca amenințare, rostită de pe o poziție fermă ca principiu al libertății de care presa nu poate să fie privată: "Cât pentru presă, am putea să-i asigurăm pe Regim că oricât de cumplite ar fi actele sale de răzbunare, nu va fi în stare nici ele a abate unele caractere tari ce se găsesc într-însa, și teamă ne e că, căutând victoria preste tot, va pierde și pe cea deja câștigată în monstroasa sa pornire de a-și subjugă și presa."

Publicistul Eminescu aprecia în "Curierul de Iași" din 1876 ziarul "Telegraful Român" de la Sibiu drept "foaia cea mai modernă de peste Carpați."¹² Cel care o preluase în 1865 și ca „redactor respunditoriu” o rentabilizase economic și îi dăduse o deschidere spre marile probleme ale românismului din toate provinciile a fost Nicolae Cristea (1834-1902), absolvent de Drept și Teologie la Sibiu, urmând studii de filosofie și economie la Universitatea din Leipzig în Germania. După revenirea la Sibiu, Mitropolitul Șaguna i-a încredințat tânărului oner conducerea ziarului "Telegraful Român", aflat în mare dificultate financiară.

De atunci trecuseră 18 ani de luptă pentru drepturile românilor transilvăneni. El polemizase cu George Barițiu și susținuse tactica activismului șagunian, convins că numai prin prezența românilor în Parlamentul de la Budapesta se poate face un pas înainte în dobândirea drepturilor legitime în Transilvania și nu prim pasivismul, dovedit în cele din urmă a fi păgubos. De aceea, la începutul secolului al XX-lea pasivismul a fost părăsit oficial de Partidul Național Român din Transilvania. La rândul său, Eminescu, redactor la "Timpul" duce o luptă cu inechitățile și abuzurile de tot felul, stărnind chiar teama Austro-Ungariei, în numele intereselor căreia, prin Petre Carp, se trimite în țară mesajul "Mai potoliți-l pe Eminescu". Acesta este punctul în care cele două destine de publiciști indezirabili se întâlnesc în anul 1883.

Pe plan european se produc mișcări politice de importanță majoră. La 30 octombrie 1883 România adera în secret la blocul militar-politic Tripla Alianță. Era un tratat ce excludea revendicarea Transilvaniei, cu o populație majoritar românească de la Imperiul Austro-Ungar. Tensiunea crește încât cancelarul Germaniei Bismarck sprijină Austro-Ungaria, declarând război pentru 24 de ore României.

La reuniunea de la Seghedin din oct. 1883, delegația Bisericii ortodoxe din Transilvania și Ungaria s-a prezentat înaintea Monarhului, iar la cuvântul rostit acolo oficial de delegație răspunde ministrul maghiar, îndemnând românii transilvăneni la mai mult patriotism și loialitate față de Coroană. Stupoare! Era o jignire gravă la care Cristea răspunde în "Telegraful Român" din 6(18) octombrie 1883 cu articolul „Răsplată?” El lua ca reper cuvântul de răspuns al monarhului la delegația cu adresă de mulțumire de la Congresul național din 4 mai 1863. „Cu plăcere vă primesc ca pre-representanții bravilor români ai Marelui Meu principat Transilvania, cari de repeți ori Mi-au dat dovezi de neclătita lor credință și aderență la Mine și la casa Mea. În adresa ce Mi s-a prezentat și în ponderoasa ¹³adresă a demnului lor president (Șaguna, Red.), românii au confirmat de nou aceste simțăminte și au recunoscut cu încredere sinceră fească și cu mulțămire... Primind cu plăcere și deplină îndestulare asigurările D-voastre cele deplin corespunzătoare grelelor împregiurări... Ve împuțernicesc totodată a împărtași aceasta comitenților Dvoastre, cătră cari și de aici înainte voi fi cu îndurare și grație împărtașesc.”¹⁴ Argumentele ce urmează sunt edificatoare pentru loialitatea românească față de Coroana austriacă: "De atunci încoace, românii de câte ori interesele monarchiei au cerut, la 1866 și la 1878, 1881/2, în Boemia și Italia, precum în Bosnia și Erțegovina, nici n-au părăsit cu lașitate linia de luptă, nici n-au trecut la inimic spre a se face trădători de patrie, prin urmare dl ministru, adresând cătră români prelegerea cu „adevăratea iubire de patrie și respect față cu legile”, au greșit adresa.”¹⁵

Susținut de astfel de argumente solide, este motivat convingător atacul la adresa șovinismului maghiar, întru chip de ministru care rostise discursul antiromânesc în numele împăratului Franz Josef I. Cu ironie, autorul sancționează politica greșită a unguirilor, una ce avea efecte negative atât în Imperiu, cât și în Regatul României: „Așa este, colosul închipuit în fantasia unor capete îndesate cu șovinismeste slab și maghiarii au lipsă de amici. Însă ce să le faci, dacă ei nu știu să-i caute și să-i atragă la sine? Din contră, ei se vede, că după ce pe unii dintre noi vor să-i târască prin temnițe, pentru că s-au exprimat în contra inechității legii electorale, vor și pe amicii monarchiei din afară să-i depărteze de monarchia noastră. Ei lovesc în românii austro-ungurești, ca să simț și românii din regatul vecin și să se înstrăineze de monarchia noastră și să se paralizaze alianța eventuală dintre regat și imperiu.” Articolul primește în final accente de pamflet, prevestind prăbușirea imperiului bicefal din nesocotința maghiarilor: „Aceasta va să zică patriotism adevărat? A-și da toată silința de a înstrăina inimile cetățenilor nemaghiari de cătră patrie și patria a o feri de amici? Aceasta este răsplată sumetului față cu cel modest, răsplată, care se va răsbuna ea însăși în favorul celui neîndreptățit. O, dar maghiarii își inchipuesc că suntatlanți, cari sunt în stare a purta globul pământului în spatele lor. Să nu cumva să facă dl Tisza și cealalt șoviniști experiența proverbului german: Sumeția se arată înainte de cădere.”¹⁶

Punctul în care publiciștii Nicolae Cristea și Mihai Eminescu se întâlnesc consecvent este cel al credinței în unitatea neamului românesc. În dese rânduri, Eminescu susține drepturile românilor din Transilvania care trebuie să fie recunoscute ca egale cu celelalte națiuni, de fel îndreptățite să domine stăpânitor. „Ungurii - afirma Eminescu - nu sunt cu nimic superiori națiunilor cu cari locuiesc la un loc; și acest palat de spume mincinoase, cu care au înșelat Europa, e, de aproape privit, forma ridicolă a unor pretenții ridicole.” Redactorul-șef de la „Timpul” consideră că ungurii sunt „un popor care nu e nici destul de cult, nici destul de numeros”, alcătuiind doar a treia parte din populația țării pe care o stăpânește și astfel ar trebui să fie mai modest. Românii constituie un „popor autohton pe pământul părinților lor, într-o țară care n-a fost *niciodată cucerită de unguri, deși a stat în legătură cu Ungaria*”. Pentru că „nu se poate pretinde ca orice mitropolit să fie ca Șaguna, care... când dreptatea era de partea poporului său, o susținea în contra a orice și a oricui”, atitudinea lui Miron Romanul față de revoltele românilor împotriva politicii de maghiarizare forțată din Transilvania este deplorabilă, provocând disprețul ironic al lui Eminescu. Cu atât mai mult, el formulează în termeni fermi idealul conaționalilor lui transilvăneni: "E clar că populațiile române cer mai mult respect pentru bunurile lor morale câștigate, decum îl cer episcopii chiar, și nu ne îndoiim că-l vor și obține." (subl. autorului).¹⁷ Deși nu trăia nemijlocit între transilvăneni, cum se întâmpla în fapt cu redactorul sibiian al "Telegrafului Român", Eminescu avea o intuiție socio-psihologică exactă în compararea celor două națiuni. Evidentă este, ca și în poezie, de altfel, mândria lui de a fi român.

După publicarea articolului *Răsplată?*¹⁸, redactorul Cristea va fi demis din ordinul oficialităților maghiare. Regretabil a fost faptul că el nu a beneficiat, cum era firesc, nici măcar de apărarea Mitro-

politului Miron Romanul. Din contră, superiorul său ierarhic reclama în consiliul bisericesc că acest articol a „periclitat biserica”. În această situație, redactorul înțelege să abzică cu demnitate, dar intelectualitatea sibiiană nu acceptă o asemenea inechitate politică, mai ales că prin testamentul său marele Mitropolit Andrei Șaguna îl fixase la conducerea ziarului "Telegraful Român" pentru timp lung, adică atât timp "până-i va plăcea"¹⁹. și în duminica din 9/21 octombrie 1883 sibiienii îi organizează un conduct cu torțe, pe care Valeriu Braniște, student pe atunci, o va considera în memorialistica lui drept „prima manifestație politică” la care a asistat în viața sa. După ce au colindat tot centrul orașului, demonstrații au spart geamurile locuinței Mitropolitului și apoi au intrat în curtea de pe str. Tribunei nr. 25 din Sibiu, unde Cristea i-a primit cu un discurs luminos, ce proba deplina stăpânire de sine și puterea de a înfrunța destinul. În timpul ce a urmat, el s-a numărat printre întemeietorii în anul 1884 al noului ziar "Tribuna", pe care l-a vegheat cu experiența lui temeinică de jurnalist până la finele vieții sale.

Martiriul lui Nicolae Cristea continuă. În Procesul Memorandiștilor de la Cluj din 1892, Cristea se află printre cei 14 condamnați la închisoare ungurească. Sancționarea are și o componentă pecuniară, căci salariul său pe 13 luni îi este suspendat, după ce pentru cele 8 luni de detenție în închisoarea de la Vaț ministrul îi reține 1300 florini. Abia ieșit din temniță, el publică eseul politic *La țintă*, ce îndemna cutezător la continuarea luptei: „Românii, prin bărbații lor, care îi vor crede chemați spre acest sfârșit, să-și aducă aminte de datorința lor de a sprijini și de a conduce mișcarea națională începută, până când vor fi ajuns la țintă. Ora acțiunii nu că are să sosească, ci, după toate semnele timpului, e cât pe-aci să treacă. Românii să provoace dar, pe bărbații lor ca *rezoluți*, chiar *cutezători*, să ducă la sfârșit, la țintă mișcarea națională.”²⁰

În 1896, în Parlamentul ungar se va vota Legea maghiarizării numelor de oraș și sate din Transilvania, cu urmări dramatice pentru comunitatea cea mai numeroasă, care erau românii. Întocmai lui Eminescu, nimic nu-l înduplecă pe Nicolae Cristea să creadă că autonomia Transilvaniei va fi dobândită: „Acest Stat și-a trăit traiul și Ungaria va trebui în timpul cel mai aproape să stea față în față cu cheștiunea naționalităților.” Profeția lui merge până la linia de sosire a acestui demers istoric ireversibil: "N-o s-o căpătăm azi, om căpăta-o mâine... Românii vor să profite de timp și numai mai târziu să se rupă de Ungaria și să se alăture la România."²¹ Vizionar și patriot, publicistul sibiian dă o replică șovinilor unguri care nu înțelegeau cursul logic al istoriei, căci în mentalitatea epocii națiile aflate în structura imperiului bicefal ar fi trebuit să se unească între ele, nu să alimenteze ura unui șovinism păgubitor.

Modest și discret în tot ce a întreprins cu scop benefic social și cu viziionarism politic, Nicolae Cristea, aidoma lui Mihai Eminescu, a lăsat imaginea omului de condei consecvent crezului său. Tot astfel, Mircea Vulcănescu rămâne pentru noi icoana omului de stat imaculat, iar Arsenie Boca este în conștiința urmașilor simbolul credinței religioase mântuitoare. Și nicidecum nu socotim că ne este mai necesară o asemenea alăturare de pilduitoare existențe, implicite în lupta pentru demnitatea poporului lor asupra, ca în acest moment de marasm pe care îl traversăm noi astăzi.

¹ M. Eminescu, Este istoricește inexact... în „Timpul”, an III, nr. 218, din 4 octombrie 1878, p.3.

² M.Eminescu, Editorialul București, 17 iunie 1883, în „Timpul”, an VIII, nr. 134, 18 iunie 1883, p. 1 reproduc în M.Eminescu, Opere, vol. IV, București, Editura Cultura Românească, SAR, 1939, p. 550-555.

³ În "Binele public", "Națiunea", "La Gazette de Roumanie", "Bukarester Tageblatt", se comentează critica adusă lui P. Grădișteanu, senatorul conservator recusesse la idealul unității naționale a românilor, urmărind un scop politic.

⁴ P.Grădișteanu publicase în 1868 în "Scrânciobul" caricatura Pornirea armatei naționalelor, bațjocitoare pentru ideea unității naționale a românilor și, în paralel, toastul de la dezvelirea monumentului din Iași, unde se făcea trimitere la unirea Transilvaniei cu țara. În "Națiunea" se observă că "Timpul" se îndoiește de sinceritatea comunicatului. În "Scrânciobul" se publică și sceneta Moftul mofturilor sal luarea Transilvaniei, o zeflemisire a luptei naționale. Eminescu e criticat în "Telegraful", an XIII, (1883), nr. 3334, 23 iunie, p.1. în editorialul București, miercuri 22 iunie 1883, din 23 iunie, concluzionându-se că Eminescu denunță energic "țara străinilor".

⁵ Vezi M.Eminescu, editorialul București, 21 iunie 1883, în "Timpul", an VIII, nr. 137, 23 iunie 1883, p.1.

⁶ Reprezentantul Austro-Ungariei la București von Mayr informează Ministerul de Externe de la Viena, de unde se trimite, în numele împăratului Franz Josef, Ministrului român de Externe D.A. Sturdza amenințarea că, dacă nu se dezmente în presa din țară și în cea din Austro-Ungaria această idee antidualistă. România va avea de suferit. Majoritatea publicațiilor elimină discursul lui Grădișteanu, iar "Curierul" de la Iași se vede nevoit să retragă numărul în care deja se tipărise acel text.

⁷ "L'Indépendance roumaine" considera că Grădișteanu profanase o idee patriotică, pe când "La Gazette de Roumanie" îl apăra pe senator ca personalitate de seamă a vieții politice românești.

⁸ M. Eminescu, București, 23 iunie 1883, în "Timpul", an VIII, nr. 139, din 24 iunie 1883, p.1.

⁹ Se traduce articolul Budapest, 26 iunie apărut în "Pester Lloyd" din 15/27 iunie 1883.

¹⁰ Ziarul "Națiunea" și "La Gazette de Roumanie" opinează că articolul tradus de Eminescu și apărut în "Timpul" este "violent", iar în "L'Independence roumaine" la rubrica "Spicuitor, les journaux" se califică articolul ca "impertinent" cu referire la atitudinea maghiară.

¹¹ M.Eminescu, Austria și guvernul nostru, "Timpul" an VIII, nr. 140, 26 iunie 1883, p.1.

¹² M.Eminescu, Scrieri politice și literare, I, București, 1905, p. 158.

¹³ Ponderos (franțuzism învechit pondereux) = care are greutate, influență, importanță.

¹⁴ N.Cristea, Răsplată?, în Nicolae Cristea, Publicistici, Prefață de Mihai Posada, Postfață de Anca Sirghie, Ediție îngrijită de Anca Sirghie, Editura D*A*S, Sibiu, p. 178.

¹⁵ Ibid., p. 178-179.

¹⁶ Ibid., p. 180.

¹⁷ M.Eminescu, Situația din Ardeal, "Timpul" an VIII, nr.57, 12 martie 1883, p. 1.

¹⁸ N.Cristea, Răsplată?, în "Telegraful Român", anul XXX, nr. 116, din 6/18 octombrie 1883, p. 464.

¹⁹ A.Șaguna, Testamentul marelui arhiepiscop-mitropolit Andrei baron de Șaguna, Sibiu, Diecezana, 1915, p.9.

²⁰ N.Cristea, La țintă, în vol. Nicolae Cristea, Meditațiuni politico-istorice. Spre Marea Unire, Prefață de Mihai Sofronie, Ediție îngrijită de Anca Sirghie și Main Diaconu, Editura D*A*S, Sibiu, 2018, p. 112.

²¹ N.Cristea, File de memorialistică. Jurnal, Studiu introductiv, îngrijirea ediției, note și comentarii de Anca Sirghie, Casa de Presă și Editură Tribuna, Sibiu, 1998, p.251.

“Mare ești, Doamne, și minunate sunt lucrurile Tale și nici un cuvânt nu este îndeajuns spre lauda minunilor Tale!”

(Presupusă mai degrabă a fi găsită într-un psalm, de fapt parte a Sfintei Tradiții, minunata laudă este atribuită și lui Sir Isaac Newton. Marele fizician a fost timp de treizeci de ani ateu. Apoi, descoperind legea atracției universale, copleșit, se zice că ar fi pus aparatele pe masă și ar fi exclamat cele de mai sus.)

Din locul cel mai jos...

Din locul cel mai jos de pe pământ
Se naște cea mai-naltă-nvățătură:
Lan de iubire fără plevi de ură
Pe care îl mângâie blândul vânt:

Nimic nu suntem fără-al Lui Cuvânt
Ce s-a-ntrupat sub gingașa centură
A unei fete, ce cu a ei gură
A spus: “Mărire-n veci făcutu-mi-a Cel Sfânt !”

Eva dintâi pierdut-a omenirea,
Căci nu L-a ascultat pe Creator.
Un înger, Mărioarei, -i dădu știrea:

“Tu fiu vei naște, -al nost’ **Mântuitor!**”
Din Ceruri de coboară-așa iubirea
Și-n pântec și-n deșert iscă izvor.

30 12 2021

Cinci veacuri au trecut...

Cinci veacuri au trecut de când iudeii
Din Babilon venind în Țara Sfântă,
Toți așteptând Mesia după-orândă,
La Iordan, triști adăpau mieii,

Luptând cu disperarea și cu zeii
Străini, spurcațiși cruzi ce altfel cântă
Și nu aveau speranță nici de-o scântă.
S-au înșelatProfeții, saducheii ?

Au flămânzit sub perși păgâni, sub greci
Și-acum sunt robii Romei depravate.
Să nu mai iasă din uscate teci

Vreun **mugur** cu-ale vieții noi carate ?
Părea Israel osândit pe veci
Din munți și până-n șesul Mării Moarte.

Galileea, Samaria, Iudeea...

Galileea, Samaria, Iudeea,
Din nord spre sud, pe lângă Iordan,
Cu așteptări crescând din an în an:
Din Mesia rămas-a doar idea,

Că ar veni cândva și-n Idumeea.
Dar toate au rămas năluci în van,
Când apăru un nou profet: Ioan,
Ce se retrase-n peșteri prin Perea.

Botezătorul fu veriga de-aur:
Legat-a Vechiul de Noul Testament,
În mâna dreaptă a ținut un laur

Când boteză-n Iordan un Penitent
Ce a zdrobit sub talpa-I un balaur.
Și orice faptă-a Lui a fost eveniment.

De la Avraam până la David...
De la Avraam până la David Rege
Sunt paisprezece neamuri de evrei:
Prin *Isac*, *Iacov*, *Ruth* cu nurii ei
Ce-a ascultat de-a soacrei sale lege.

Iar de la David, Domnul iar alege,
Tot paisprezece-urmași ca niște lei:
Prin *Solomon*, *Iosafat*, *Iezechia* și-acei
Ce-or pribegi spre Babilon să-l drege.

Iar de la strămutarea pe - Euftrat,
Tot paisprezece rânduri de urmași,
Plângând prin străinătate, - au implorat

Să-i facă Domnul iar pe Iordan luntrași:
De la *Iehonia*, la un sublim bărbat:
Iosif, cu *Iisus* - Împărat și-Ostaș.

Fiind mama Sa cu Iosif...

Fiind mama Sa cu Iosif logodită,
Mai înainte de a fi laolaltă,
Prin gura satului cel mic unealtă,
Aflat-a Iosif taina ocolită :

Mariei sale dragi, de-ai lui sortită,
Îi crește burta ca o cocă caldă,
Nu se mai duce-n vale la o scaldă
S-o vadă lumea astfel rotunjită.

Pe când se răsucea în așternut
Și se gândea s-o lase pe ascuns,
Un înger lângă mire- a pogorât:

- „Eu știu că vestea asta te-a străpuns,
Dar Fiul ți-i născut din Duhul Sfânt,
Cu nume de *Iisus* îl vei fi uns”.

De mult n-a coborât Domnul...

De mult n-a coborât Domnul în lume,
Deși-a prânzit cu-Avraam, protopărinte
Și a luptat cu Iacov dinte pentru dinte
Și-a scris lui Moise, *Decalog*, cutume,

Să-i smulgă pe ai Lui din răpi și hume.
Acum Duhul în pântec, inimă și minte
A coborât la fata cea cuminte
Și-un Fiu a zămislit și i-a dat nume.

Fecioara deveni sublima mamă,
Dar fără tată omenesc de sânge:
Domnul de sus și Fiul sunt de -o seamă,

De plânge cel de jos, tot Cerul plânge,
Dar omul a pierdut drăceasca teamă,
Când Iisus blând la pieptul Lui îl strânge.

Maria și Iosif...

Maria și Iosif intrară-n seară
În Betleem, cătând de zor sălaş,
Durerea nașterii în chip abraș
O chinuie amaric pe fecioară.

Și negăsind vreun han pe ulicioară
S-au dus cu măgărușul spre imaș
Și coborând sub stânci pe un fâgaș
Găsiră-o grotă pentru vite afară.

Și-n ieslea cea de lemn, de gât de vite,
Zilnic frecată când mănâncă ele
Născu Maria Prunc sub stalactite,

Și-o stea regină peste dalbe stele
A răsărit pe cer ca-i să invite
Pe toți ca la cules de imortele.

Ei, Gaspar, Balthasar și Melchior...

Ei, Gaspar, Balthasar și Melchior,
Prinți, învățați, căutători în stele,
Văzut-au cum o stea cu lumini grele
Străluce chiar și ziua: meteor,

Ce nu mai cade c-alții pe răzor
Și nici-n-apune seara-ntre zăbrele:
Se vede cerul ziua prin podele !
La cine astru-acesta dă onor ?

Și s-au suit pe aprige cămile
Din Persia, pe unde-a fost Edenul
Și aur, smirnă și tămâie-n zeci de chile

Au pus ei în samare la îndemnul
Acele stele cu luciri febrile
Ce-au tălmăcit-o că ar fi Consemnul.

Și-ajuns-au magii...

Și-ajuns-au magii ruptți de oboseală
La regele Irod mirat nespus
Și în cetate, oaspeții au spus:
“Unde e Pruncul, ce cu mare fală,

Păzit de-o stea, e-n sfânta-I primeneală ?
Pe-aici El s-a născut, de Domnu-adus,
Și-Atotputernic și umil supus!”
Obrajii lui Irod în stacojeală

Au dat de-ndată și, scrâșnind din dinți,
Le-a zis să-L caute pe Pruncul Sfânt,
Acolo unde-o fi cu-ai lui părinți

Și-apoi să-i spună și lui, căci, pe drept cuvânt,
Și el ar vrea să I se-nchine-n stăruinți,
Și magii au plecat ca-mpinși de vânt.

Și iarăși abureați ...

Și iarăși abureați între cocoase
Au biciuit cămilele spre steaua
Ce strălucea mai tare decât neaua
Peste colibele din Betleem nevoiașe.

Și-n brațele Fecioarei cea gingașe,
Văzură-un prunc mai vesel ca cișmeaua
Ce-ntr-un pustiu înlătură beleaua
Pribegilor setoși ce n-au sălaşe.

Plină era odaia de păstori
Ce nu-și luau privirea de la Prunc
Și magii scuturați de sfinți fiori

Au deșertat desagii din oblânc
Cu daruri la Fecioru-ntre feciori
Și Lui s-au închinat și-au plâns adânc.

Vestiți de-un înger...

Vestiți de-un înger într-un vis de-al lor,
Pe când se minunau în Betleem
De Pruncul ce scăpa-va de blestem
Tot neamul omenesc plin de orori,

Să nu se -ntoarcă la cârmuitori,
Schimbând colindul într-un recviem,
Să fie la-al lui Irod crunt cherem,
Ei, Gaspar, Balthazar și Melchior

L-au salutat pe Prunc și pe-a sa mamă,
Pe dreptul Iosif și pe toți țărani,
Ce bucuroși pe oaspeți îi aclamă

Și-ncălecară-ntr-un târziu persanii,
Căci trebuia la-ai lor ca să dea samă,
De buna veste ce să-mbune anii.

Plin de mânie...

Plin de mânie în palatul mare
Irod cuprins de presimțiri funeste,
Cu ochii spre-ale munților reci creste
Strigat-a străjii sale cu turbare:

„Vedea-vor magii crunta-mi răzbunare,
Căci dau acum în Israel de veste,
Să isprăvim îndată-a lor poveste:
Toți pruncii până-n doi ani, fără iertare

Fie uciși, să n-am eu nici o teamă!”
S-au îngrozit ai lui curteni pe drept,
Căci cunoșteau ei toți vreun prunc ori mamă

Ce neamuri le erau. Cu spasme-n piept,
Din Capitală-n depărtatata vamă,
Făcut-au cunoscut ordinul crunt, inept.

În Betleem, lui Iosif, vestitu-i-a...

În Betleem, lui Iosif, vestitu-i-a din timp
Un inger pogorât din cer în mare grabă:
“Trezește-te, de îndată, că ai treabă,
Irod a pregătit al morții ghimp

Și vrea-n Israel, ca-n acest răstimp,
Crud, să ucidă țâncii-n mare grabă,
Scoate-l pe Prunc, pe mamă, din cocioabă
Și mergeți în Egipt, spre-al său Olimp!

Și-ndată Iosif pus-a pe-un asin
Pe micul Iisus și pe a sa mamă
Și părăsind vremelnicu-i cămin

S-au dus tustrei spre egipteana vamă
Nainte să-i oprească-un spadasin,
Să spintece copilul cu-a sa lamă.

Ce ironie-a sorții!

Ce ironie-a sorții peste mii de ani !
Cândva proorocul Moise cu-al său frate,
În drumul lor eroic spre libertate
Ieșeau dintr-un Egipt cu zei rătani,

Să-i mântuie pe-ai lor iudei sărmani;
Acum din Israel, pe neașteptate,
La orele pustii și lungi din noapte,
Iosif cu Pruncul său de sub doi ani,

Și a sa mamă fac chiar calea-ntoarsă,
Cu un asin mai răbduriu ca timpul
Și mulțumit c-un smoc de iarbă arsă.

Și pază fac copilului cu schimbul
Cei doi părinți, când noaptea se revarsă
Pe-o piramidă sacră ca Olimpul.

Egiptul este placa cea turnantă

Egiptul este placa cea turnantă
Din Orientul magic, din vechime,
Când Moise cu-a iudeilor mulțime
Trecut-a Marea Roșie pe-aleasă pantă

Să-i ducă-n altă țară, mai șarmantă.
Nainte vreme, Iosif, gelozit cu-asprime,
Fost-a vândut de frați, complici la crime
Dar dregător ajunse-n curtea intrigantă.

Când Israelul suferea de foame
Își îndrepta sărmanii către Nil
S-aducă în desagă grâu și poame.

Acum, când a sfârșit al lui exil
Alt Iosif s-a-ntors cu Mama între mame,
Ținând la sân pe sfântul ei copil.

Prima zi a lui Iisus la templu

- *Ce-ați face dacă Eu aș fi Mesia ?*
A întrebat divinu-adolescent.
Atunci rabinul șef pe-un ton dement
Sus a sărit de i-a căzut scufia:
-*Să-ți scoți, tu, tinere, din cap, trufia !*

*Cum poate omul, cât de eminent,
Ar fi pe lume, credincios, clement
Să fie el Cuvântul, Veșnicia ?*

-*Răspundeți-Mi, ce spus-a Isaia ?
N-a prorocit demult, el, în cetate
Despre Ioan, fiul lui Zaharia,*

*Ca toți iudeii, tineri și-n etate,
Ca să se pocăiască: Vine Împărăția,
Și drepte faceți Lui cărările. Și toate ?*

A doua zi a lui Iisus la templu

- *„Plătit-ai taxa c-ai intrat aici ?”*,
A întrebat din jilțul lui rabinul
Și-i se văzu inelul cu rubinul
Cum strălucea ca lama unui brici.

- *„Fiu de tâmplar, întâiul din novici,
Dacă în templu te-a adus destinul,
Noi te iertăm, că n-ai adus tainul
Și te-ascultăm. Ce vrei să mai prezici ?*

-*De nu veți fi voi vrednici de Cuvântul
Tatălui Meu, atât de răbdător,
Vă va împărștia pe tot pământul,*

*Și-n neam păgân va căuta ogor;
Și cum împrăștie o pleavă vântul,
Va dărâma El templul lucitor !*

A treia zi a lui Iisus la templu

Un alt bătrân a spus: *„Știți, Galileea,
Este o țară plină de-exaltare
Și nu de vechi și sfinte, mari altare
Și știm bine cu toții vorba-aceea*

*Ce a umblat și umblă în Iudeea,
Că niciodată pe acele ogoare
La mijloc de deșert și Marea Mare
Nu va ieși profetul ales cu Cheia!*

Apoi intrară-n templu, ei, părinții
Lui Iisus și mama Lui L-a dojenit,
Dar El răspunse: *Prin puterea minții,*

*La Casa Tatălui eu am venit,
Să împlinesc ce spus-au demult Sfinții
Că Noua împărăție a sosit !*

Pe vremea aceea...

Pe vremea-aceea, Ioan Botezătorul
Un aprig fiu născut la bătrânețe,
Spunea în loc de blândețe binețe:
„Vai, pocăiți-vă, că văd toporul

Ce se-va-nfige adânc în tot poporul,
Iar, voi, rabini, veți face fețe-fețe,
Când va veni un Domn să vă învețe
Și cărui sunt Nainte mergătorul!

Eu vă botez în Iordan cu apă,
Și numai cu îndemn spre pocăințe,
Dar Cel ce vine după mine sapă

În inimi cu divinele semințe,
Cu duhul sfânt și focul din năstrapă
Va boteza pe-ai Lui, dar și noi ginte !”

Întâlnirea

Pe când prorocul se-apleca spre valuri
Să ia-n căușu-i apa din Iordan,
În față îi apare-un băietan-
Statuie ruptă de pe pedestaluri-

Cu fața blândă, ochii de cristaluri
Și-ncremeni pe loc atunci Ioan:
- „Ești fără de păcat, pur, diafan,
Tu trebuie ca-nre aceste maluri,

Să mă botezi pe mine, păcătosul!”
Dar Iisus spuse: „Lasă, acum, c-așa azi se cuvine,
Tu și cu Mine să ne dăm prisosul,

Ce l-am primit din cerul cu lumine,
Tu Mă vestești că Eu voi fi Hristosul !”
Și Duhul Sfânt îi coborî în sine.

Postirea

Cu părul încă ud de la botez
Iisus fu dus de Duhul în pustie
Ca piept să dea cu diavolu-n trufie
Și aici, la -ncercare, al Său crez

Să-l rupă cum ar face-o-un balimez
Ce mii ghiulele-aruncă-n bătaie
Să sfarme ziduri și pe năsălie
S-azvârle pe vitejii ce cutez.

Și patruzeci de nopțiși de lungi zile
A tot postit în rugi și-n priveghere
Se-adăpostea de vipii sub argile

Să-mplinească a Tatălui lui vrere.
Apoi, tot Domnul sfânt cuprins de mile
I-a dat spre luptă din a Lui putere.

Ispitirea

1. În fața lui, Satana, pe-o cămilă
L-a măsurat de sus, dintre cocoșe
Și ca o primadonă -ntre codoșe
Ce-ar cântări cât este de utilă

Orice -ntâlnire-n bună voie ori silă,
L-a întrebat ce fel de aspre moașe
La naștere prezis-au buclucașe
Să-l zvârle în pustie fără milă.

-„Sunt Fiul Celui preainalt și-acum
Postesc să fiu curat”. -„Nu ești flămând ?”
„Ba da!” -„Atunci, tu, pietrele din drum,

Prefă-le-n pâini, cum face-se-n comând
Și te voi crede. Focul fără fum,
E doar într-o poveste de bolund.

2. Și Iisus răspunzând a zis: „Scris este:
Nu doar cu pâine va trăi el, omul,
Ci cu Cuvântu-ales și sfânt din Domnul!
S-a-ntunecat Crăciutul de-așa veste

Și l-a târât pe Iisus patru verste
Până-n cetatea unde își fac rondul
Străjerii israeliți cu tot aplombul
Și l-a urcat pe-a templului mari creste:

„De zici și-acum că ești din Dumnezeu
Aruncă-te în gol că este scris
Că nu se mai zdrobește trupul greu,

Căci îngeri coborâți din paradis
Te-or face să plutești ca-n Empireu
Și orice-ai face, greu ești de ucis!

3. Atunci, Iisus cu pletele în vânt
De-acolo i-a răspuns, din înălțime,
Văzând ierusalimite coline:
„Întunecime grea de pe pământ,

Iarăși îți spun acum că pe Cel Sfânt
Nu este-ngăduit de fel la nime
A-L ispiti cu vrăji ori cu suspine
Și nici în gol să iei al Lui Cuvânt !

Atunci, biciuind rău dromaderul
Satana l-a suit pe un înalt munte:
„De mi te-nchini, îți voi schimba tot cerul

Și lumea toată de Tine o s-asculte !
Iisus a spus încet: Nu știi misterul
De-a te-nchina doar la un Domn în feluri multe!

1. În vara lui 1967, absolvent al primului an de studiu la liceul din Balș (Olt), am participat la o excursie organizată de școală, prilej cu care am vizitat preț de câteva ore insula Ada Kaleh (iar de acolo, mai departe, spre Brașov și, prin Oituz, către mănăstirile bucovinene, Rădăuți și Iași etc). Nu de puține ori mi-a revenit în minte, cu varii ocazii, impresia puternică pe care mi-a lăsat-o în suflet ostrovul din apele Dunării, la țărnul căreia se legănau și alte ambarcațiuni, unele străine, plimbarea pe străduța cu tarabe pline cu tot felul de dulciuri specifice acestui colț de Orient (rămas ca un avanpost solitar după afirmarea națiunilor din Balcani), precum și plimbarea spre miază-zi, printr-un loc înierbat cu smochini, până aproape de moscheea cu minaretul înțepând cerul vălătucit de nouri.

Pe atunci eu nu știam (organizatorii probabil da!) că destinul Ada Kaleh-ului/ *Insula Fortăreață/ Insula Carolina* sau *Insula Orșova Nouă*, situată la circa 3 km în aval de Orșova, măsurând cca 1,7 km lungime și cca 500 m lățime, populată de cca 600 de turci - cu fortificațiile ei de tip Vauban făcute de austrieci în sec al XVII-lea pentru a se apăra de Imperiul Otoman, în general rămânând mereu prilej de dispută între cele două imperii (devenind teritoriu românesc abia în 24 iulie 1923, potrivit Tratatului de Pace cu Turcia) - avea să fie pecetluit prin colaborarea „frățească” a statului nostru cu Yugoslavia „vecină și prietenă” întru construirea hidrocentralei de la Porțile de Fier, în lacul de acumulare al căreia, în doar trei ani, insula avea să dispară sub apele Dunării, cu istoria-i străveche și legendele ei cu tot (1970).

Era pentru prima și ultima dată când am cunoscut, la fața locului, insula cu freamătul ei aparte, cu lumea peștrită învăluită parcă în aburii micilor terase cam înghesuite oferind cafea, dulciuri și sucuri, dar nu numai astfel de delicatose ci și bijuterii, tutun oriental, parfumuri etc., al căror gust persistă încă în amintirea mea. Trecând, apoi, mult mai târziu, însoțind, la rândul meu, în excursii estivale, grupuri de elevi spre Băile Herculane sau Munții Semenicului, o căutam cu privirea în apele line nivelând un imens luciu de oglindă, bănuind că faimosul ostrov se află acolo, în adâncurile fluviului, cu toată istoria și fascinu-i exotic. Deși multe vestigii au fost transferate, înainte de scufundare, pe Șimian, ostrovul din aval, asemenea unor relicve de sit într-un loc cu totul abandonat de tradiția turismului dunărean, în care, iată, Timpul lucrează spornic, în numele risipirii și nimicirii... Am fost, altfel zis, ultimii contemporani ai celebrului colț de lume, de la confluența a două lumi, Orientul și Occidentul, un fel de poartă de intrare către lumea balcanică („Turcia Orientului”), de care se minuna, tocmai pentru că nu știa aproape nimic, călătorul francez al lui Alecsandri, venit pe Dunăre și debarcat la Galați, în prima jumătate a secolului al XIX-lea (*Balta Albă*, 1846).

2. Un valoros fiu al Mehedințiului, istoric, prozator și gazetar, stabilit la Satu Mare, este regretatul **ILIE SĂLCEANU** (29 august 1946, Orșova, Mehedinți - 16 februarie 2014, Satu Mare), autor al unor cercetări arheologice doctorale privind *Civilizația Sălcuța IV* din zona Carei și *Herculane II-III* (2008), dar și *Fenomenul Svinîța*, în structurarea lui arhaică de civilizație sârbă „venită din centrul Balcanilor în urmă cu 900 de ani” (2012).

A condus săptămânale și cotidiene la Satu Mare și Baia Mare: „Solstițiu” (1990-1993), „Informația Zilei” - Satu Mare și „Informația Zilei de Maramureș” (1993-2014).

Autor de nuvele și povestiri (a debutat în „Steaua”, în 1976), Ilie Sălceanu este autorul a cinci romane în care valorifică, într-o împletire admirabilă ce dă întâietate literaturizării față de canavaua istorică a datelor, tot ceea ce au mai autentic și specific locurile de pe decindea Dunării, de la ecourile unor evenimente istorice, la oameni și întâmplări, fapte și legende, mentalități și comportamente,

toate reînviind artisticește o lume mai de mult sau mai recent pierdută, dar cu aceeași savoare a localismului pitoresc, cu aceeași frazare arborescentă învăluind deopotrivă adevăruri și enigme, totul mărturisind o atracție abisală a sângelui ce face ca toată lumea aceasta imaginar-reconstituită să devină autentică, reală, plină de freamăt, în registre reale și imaginar-artistice. Însuși romancierul era conștient că „unde scriptele tac, scriitorul plămăiește, asta e menirea lui, ca povestirea să ridice o punte între adevăr și închipuire”. Mărturisirea, de regăsit în trilogia sa dedicată *Insulei Ada Kaleh*, amintește de migala cercetătorului de situri arheologice, unde, din câteva cioburi de vas, se poate reconstitui vasul însuși ori alt obiect. Faptul e posibil printr-un spirit de observație special adecvat la realități deconstruite de timp, ce dă conținut imaginarului nu în spiritul unei gratuități creatoare, ci în sensul unei foarte apropiate, dacă nu identice, reconstituiri. Cam aceasta ar fi metoda „inginerescă” a prozei lui Ilie Sălceanu, reînviind o lume pierdută deopotrivă în istorie și neant, făcându-ne să-i adălmecăm urma și aromele, trăind alături de personaje bucurii, necazuri și tragedii, nu atât opresați/ marcați de îndelungatul fior istoric, cât mișcați de firescul omenesc din comportamentul personajelor. Bunăoară, nu suntem tautologic mișcați atât de faptul, istoricește declarat, că slugerul Theodor își simte destinul marcat încă de când a îmbrăcat „cămașa morții”, cât de trăirile și psiho-comportamentul acestuia, de „omenescul” degajat de figura ilustrului personaj, schingiuit în temniță de eterității lui Ipsilanti, „împăratul fără scaun”, și ucis apoi în numele unei cauze „criminale” de vreme ce trece peste cadavre...

Romanul *Umbra slugerului Theodor* (1988), obținând premiul de debut pe anul 1987 al Editurii „Dacia” din Cluj-Napoca, recomanda un prozator format, cu viziune, tehnică narativă și stil, deși nu multe au fost cronicile de întâmpinare din presa literară a vremii. Recent, romanul a fost reeditat la „Limes” (2021) cu o *Prefață* semnată de Dumitru Păcuraru, având și o secțiune finală cu „Referințe critice ce „țin locul unei note bibliografice” (la care și-a adus contribuția poetul sătmărean George Vulturescu). Urmărind tabloul „cronicilor” respective, constatăm că am fost printre primii condeieri care am salutat cum se cuvine debutul tânărului romancier (în vârstă de 42 de ani), ba mai mult, făceam acolo și unele previziuni care s-au adevărit... Recompunând cronologic acest „tablou”, vom menționa intervențiile publicistice din anul 1988: Cornel Munteanu („Tribuna”, nr. 21/ 26 mai 1988), Zenovie Cârlegea („Luceafărul”, 11 iunie 1988, p. 2), Doina Jela („Tomis”, 1988), Val Condurache („Convorbiri literare”, 1988), Irina Petraș („Steaua”, nr 10/ octombrie 1988), Dumitru Păcuraru („Orizont”, 1988-1989). Cam acestea sunt „cronicile de întâmpinare” la romanul de debut, altele fiind scrise peste mai bine de un deceniu, la al doilea volum, *Cămașa morții - Theodor Vladimirescu* („Dacia”, 1999), cu o *Prefață* de Eugen Uricaru (Ion Roșioru, 2001; Alexandru Pintescu, 2002; Mircea Moisa, 2004, 2005).

Cum se vede, cele două romane istorice ale lui Ilie Sălceanu s-au bucurat de puține „reperे critice”, următoarele romane, ce alcătuiesc trilogia „Ada Kaleh” bucurându-se de o receptare critică mai largă, autorii cronicilor trebuind să recunoască ceea ce deja era de domeniul evidenței: că avem a face cu un romancier „adevărat”, „cu har”, folosind o limbă „plină de culoare, parfumuri vechi și subtilități semantice”, explorator al unui „spațiu aproape necunoscut în proza românească” (Clisura Dunării, Insula Ada Kaleh, ținutul Mehedinților): „Tensiunea internă a romanului este o rezultantă firească a îndrăznelii investigative și a firescului discursului epic(...)”. O carte care cu siguranță va avea un destin.” (Editura Dacia, 1999).

După ciclul „*Tudor*”, urmează trilogia adakaleiană însumând romanele: *Ada Kaleh. Roman de dragoste*, cu o *prefață* de Eugen Uricaru („Dacia”, 2008), *Gelin - mireasa din Ada Kaleh*, cu o *prefață* de Alexandru Zotta („Dacia”, 2010) și, postum, *Apocalipsa după Mahomed*, cu o *prefață* de Al. Zotta (Eikon, 2014). Desigur, „apocalipsa” din titlul ultimului volum „era doar Apocalipsa insulei și a Clisurii” (conform unei note de *jurnal* din 2013 – a se vedea tabloul comentariilor semnat de poetul Ioan Nistor, „Romanele lui Ilie Sălceanu”, din presa sătmăreană, 2015-2017).

3. Translarea unui destin istoric într-o ficționalitate probând indimenticabilă vocație narativă era dintru început o trăsătură remarcabilă, ceea ce, observ azi, nu ne-a scăpat din vedere, în cronică din „Luceafărul”, de care aproape că uitasem și intitulată *Pagini din Secolul Revoluțiilor*. Reamintirea acesteia după aproape 34 de ani ne conferă plăcuta constatare a unei lecturi la care nu prea avem mai multe de adăugat: «Puține sunt debuturile în roman ce impun prin construcție decisivă și viziune originală, prin stil aproape sigur și de inedite disponibilități epice. O confirmare întru totul memorabilă ne-o oferă Ilie Sălceanu cu *Umbra slugerului Theodor* (Ed. Dacia, 1987).

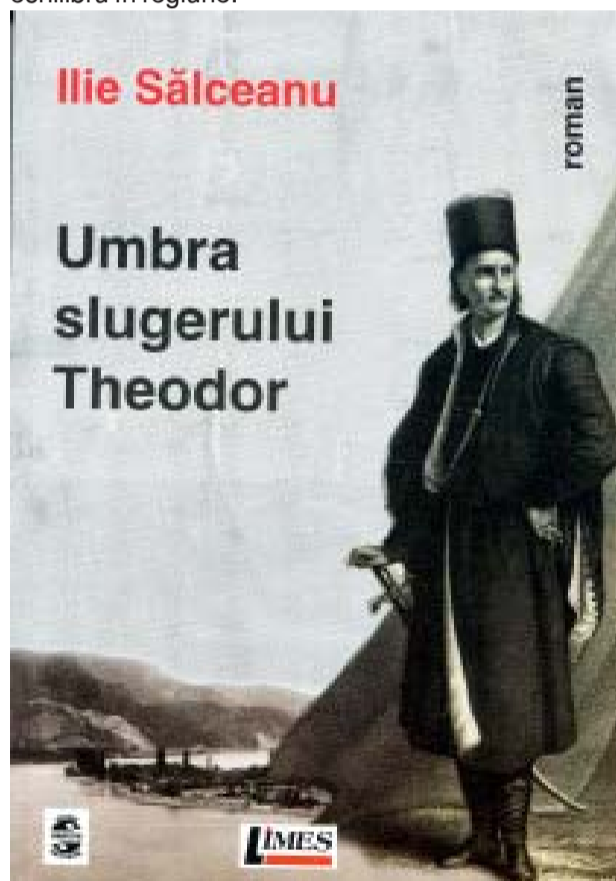
Dincolo de canavaua istorică, de topografia și faptul lingvistic lesne verificabile, Ilie Sălceanu înțelege că rolul esențial al ficțiunii nu e numai acela de a sluji o documentare riguroasă...

Lipsindu-i, așadar, acea rigoare obiectivistă a compoziției, prozatorul încearcă formula romanului istoric în registru confesiv-episodic („roman à tiroirs”), reușind a convinge și emoționa. Acțiunea este plasată pe la începutul secolului al XIX-lea, când asupra Olteniei se înteteau atât presiunile otomane (prin jugul fanariot) cât și expansionismul austriac. Și când din Mica Valahie de Subcarpați se va ridica la luptă, împotriva oprimării sociale și naționale, slugerul Theodor Vladimirescu, vâtaful de plai al Cloșanilor, în fruntea armatei sale de panduri...

Descendent din neamul unor negustori din Rușava și Dubova care prin putere și influență ajung pe rând pași și guvernatori (muhafâzi) ai ostrovului, tânărul Rifat – refuzând a fi imbrohorul dibaci pe care ar fi contat actualul Abdurrahim-pașa – încearcă să afle enigma mazălirii și condițiile misterioase în care a dispărut tatăl său. Regep-pașa, acest valah ajuns în fruntea adalâilor din Ada Kebir și în sângele căruia se trezește un sentiment viu de înțelegere și solidaritate față de năpustiții din Mica Valahie submontană. Dacă unchiul său, Ismail aga, se arată mai prudent și laconic în informații, pandurul Constandin va fi acela care, în lungi povestiri episodice, îi va lămurii acestuia adevărata fire a tatălui său, îndeosebi marea sa „prietenie” cu cel care, îmbrăcând „cămașa morții”, era hotărât să aducă „o lege nouă valahilor”, „să dea o nouă rânduală țării” (p.172).

Suntem la începutul sec. al XIX-lea când ostrovul Ada Kaleh, aflat sub oblăduirea Înaltei Porți, se confruntă atât cu interesele expansioniste austriece, care înființează în zonă regimente de graniță, dar și cu venalitatea fanariotă, care, la nord de Dunăre, se dovedea tot mai scăpată de sub control otoman. Originar dintr-un sat de pe Valea Almăjului, Regep ajunge muhafâz al ostrovului, înlăturându-l pe tatăl său de suflet Chiosa-pașa în ideea unui pacifism de echilibru în regiune.

Oferind Semilunei iluzia de imbrohor desăvârșit, Regep-pașa știe să trateze și cu Rușava austriacă, dar și cu „rebeliștii” sârbi ai lui Caraheorghe. Însă legătura definitivă și plină de consecințe, reînviind un puternic fond etnic, va fi cea stabilită cu valahii din „Karaiflac”, în special cu slugerul Theodor, prilej pentru pandurul Constandin de a-i face cunoscute lui Rifat-fiul legăturile tatălui său cu vătaful de Cloșani, sprijinul material și moral oferit acestuia, oaspete obișnuit și public al ostrovului. Prevenit odată de Constandin că va avea „de plătit pentru prietenia cu Theodor”, Regep-pașa îi răspunde acestuia cu mândrie și demnitate: „Am făcut ceea ce trebuia să facă un valah!”

Se înțelege că, pe când Mica Valahie era răscolită de „răzmerița” slugerului Theodor (care nu e prezent ca personaj, dar „umbra” lui impresionează și empatizează cu conștiința multora, revărsându-se cu spiritul-i justițiar peste o lungă așteptare, „noaptea fanariotă” zicându-i un mare prozator din epocă, Paul Anghel, într-un roman din ciclul „Zăpezile de-acum un veac”) și când alți trei frați jefuiau în „Karaiflakul” aflat în grija padișahului, Regep-pașa nu putea fi iertat. Muhafâzul Ada Kalehului va fi proscris drept „rebelist”, acuzat de înaltă trădare și ridicat, sfârșind nu se știe unde.

Întreaga evocare, atât prin exotismul ei cât mai ales prin intensul ei colorit de epocă, pune în vibrație

un puternic fond baladesc, de mythos poporan și de specificitate regională („o legendă a luptătorului, a celui mai mare valah și pandur”, p. 318), menit a despovăra conștiința celui ce numai vinovat nu putea să fie făcut pentru „răpirea și turcirea sa” (p. 247).

Modern în compoziție, documentat în materie, precis în culoarea locală și în specificul exotic al locului (topos de limes danubian bine ilustrat), romanul dă expresie unui stil dens (de o stufozitate prozoasă pe alocuri), dar și unei „țesături” narrative insistente sub raport informațional, ostentative chiar, trenante uneori, cam lipsită de dinamism, de rarefiere, de acțiune.

Debutul lui Ilie Sălceanu onorează orizontul de așteptare al literaturii și afirmă între prozatorii tineri, opțiuni (nu doar literare ci și morale) de poet.» („Pagini din Secolul Revoluțiilor”, în „Luceafărul”, București, 11 iunie 1988, p. 2). Cf. Ilie Sălceanu, *Umbra slugerului Theodor*, reeditare, Editura Limes, 2021, pp. 238-239).

4. În cronică noastră de întâmpinare din „Luceafărul” de acum 34 de ani (iulie 1988), intuiam exact nu numai specificul scrierii, care se va menține și în următorul volum despre Theodor Vladimirescu, dar și o anume sensibilizare „poetică” a limbajului, care se va adevăra din plin în trilogia romanescă despre Insula Ada Kaleh, aceasta rămânând cea mai reprezentativă scriere despre insula scufundată în apele Dunării și ale cărei vestigii translate inginereste dar lipsite de viitor turistic pe Șimian, ostrovul din aval, nu pot reînvia lumea pe care prozatorul Ilie Sălceanu reușește s-o „salveze” în registrele unei proze de reale virtuți artistice, cu diferența și etosul ei specific, cu reverberațiile unei istorii de demult, cu sunetul unor tradiții imemorabile, compozite, cu poezia unui exotism danubian

de mai larg ecou balcanic. Istoria „atlantică” a Ada Kaleh-ului s-a produs desigur de la sine și în totalitate, de vreme ce populația turcă dislocată, refuzând să se transfere pe ostrovul din aval, a plecat în Dobrogea sau chiar în Turcia, căutându-și urma unor mai vechi fire etnice...

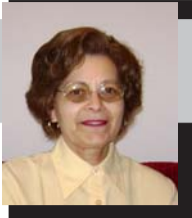
Avem plăcerea să ne amintim, acum, de cartea regretatului profesor târgujian Iunian Th. Ciobanu, *Legendele Insulei Ada Kaleh* (Ed. Măiastra, Tg.-Jiu, 2007), apărută postum cu *Prefața și Nota bio-bibliografică* semnate de noi, autorul culegând de la fata locului „legende” respective în timpul unui sejur legat de împrejurări nu numai personale, ci și fortuite, în epoca interbelică. Fermecătoarea insulă *Cyraunis*, de care pomenea și părintele istoriei, Herodot, descriind-o în lungime „de 20 de stadii, îngustă, plină de măslini și de viță sălbatică”, a fost prin timp supusă unei istorii nu tocmai liniștite, dar și cântată de poeți sau evocată de romancierii Citind cărțile lui Ilie Sălceanu, am regăsit unele urme și din aceste legende, dovadă că romancierul a dorit să cuprindă într-o construcție epică de amploare o lume, iată, de mult apusă, dar care trăiește cu întreaga ei zestre de tradiții, mod de viață, tipologii și mentalități, contexte și reasezări, într-o „frescă” vibrând a poezie și a miresme ada-kalehiane (o poezie a „paradisului pierdut”), dintr-un timp al reamintirii și trăirii în duhul acesteia.

Salutăm, așadar, reeditarea romanului, în contextul împlinirii a 200 de ani de la Revoluția Marelui Pandur și sugerăm dlui Mihai Sălceanu, fiul distinsului scriitor și gazetar, a se gândi la reeditarea ad hoc a trilogiei „Ada Kaleh”, scrierea care-l consacra cu adevărat pe prozator.

ZENOVIE CÂRLUGEA
Tg.-Jiu, 5-7 februarie 2022

1912 Ada-Kaleh. Bazar

Tu,
Pasăre
ce arcuiești
văzduhul –
„esență a zborului” –
nemuritorul.
Ochiul tău străluce
pe creasta cerului.
În undiri de vals,
duhovnicească-i
mângâierea daltei tale.
Cu neostoită forță mistică,
te-avânți, involburând văzduhul
spre porțile „nepătrunsului ascuns”,
făr-a ispiti pe divinul Creator,
precum necugetatul
astrofizician Michael Hippke.
Împlinești un vis din străvechime –
comuniune sfântă!

La mijirea zorilor,
începuturilor de veacuri,
se-nfipse-n pieptul
zărilor abrupte,
norod, puzderie, de pretutindeni,
trezire și cunună-n palma
bătocită a tătanelui străbun.
și nu ne-a fi întru mirare,
că, în vârtoșire – ori întru odihnă,
privirea se îndreaptă,
stâlpnic crezământ,
înspre Curbura Măgurei Uroiului
cea din inima Orăștiei.
și după-a ei formă,
croitu-s-a
cușma călătoare
– „căciulă cu plisc”.
și cu-a sa *Măiastră*-ncununare,
ca-n valsurile vânturilor,
de la miazăzi ori dinspre miazănoapte,
să cânte a lor
nemuritoare faptă.

Măiastră, pasăre-n zbor,
inspiti, triumfător,
eternitatea fiecărui răsărit de soare –
și-n avântultău,
înfrunți, pieptos,
și curajos,
zările neînchipuirii!
Cu rădăcinile bine-nfipe
în magma străbună,
te-avânți, curajos, spre-Nalt.
Învăluitor mister,
prin dunga bolții nesfârșite!

Misterioasă Pogony,
A ta privire-atât
de bulbucată-mi amintește –
mă poți crede,
pe cuvânt,
de o prințesă autohtonă,
îngemănare
de parfum și-otravă
filtrată-n degetele-ți
Marmoreeană
mângâiere –
Rugă în templul
Tăcerii.

SILVAN G. ESCU - poezii

PASĂREA DE PIATRĂ

Iau o piatră spălată de râu,
Aleasă la întâmplare
Dintr-un râu de pietre
Și o azvârl spre cer,
Cerându-i când urcă
Să mă strige pe nume.

Privind într-un anume fel,
Cu ochii într-unul singur,
Urmărindu-i înaintarea rotită
Piatra pare altfel.

Ca prin minune
Piatra devine pasăre
Cu aripi de lumină,
Zburând spre altă lume.

Oare spre copilul din mine?

Pasărea aceea sunt eu,
Născut dintr-o piatră de râu,
Care crește în timp ce zboară.

Treptat își împlinește aripile,
Devenind pasărea cerului.

FLOARE DE COLȚ

Am văzut o floare de colț
Crescută întâmplător
În genunchiul julit
Al unei capre negre.

Și de atunci rănita capră
Merge șchiopătând,
Fiindcă refuză să-l mai îndoale
De teamă să nu rănească floarea.

Merge șontâc printre stânci,
Cu bună știință șchioapătă,
Parcă uitând de sine o vreme,
Admirând minunea cum crește.

Iar după puțin vreme,
După nici măcar o zi
Din ea înflorește o iadă albă,
O albă floare de iris.

Este irisul din ochiul muntelui
Crescut spontan acolo sus,
Pe-naltele culmi,
Să se privească pe sine,
Privind.

NECUVÂNT

Necuvântul încearcă
Să evadeze
Din muta vorbire.

Venind încet, timid,
Îmi deschide pleoapa
Spre privire,
Se așează ușor pe genele mele,
Cerându-mi să-l flutur,
Să-l murmur.

Privind-mă sfios în ochi
Mă îndeamnă discret
Să-l strig,

Măcar în șoaptă,
Să se audă până la poartă,
Poarta cuvântului.

Sugrumat de neputință, încet
Retrăgându-se și amar zâmbind
Îmi ia în palmă lacrima
Și se prăvale
Împună cu ea,
În strânsă îmbră țigare,
La picioarele mele,
Nimica zicând.

GAURA DIN TIMP

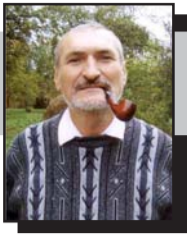
Am scos o cărămidă din zidul timpului,
Și pe acolo, încă din primul moment
Al reinventării noastre,
A început să bată vântul schimbării.

Multe s-au schimbat în jurul meu,
Nu și eu.

În spărtura fină făcută în timp
Am aruncat doar o privire goală
Și odată cu ea și o monedă de argint
Cu chipul meu mirat, năuc și trist.

Chip brăzdat de toate vânturile
Și ploile neîntrerupte ale plânsului.
Unul acid, având ca bază singurătatea.

SILVAN G. ESCU

Lucian GRUIA - cronici

Artista - Adriana UNGUREANU

Romanul *Artista* (Ed. eLiteratura, 2016), semnat de Adriana Ungureanu, cuprinde, în fond, două mari părți, dedicate vieții celor două personaje principale, Veronica și Amalia. Între aceste părți există scurte eseuri dedicate creației artistice.

Prima parte este dedicată vieții Veronicăi pe care o rezumăm succint. Eroina locuia la Cluj, lângă Opera pe care o frecventa des, încă din copilărie. Visul ei era să urmeze Medicina dar nu se va realiza. A absolvit liceul în 1940 când familia ei se refugiază la București.

Familia neavând bani ca Veronica să urmeze Medicina, se interesează la Minister de o facultate cu bursă și astfel actanta ajunge la conservator, fiind foarte talentată. Încă din timpul facultății ajunge să fie angajată la Opera din București, apoi la Operele Magiară și Română din Cluj.

Visul ei era să ajungă la Scala din Milano sau la Metropolitan, dar nu se va realiza.

După șase ani de activitate profesionistă, în urma unei ploi reci, se îmbolnăvește de abces pulmonar, își pierde vocea și trebuie să renunțe la scenă.

Carierea de cântăreață i se sfârșește, dar același om de la minister care o îndrumase spre Conservator, acum o sfătuiește să lucreze la Radio unde va evolua frumos până la ieșirea la pensie.

În partea a doua a cărții, personajul principal devine Amalia, fina Veronicăi. Destinul ei se aseamănă pe undeva cu cel al nașei. Amalia va deveni și ea o artistă, de data aceasta balerină, după ce urmasa Liceul de balet, va evolua patru ani în ansamblul Operei Române, până când un accident de mașină îi va curma cariera. Faptul e similar pierderii vocii nașei.

Tot ca și nașa, care visase să cânte pe scena Scalei din Milano, Amalia visa să danseze dans contemporan pe scenele din Paris.

După accidentul de mașină, Amalia urmează Academia de Teatru și Film, jucând pe scenă, pentru scurt timp, ca actriță.

La sfatul nașei de a-și găsi o nouă meserie, după o aventură scurtă în lumea afacerilor, devine scriitoare de romane și piese de teatru. Are succes mai ales cu cartea de față, *Artista*.

Într-adevăr, cartea menționată pornește de la fapte reale, mai ales în prima parte. În a doua parte, modelul îl constituie o fostă colegă de balet

a autoarei, foarte talentată, care suferise într-adevăr un accident. Imaginarul întregeste povestirile creind un roman, deși fiecare capitol ar putea fi citit și separat. Astfel, arhitectura cărții ar putea fi comparată cu un joc de puzzle, liantul făcându-l prezența Veronicăi în ambele părți. Prima parte este scrisă la persoana a treia, iar a doua la persoana întâi.

Prozatoarea știe că construiește ingenios o paralelă între destinele celor două personaje principale, Veronica și Amalia. Accidentele din viețile lor nu sunt tragice, fiecare eroină găsindu-și câte o altă cale de împlinire a vieții. Astfel, romanul are deznodăminte optimiste.

Prin construcție, romanul este modern, iar stilul direct, colocvial. Cartea incită la meditație și se citește cu interes.

Lucian Gruia

Dan BUNDĂ - „Istoria creșterii și descreșterii” unei companii multinaționale

După ce au venit și la noi companiile multinaționale, după 1990, cine era angajat la acestea, credea că l-a prins pe Dumnezeu de un picior, că se va îmbogăți rapid și că va umbla cu afaceri prin străinătate. Dan Bunda, într-o carte incitantă, intitulată *Fata Morgana Inc.-roman* - (Ed. Neuma, 2020) urmărește viața unui astfel de angajat român pe meandrele urcușurilor și coborâșurilor companiei în funcție de profitul realizat.

Eroul romanului, Bogdan Manta, era angajat la o firmă privată care lucra cu o corporație americană. I se oferă șansa de a lucra la corporație pentru proiectele acesteia legate de combinatele petrochimice din România și Ucraina.

Cât timp industria țărilor foste comuniste mai funcționa, lucrurile păreau să meargă bine: Bogdan Manta primește mașină de serviciu, calculator, ședințele de analiză se țin la Viena, se organizează acolo și mese de protocol la diverse sărbători la care angajații, aleși pe sprânceană, participau cu familiile lor etc. Se învăța mult, salariile pentru angajații din Est - deși se evidențiaseră în vânzări - sunt mult mai mici decât ale celor din Vest și nu li se acordă sporuri de muncă prelungită.

Bogdan se afirmă (este numit unul dintre cei doi șefi de lucrări la un curs pentru angajații din întreaga lume, care se desfășoară în America; este propus pentru funcția de Director al filialei din Austria a corporației - ceea ce nu se realizează din cauza promovării unui nepot), aduce venituri importante firmei, e invitat să-și cumpere o mașină second hand de la corporație, arătoasă și ieftină, dar care se cerea reparată cu un preț egal cu cel al achiziției. Austriecii împușcaseră cu mașina asta trei iepuri: scăpară de o tinichea, de cheltuiala recompensării pentru contractul baban încheiat de Bogdan și îl motivaseră pentru următoarele alergături. Abia după câțiva ani, eroul nostru va reuși să predea această mașină la fier vechi și să-și cumpere o mașină mai performantă.

Dar economiile fostelor țări comuniste încep să scârțâie, întreprinderile își reduc activitatea sau se privatizează pe bucăți, unele se vând pentru teren și fier vechi etc, motive pentru care și activitățile corporației scad, în aceste regiuni. Ca urmare, mulți angajați, în special din Est, sunt disponibilizați, adio petreceri la Viena etc. Până la urmă, corporația este înghițită de alta mai mare. După un timp corporația este revândută unui rechin uriaș.

În *Epilogul* cărții, autorul ne povestește cum eroul său,

Bogdan Manta se pensionează și își predă inventarul și mașina. Pe strada aude niște tineri entuziasmați că vor lucra la o corporație, fără să știe că aceasta este o „Fata Morgana”.

Care este mesajul acestei cărți semnate de Dan Bunda? Iată ce ne spune autorul despre corporațiile multinaționale: „În numele progresului global, salvării decrize, pandemii, suprapopulare, încălzire globală, războaie și alte asemenea calamități, corporatismul e noul Mesia venit să călăuzească societatea către generalizarea robotizării umane.”

Deci, corporații le slujesc interesele globalismului care intenționează crearea întâi a unei piețe mondiale comune, apoi desființarea granițelor, ștergerea identităților naționale și instaurarea unei conduceri mondiale unice.

Tot Dan Bunda ne atrage atenția că relatarea din carte nu este întâmplătoare: „Aceasta nu este povestea vreunui caz particular, ci a unui întreg sistem în care oamenii devin pe zi ce trece numere.”

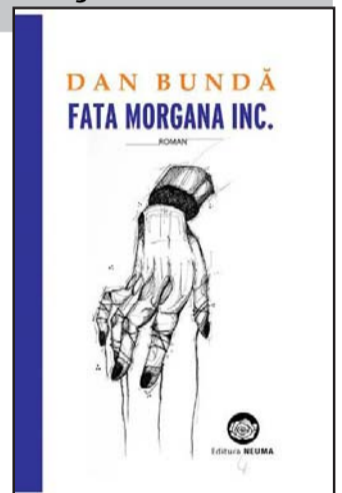
Cartea este verosimilă și foarte actuală. Deși prezintă câteva scene umoristice (cura cu votca în Rusia și Ucraina, accidentul cu o instalație fabricată de companie pentru prelucrarea sticlei topite, rusul care sub influența băuturii alcoolice sare la bătaie cu un american la o petrecere organizată în Austria de compania din America), problemele ridicate sunt foarte grave. Este un protest împotriva globalizării, bunăstarea adusă de corporații fiind considerată o iluzie.

Cu ocazia pensionării, Bogdan Manta află motivul blocării sale la un anumit nivel în ierarhia corporației. Refuzase să furnizeze informații cu privire la viața intimă a angajaților săi. Dar este mulțumit: „Pentru a onora condiția de om trebuie să fii onest, în primul rând cu tine însuși.” Este concluzia autorului.

Autorul nu pregetă să arunce săgeți otrăvite la situația noastră actuală: revoluția ne-a adus țigări și băuturi străine, MacDonald's, cărți cu puști, pistoale, femei goale, pașapoarte, mașini second hand.

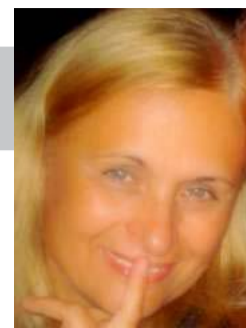
Dan Bunda este un povestitor talentat, lucid, ușor cinic, stilul este limpede direct, colocvial. Cartea se citește cu interes și incită la meditație.

Lucian Gruia

Ileana Popescu Bâldea ...

KANAKA

Ileana Popescu Baldea scrie versuri neovangardiste/suprarealiste și romane care îmi pare ca ascultă de tehnica noului roman francez. Așa sunt romanele: *Ape spre nimic și Păsări și umbre*.

Romanul Ilenei Popescu Bâldea, *Kanaka* (Ed. Școala Ardeleană, 2020) este altfel. Se petrece în domeniul verosimilului dar este un roman metaforă. El descrie destrămarea familiei personajului principal Ioan, patronul unei firme de publicitate. Eroul se căsătorise încă de pe vremea studenției, cu Davia, pe care o iubea atât de mult încât, la început nu-i ieșea din cuvânt. Când începe să-și manifeste personalitatea, Davia divorțează, măritându-se cu Alain și stabilindu-se în Franța, la Paris. Copilul lor, care pe atunci avea 5 ani, Andrei, rămâne în custodia tatălui. Ioan îl crește frumos până în clasa a 8-a când Andrei se înhăitează cu un grup de copii de bani gata care îl vor influența negativ.

Toată problema constă în faptul că Davia și apoi Andrei, influențat la început de mama sa, vor să-l folosească pe Ioan, la modul egoist, în interes propriu, cerându-i bani pentru toate problemele lor, și încercând să îndeparteze orice femeie de el ca nu cumva să-și cheltuiască averea cu acestea.

Andrei urmează la Paris liceul și facultatea de Arhitectură, revine în țară, se căsătorește cu Mihaela, pleacă din nou în Franța unde, după un timp, vrea să divorțeze de Mihaela, urmând a se căsători cu o prezentatoare TV, bogată.

Problema care ne interesează pe noi cititorii e însă alta.

Este povestea de dragoste platonice dintre Ioan și menajera sa Ira. Iată portretul acesteia: „Când a deschis ușa, am avut impresia că intră un inger. Înălțime medie, ușor creolă, păr șaten deschis, ondulat și strâns într-o parte, în cea dreaptă. De urechea stângă atârna un fir care părea a fi iarbă. Ochii ei erau albaștri, albastrul acela adânc - de mare îndepărtată.” Avea o privire tristă pentru care vom avea la sfârșitul cărții explicația.

Și mai departe, într-o pagină extrem de delicată, una dintre cele mai frumoase din literatura noastră contemporană, este prezentată Ira dansând în jurul focului, la Sinaia, în curtea unei vile într-o excursie pusă la cale de Ioan: „S-a ridicat de pe scaun și s-a dus lângă foc. Purta o fustă largă și o bluză strâmtă. Părul era despletit. Dansa cu ochii închiși. După câteva clipe în care am dansat și eu, m-am oprit. O priveam ca pe o minune. Parcă nu atingea pământul. Mișcările toate le făcea pe vârfuri. Plutea și nu înțelegeai dacă este mai bine să intri în jocul ei sau doar să o admiri. Nu realizam cum vedea să se învârtă în jurul focului? L-a înconjurat de câteva ori apoi și-a pus șalul, nu pentru că era frig, ci pentru efectul care a fost cel scontat. M-am apropiat și i-am prins mâna. Repede, am intrat în ritmul ei. Nu știu cât timp am dansat, îmi amintesc clar, cum, o fracțiune de secundă i-am atins fruntea cu buzele, apoi m-am

îndepărtat și am stropit focul care se înălțase prea mult. Ira dansa în continuare, ca și cum nu avea masă, dezlănțuită și contopită cu muzica, cerul înalt, luna mare și portocalie, stelele coborâte și îngrozitor de verzi. M-am așezat în genunchi, aproape de foc, întrebându-mă din ce este compusă ființa aceasta atât de diafană, reală, copilăroasă, matură, tristă și fericită în felul acela cum doar ea îl știa?”

Dar Davia și Andrei, apoi Mara, îl ceartă pe Ioan că se apropie de o menajeră și Ira, supărată, renunța la serviciu. Mama lui Matei (soțul Mariei), Mayo Isano, care avea Alzheimer, scrie o carte despre Ira în care dezvăluie motivul tristeții ei și motivul retragerii acesteia din viața publică, (fusesse șefă de promovție la Arte Plastice), soțul și copilul lor murind într-un accident stupid. Rescrie cartea și parcă dă o șansă de refacere a relației dintre Ioan și Ira, dar apoi în final Ira dispăre fără urmă..

Începutul și finalul romanului sunt metafore. Ioan și Ira sunt persoane atât de sensibile încât nu mai au loc în această lume ostilă, brutalizată. Ca și păsările Kanaka, sunt sortite să dispară de pe fața pământului. Dar Ioan, la sfârșitul cărții, nu mai acceptă să fie depersonalizat de familia sa și poate renaște ca pasărea Phonix.

Lucian Gruia

Veronica POPESCU ...

SECRETUL MAIEI

Veronica Popescu s-a născut la 3 iulie 1961 în comuna Homocea, județul Vrancea. A absolvit liceul la Galați, unde s-a și stabilit formându-și o familie. În prezent este pensionară.

Autoarea a publicat până în prezent trei volume de poezie: *Lacrimi și doruri* (Ed. OLIMPIAS, 2015), *Pe aripile timpului* (Ed. InfoRapArt, 2016) și *Din nicăieri te-astept* (Ed. InfoRapArt, 2018) și trei volume de proză scurtă: *Plata păcatului* (2019), *Lacrimi străine, lacrimi amare* (2020) și *Secretul Maiei* (Ed. InfoRapArt, Galați, 2021) pe care îl comentăm în continuare.

Volumul cuprinde trei nuvele, dintrecare primul independent și care dă titlul volumului (*Secretul Maiei*) și două autobiografice care, completate, în viitor, vor putea da naștere unui roman memorialistic independent. Aceste capitole sunt intitulate: *Din rănile adânci ale sufletului* și *Căsătoria*.

Ceea ce caracterizează cele trei texte este o tristețe adâncă ce ne copleșește pînă la sfârșit, când se înșeninează. Să cercetăm succint nuvelele din cuprinsul cărții.

În *Secretul Maiei*, autoarea dezvoltă un subiect tabu Un subiect cu care multe fete s-au confruntat și nu au putut spune nămăni din frică, neștiință, neputință. La fel și această fetiță, Maia, care rămâne orfană de mamă la unsprezece ani, într-un timp foarte scurt devine gospodina casei, având grija celorlalți patru frați și gospodăriei, confruntându-se cu toate celelalte probleme nepotrivite vârstei ei. În tumultul acestor probleme rămâne gravidă și neștiind ce să facă, neputând spune nimănui, se închină în marea ei suferință, în timp ce comunitatea o marginalizează, vorbind-o pe la colțuri. După luni de rușine dispreț și frământări, Maia naște pe aceeași prispă pe care murise mama ei, dând naștere gemenilor care au supraviețuit. Astfel i se schimbă destinul.

În timp ce tatăl ei suferă un accident grav în pădurea în care luca și este dus la spital, Maia i se schimbă din nou destinul, fiind eliberată de obligațiile familiei și acceptă cererea în căsătorie a morarului Patrică.

Chiar dacă viața Maiei a devenit puțin mai surzătoare, nu a fost pentru multă vreme, deoarece tatăl ei, întorcându-se din spital, femeia este nevoită să revină la vechile obligații de a-l întreține, încă din convalescență. Așa se întâmplă că, într-una din seri, încearcă din nou s-o abuzeze, așa cum făcuse de când murise mama Maiei. Numai că, de data aceasta, fata, amintindu-și tot ce-i făcuse, dă drumul furiei și-l lovește cu vâtraiul până îl omoară.

Pentru această faptă este condamnată la trei ani de detenție, dar nu înainte de a face o declarație în fața întregii comunități, care altă dată a disprețuit-o. După detenție, Maia se întoarce la soțul ei care o așteaptă, împreună cu copilul lor Petrișor. Patrică, soțul ei, bănuise de la început secretul Maiei.

Următoarele două nuvele decurg una din alta. Începem cu *Din rănile adânci ale sufletului*, care se deschide în anul 1969 cu cele mai fragede amintiri ale autoarei – naratoare – eroină, Veronica (jocurile specifice copilăriei, primul an de școală etc).

Descrie sărăcia familiei ei, compusă din cinci persoane (doi părinți și trei copii), doi băieți, Săvinică și Costel și o fetiță care nu e decât autoarea noastră. În această nuvelă, Veronica își povestește nenorocul de a se fi născut care nu a dorit-o, fiind atât de săracă. Se iscau certuri și care se revărsau asupra copiilor. În aceste dispute, părinții își împart copiii ca pe niște bunuri, împărțindu-și astfel dragostea lor. În această dispută, autoarea noastră se simte scoasă din ecuația celor doi părinți și chiar dacă este luată cu ceilalți frați de către mamă, nu scapă de furia, ura și disprețul ei. Din cei trei copii, doar unul, cel mai mare, Costel, este preferatul mamei, ceilalți fiind

izgoniți și maltratați. Așa se face că Savin, fiind prins la furat din casa mamei lucruri trebuincioase vârstei lui, este pus în lanțuri ca o pedeapsă exemplară care o marchează pe povestitoare. Veronica, fiind mai sensibilă, simte aceste cruzimi fizice și sufletești, ducând o viață grea, punându-și mereu întrebări fără răspuns. Este drept că mama ei era o femeie de la țară, needucată, dar pentru răutatea și cruzimea ei, dacă ar fi fost anunțate autoritățile, și-ar fi pierdut statul de mamă

Când ajunge la vârsta liceului, viața Veronicăi ajunge un calvar. Era la vârsta când trebuia să-și formeze personalitatea, să-și aleagă un model și să se formeze ca om. Este izolată de mama ei, fără haine și fără mâncare, bătută aproape zilnic fără motiv. De multe ori se gândea să-și pună capăt zilelor ei amare. Zilnic nu vedea decât ura și disprețul mamei ei.

Când a început liceul la Galați a fost o eliberare de sub teroarea mamei. S-a descurcat greu, dar măcar nu mai era bătută. În drumul ei, după liceu, cunoaște o tanti care mai apoi, îi devine mamă spirituală. Aceasta o ajută mult, înlocuind-o pe mama ei naturală.

Așa cum am menționat, *Căsătoria* continuă capitolul al doilea.

Veronica se căsătorește, dar cum necazurile vin unul după altul, ea sare din lac în puț, cum se spune și chiar dacă alesul ei este un băiat frumos de care se îndrăgostește, se dovedește, mai târziu, că nu este un om potrivit pentru ea, deoarece îi plăceau foarte mult prietenii și alcoolul. Astfel, necazurile Veronicăi continuă spre bucuria mamei ei naturale și a fratelui ei Costel, care prin educația pe care o primise, nu-i era altceva decât dușman.

Cum după trei ani de la căsătorie Veronica nu rămase însărcinată, din dorința de a nu mai fi singură și de a fi mamă, înfiază un băiețel, dar după vreo patru luni îl găsește mort în pătuț, fiind suferind cu inima. În disperare mai înfiază o fetiță, timp în care soțul ei uită cu totul de ea, face împrumuturi, iar căsnicia se clatină tare, ajungând în preajma divorțului. La insistențele și lacrimile Veronicăi, rămân împreună și astfel este concepută fiica lor naturală. Peste nouă luni avea să se nască Laura, sufletul Veronicăi.

Concluzii

Secretul Maiei este o poveste tristă, chiar tragică. Îndeobște, când e vorba de un viol, femeile ascund faptul, de teamă. Așa procedează și Maia până când răbufnește, omorându-și tatăl care o viola sistematic, după moartea mamei ei. Nuvela este imaginară, dar verosimilă. Finalul povestirii aduce seninătate în sufletul eroinei, care, după ispășirea pedepsei, este primită cu bucurie, acasă, în familie.

Așa cum am menționat, nuvele următoare sunt autobiografice, realiste. Prima dintre ele, *Din rănile adânci ale sufletului* este povestea unei mame care își manifestă cruzimea față de doi copii al ei, al treilea, cel mai mare, Costel, fiind în grațiile ei. Faptele comise de mama inconștientă sunt la limita imaginarului.

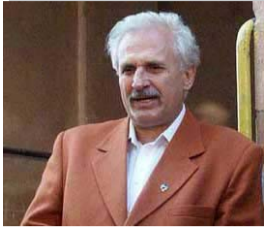
Căsătoria, pentru eroina Veronica, reprezintă o cădere din lac în puț, soțul ei dovedindu-se un bețiv notoriu. În final se pare că își revine.

Nuvelele scrise cu talent de Veronica Popescu sunt de domeniul credibilului. Ele sunt actuale, moderne.

Cartea incită la meditație asupra condiției umane și se citește cu interes.

Lucian Gruia

Efigii lirice:

Debutând în revista „Contemporanul”, cu o prezentare de Geo Dumitrescu (1966), și, după mai mulți ani de amănări, editorial, cu volumul „Patinoar” („Cartea Românească”, 1979), dl Radu Ulmeanu (n.1946), echinoxist din prima generație, aparține promoției '70, din secolul trecut, venită, așadar, după neomoderniștii șazececiști (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Gheorghe Grigurcu...), sensibilitatea sa poetică rezonând cu spiritul înnoitor antidogmatic din epocă. Dar cum poezii nu au vârstă, cum se zice, poezia dlui Radu Ulmeanu este, dincolo de orice afinități generaționiste, una mereu actuală, de evidentă percutanță stilistică și de un vizionarism fremătător distinct, cu o constanță a timbrului poetic individualizându-i „vocea”, cu elemente compoziționale de specificitate și diferențiere, capabile a rotunji o poetică de indiscutabilă originalitate. Un poet profund atât la nivelul percepției cât mai ales în registrul meditativ nu poate fi confundat cu schimbătorii de forme stilistice, dovadă că „inovatorii”, când nu conving organic că schimbarea paradigmei a fost necesară, inconvertibilă, sunt mai totdeauna subclasați de poezii „născuți”. Un asemenea poet de congruență nativă este dl Radu Ulmeanu, un original febril și incomod, inconfortabil la modul „spartan”, situabil, cu afabilă culanță, într-o tipologie „romantică”, dar atât de modern prin tremurătorul imagism impresionist ori prin electivul expresionism sugerând nostalgia „absolutului” în varii planuri ale vieții și cunoașterii. Discursul febricitar al liricii sale incită, iată, într-o postmodernitate atomizată, alienantă, experimentală, defidând transcendența, prin cele mai acute trăiri și intuiții fantasmice, și optând pentru spiritul neliniștit al timpului nostru. Poezia, proza, eseistica și gazetăria sunt direcții în care se manifestă cu o deosebită cuprindere și complexitate polivalența spiritului său creator.

Nașul său literar, Geo Dumitrescu, intuise exact fibra agitată, clocotitoare a debutantului care, pornit într-o „călătorie în zori” (aluzia făcându-se la poezia inaugural-matinală a lui Nichita Stănescu, *O călărire în zori* dedicată „Lui Eminescu tânăr”, vol. „Sensul iubirii”, 1960), realiza „un galop frenetic prin vorbe, spre ele și mai ales dincolo de ele”, „clocotul irezistibil, spumegând turbure dă peste marginile versurilor” („Contemporanul”, nr. 36/ 9 septembrie 1966). Însuși confratele Gheorghe Pituț observase la debutul editorial „neobosita căutare a luminii” („Luceafărul”, nr. 14/ 1979), iar Eugen Simion găsea în autorul *Patinoarului* (1979) „un imagist” euforic și senzorial, pe alocuri „ironic”, trecând ușor de la „trosnetul greu” la suavități erotice și viziuni angelice, încadrându-l pe autor într-un „impresionism” liric de stampă transilvană. La rândul său, Nicolae Manolescu, comentând *Sintagmele nopții* (1987) intuia exact că mare parte din spiritul contemplativ-meditativ al poetului ar putea fi exprimat de versul emblematic „Mereu însă fratern cu stelele mari ale nopții”, citând, ca dovezi ale *orfismului* (rețea tematico-ideaică de bătaie lungă), numele unor Orfeu și Musaios, melos ceremonial și oarecum ezoteric despre care magistrul Petru Ursache va scrie atât de convingător în „Convorbiri literare” (nr. 8/2012).

Temperamental, poetul este un elegiac „suav”, „tandru”, cum îl vede criticul Gheorghe Grigurcu, un poet cu vocația „concretului”, a „materialității”, un observator-cântăreț al imundului Babilon (alodiul citadinității), mai apropiat de imanența prozoasă argeziană, deși regăsim atâtea ecouri care trimit la poezia lui Blaga, fie la vitalismul/energetismul din tinerețe, fie la muzicalitățile învăluitoare din poezia târzie, a „brumelor” din „vara sfântului Martin”... „Înrudirea” poetului cu expresioniștii generației '60 este evidentă, dar și rezonanța contextuală cu următoarea promoție '70, de care a fost apropiat. Să reținem și aprecierea lui Barbu Cioculescu, care constata că, pe durata a patru decenii, în cele douăsprezece volume, dl Radu Ulmeanu s-a dovedit „ultimul și cel mai rezistent reprezentant al generației '65, pre-

POEZIA LUI RADU ULMEANU un septentrional sub văpăile stelei polare

cum și bardul răzvrătirilor primului deceniu al veacului al XXI-lea”.

Să observăm că spiritul poetului nu rămâne niciunde într-o mundanitate fără sugerarea ori schițarea unui orizont ideatic, având „abilitatea” de a găsi/ intui ieșiri din starea de „criză”, de a descoperi pe cont propriu acea „armonie a contrariilor” (Gilbert Durant) atât de specifică firilor creatoare sau a reduce „antagonismul” acestora printr-o reflecție mai aprofundată a temelor și motivelor (bunăoară, eroticul, îndeosebi cel din volumele de *Sonete*, drept cale de înseninare/ „pacificare” a ființei răvășită de conflictualități). Se cuvine să observăm că „materialitatea”, lăuntricitatea, imanența de reificări prozoase și turburențe imagistice implică o intenționalitate estetică mai subtilă, aceea de depășire aceea ce Blaga numea în filosofia culturii „mediatomanie”. Dincolo de statutul de minorat al acesteia, dar cu aport desigur structurant în constituirea unei poetici, dincolo de disconfortul instituit de aporiile contextului existențial, poezia dlui Radu Ulmeanu va cultiva, în desfășurările-i mirobolant-flamboiante, sugestiile simbolice-metaforice ale unei reale nevoi de transfigurare și idealitate, de redempțiune răscumpărătoare...

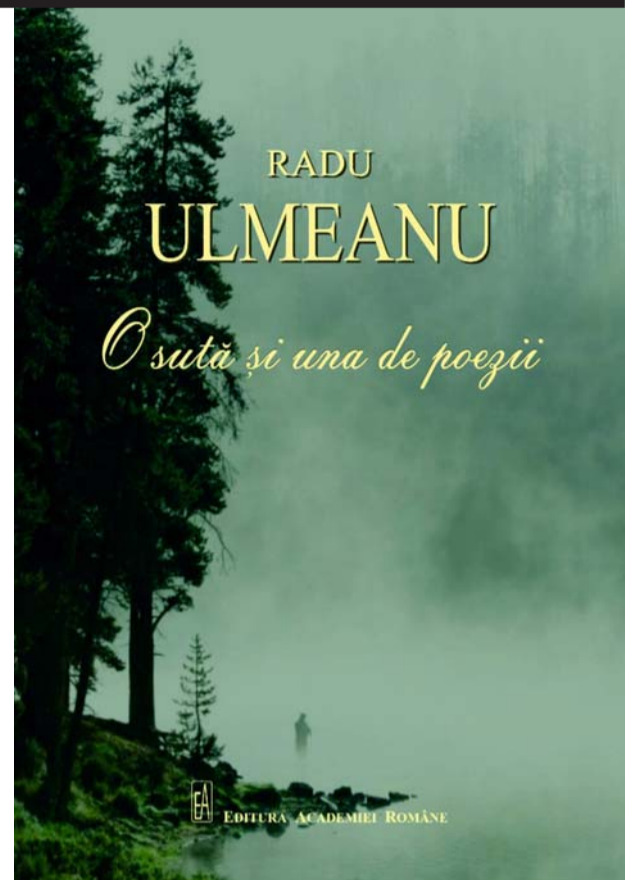
Poezia se situa de la început „în răspăr” cu poezia vremii, optând pentru o implicare a discursului liric în faptul trăit și atrăgându-și o acută conștiință a predestinării: „Pe mine m-a iubit o fată pe lume./ nașterea mea ea a știut-o./ zodiile mele le-a rotit/ astfel ca sufletul meu/ să tremure clipă cu clipă de dragoste”. Astfel, a devenit „o mare de flămuri/ albastre, o mare bătută/ de vânturi uscate, de călduri” (*Infrastructuri*, 1965-1967). Încă de acum poezia, amestec de orgoliu asumat, departe de a rămâne țepăn, își circumscrie câteva imagini metaforice de rezonante corespondențe cu o „geografie” poetică de o sintagmatică personală: „vinovatul din vis”, „aer constrâns”, „osia (scrâșnindă) a poemelor”, „apa sărată din căușul palmei”, „cocleală pe gânduri”, „icoane fumegânde”, „baladă revoluț” etc.

Al doilea ciclu, *Pe partea mea de lume*, 1968 (din aceeași retrospectivă antologie, *Laptele negru*, „Brumar”, 2008), aduce un spor în conturarea unui lirism mai apropiat de varii experiențe sufletești, surprinzând trezirea sinelui într-un destin de stirpe voievodală, moment auroral în devenirea artistică: „Parcă m-aș fi trezit miriapod./ de vreme ars și dus ca de lingoa-re./ în țară uns amarnic voievod/ și zgâlțâit de-ale secundelor picioare” (*Ca să ajung*). Surprind imaginile scrutării unui sine neașezat, rebel, mereu în căutare de certitudini și alterități rezonante: „ochilor tăi, mereu mai așteptați/ pe care nebunia mea îi cere”, „huietel de arme./ tunurile grele ce bat sub orizont/ dinspre inima ta către mine” (*Mă vei privi*).

Asumându-și, așadar, „partea (mea) de lume și de pământuri dată”, poetul simte cum „colcăie sub mine răsând/ stelele și pustiul”: „Cu ochii ruși/ de stele mă întorc/ în jurul sufletului meu și rabd/ să mă desfacă umbra mea (...)// să vină marea pe o funie albastră/ și să-mi despice capul, așteptând/ ceva ca un coșmar blindat să iasă.” (*Pe partea mea de lume*)

O sensibilitate ultragiată, abuzată de viziuni terifiante, cu profund ecou sufletească („simt pământul în capul meu/ vuind ca-n rugăciune”) dezvoltă o lirică de imagerie neagră și de percepții sihastrice, sugerând gesturi re-instauratoare venite dintr-un „sentiment amar mai grohând./ supus naturii mele descărmate”: „Negru./ ca un profet cu barbă neagră nemâncat./ mă plimb și supt la față am/ desfigurat pe rând statuile/ făcându-le să cânte aiurind/ pe după păsări grele de sămânță.” (*Elegie*). O plenară stare de disconfort și rebeliune jună care „calcă cu picioarele pe tablele legilor” (*Risc*), deopotrivă cu constatarea liminară: „Sunt catastrofic, propriul meu trup/ și groapa mea./ o carne cosmică stropind/ cu stele furibunde universul./ De-atât neant/ cad în genunchi în fața tuturora/ și-mi bat potcoave-n cap/ suflând cu aburi morți în constelații.” (*Carbid*)

Odată instituită această stare de „criză” a eului poetic în raport cu lumea, existența, universul, autorul

își dezvoltă poezia pe registrele grave ale meditației, incitând ipostazele unei predestinări cu o ardoare aproape „masochistă”, precum în *Păsările nopții* (1971-1972), din care reținem această perspectivă de neant înstelat scrutată de „ochii mei care ard pe ceruri”, poetul simțindu-se pizmuț de „vulturul”, „celest dobitoc” (obsesia „vulturică” frecventă și în discursul poetic nichitastănescian): „Beznă pe-ntinderi. Cerul o groapă/ în care cădeau bulgării de pământ./ Trupul meu curgea în sus/ și îmi auzeam oasele gemând./ Cădea plânsul lumii asupra-mi/ și mă lovea în tâmpile cu pumnul./ O pasăre mare mă înconjurase./ era poate vulturul, și el numai unul.” (*Iluminare*)

De la viziunile aneantizării poetul revine la un fel de *pacificare* a sufletului, de vreme ce simte „sub tălpi pământul” și-l aude „chiar pe Dumnezeu/ dând o poruncă blândă/ și-o noapte lungă ne-am ținut cu mâinile de suflet./ ca nu cumva, ca nu cumva să plângă.” (*Un inger*). Întregul volum *Cosmos suav* (1973) s-ar situa în acest registru al împăcării de sine dar și cu marile întrebări ale lumii și universului, deși nu lipsește starea de aporie și mai ales de repliere din poezia lui Blaga, *Am înțeles păcatul ce apasă peste casa mea* cu adâncul dolorism de ecou onto-gnoseologic („O, de ce am tălmăcit vremea și zodiile/ altfel decât baba ce-și topește cânepa în baltă?/ De ce am dorit alt zâmbet decât al pietrarului/ ce scapără scânteii în margine de drum?/ De ce am râvnit altă menire/ în lumea celor șapte zile/ decât clopotarul ce petrece morții la cer?” – *În marea trecere*, 1924): „Ar fi fost poate mai bine să rămân privind/ stelele sure curgând ca izvoarele./ Cum aș fi vrut să le beau, cum aș fi vrut să le frâng/ mijlocul subțire, picioarele.” (*Ar fi fost mai bine*)

Cosmosul „suav” este, totodată, unul al revenirii în imanența apartinătoare, „un cosmos senzual”, situabil între „Dumnezeu și moarte”, schițat vizionar-imagistic în poeme precum *Vom intra, Suav e cosmosul, Noapte de noapte, Vino...*

Ospețele iubirii (1974) dezvoltă percepția neagră a lumii aflată sub „biciul lui Dumnezeu”. „Vine marea neagră a disperării”, scrie poetul, încercând să atenueze acest apăsător presentiment cu „scene tardive, idei despre dragoste” menite a-i da „fiorul nemărginirii”.

Volumul următor, *Orfeu* (1975), adâncește matca acestui lirism doloric premonitoriu, „într-un (spațiu – n.n) încremenit./ survolat de păsări ciudat cântătoare” (*În fața ta stă amurgul*). Orfismul pune în vibrație, în definitiv, o cântare a iubitei, proiectată pe pânze largi, geologice, în erotizate dimensiuni cosmice chiar, făcând, ca la Dante, „să se rotească universul” în ochii rapsodului colindător de simboluri, teme și motive din

diverse spații culturale: *Tu ești apa, Atât de suavă, O pădure din Shakespeare, Dulce femeie, Să mergi pe străzi, Ești ca o mireasă* ș.a. Dar acest „orfism” de celebrații suav-contemplative este subminat de un mai plinar sentiment: premoniția destrămării lumii, extincției ireversibile și aneantizării (*Marea tăcere, Ca un sfârșit, Stele albe se-aprind* etc.). Putem vorbi, fără a greși, de un *complex orfic* în poezia ulmeniană, trimerile fiind frecvente și în alte volume, precum *Ce mai e nou cu Apocalipsa*: „În semn de tinerețe eternă/ sunt gata să mă împărtășesc din toate filosofiiile lumii./ să-l învăț pe de rost pe Orfeu...”

Cu volumul *La Babilon* (1977) se produce o revenire mai abruptă în mundanitateaprozoasă în care curge „laptele negru” al imanentistei condiții existențiale. „Plesnind de veselie și gudron”, cetatea din mitul biblic (robia babiloniană), cu raportare la „cetatea” zilelor noastre, este evocată aici într-o corporalitate și substanțialitate sugerând ideea pierzaniei (joncționând cu viziunea expresionistă blagiană a arhanghelilor „însetați după adevăr” și, rătăcind prin baruri cu sângele ispitit de concupiscentă, pierzându-și aureolele). Un spațiu devenit cetate „a pierzaniei”, în care macină deopotrivă „boala” și „moartea” (*La Babilon, Spleen, Când totul e bolnav, Exod, Îngerul pervers, Spectacol* etc.)... Memorabil este tabloul terifiant al unui incendiu izbucnind într-un teatru, unde vreo 33 de poeți „își recitau poeziile în fața unei săli arhipline”, atmosferă amintind, *mutatis mutandis*, de tragedia de la „Colectiv”, petrecută acum câțiva ani. Poemul denotă vocația de gazetar a poetului și spiritul unei cruzimi vizionare, autorul percepând astfel de tragedii ale vieții nu la modul unui sentimentalism compătitor ci în nota unui sarcasm negru, întors deopotrivă spre sine și spre lumea din jur. Este, altfel zis, acea, alienantă, în autoscopia-i nemiloasă, „cruzime” a spiritului, evocată în poema *Să fie conștientă*: „Să fie conștientă de sine/ și să se bucure de sine materia./ să chiuie piatra, să cânte, să-nnebunească de sine (...)// Te-ntrebi/ exist sau nu exist,/ aceasta-i tinerețea/ și cruditatea spiritului.”

După „La Babilon”, volumele *Uneltele Apocalipsei* (1983, apărut, din pricina cenzurii, sub titlul „*Astrele negre*”) și *Ce mai e nou cu Apocalipsa* (1997) vin într-o succesiune aproape firească, interogând o lume „fără Dumnezeu” care „pretinde că nu a fost precedată/ de nimeni,/ cum nu va fi urmată/ de nimic.” (*Istorie*). „După ce voi muri”, spune poetul amintind de mucalitul spirit sorescian, „voi merge în vizită la Dumnezeu”, ducându-i „puținătatea de suflet” de care „s-a bucurat” pe pământ, deopotrivă cu „mica experiență de viață”, „dragostea cea mai infimă” și „multa, preamulta durere/ și infinit de puținul regret/ după lumea aceea”, „atât de minusculă/ că n-o vede nici puricele/ și nici plictiseala Ta sfântă/ nu-i agreează povestea.” O poveste „ce arde fosforescent pe cer”, față de care poetul își rezumă existența cu o ironie amintindu-ne iarăși de luarea în răspăr din lirica ironic-fantezistă a lui Marin Sorescu, un contemporan la modă: „Uită ceea ce ai visat./ Ai renăscut în brațele mele./ Ai sărutat pe gură ideea./ Ai perforat hymenul cosmogonic.” *O fată frumoasă*, însă, ni-l reamintește pe Blaga din „Catrenele fetei frumoase”, mai puțin intenția de portretizare metafizică într-un ritual al reluărilor definitorii într-un surprinderea fascinantului specific: „O fată frumoasă/ spală toate păcatele lumii./ dar o fată frumoasă e atât de rară./ uneori nici nu există.”

Și încă această „explicitare” a titlului, dacă mai era nevoie: „Uneltele Apocalipsei/ nu sunt altceva/ decât elementele/ logicii poetice/ în desfășurare” (xxx). Cam ceea ce ne reamintește de un articol teoretic al lui Macedonski din „Literatorul” (*Despre logica poeziei*, 1880), mai exact de vestitul enunț laconic, care suna ca o bătaie de ciocan în toaca modernității noastre literare: „Logica poeziei este, dacă ne putem exprima astfel, nelogică la modul sublim”.

O imagine eponimă, care-l exprimă într-un tot pe poet, la această vârstă lirică, avem în arta poetică *Proiect*, «datată 6 martie 1995»: „Proiectul meu de ultimă oră/ e să iau norii și să-i trag la rindea,/ copacilor să le trag un perdaf/ inimii săi ard o bătaie...” Pentru ce toate astea? se întreabă retoric poetul. „Pentru că e primăvară”, argumentează ritos-insurgent, adăugând că planul lui de ultim moment „e să mă

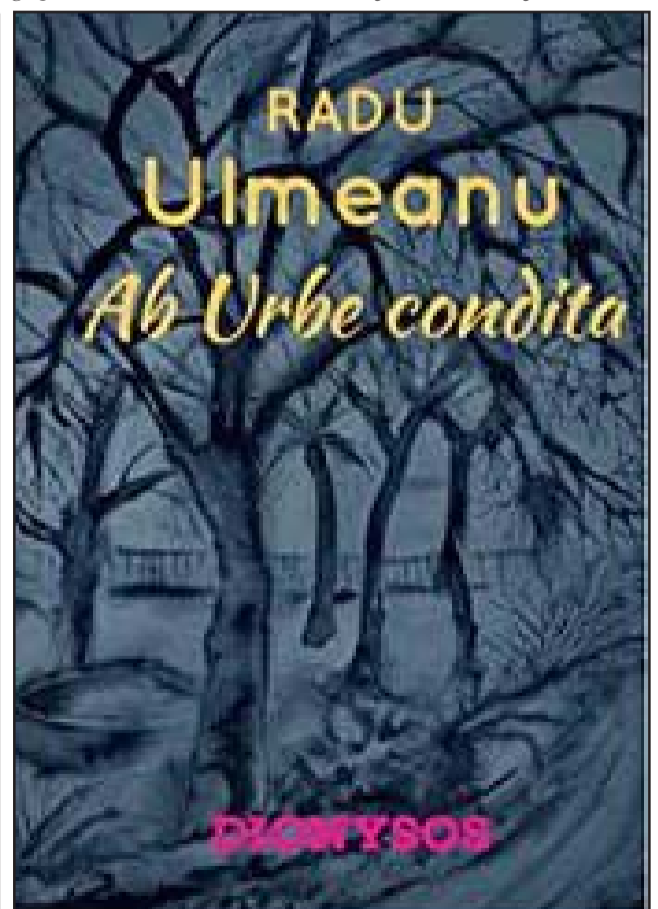
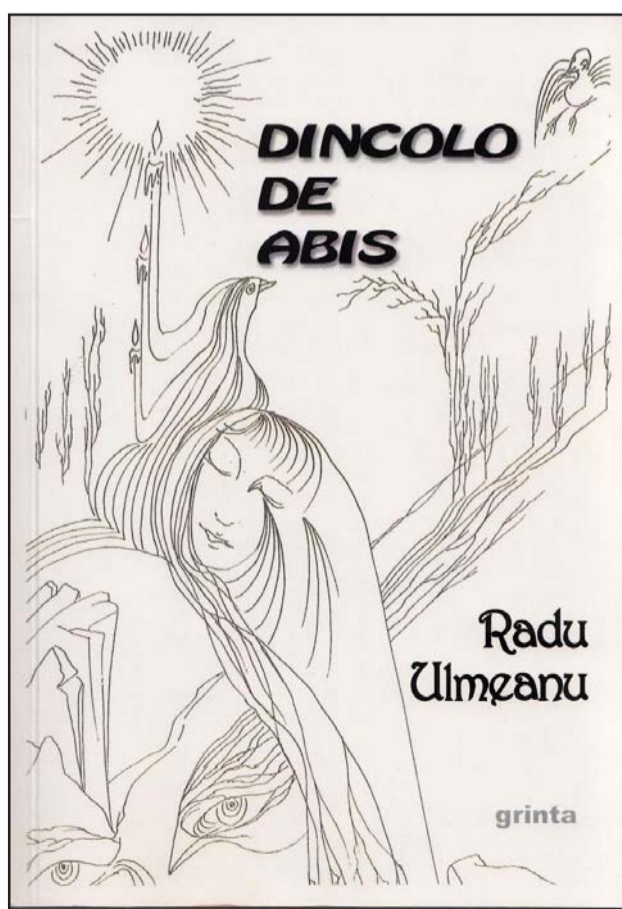
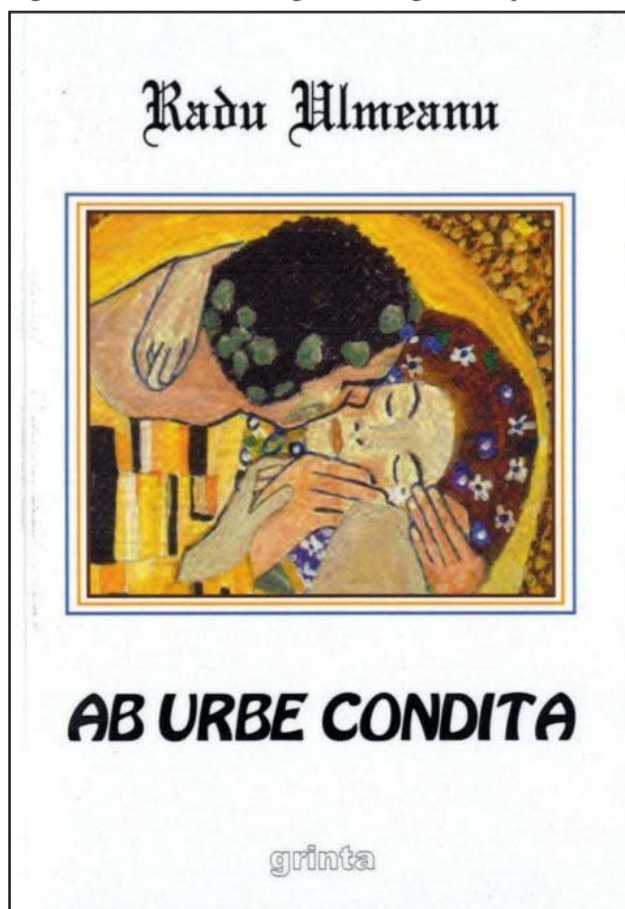
spânzur de vrăbii/ pentru a vedea ce mai e nou cu Apocalipsa.” Tâlcul e filtrat într-o terțină ce ne spune, cu puterea unei sentențe indimenticabile, că în întreaga creație cosmică „începutul” și „sfârșitul” sunt congruente, concordante, congenere, indisolubile, echivalente, față și revers ale aceluiași *Tot*: „Apocalipsa a-nceput/ odată cu creațiunea/ confundându-se.” Poetul, ispitit de viziuni cosmogonice, îi consideră vinovați pe „marii specialiști ai cosmologiei”, pierduți în calcule și ipoteze, mărturisind că „nu-mi trebuie modele/ pentru facerea lumii,/ doar un ciripit de pasăre/ ca impuls inițial.” (*Argument*)

Și, totuși, deodată, uimit, poetul descoperă că „universul există”, că „lacrima Domnului (care la Blaga cădea în „mările somnului”, n.n.) cade la fel ca până acum/ în fiecare seară/ pe lume/ umplându-ne de lumină.” Atunci, de unde a apărut în „ziarul ticălos” știrea că de Pământ se apropie „cine știe care asteroid/ să ne îngroape în neființă”? Prilej, desigur, și de a admira din nou stelele („femei sfinte”, „acele viori aprinse ale lui Blaga” – *A fost așa*), amintindu-ne „de veșnicia/ impregnata de scurtele noastre vieți”... De unde și tăcerea autoimpusă „pentru a auzi mai curat/ explozia facerii lumii” (*Explozie*). Și totuși, moartea este trecere în altă dimensiune, Dumnezeu *sfințind* deopotrivă viața și moartea. Credința în existența spiritului dincolo de forme este schițată, într-o condiționare opativă aproape distopică astfel în poemul *Un sfârșit*: „Dacă n-aș mai ști nimic/ de mine, de tine,/ de tot ce continuă să existe,/ de tot ce continuă să se nască și moară// Nu mi-ar rămâne decât să mă spânzur/ împroșcând cu disprețul meu/ tot universul.”

O examinare atentă se impune în privința volumelor de *Sonete*, unde, pe lângă aproape toate celelalte teme, revine în prim-plan *erosul* („erosodiada” ulmeniană) cu multitudinea de implicații (atitudini, semnificații tematice, simbolistică etc.). Virtuoz al acestei specii cu formă fixă, dl Radu Ulmeanu a dovedit, în paralel cu discursul poetic în versuri libere și albe, un talent poetic ce-a impresionat critica literară (*Sonete din Nord*, 1990; *Sonete*, 2018). Nu avem de a face cu o pierdere a eului liric în contemplații și suavități, ci cu o frenezie morigeratorie într-o apropierea identităților, printr-o dualitate de reprezentare și transfigurare, prima definind neliniștea sufletească iscată de imperative existențiale, cealaltă inculcând conștiinței poetice o urgentă, chiar imperioasă salvare prin artă: „De ce-am dorit, iubito, să te ferec/ între aceste reci coperti de carte?/ Doar pentru-a te feri puțin de moarte/ și să te scot pe veci din întuneric...” (LXIX). Poetul este un pigmalionic rapsod nord-dunărean nemurind în marmora endecasilabilor și rime feminine chipul iubitei, perseverând cu dăruire și har într-un *orfism* recuperator, precum eroul mitologic pe neuitata Euridike („Să te înalț, iubito, din tenebre”), apelând și la rezonanța arhetipal-biblică din cartea „Facerii”: „precum și Dumnezeu făcu în zile/ de începuturi trup unei copile/ pe care-apoi suflă cu duhu-i sfânt// să dea viață stinsului pământ,/ vreau cu-un sărut să te aprind și scutur/ ca-n zbor aripa candidului flutur.” (*De ce-am dorit, iubito, să te ferec*)

Contemplația amintind de ritmuri dantești, de apriline înfloriri botticelliene, de fascinația „doamnei brune” din sonetele shakespeariene, merge către o mistică transfiguratoare a erosului, de regăsit în sonetele voiculesciene. Scriind despre „Sin-tagmele nopții”, criticul Nicolae Manolescu reținea unele trăsături identitare ale acestui lirism: „Tonalitatea elegiacă, melancolică ne reamintește uneori de Rilke și Blaga (ca și unele motive), alți poeți care merită a fi pomeniți în apropierea acestui lirism somptuos, aproape liturgic, în discursivitatea căruia descoperim, din când în când, versuri extraordinar de frumoase, ca niște pietre scumpe montate într-un colier...” („România literară”, XX, nr. 43, joi 22 octombrie 1987). Același critic considerând că avem de a face cu un „poet inteligent și cultivat” care scrie „o poezie de dragoste de cea mai pură esență eminesciană”.

Reluându-și după ani buni editarea unor cărți de poezie (*Climatul fulgerului. Poeme regăsite*, 2001; *Prăpastia numelui*, 2009), dl Radu Ulmeanu – afirmat între timp și ca robust și autentic prozator postmodern în cadrul romanului politic și de moravuri: *Chermeza sinucigașilor*, 2009; *Siberii*, 2017 – nu-și uită temele și motivele,

reușind câteva apariții editoriale foarte interesante, rezumând astfel un tumultuos destin poetic. Cele din urmă volume, însă, *Ceea ce suntem* (2016) și *Ab Urbe condita* (2020), filtrează întreaga problematică a universului poetic, reluând în noi și noi creații întregul freazăt al liricii sale, dar în forme noi de reală sublimare artistică și cu intenționalități frecvente de artă poetică. „Ceea ce suntem” încearcă o definire complexă în plan existențial, sufletesc și spiritual. Poezia se vrea acum un gest esențializat și „mai deschis spre lume decât moartea”, „nevroza sângelui care naște universul/ se oglindește stins în ochii mei” (*Început de lume*). Și acum poetul este încercat de senzația *déjà vu* a „nimicniciei”: „Scriu o moțiune/ în fața bășicii sparte a eternității” (*Se duce și anul*). Timpul care macină existențele aduce cu sine „toamna plumburie” și amenință cu „iarna iernilor/ ce nu va trece niciodată” (*O toamnă*), cu „deziluziile amare”: „totul e beznă, totul e disperare” – *Păsări și stele*. Jocul „de-a toamna și de-a moartea”, cântecul „păsării negre” ori hieratica apariție a *Îngerului nopții* dau un colorit grav de implacabilă înserare (o înnegurare de amurg) lirismului de acum, o senzație grea de imparabilă pierdere, de impas predestinat, de unde versurile exasperant-deconcertante de felul: „Cum aş putea să ies/ din ecuația îmbârligată a propriei mele vieți”... Interogații, premoniții, neliniști, pretutindeni un apăsător *sentiment thanatic* invadează cadrele poeziei, dând impresia de monocord lirism doloric, de conștiință zbătându-se în pânza destinului. Însăși iubirea, cu mirobolantul și flamboiantul ei fascinat de altădată, este ceva de domeniul trecutului, de unde sentimentul de tânjire după plenitudinea pierdută. Căutarea cu îndârjire a iubirii de altădată și întreaga mitologie a unui eros pierdut „în valurile vremii” nasc versuri de-a dreptul antologice precum acestea din *Păsări și stele*:

Mă înghesuim pe străzi să te caut
de nicăieri nu venea niciun semn
în aglomerația mare, precaut,
palpam ca un orb depărtarea cu bastonul de lemn

Mă îmbrânceam cu toată mulțimea
dar nu te vedeam nici în sus, nici în jos,
eram disperat, chiar nu știu, mi-a
venit să cred că totul e de prisos

Bâiguim și strigam în toate părțile
cui ar fi fost dispus, nebun, să mă-asculte,
imploram ajutor după-atâta umbrelt haihui
pe străzile întortocheate și multe

Nu erai, nu existai doar în parte
pe ici și pe colo, ca o melodie pierdută
ca un cuvânt rătăcit într-o carte
sau pe-o pagină ruptă cândva, în derută

Și de-atunci umblu mereu, strig mereu
să mi-o dați pe Cenușăreasa din noaptea de bal
prințesa descoperită într-un basm etereu,
toată de purpură și cristal

Mi se deschid poteci nenumărate în van
ducând spre deziluzii amare
nu mai am niciun vis, niciun plan
totul e beznă, totul e disperare

Ea stă undeva străvezie, tăcută
așteptându-mă, bicisnic, să o gădesc
precum lupul înfometat pe o ciută,
precum anahoretul un duh supralumesc

Când doar mâna ar trebui s-o ridic ca să-i prind
mâna ușoară și argintie
din care zboară la cer, rând pe rând,
păsări și stele, vecie după vecie

Mărturisirea poetică e de o sinceritate metalică și „taie” în carne vie (să ne amintim că Maioreșcu considera „sinceritatea” condiție *sine qua non* a poeziei de valoare), de unde și imaginile de mare forță, forjate în cuptorul marilor combustii! Versul classic înaintează într-o dureroasă simfonie modernă, desfășurându-se melodic după o trudnică prozodie, de unde și farmecul elegiac al unei meditații pacificate, sapiențiale.

Cu *Ab Urbe condita* (Editura Grinta, 2020), dincolo de orice trimitere real istoriografică, dl Radu Ulmeanu creează o simbolică a sintagmei, căci așa cum romanii obișnuiau să dateze anii *ab Urbe condita* (753 a. Ch.), adică de la înființarea Romei, către care duceau toate drumurile, cum se spune, tot așa și poetul, prin acest transfer de semantică specială, își asumă, precum un „întemeietor” în domeniul creației, orgoliul definirii unui *alodiu spiritual*, al unui univers liric de o specificitate și diferențiere aparte. Ideea este bine camuflată în paginile plachetei și abia o găsim în textul-reper de la pagina 74, *Să scriu un poem*, una din artele poetice mărturisitoare, din care înțelegem dorința de a compune ceva memorabil, esențial, inaugural-fondabil, în care să se regăsească atât lumea propriilor trăiri și viziuni („să scriu un poem minuscul despre mine însumi/ în nemernicul exil”), cât și „lumea asta care umblă pe catalige/ sau cârje, cum se tăvăleşte în pulbere, în praf de stele/ în războaie

nimicitoare, în nunți și împreunări extatice/ plătindu-și intrarea pe poarta strâmtă a lui Dumnezeu”). Poemul acesta, aspirând la integralitate și esențialitate, nu poate fi decât „un poem uriaș despre facerea lumii/ un *ab Urbe condita* despre mărunțul univers/ despre orașul meu, despre o țară care se degradează încet// să scriu o apocalipsă ca Ioan în exil/ la urma urmei facerea e sfârșitul/ unul și același lucru”...

Avem a face, așadar, cu o conștiință poetică bine articulată în viziunile fantasmatică și aspirațiile sale, obsedată de mai vechea convingere că „facerea e sfârșitul/ unul și același”, de unde și acest grav accent pe imaginile extincției, degradării materiei și destrămării lumii. Iubirea însăși, – sentiment al plenitudinii și în *Sonetele* din 2018 exprimând „beția sfântă” a transfigurării spirituale și complexul manolic al zidirii în cariatidă (XXXV), - devine, prin absență, dorință și adorație, așteptare și speranță, dar și presentiment al risipirii și pierderii, „hotar între lumină și beznă/ delimitare între viață și moarte” (*Ce greu*). E o fericire „niciodată trăită”, iar lipsa femeii iubite goleşte cerul sufletului de îngeri, de unde și un opresiv sentiment al salvării exprimat într-o circumstanță aproape bacoviană, înobilată însă de sentimentul transcendenței: „Nu mai am niciun înger în preajmă, doar pe tine/ femeie de pământ, de zodie curriculară (...)// Pace vouă, pace vouă, paxvobiscum,/ oameni îngurigați de planeta văsoasă,/ pace mie, pace ție iubito,/ am băut un pahar de stele, ia-mă și du-mă acasă...” (*Acasă*)

Trăind tot felul de experiențe, coșmaruri, deziluzii, în general o întreagă stare existențială opresoare, poetul aduce în perspectivă târzie un elogiu iubirii (un fel de spațiu al salvării și înseninării, recunoaștere a unui reper stabil, de redresare într-o dezorientare generală). Opțiune a unui hăituit niciodată uitată, a unui lucid scufundător în „Maelstromul fatal”, aiuritor al limitelor existențiale: „Iubito, sunt un bob de nisip// Sunt o găză în fața pliscului unei păsări ucigătoare// Un cerb hăituit de tigri, o gazelă în fălcile crocodilului,/ un plop încovoiat de-o adiere de vânt// Tu, mamă a tuturor lucrurilor,/ îndreptățirea la existență, viață stăpânind peste moarte” (*Fără tine*). „Principiul prim și ultim al existenței pare să fie iubirea”, ca o atracție newtoniană a entităților într-o realizare unității androgine, meditează altundeva poetul, constatând că „logosul divin înseamnă iubire” încă de la facerea lumii „prin energia care a explodat./ în continuă transformare./ mortificare/ prin îndepărtarea de principiul prim”. Moartea nu ar fi decât întoarcere la iubire, de unde rugămintea adresată divinității: „Prin moarte nu facem decât să ne întoarcem la iubire/ conform mărturiei celor care revin// Doamne, dă-mi iubire cât timp trăiesc/ în această pietrificare numită viață” (*Principiu*). Iubirea, despre care Dante spunea că „rotește sori și stele”, este o „dulce povară” trăită de poet ca atare, drept „esență a adevărului prim/ și a cuvântului din urmă”: „Apăsarea soarelui, a lunii și stelelor/ purtate toate pe cerul ochilor mei/ e singura, cea mai dulce povară// Din când în când mi-e dată povara iubirii –/ atunci spațiul din jurul meu se curbează,/ se curbează razele stelelor/ în jurul făpturii de vis// picătura ce umple paharul/ făcându-l să se reverse/ spălându-mi obrazul/ și lumea// esență a adevărului prim/ și a cuvântului din urmă” (*Picătura*).

Nefiind numai dorință arzătoare, amintire a faptului trăit sau definire palpabilă a unui chip chemat din „valurile lumii”, iubirea e, desigur, și contemplare senzuală a formelor, în transfigurări de morfologii sculpturale brâncușiene, precum în piesa lirică *Tors*, ispită de larg ecou mundan:

„De după ușa lui Brâncuși mă uit la tine
La torsul tău de muză care doarme liniștită
Ca un urciur umplut cu sevele miraculoase
Din care împărății lumii ar vrea să se înfrupte”

Un alt sentiment puternic, care vine mai de departe în poezia dlui Radu Ulmeanu (a se vedea antologia *Laptele negru*, de la „Brumar”, 2008, cu o Prefață de Gheorghe Grigurcu) este acela reverberat de complexul thanatic, evocat fie în piese de un laconism sentențial, uneori în lapidare monoversuri („Încet, încet, trupul meu se pregătește de moarte.” – *Poem*; „Tăvălire în smârcurile memoriei.” – *Senectute*), fie în viziuni mai detaliate, ca în *Uneori seara*, extinse la spațiul celest.

Tonalități ale poeziei bliagene în juxtapuneri enunțativ-imagistice (ca în *Noaptea la mare*), lirică asimilată în profunzime și nu rămasă în registrul epigonic, avem în *Odă*, poem de o profundă cadență clasică, cu viziunea amurgului marin, a luminii și cerului nesfârșit, a apusului și nopții cu stele, învăluirii în cântecul iubirii și, în sfârșit, cu „marea tăcere” lăsată peste „dezastre”: „Intră în mare amurgul/ și toate în lume curg/ iată, plutește pe ape/ cuvântul demiurg// intră în mine lumina/ și cerul e nesfârșit/ soarele moare în beznă/ noaptea grea a venit// totul în jur e iubire/ stelele varsă scânteii/ cântecul nopții se-ntinde/ peste noi, peste voi, peste ei// peste tăcerea luminii/ și tăcerile noastre/ se lasă marea tăcere/ pe ale lumii dezastre”.

Tot de un ecou bliagian – din *Dați-mi un trup, voi munților* („Numai pe tine te am, trecătorul meu trup...”) – amintește și poemul *Numai*, debutând cu versul „Numai la tine mă gândesc, trupul meu strălucitor”, cu adresabilitate, însă, către un eros salvator, în timp ce la autorul *Poemelor luminii* jocul semantic rămâne la nivelul dichotomiei antinomice *trup* trecător – *suflet* expansiv...: „Astfel mă vaiet că numai/ pe tine te am, trup al iubirii, strălucitor,/ mai strălucitor decât umbra acestui trup din care/ abia rămâne suspinul”. Că dl Radu Ulmeanu creează în spiritul unei originale reflecții poetice, fiind vorba de simultaneități și paralelisme expresiv-imaginale, nu mai e nevoie să repetăm: „Mă răzbum pe floarea ucigașă a cărnii/ care îmi crește în suflet/ otrăvind-mă (...)// Dezbară-mă de mine însumi,/ mă rog celui cu care nu am nicio punte de legătură,/ dezbară-mă de strigoii propriilor mele cuvinte.” (*Mă răzbum*)

Câteva piese fac joncțiunea sentimentului erotic cu menirea cuvântului de a exprima, lămuri și defini sufletul și conștiința poetului în relație cu lumea: „ce alergare oribilă/ între a fi și a nu fi/ dilema clasică/ a îndrăgostiților// între a sări în abisul/ care te duce în stele/ și a sta ținut/ pe buza mormântului// cuvintele sunt dușmanul neînduplecat/ rostindu-le îți descoperi inima/ tăcându-le îți tragi pământul deasupra”.

Poezia „vine ca o duminică fastă”, într-o primăvară întârziată „în care inimile de gheață/ încep să se topească și picură/ broboane de sânge însingurat”. „Plecarea” femeii iubite umple cerul așteptării de cuvinte, lăsând impresia unei „despărțiri” fără termen de întoarcere, fapt pentru care doar „cuvintele” mai pot ajuta la recuperarea amintirii (*Doar cuvinte*). Același sentiment al „pierderii” și invocarea lui Iisus, într-o adevărată „rugă” menită a-i ajuta femeii iubite, întru amintire și recuperare din „valorile vremii”: „Dă-i Doamne liniște și putere/ dă-i o stea sclipitoare/ de-al cărei tremur să se apropie/ al cărei glob să-l cuprindă în palme// S-o încălzească, să-i mângâie sufletul/ să-i lumineze viața întreagă/ să-i aducă aminte de mine/ să știe mereu cât o iubesc” (*Isus te prinde de mână*).

Dacă rapsodul ne face impresia unui spirit modern copleșit de imaginea renașcentistă a unei „donna angelicata”, adorată în termeni de mistică transcendentă, femeia, însă, rămâne dincolo de linia relației, rece, distantă, pierdută într-o tăcere lipsită de orice semnificație. Este, în general zis, absentă, ea, care spunea că „nu există iubire, doar suferință și chin/ doar sângerare și inimi zdrobite/ și destine ciuntite și vieți/ din care nu se înțelege nimic (...)/ pretindeai că nici nu ne cunoaștem, nu existăm/ având doar statutul de umbre/ (...)/ ne-am întors cu spatele unul la altul/ am murit și am înviat” (*Răsărit*). Într-un catren, intitulat *Fără de tine*, poetul cadentează, în rime împerecheate și interesante îmbinări de ritm, irepresibilul sentiment față de „pierduta departe”: „Fără de tine, fără de tine,/ Numai scânteii implântate-n retine./ Fără de noapte, fără de moarte,/ Numai cu tine pierdută departe.”

Dintre versurile cu trimiteri la anumite arte poetice vom aminti poemul *Moșteniri*, din a cărui ultimă strofă înțelegem că, spre deosebire de fratele și sora sa, poetului i s-a hărăzit o „moștenire” ceastă, cosmică, în special povara unui destin planetar: „Steaua Aldebaran și steaua Conopus/ Luna deasupra Saharei și cea de deasupra oceanului/ Soarele din cer și cel din pământ/ Scăldându-mi obrazii”. În general, o lume desacralizată și supusă destrămării apocaliptice (precum în volumele *Unelte Apocalipsei* din 1983 și *Ce mai e nou cu Apocalipsa* din 1997) se regăsește și în paginile recente apariții editoriale. E o lume pe care poetul o trăiește, o simte, cu „trompetele (ei) neglorioase”, cu „țipetele de păsări”, cu „aburul puturos și de zoaie”, cu „lacrimile uscate pe fața copilului/ părăsit de părinți” etc. O lume din care Dumnezeu s-a retras sau de la care Divinitatea și-a retras fața, îngerii rățesc prin bordele /baruri (ca la Blaga, în versurile lui expresioniste din „Laudă somnului”, 1929), cu codoașe fals evlavioase și ierarhi arghirofili pierduți într-un bizantinism de fațadă, o lume cu biserici prăbușite în larma clopotelor ruginite, prin ruinele căreia Iisus se plimbă mâhnit (*Trompete*). O lume de Babilon contemporan, la apa căruia merge să-și spună păsările „negre” poetul Radu Ulmeanu...

„Mă dor falangele armatei de cuvinte/ chipul femeii iubite mă urmărește peste tot” (*Nu știu*), mărturisește poetul, aflat „la pas, pe culmile progresului” în vremuri de „virusi/ de corupție/ de prostie”: „La pas, la pas, la popas/ la răsparuri, bypassuri/ pentru literatura ce gâfâie, rârâie, mârâie, sfârâie/ pârâie din încheieturi”. Regele a murit, coroana atârână pe un umăr de scaun, dar urechile lui au rămas la pândă. „^ara are cu totul alte griji”, hotarele „sunt mai nesigure ca oricând”, iar poporul, flămând, „abia o duce de pe o zi pe alta”. Delfinul rățesc drogat într-o cărciumă, șambelanul bănuie prin „palatul pustiu”... Totul zboară, totul se prăbușește (*Paradis*). Țara întreagă, un „paradis devastat”, cum titra și Blaga într-un poem omonim.

Sub un cer cu soare de martie, strecurat printre nori, în orașul cu aparențe înșelătoare nu se vede „nimic ciudat”, copiii sunt la școală, oamenii lucrează, pensionarii și alți rățaciți „umblă de colo colo pe străzi”. „Astăzi s-au sistat zborurile din și către Italia”, consemnează poetul, amintindu-și de plimbările de altădată „pe malurile râului/ ce străbate orașul”: „Îți faci cumpărăturile și te îndrepti spre casă/ îți speli mâinile cu săpun numărând cele 40 de secunde/ recomandate de medici/ și te așezi la masa la care îți scrii poeziile direct pe calculator/ ca un destoinic exemplar al secolului XXI”.

În aceste mâhniri și ironii sarcastice, rezonând cu intuițiile și viziunile fantasmatiche din volumele mai vechi axate pe obsesia *apocalipticului*, poetul aduce realitatea zilelor noastre, ultimele piese ale volumului vorbind de „dragostea în vremea coronavirusului”, de „zumzetul panicii” ce a cuprins țara și lumea în primăvara lui 2020: „după evenimentele de luat în seamă// cum ar fi că mai vine sau nu primăvara/ că mai cântă sau nu privighetoarea și apoi ciocârliia/ geloase una pe alta// și mă întreb ce să mai fac eu cu aceste versuri/ dacă oricum lumea e plină de cântec/ dacă moare sau nu cineva/ sau fuge din izolare/ împrăștiindu-și cu nepăsare buchetele de tandafiri/ pe sicriile încă descoperite/ dragostea scâlcăiată la vremea coronavirusului/ este totuși pasărea ce cântă ziua și noaptea/ fără vreă gelozie, fără invidie/ cu ochii rotunzi deschiși către Dumnezeu” (*Nu se vede nimic ciudat în oraș*).

Ab Urbe condita (2020) rezumă, de fapt, substanțialitatea unui univers poetic bine încheiat și conturat artistic (lumea supusă destrămării, erosul ca retrăire omagială, complexul thanatic, poetul împovărat de conștiința limitelor, arta ca transfigurare și salvare a spiritului, „vremea coronavirusului” într-o țară „neășezată”...). Această reluare limpede a problematicei lirice, adusă la zi, din nou cucerind prin fervoarea ei expresivă, recomandă, cu deplină îndreptățire, un poet matur, constant în opțiunile sale artistice, exprimat în registre panoramice, remarcabil prin dicția și ritmul susținut al viziunilor sale fantasmatiche, de o netrucată sinceritate.

Pentru ca în volumul „Dincolo de abis” (2021) poetul, asumându-și stoic ipostaza de „cavaler al tristei figuri”, să opteze, în sfârșit, pentru o pacificare a sufletului,

pentru o armonizare a contrariilor de tot felul, într-o imperioasă nevoie de clarificări liminare, concedând că viețuim laolaltă în această „curticică” pe care ne-a dat-o „în marea lui bunătate/ chiar Dumnezeu”. Realizând „absurdul” condiției existențiale, ce suntem noi „la scara universului” se întreabă într-un discurs litotic și poetul nostru: „Pământul e cât un microb, sau a miliardă parte din acesta/ iar Dumnezeu, în marea lui bunătate/ a hotărât să-i facă pe Adam și pe Eva/ tocmai pe această miliardime de microb/ el fiind aici o miliardime de miliardime// iar noi, câteva miliarde de asemenea minuscule miliardimi/ avem din când în când impresia că suntem centrul lumii/ singurii în univers, alături de Dumnezeu”. Iar acest Dumnezeu, tot noi credem, că „nu are nimic mai bun de făcut/ decât să se preocupe de soarta, de binefacere/ și de păcatele noastre”... Astfel, „iubirea”, temă de drum lung, de idealizări și revelații supreme în poezia lui Radu Ulmeanu, își are ca veritabil pandant spiritual metafora „creației”, a „cântecului”, difuzând un semantism complex, din care de reținut este sensul ascensional, metafizica poeziei cu năzuințele ei de transcendență și spiritualizare fiind însăși atingere de Dumnezeu: „Circumvoluțiunile creierului omenesc/ s-au modelat după cântecul păsării/ de aceea când o aud/ mi se pare că mă întorc acasă/ în patria lui Dumnezeu” (*Legendă*). Sunt mai multe piese lirice în care adresarea directă către un Dumnezeu iubitor și iertător denunță pacifismul unui sentiment de autumnalitate (stadiu în care orice eventuală ucronie e simplu exercițiu retoric), un fel de confesivitate care ne amintește de „taifasul” arghezian cu „moșul” risipit într-un panteism atotcuprinzător al gospodăriei, grădinii, livezii etc.: „Învăță-mă Doamne toate lecțiile despre iubire/ la care am lipsit de la școala ta/ și fă-mă să uit partea întunecată/ din istoria lumii// Aș veni ca un școlar cuminte la orele tale/ cu ghiozdanul ticsit de cărți/ (...)/ Mai pune-mi și o stea pe un umăr/ pe altul/ sau chiar în frunte/ dacă nu m-ar pârjoli prea tare// Acolo, în împărăția ta/ asta nu se pune la socoteală/ când înveți alfabetul/ cu alfa și omega” (Rugă).

Sentimentul dominant este al limitei atinse, al capătului de cale, de un dolorism ce atinge toată claviatura tematică, odată ce văzul poetului pătrunde „dincolo de abis” realizând că, sub ochiul „Atotputernicului”, își va căpăta și el starea de redempțiune. Desigur, viziunea aceasta de antropogeneză biblică, învăluită într-o blândă ironie, deloc fantezistă și foarte aplicată ființei umane în general, nu e „spectacol” liric, fantezist, trimițând la vreo manieră lirică (prévertiană, soresciană etc.), ci reflecție onto-lirică așezată, ba chiar convingere exprimată deseori, vizând fie anume „cutremure ale ființei” fie „desfătări picurate de zei peste noi”, toate plătite cu „prețul suprem”. Pigmentându-și poezia cu elemente livrești, aceasta nu devine deloc livrescă, dimpotrivă ne întărește convingerea că ea izvorăște dintr-o îndelungată „experiență” de laborator filtrată în arte poetice de limpidități cristaline și profunzimi eterice. Intrarea în rezonanță cu simboluri celebre ale poeziei universale din registrul ascensionalității („Corbul” lui Poe, „Albatrosul” lui Baudelaire etc.) este totodată și o dovadă de situație lucidă în specificitatea și diferențierea genului: „Poeții sunt păsări zburând/ peste miracolele și dezastrele lumii”... Poetul simte din plin durerea „cuvintelor” care-i fulgeră prin trup „ca niște păsări plutind grele/ spre noapte”, având totodată viziunea unor premoniții ineluctabile de felul celei din piesa „Port”: „mă așteaptă o corabia cu pânzele umflate în vânt/ în portul plin de forfota marinarilor/ a negustorilor de istorii/ a pescarilor ameții/ de alcoolurile iluziei/ sunt singurul treaz/ sunt singurul care pleacă”.

Spectrul tematic al poeziei din urmă degajă plenar un acut sentiment al târziului, de o tristețe care, necăzând în deznădejdi, își poartă demn, pe umerii poeziei, înfiorarea, conștiința limitelor, a „muceniciei” existențiale, a finitudinii. O „sinteză” a temelor menționate (universul, dragostea, cartea, amintirea „lumii pierdute”) am avea-o în poemul parcimonios de enunțiativ, emotiv de laconic intitulat „Reflexii”: „Un întreg univers/ în sufletul meu// o dragoste fără capăt/ în inimă// un surâs pe o filă de carte/ ce se deschide// o stea legănând amintirea/ unei lumi dispărute”.

Însuși titlul volumului sugerează exact sensul „marii treceri”, al „abisului” în care până la urmă toate cad – matcă a șuvoiului acherontic din poezia lui Blaga. Îl regăsim, pe lângă un Bacovia al materiei care se aude „plângând”, atât pe poetul „marii treceri” și al „verii de noiembrie”, cât și pe memorabilul traducător al „Epilogului” lui Rainer Maria Rilke, păstrându-se până și ritmica lui Blaga, dar altfel spus, ulmenian, oarecum ca replică accentuând ideea „vieții” ce ne așteaptă „dincolo de abis”: „Murim câte puțin/ în fiecare zi/ chiar fără a pleca// lacom e timpul/ care ne mănâncă/ din viața chinuită/ pe fața pământului// ceea ce contează/ după cele înfăptuite/ e moartea cea mare/ cum îi spune Rilke// dar și mai mare/ e viața care vine/ dincolo de abis” (*Abis*). Și totuși, există, crede cu tărie poetul, și dincolo de aneantizare, viață, și așa cum Dumnezeu din univers nu e de găsit prin alte sfere decât în inima sa, tot astfel și poezia, cu indimenticabilele-i virtuți salvatoare, este în măsură să instituie, în cadrele imaginarului său artistic, marele salt *dincolo de abis*...

Poet eponim pentru Nordul îndepărtat al țării, un septentrional la fruntarii, sub vâpăi de stea polară, dl Radu Ulmeanu trăiește deopotrivă dramele lumii și pe acelea ale Cuvântului, raportate la propriile-i experiențe de viață, de unde regimul reflexiv-doloric și ideatic-redemptiv, dincolo de aparenta calmitate, al operei sale, coerentă în întregul ei, original articulată în viziune și expresivitate. Totul ilustrând un destin liric în desfășurări deopotrivă organice și inițiatice, imanente și transcendente, iluminările arcului voltaic mărturisind că poetul face parte, după o fericită sintagmă blagiană, din categoria poezilor de *linie înaltă*...

ZENOVIE CÂRLUGEA

TUDOR NEDELCEA

Revuistic, anul 1922 este extrem de prolific. Apar reviste importante consemnate ca atare de istorie, precum *Cugetul românesc* (februarie 1922, București, lunară, sub conducerea lui Tudor Arghezi și Ion Pillat, secretar de redacție: Dosil Munteanu); *Flamura. Literară și artistică* (1 aprilie, Craiova, lunară, cu El. Farago, F. Aderca, Tudor Mușatescu); *Năzuința. Literatură, știință și arte* (5 aprilie, Craiova, lunară, cu El. Farago, S. Mehedintși, I. Dongorozi, Perpessicius, Victor Eftimiu, F. Aderca, N.M. Condeescu, M. Dragomirescu etc.); *Contemporanul* (3 iunie, București, săptămânal, apoi lunar, de Ion Vinea, având colaboratori: I. Barbu, Marcel Iancu, F. Aderca, Tudor Arghezi, B. Fundoianu, Camil Petrescu, I. Pillat, Mircea Eliade, C. Brâncuși, Milița Petrescu, Șt. Roll etc.); *Clopotul* (20 octombrie 1922, revistă avangardistă, condusă de H. God).

Între aceste publicații periodice, în Cetatea Băniei apare, în ianuarie 1922, revista „Arhivele Olteniei” publicație trimestrială, având caracter enciclopedic, sub direcția dr. Charles Laugier și a unui comitet format din Ștefan Cruțeru (Craiova), T.G. Bulat (Rm. Vlcea) și Al. Bărcăcilă (Turnu Severin), secretar de redacție fiind C.D. Fortunescu, spiritul acestei reviste (în anul următor el devine codirector, apoi director din 1926).

Emanație a Societății „Prietenii Științei”, filiala Craiova, *Arhivele Olteniei* s-a impus în peisajul revuistic al vremii (prima revistă din Oltenia a fost *Mozaicul* fondat și condus de C. Lecca) prin personalități de prim rang ai culturii române, *istoricii*: N. Iorga, I.C. Filitti, I. Minea, C.S. Nicolaescu-Plopșor, D. Tudor, D. Berciu, Ion Donat, I. Ionașcu, *filologii*: Ion Bianu, Perpessicius, M. Tomescu, Dan Simonescu, Ion Biberi, Barbu Theodorescu, El. Farago, N. Milcu, N. Burlănescu-Alin, Ion Dongorozi, frații Savin, Eugen și Paul Constantin, *folcloriștii*: Teodor Bălășel, Ion N. Popescu, Lucian Costin, Șt. St. Tuțescu, G. Catană, I.N. Dumitrescu-Bistrița, *etnograful*: C.I. Karadja, Al. Tzigara-Samurcaș, *geografii*: G. Valsan, I. Simionescu, *matematicianul*: G. Țițeica etc.

Apărută în 130 de numere, timp de peste două decenii – 1922 decembrie 1943 (a apărut și în perioada 1944-1946, dar nu s-a difuzat datorită vremurilor politice), *Arhivele Olteniei* și-a propus și a reușit să cuprindă „un imens material privind trecutul acestei provincii, fără de care nu se va putea scrie istoria Olteniei”.

Trimestrială, apoi „bimestrială” sau „bilunară”, revista apare încă din primul an, prin străduința lui Laugier, cu un profil enciclopedic cu o bună orientare, adecvată scopurilor propuse, și cooptează colaboratori din întreaga Oltenie, iar mai târziu și din alte zone ale țării îndeosebi din Banat.

În articolul program *Primul cuvânt*, Laugier ne dezvăluia intențiile revistei, care „va nota toate mișcările de actualitate și mai cu seamă va cerceta și publica materialul documentar pentru trecutul Olteniei”, și solicita colaborarea intelectualilor onesti, făcea apel la învățătorii și preoții satelor pentru strângerea de material folcloric. C.D. Fortunescu trece și el, din anul al doilea, la conducerea revistei, alături de Ch. Laugier care, în 1924, îi lasă întreaga grijă a direcției.

Într-o scrisoare deschisă, Laugier recunoaște acest lucru oficial: „munca dată pe din două la început, a rămas din al treilea an întreagă asupra ta. În atare împrejurări socotesc că pentru anul ce vine - al V-lea se cade să-ți las nu numai munca, dar și întreaga cinste de a conduce revista noastră”.

Publicația *Arhivele Olteniei* este îndeosebi legată de numele lui C.D. Fortunescu, personalitate marcantă a vieții culturale din Oltenia. El este acela care îmbunătățește aspectul grafic al revistei, poartă o imensă corespondență cu marcante personalități ale culturii românești, și în articolul program fixează adevăratul schelet al „acestui program istoric și cultural al Olteniei și Banatului”, anunță îmbunătățirea conținutului și funcționarea revistei cu următoarele rubrici: 1) *Studii și cercetări*; 2) *Oltenia istorică*: documente, inscripții, monumente, mărunțișuri; 3) *Oltenia arheologică*: preistorie, epoca migrațiilor, arheologie română, medievală și românească; 4) *Oltenia folcloristică* (literatură populară, credință și obiceiuri, meșteșuguri și artă țărănească, graiuri); 5) *Oltenia naturalistă* (geologie, paleontologie, antropologie, floră și faună, etnografie, astronomie și meteorologie); 6) *Oltenia cultura*; 7) *Note și comunicări* de natură mai generală și cuprins feluri putând depăși cadrul regionalismului; 8) *Recenzii* (de cărți și reviste). Mai amintim că a funcționat și o rubrică intitulată „*Cronica științifică*”, iar cu anul al VI-lea, nr. 29-30 din 1927, Const. V. Obedeanu deschide cu articolul Petre Obedeanu rubrica „*Figuri istorice oltene*”. Fortunescu mai înființează rubrica „*Oltenia literară și artistică*”, pentru a se pronunța asupra creației scriitorilor la „*Note pe marginea cărților*”. Astfel, avem o imagine fidelă asupra preocupărilor și conținutului revistei.

Arhivele Olteniei apelează sistematic la cititori pentru strângerea de material naturalistic, folcloristic, dar în special pentru „*documente, acte vechi, condici, însemnări sau corespondență prezentând importanță pentru lămurirea trecutului Olteniei*” și pentru strângerea de „*gazete tipărite în Oltenia înainte de 1880*”.

Srijinită foarte puțin de oficialități, susținându-se din donații și îndeosebi din banii lui C.D. Fortunescu, trăind zilele agitate ale războiului, revista reușește totuși să supraviețuiască până în 1943. Este meritul lui C.D. Fortunescu, de a fi solicitat studii din ce în ce mai ample colaboratorilor, de a fi recenzat aproape toate cărțile și revistele sosite la redacție.

Dintre toate domeniile cunoașterii, cel mai bine ilustrat este cel al istoriei, multe studii și astăzi actuale. Reținem îndeosebi, pentru partea Olteniei romane, colaborările lui D. Tudor cu: *Colecții de antichități din*

Oltenia, Découvertes archéologiques a Sucidava et dans le environs, Morminte romane din județul Romanați, și pe cele ale lui Al. Bărcăcilă - Monumentele religioase ale Drubetei cu noi descoperiri arheologice, Les thermes romains de Drubeta.

Cercetări asupra Olteniei preistorice întrebând N. Plopșor (*Cercetări preistorice și cuaternare, Cu privire la desenurile preistorice din peșterile Gorjului*) și D. Berciu (*Arheologia preistorică a Olteniei, Un câmp de urne în județul Roamnați etc.*).

Ocupația austriacă în Oltenia este studiată competent de Ioan C. Băncilă, T. G. Bulat, Mihail Popescu, Alexandru Vasilescu și alții. Demne de amintit sunt și studiile lui I.C. Filitti despre *Banii și caimacamii Craiovei, Oltenia și cărmuitorii ei, 1391-1831, Banatul Olteniei și Craioveștii, Craioveștii și rolul lor politic*, sau cele ale lui Ion Donat despre *Oltenia în sec. al XIX-lea, Fundațiunile religioase ale Olteniei, Hotarele Olteniei etc.* Mai amintim articolele lui Const. I. Karadja (despre călători străini și cronică lui Senastian Münster), colaborările unor istorici de seamă: Aurel Sacerdoțeanu, Emil Vărtosu, N. Bănescu, Ion Ionașcu, la care, se adaugă contribuția istoricilor locali – D. Mil. Demetrescu, N.G. Dinculescu, Gigi Orman, Dem D. Stoenescu, C.V. Obedeanu, Șt. Nicolaescu, I.V. Căncea, Ilie Chiriță etc.

Contribuții folclorice meritorii, culegeri de folclor trimis revistei: Lucian Costin, Șt. St. Tuțescu, Iosif N. Dumitrescu-Bistrița, Rădulescu-Rudari, N. Plopșor, T. Bălășel, Dem. Izverniceanu.

În privința istoriei și criticii literare reținem permanentele cronici caracterizate prin obiectivitate și sinceritate ale lui C.D. Fortunescu, studiile închinat lui Dionisie Eclesiarhul de către mai mulți cercetători, articolele lui M.D. Ioanid (*Aspecte din fresca Junimistă a lui E. Lovinescu și Inconștientul în literatură*), Păunescu-Ulmu (cu mai multe studii despre viața și opera lui Eminescu), Perpessicius (despre N. Milcu), Ion Minea (despre B.P. Hasdeu) etc.

Se fac traduceri, puține, din Leopardi, E. Rostand, Mallarmé, Paul Valery. Cu poezie colaborează B.P. Hasdeu (inedit), Dem. Basarabeanu, Ștefan Bălcești, M.D. Ioanid, Elena și Coca Farago, Sabina Paulian, iar cu proză: N. Milcu, Doina Bucur, I. Dongorozi, Paul Constant, Nicolae al Lupului, Gib Mihăescu și alții.

În *Arhivele Olteniei* apar și numeroase preocupări bibliografice; se publică studii teoretice de istoria cărții și a tiparului, precum și bibliografii speciale. Există și preocuparea continuă de a se recenza detaliat majoritatea cărților și a principalelor reviste sosite la redacție.

Studiile de istoria scrisului și tiparului sunt semnate de N. Iorga (*O fabrică de hârtie lângă Cozia*), Ioan Bianu (*Despre „moara” de hârtie*), T. G. Bulat (*Știri nouă asupra fabricii de hârtie din Oltenia*), V. Drăghiceanu, C.N. Mateescu, M. Theodorian-Carada, Marcel Romanescu, Nicolaescu-Plopșor, C.D. Fortunescu și alții.

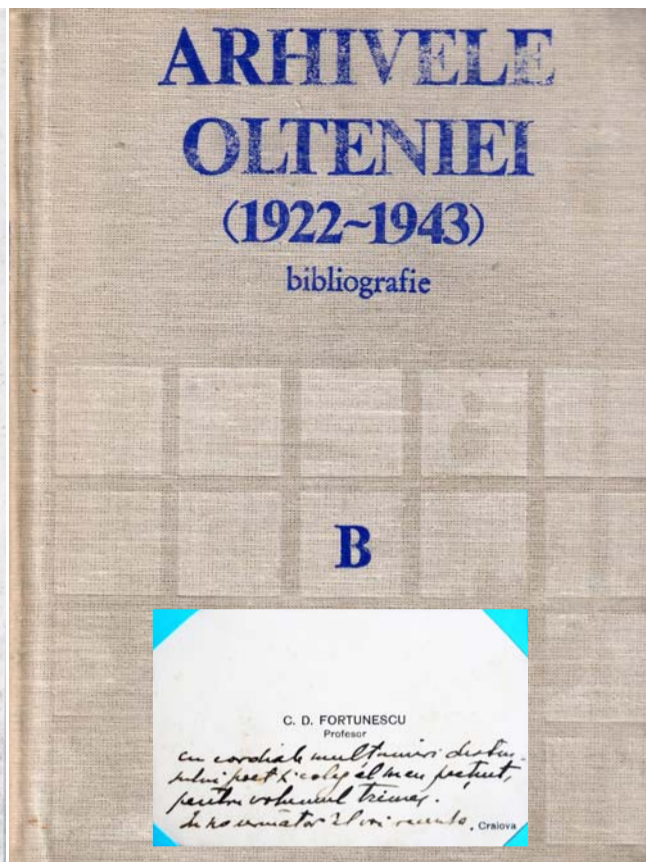
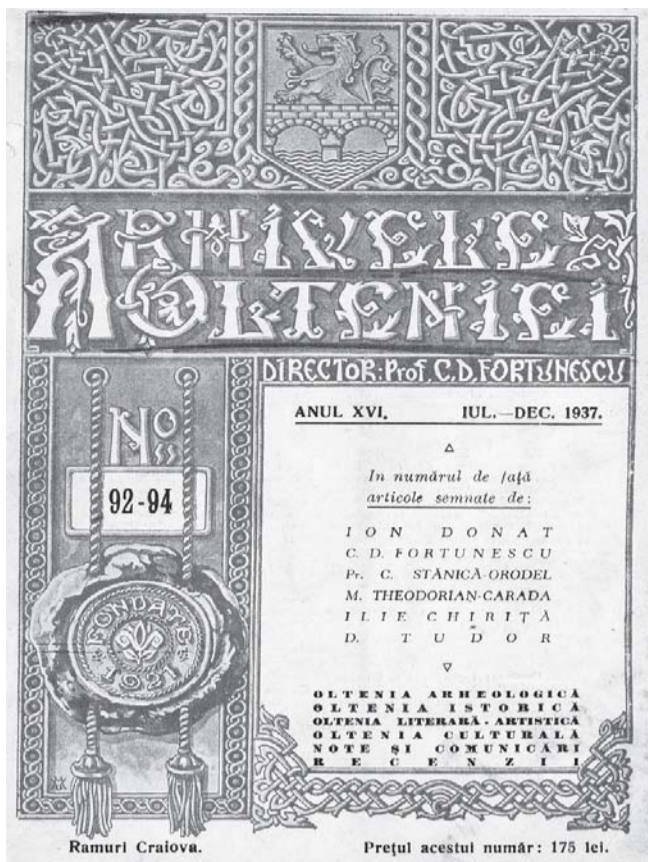
Revista ne ține la curent cu activitatea bibliotecilor din întreaga Oltenia la rubrica „*Oltenia culturală*”, semnată și aceasta aproape numai de C.D. Fortunescu. Există preocupări și de istoria bibliotecilor. Astfel, Ion Ionașcu, bazat pe documente inedite și pe o bogată bibliografie, consacră, în studiul său- *Istoricul mănăstirii Hurez*, un întreg capitol bibliotecii Hurezului.

Contribuții importante pentru istoria presei în Oltenia aduc în primul rând Barbu Theodorescu (*Contribuții la istoricul presei oltene*) și C.D. Fortunescu (*Vechi publicații din Oltenia, Contribuții asupra presei din Oltenia, Din zările vechi ale Craiovei*). Acesta din urmă folosește ca îndreptar *Publicațiunile periodice românești, „o lucrare - cum afirmă el - de mare folos pentru cercetători, și care ar trebui retipărită cu punerile la punct și completările de rigoare măcar până la 1914”*. Mai amintim pe Dem. D. Stoenescu cu articolul *O revistă literară în Craiova în 1889*, pe Theodorian-Carada cu unele *Contribuții la istoria presei din Oltenia*, și pe Ioan N. Popescu cu *Revista de folclor*.

Bibliografia intră și ea în preocupările revistei. Astfel, Barbu Theodorescu publică *Contribuții la o bibliografie a Olteniei, Ce a scris despre Oltenia d. profesor N. Iorga*, Dumitru Berciu se ocupă de *Bibliografia Olteniei preistorice*, Constanța Crăsnaru de *Bibliografia faunistică a Olteniei*, Constantinescu Constanța și Patrița Petrescu de *Bibliografia floristică a Olteniei*. De fapt, preocupările bibliografice asupra Olteniei au stat în atenția direcției revistei. C.D. Fortunescu și Ion Donat, în vederea întocmirii unui *Dicționar geografic și istoric*, simt nevoia alcătuirii unei „*amănunțite bibliografii care să cuprindă absolut toate lucrările monografice, colecțiile de documente și periodicele de tot felul tipărite în ultimele 7-8 decenii*”. În 1932, Ion Donat în *Bibliografia istorico-olteană* susținea întocmirea unei „*bibliografii generale a istoriei oltene*” și a găsit necesar ca, pentru publicațiile istorice și colecțiile de documente tipărite, să se elaboreze câte un repertoriu bibliografic.

Reprezentând de fapt un fișier monografic al vieții culturale și spirituale a regiunii, datorită colaboratorilor de prestigiu pe care i-a avut și datorită publicării unui imens și valoros material, numeroși cercetători se interesează de revista *Arhivele Olteniei* și astăzi, după 50 de ani de la apariție.

N.B. La Editura Științifică și Enciclopedică, grație scriitorului și editorului prin excelență, Nicolae Gheran, în necesara și solicitată colecție „*Bibliografii*”, în 1983, a apărut și bibliografia exhaustivă, adnotată a revistei „*Arhivele Olteniei*” (1922-1943, 376 p.), o lucrare apreciată ca atare de cercetători.

Remember

Întotdeauna OCTAVIAN DOCLIN..

Deja doi ani fără Octavian Doclin...

Îmi amintesc totul de parcă ar fi fost ieri... Vizita la spital, cartea lui Nuțu Cărmăzan, revistele „Bocșa culturală” și „România literară” - cele din urmă lecturi ale Poetului -, bucuria revederii, planurile și, mai ales, optimismul pe care-l revărsa asupra noastră cu generozitatea-i caracteristică... Tot îmi amintesc... Era vineri și era bine... Apoi, duminică... n-a mai fost bine... Și a venit vestea... pe care eu cu greu am crezut-o...

Deși au trecut doi ani, întotdeauna când lucrez sau planific ceva, mă întreb „oare ce-ar fi spus Tavi?” și parcă m-aș repezi la telefon să-l sun... Dar... „când s-a împlinit vremea/ plecării din poem/ el, poetul, nepăsător/ mai degrabă decât laș/și-a luat rămas bun/ numai de la poemă/ din cortul celui dintâi/ s-a auzit doar un prelung/ hohot de răs.” (Hohotul de Octavian Doclin)

Poetul Octavian Doclin Chisăliță s-a născut în 17 februarie 1950 în comuna Doclin din Caraș-Severin și s-a stins în 11 februarie 2020, la Reșița.

Profesor, referent cultural, scriitor, editor, Președintele Fundației Cultural-Sociale OCTAVIAN DOCLIN Reșița; redactor-șef al revistei „Reflex - artă, cultură, civilizație” (Reșița) și coordonatorul Bibliotecii Reflex; director al Editurii Modus (Modus P. H.) Reșița, dar, mai ales, un sensibil și talentat Poet, Octavian Doclin a lăsat în urma sa 50 de volume de autor și multe și importante colaborări la reviste și volume colective.

Din anul 1982 este membru al Uniunii Scriitorilor din România (USR), iar în perioada 1990 - 2005 a fost membru în Comitetul de conducere al Filialei Timișoara a USR; de asemenea este membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și membru al Societății de Științe Filologice din România, Filiala Reșița.

În anul 1968 a avut loc debutul absolut în revista *Vîrste cărășene* a Liceului din Grădinari, an I (1968), nr. 1 (cu grupajul de versuri „Trei teme despre meșterii lutului”, semnat Oct. Chisăliță), p. 8; în revista *Orizont*, Timișoara, an XXI (94), nr. 6, iunie 1970 (semnează pentru prima dată cu numele literar adoptat de atunci, Octavian Doclin), cu poezia „Galilei”, p. 58 (Atelier poetic); în 1970, debutează în volumul „*Ritmuri din Țara lui Iovan Iorgovan*”, o culegere de versuri îngrijită de Petru Oaldea și prefațată de Pavel Bellu, iar debutul editorial se produce în 1979 cu volumul *Neliniștea purpurei*, un volum de poeme care beneficiază de prezentări ale unor importanți scriitori precum Anghel Dumbrăveanu și Gheorghe Grigurcu.

Apoi poetul își revarsă talentul, iar scriitura sa curge în mai multe volume (50), unele în mai multe ediții și în mai multe limbi.

Un volum frumos, (cea de-a 49-a carte), pe care poetul îl aștepta cu bucurie și mândrie, fiind apărut sub egida Editurii Academiei Române din București, în ciclul „O sută una de poezii” este chiar așa intitulat „*O sută și una de poezii*”, un volum pe care Octavian Doclin nu a apucat să-l vadă, trudit de Ada D. Cruceanu, cu o prefață de Zenovie Cărlugea și cu repere critice purtând semnătura unor importanți scriitori români: Cornel Ungureanu, Gheorghe Pituț, Petre Stoica, Laurențiu Ulici, Al. Cistelean, Alexandru Ruja, Marian Popa, Cornelia Ștefănescu, Paul Aretzu, Mircea Martin, Cristian Livescu, Simona Grazia-Dima, Ionel Bota, Marian Barbu, Mircea Popa, Ion Cristofor, Marcel Pop-Corniș, Gheorghe Jurma, Constantin Cubleşan, Adrian Dinu Rachieru, Marian Odangiu, Tudorel Urian, Mircea Bărsilă, Ion Marin Almăjan și Ion Pop. Volumul a fost lansat

în data de 13 februarie 2020, după înmormântarea poetului și a fost prezentat de scriitorii precum: Cornel Ungureanu, Alexandru Ruja, Gheorghe Jurma, Erwin Josef Țigla, Vasile Petrica, Marcu Mihail Deleanu, Vasile Dan, Ioan Mateuț, Nicolae Sârbu și alții.

Tot postum, sub îngrijirea atentă a dr. Ada D. Cruceanu, este volumul *Privirea peste umăr* (...și cu cât mai mult mă uit în urmă). *Poeme 2018- 2019; Elogiu poemului liber și mîinii care-l gîndește la ieșirea din Subterană pentru ultima oară*, cu o prefață de Al. Cistelean (apărut la Timișoara: Editura Gordian, 2020) dedicat „*Adei, desigur, această carte care închide cercul (doclinian)*” și cu precizarea: *Cu această carte, autorul ajuns la borna 70 a vieții sale, a vrut să dea seama/ socoteală despre o experiență/trăire poetică de peste 50 de ani. Ce va urma, vorba cinicului, voi muri și voi vedea.*”

Nu putem omite însă volumele de referințe critice dedicate operei docliniane: Ionel Bota, *Muntele și iluzia. Eseu asupra poeziei lui Octavian Doclin*, Reșița, Timpul, 1997; Doru Timofte, *Apologia lui Esau. Eseu asupra poeziei lui Octavian Doclin*, Timișoara, Marineasa, 2001. Ionel Bota, *Muntele și poezia. Lirica lui Octavian Doclin*, ed. a 2-a, Oravița, 2008 și Adrian Dinu Rachieru, *Cercul doclinian*, Timișoara, Marineasa, 2015 și cea de-a doua ediție, revăzută și adăugită, apărută la Timișoara: Gordian, 2020.

Octavian Doclin inițiază și realizează împreună cu Ada D. Cruceanu, timp de 20 de ani, revista *Reflex* dar și colaborează la cele mai prestigioase și importante publicații de literatură din țară și străinătate. De asemenea, opera docliniană este reflectată în presa vremii (ex. *Orizont* - Timișoara, *Lucefărul* - București; *Contemporanul* - București; *Familia* - Oradea; *Steaua* - Cluj; *Transilvania* - Sibiu, *Poesis* - Satu Mare; *Scrisul Românesc* - Craiova; *Portal Măiastra* - Tg. Jiu etc.).

Deținător al multor premii și distincții importante în plan literar, merită totuși menționat măcar Titlul Cavaler al Ordinului Cultural „Eminescu - 1868 - Oravița” primit în 2006, Premiul pentru poezie în 2008 și în 2010 al USR Filiala Timișoara sau Premiul de excelență al Municipiului Timișoara pe anul 2011.

Din anul 1997 este Cetățean de Onoare al comunei Doclin; din 2009 este Cetățean de Onoare al Municipiului Reșița, iar din 2004 este onorat cu Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler, acordat de Președintele României.

Senior al poeziei, Senior al culturii cărășene, un scriitor care a trecut cu cinste fruntariile țării de nenumărate ori, Octavian Doclin este, fără doar și poate, un poet de excepție și un veritabil om de cultură.

„*Ca orice poet adevărat/ născut în Vărsător/ aduna aduna până se umplea/ și apoi dădea tot ce-i/ mai bun din el/ se aprindea repede/ dar ardea încet tot mai încet/ ca feștila din lampa cu petrol/ în lumina căreia citea/ în nopțile de iarnă din copilărie/ acum simte aproape nedumerit/ și vede mai ales/ ca o altă feștilă/ mâna lui făcută scrum/ și pulbere de flacăra/ ochiului al treilea - Marele Domn.*” („Al treilea ochi” de Octavian Doclin)

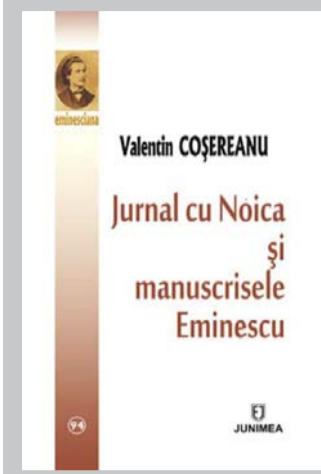
Veșnică fie-i memoria și în pace somnul!

Gabriela ȘERBAN

17 februarie 1950 - 11 februarie 2020

Întâlniri cu eminescologi providențiali: C. NOICA și Petru CREȚIA

VALENTIN COȘEREANU – 1. „JURNAL CU NOICA ȘI MANUSCRISELE EMINESCU” (Junimea, Colecția Eminesciana, Iași, 2018, 187 p.)

De-a lungul celor peste trei decenii cât a funcționat ca muzeograf, custode și director/manager al Memorialului Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”, reușind a transforma, prin Hotărâre de Guvern (nr. 188/17 aprilie 1992), o Casă memorială, aflată în subordinea unui Muzeu Județean de Istorie și Arheologie, într-o instituție de interes național în directă subordine a Ministerului Culturii, dl Valentin Coșereanu a avut nu numai răgazul de a cunoaște foarte bine opera și viața poetului „nepereche”, dar și norocul de a veni în contact cu scriitori și personalități culturale de talia filosofului Constantin Noica sau a acribiosului filolog Petru Creția, nume de rezonanță în eminescologia românească. Ambilor le-a dedicat cărți memorabile, un fel de jurnale sau lucrări memorialistice, în care sunt detaliate împrejurările în care s-au cunoscut și, mai mult decât atât, colaborarea avută cu aceștia de-a lungul anilor.

100 DE ZILE CU PETRU CREȚIA (Ed. Junimea, Colecția „Memoria Clepsidrei”, Iași, 2014, 193 p.) și JURNAL CU NOICA ȘI MANUSCRISELE EMINESCU (Junimea, Colecția Eminesciana, Iași, 2018, 187 p.) sunt nu numai jurnale, consemnând întâlniri punctuale, „gesturi și atitudini omești”, dar și un fel de documentare privind demersurile întreprinse și implicarea marilor oameni de cultură în edificarea la Ipotești a unui „centru de cercetări”. Astfel, visul mai vechi al lui Noica de a pune sub ochii contemporanilor săi, îndeosebi ai tinerelor generații „laboratorul de creație al lui Eminescu”, a fost într-un fel împlinit, prin facsimilarea de el însuși a manuscriselor aflate la Academia Română, *Caietele Eminescu*. Grație prieteniei cu medicul botoșănean Iuliu Buhociu (fratele folcloristului Octavian, prieten cu filosoful), C. Noica este invitat la Ipotești în toamna lui 1984, rămânând plăcut surprins de vrednicul muzeograf și custode pe nume Valentin Coșereanu, cu care discută despre „visul său de o viață” (o idee mai veche din 1939 a lui Nicolae Iorga, aceea de a se facsimila manuscrisele eminesciene aflate la Academia Română pe fotocopii și microfilme), hotărât a sprijini „inițiativa botoșănenilor”, după cum preciza în primăvara lui 1984. Filosoful este cel care „ne deschise drumul”, notează autorul sub data de „11 octombrie 1984”, vorbind la București cu directorul Bibliotecii Academiei, cercetătorul Gabriel Ștrempel. „Urma partea încredințată nouă”, notează dl Coșereanu, care va trebui să facă multe drumuri în Capitală pentru a împrumuta pe termene riguroase microfilmele ce vor fi facsimilate la Botoșani, întâmpinând greutăți și piedici aproape insurmontabile (precaritatea și chiar lipsa mijloacelor de multiplicare, problema hârtiei și substanțelor necesare unei atare operații de amploare incluzând mii și mii de pagini, relațiile nu tocmai deschise cu nomenclatura administrativă și de partid, pentru care alte „acțiuni” propagandistice aveau prioritate, denunțurile dovedite false ale unor lichele din cultura botoșăneană etc.).

Începând cu data de „2 octombrie 1984” (sosirea lui Noica) și până în 2005 (18 februarie), când artistul Mircia Dumitrescu, decan la Facultatea de Arte, îi oferă „Manuscrisul 2254 facsimilat împreună cu CD-ul care reproduce originalul”, - operație finalizată cu succes de academiicianul Eugen Simion, căruia însuși C. Noica i se adresase în acest sens cu o scrisoare încă din 5 februarie 1974 -, „Jurnalul cu Noica...” detaliază punctual nu numai deplasările la București ale autorului, dar și demersul anevoios cu un întreg carusel de impedimente și evenimente până la finalizarea angajamentului luat față de filosof, care, la 1 octombrie 1987, revine la Ipotești, rămânând plăcut surprins să vadă cele 31 de caiete fotocopyate, pentru care „treabă bună” mulțumește „cu recunoștință” oficialităților culturale botoșănene, îndeosebi „eminentului muzeograf și custode” Valentin Coșereanu, chiar în articolul „La Ipotești”, ce s-a publicat, postum, la 11 decembrie 1987 în „România literară”: „Vină dar sus, la Păltiniș, oricine vrea să vadă cum arată Caietele; dar meargă de aici înainte la Ipotești să le studieze. Îi așteaptă acolo un eminent muzeograf și custode, făgăduindu-le odăi și tihnă pentru lucru.” Desigur, Noica împrumutase casei memoriale un număr de cinci Caiete xeroxate de el, care se vor întoarce după moartea filosofului la Păltiniș conform dorinței exprimate (potrivit scrisorii de confirmare din 25 dec. 1987, a lui Nicolae Noica), ideea gânditorului fiind aceea că „ediția tipărită (de Perpessicius, apoi de Petru Creția și D. Vatamaniuc, n.n.) nu poate înlocui niciodată Caietele”, „tot ceea ce s-a făcut mai bine este pe baza lor”, de la Ion Scurtu, de la începutul veacului, până la G. Călinescu.

Jurnalul continuă și după moartea lui Noica, în primăvara lui 1988, când dl Coșereanu îl invită pe eminescologul Petru Creția la Ipotești „să vadă manuscrisele și să vorbească despre ele, dar singur, evitând rutina unei festivități, de care era pur și simplu dezgustat”.

Deplasările la București și discuțiile cu profesorul Creția se cunosc

din jurnalul dedicat acestuia în 2014 (prima întâlnire la Biblioteca Academiei în martie 1988, venirea cercetătorului la Ipotești unde va organiza cu studenții săi o tabără de greacă veche în perioada 19 iulie – 3 august 1991, sprijinul primit din partea lui Creția pentru înființarea *Centrului Național de Studii Mihai Eminescu de la Ipotești* în 1992, încercările cu sprijinul Anei Blandiana (laureata Premiului Național Eminescu din 1996) și Nicolae Noica, nepotul filosofului, de a copia și celelalte douăsprezece caiete care lipsesc, fapt zădărnicit de funcționarii ministerului „renumiți în indolența lor”, dar și de personaje precum Ion Caramitru ori Gabriel Liiceanu, colaborarea cu Horia Bernea pentru „Tabăra de cultură”, iar după moartea acestuia cu graficianul Mircia Dumitrescu pentru o „Tabără Internațională de Grafică”, în sfârșit inițiativa din 2005, dusă la bun sfârșit, a academiicianului Eugen Simion, tipărind în 38 de volume manuscrisele facsimilate ale lui Eminescu, în urma cărei memorabile acțiuni președintele Academiei se pomenește cu o reclamație la DNA, instituție care, după patru ani de „cercetări”, ajunge la concluzia că „denunțul nu are nicio justificare”...

Lucrarea continuă cu „Lista caietelor Eminescu existente la Ipotești”, fotocopi și copii xerox, 30 de toate, apoi cu un set de scrisori purtate între dr. Iuliu Buhociu și Constantin Noica, între 28 octombrie 1978 și 9 iulie 1987, precum și unele adresate de filosof lui Dumitru Ignat și Gellu Dorian. Și nu în ultimul rând menționăm considerațiile lui Petru Creția, coordonatorul filologic al ediției academice, intitulată „*Editarea operei poetice a lui Eminescu. Bilanțul unui veac (X)*”, în care susținea „fotografierea tuturor celor 50 de volume” din care BAR dispunea, în acel moment, de microfilme pentru 27, de fotocopii pentru 24, 12 volume neavând nici microfilm nici fotocopii, autorul aducând totodată un elogiu pe măsură „năzuinței și predicției eminesciene a lui Constantin Noica”, care visa la o ediție națională Eminescu facsimilată în 50 de volume („o ediție Eminescu făcută de la un capăt la altul de însuși Eminescu”)... Ceea ce va reuși acad. Eugen Simion, punând punct unei dispute de mai bine de o jumătate de secol...

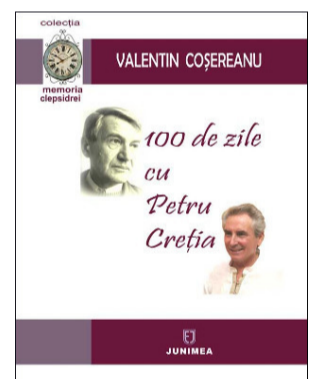
II. „100 DE ZILE CU PETRU CREȚIA”

(Ed. Junimea, Colecția „Memoria Clepsidrei”, Iași, 2014, 193 p.)

Jurnalul „100 de zile cu Petru Creția” apăruse cu patru ani înainte, în 2014, la aceeași editură „Junimea”. Este vorba de consemnarea diaristică (și nu numai) a legăturii pe care directorul complexului muzeistic de la Ipotești a avut-o cu marele învățat, profesorul universitar Petru Creția, coordonatorul filologic al ediției academice „Eminescu – OPERE” (VIII-XVI), începând cu volumul al VIII-lea, de acolo de unde o lăsase, ediția, Perpessicius (I-VII). Într-un interviu publicat în „Ateneu”, filologul susținea ideea *instituționalizării* cercetărilor eminescologice „cum au făcut și alte neamuri cu poezii lor mari”, „firește, o instituționalizare bună, dotată cu personal de primă mână, cu o conducere luminată și eficientă, cu un statut și o organizare bine gândite de spirite deschise, cu o dotare materială pe măsura nevoilor”. Ideea lui Creția l-a marcat pe muzeograful-director de la Ipotești într-atâta încât „am avut nesăbuiința să cred că omul acesta îmi va deveni prieten (...), ca un dat.” O altă idee, receptată și asimilată cu toată seriozitatea, era aceea care privea „ipostaza de «moldovean» a lui Eminescu”, deși poetul depășise „de foarte tânăr” și „într-o mare măsură particularitățile unui spirit regional”. Cu toate acestea, spunea Creția, „lucrul merită să fie supus unei cercetări mai atente”. Totul va fi materializat de autorul nostru într-un volum-antologie „*Eminescu despre Ipotești*” care cuprinde „totalitatea textelor eminesciene referitoare la Ipotești”, la arealul ipoteștean, cu ilustrații și reproduceri după manuscrise (v. ediția din 2020, „*Desculț în iarba copilăriei*”, Junimea, 444 p. și cronica noastră din „Acolada”, „*Aducerea Operei la fața locului*”, nr. 7-8/ 2021).

Așadar, propunerea „instituționalizării lui Eminescu” în chiar locul obârșiei sale, creându-se la Ipotești „un Weimar al României, capitala culturală a țării” l-a cucerit de la început pe dirigitorul și custodele complexului memorial de la Ipotești, numindu-se atunci „Muzeul memorial „Mihai Eminescu”, un fel de „compromis” între un muzeu și o casă memorială, „nefiind nici una, nici alta”.

Cunoașterea în primăvara lui 1988, după episodul cu Constantin Noica (1984-1987), a lui Petru Creția, mai întâi la Biblioteca Academiei, a constituit un imbold decisiv, căci, după revenirea dlui Coșereanu din Italia (plecase în noiembrie 1989, cu gândul de a rămâne acolo, lângă soție, violonistă în orchestra simfonică din Catania/ Sicilia, încercând totodată să ia legătura cu Rosa del Conte și, eventual, să devină universitar la Roma), în primăvara lui 1990, era hotărât să realizeze la Ipotești „un centru muzeografic și de cercetare reprezentativ, în amintirea lui

Eminescu". Optând pentru întoarcerea acasă, dl Coșereanu era conștient că, dedicat ideii-obsesie, va trebui să sacrifice o parte din viața sa, ceea ce s-a și întâmplat. Începând cu 15 iunie 1991, în ciuda tuturor piedicilor, a început să se constituie *Memorialul „Mihai Eminescu”*, instituție cu personalitate distinctă, subordonată direct Inspectoratului pentru Cultură al județului Botoșani. Faptul, datorat în mare parte înțelegerii de care a dat dovadă regizorul botoșănean Eugen Traian Bordsănuș, nou șef al culturii județene, a constituit „pasul hotărâtor întru devenirea Ipoteștilor”.

Demersurile întreprinse apoi către Ministerul Culturii au fost amplificate, după apropierea de Petru Creția, reușindu-se trecerea Memorialului în directă subordine a Ministerului Culturii, „pentru a-i da statura potrivită – pe de o parte -, dar și pentru a scăpa de sub o tutelă îngustă în vederi și rău voitoare, așa cum s-a dovedit a fi cea a responsabililor locali – pe de altă parte.”

După moartea cercetătorului eminescolog, dl Coșereanu a reușit, totuși, să fundamenteze „o instituție de rang național”, în componența căreia să intre nu numai Casa memorială, capela familiei și casa țărănească de epocă (o casă a familiei Papadopol, ultimul proprietar al moșiei Ipoteștilor), ci și alte dotări nou create, precum Biblioteca Națională de Poezie, noul muzeu Eminescu, un amfiteatru în aer liber, precum și câteva căsuțe pentru cazarea celor interesați. Nu a fost deloc ușor, având în vedere noile valuri ale orgoliilor locale dar și o anumită rutină a unor funcționari din minister, îngustimea de vederi a celor de la județ, amânări, suspiciuni, peste toate „tronând nestingherite «mărețele»... inerții”.

De la propunerea lui Noica (2 octombrie 1984) până la realizarea facsimilării manuscriselor eminesciene trecuseră nu mai puțin de trei ani (1 octombrie 1987), filosoful venind la Ipotești și constatând că s-a făcut „o treabă bună”, asta cu doar două luni înainte de trecerea sa în eternitate (5 decembrie 1987) – ultimul articol noicasian, „La Ipotești”, va apărea în „România literară” din 11 decembrie 1987.

În continuare, însă, dl Coșereanu va lua legătura, în vara lui 1988, cu Petru Creția, în legătură cu ceea ce „parțial” reușise să realizeze, ideea fiind aceea de a continua și de a face „o așa-zisă *variantă Botoșani*” a facsimilării manuscriselor eminesciene. După copierea caietelor microfilmate la Biblioteca Academiei, la restul „neavând acces niciodată”, i-a solicitat lui Petru Creția să-l ajute în continuare la facsimilarea celorlalte manuscrise, știindu-se că nici Academia nu avea copiate douăsprezece dintre caiete „sub motivul că – expuse luminii – se vor degrada”! Înțelegându-se destul de bine, cei doi împreună vor stabili „strategia de lucru”, în vederea copierii, fără a scoate din incintă caietele eminesciene respective și evitându-se ideea cu „varianta Botoșani”, considerată de eminescolog „o prostie”, care ar încurca și mai rău lucrurile... Lucrurile vor fi abordate și de Petru Creția în „Testamentul unui eminescolog”, manuscris predat Memorialului, apărut apoi la Humanitas...

După prima întâlnire din 27 martie 1988 de la Biblioteca Academiei, au urmat alte descinderi în Capitală și convorbiri ale autorului cu Petru Creția, discutându-se ideea unei „școli de inițiați” în descifrarea manuscriselor eminesciene, învățatul buchisind pe seama acestora de nu mai puțin doisprezece ani. Pe 23 aprilie, Petru Creția îl invită în sala de lectură, înlesnindu-i dlui Valentin Coșereanu contactul direct cu nu mai puțin de trei caiete-manuscris ale lui Eminescu, o adevărată revelație pentru cel care nu văzuse și nu avusese niciodată în mâini vreun manuscris eminescian. Au continuat întâlnirile la Muzeul Literaturii Române, unde se afla redacția revistei „Manuscriptum” și unde Creția continua să lucreze la editare Operelor (în vara lui 1988 a apărut vol. VIII al „Operelor lui Mihai Eminescu – *Teatru original și tradus. Traduceri de proză literară. Dicționarul de rime*”). Între timp autorul lucrase la volumul „*Ipotești – Casa memorială Mihai Eminescu*”, care va apărea în 1988 la Editura „Sport-Turism”, cu o prefață de Petru Creția.

În ciuda unor exigențe literare și a unor stângăcii, ezitări, mici nepotriviri în mici opțiuni, colaborarea cu Petru Creția merge cât se poate de bine, chiar, la plecarea în Italia, cercetătorul îi va da o recomandare pe o carte de vizită către Rosa del Conte, o cunoștință mai veche, bilet reținut la vama de pe aeroportul Otopeni, după cum nu avea nici să se întâlnească, la Roma, cu cercetătoarea italiană. Ajungând la spusele lui Petru Creția că „*miezul problemei Eminescu tot aici rămâne*”, dl Coșereanu va reveni în patrie, reluând legătura cu Petru Creția. Invitându-l la Ipotești, acesta dă curs ideii de a colabora întru edificarea Memorialului. După tabăra de greacă veche organizată în a doua jumătate a lunii iulie 1991, cu proprii studenți de la Filologia bucureșteană, Petru Creția va achiesa la propunerea privind continuarea facsimilării manuscriselor eminesciene. Importante sunt și discuțiile privind prezența reiterată a unor locuri și oameni în opera eminesciană, între care spațiul natal, familia și „iubita de la Ipotești” reprezintă adevăruri certe. Încurajat, ba chiar punându-i-se în vedere că dacă nu o scrie, însuși el, Petru Creția, va scrie cartea respectivă, muzeograful-director va trece la lucru serios, reușind a rotunji o carte-document pe această temă. Propunându-i-se calitatea de angajat cercetător gradul III, profesorul primește și, în numeroasele discuții avute, se clarifică tot mai multe din aspectele privind noul Centru de cercetări eminesciene, bazat pe activitate editorială cu lucrări de plan etc. Așteptarea lui Creția la aeroportul Salcea de lângă Suceava, scurtarea drumului Botoșani-Ipotești cu mașina prin pădurea Baisei, pe o vreme de iarnă (ianuarie 1992), abandonarea *Oltcit*-ului și luarea pe jos până la Ipotești, următoarele zile clarificatoare în privința proiectului de realizare a unui centru de cercetare, începutul demersului

pe lângă Comisia Culturală Guvernamentală de a aproba trecerea Memorialului în directă subordonare administrativă și bugetară a Ministerului Culturii („Constituirea unui centru important de studii eminesciene la Ipotești (...) imperativ de seamă al culturii române de azi și de astăzi încolo”, cum era formulat în memoriu de însuși Petru Creția, care se va adresa deopotrivă și Senatului României), interesul comun față de achiziționarea unor manuscrise și obiecte de patrimoniu (manuscrise, trusa de machiaj a poetului etc.), diverse „planuri” făcute împreună și deplasările frecvente la autoritățile botoșănene, ajutorul cerut până și lui Mihai Cimpoi de la Chișinău pentru a interveni la ambele președinții „pentru facsimilarea Caietelor Eminescu”, demersuri la Uniunea Scriitorilor și Muzeul Literaturii Române, ultima instituție acceptând organizarea unei „mese rotunde” în ideea promovării noului Centru de Studii și Memorialul Ipotești și multe alte chestiuni de organizare și acțiune sunt evocate punctual, pe zile consemnate de muzeograful-diarist, care, dincolo de caracterul jurnalier, realizează o lucrare memorialistică mult mai complexă, pe canavaua celor 100 de zile petrecute împreună cu Petru Creția.

La 1 februarie 1992, responsabilul filologic al ediției naționale Eminescu fusese angajat, conform cererii din 31 ianuarie, pe „un post de muzeograf la Memorialul Eminescu din Ipotești”. Suspiciunile locale privind țintirea, de către noul angajat, a postului de director, încep să circule, ceea ce se va și întâmpla, dar la propunerea dlui Coșereanu, pe considerentul că numele lui Creția era bine cunoscut în cercurile culturale diriguitoare, fostul director urmând să-i devină „adjunct”. Nicio problemă de eventual orgoliu rănit din partea dlui Coșereanu, dimpotrivă, bucuria de a fi aproape de personalitatea lui Petru Creția, care avea uși deschise peste tot, și de a-l ajuta în hățișul de probleme administrative. Creția primise oferta muzeografului-director de a prelua funcția diriguitoare „dar cu o singură condiție: să fii tu director-adjunct, singur nu mă descurc, tu ai mai mult tact decât mine în administrație”. Asigurându-l de „buna credință” și „că va fi bine”, Creția hotărăște să termine „cu festivisme” și să imprime *Centrului Național de Studii de la Ipotești* exigența unei munci de calitate, el însuși elaborând câteva studii „sub egida” acestei nou create instituții.

Se organizează concurs pentru ocuparea posturilor aprobate, care nu erau puține. În a 90-a zi a relației evocate cu Petru Creția (1 aprilie 1992), acesta este angajat „cercetător științific principal gradul III, cu acte în regulă”. Împreună vor face totul, inclusiv organizarea bibliotecii. Creția va merge, desigur, și la București, în ianuarie-februarie 1993 aflându-se în concediu medical, apoi de la 1 martie 1993 luându-și concediul medical pe anul 1992, „an în care nu mi-am putut efectua concediul la informarea contabilității că nu am împlinit 11 luni de activitate pe post”, conform solicitării sale din 4 martie 1993. La 15 aprilie va fi eliberat din postul de director, fiind numit „director onorific”: „*Nu fac față, bătrâne, la posturi administrative. E hărțuială mare și vezi cum stau cu sănătatea...*” În 1994-95 se angajează să editeze, sub egida instituției, câteva lucrări de cercetări și comentarii eminesciene, mulțumindu-i într-o scrisoare din februarie 1994 directorului Coșereanu pentru „demersurile făcute în vederea promovării mele la rangul de cercetător științific principal II”. Îl informa/ încredința pe amicul său că „organele de control ale Ministerului Culturii nu vor lua în niciun caz în considerare faptul că îmi desfășor activitatea la București și că nu iscălesc condica la sediul instituției”. Era conștient de faptul că lucrările semnate de el, „ca singurul cercetător științific din schema Centrului Național de Studii M. Eminescu, și apărute sub egida acestuia, reprezintă o justificare suficientă a activității mele de cercetare” (cf. scrisorii din 1 februarie 1994). Prodigioasa activitate în domeniu îl recomanda destul în această privință de a lucra de la domiciliu (în aceleași condiții, mai târziu, Centrul de Studii de la Ipotești „a avut de câștigat” angajând cercetători precum: Gh. Grigurcu, Alex Ștefănescu, Ilie Constantin, Noemi Bomher, Christian Bădilă, dr. Constantin Romanescu). În anii următori, 1995, 1996 și 1997, Petru Creția prevăzuse apariția altor volume despre *Sonetele* lui Eminescu, despre *Teatrul tragic* sau despre un volum intitulat „Despre vis și visare în opera lui Eminescu”, toate urmând a apărea „sub nobila egidă a Ipoteștilor” (cf. scrisorii din 15 noiembrie 1995). Prin februarie 1997, se întrevide insuccesul în demersul de a i se acorda lui Petru Creția gradul I de cercetător științific, în lipsa doctoratului (o fi el o „valoare națională”, se spunea, dar „sunt unii în București care au și doctoratul și abia așteaptă să facă scandal pe această temă”), însuși eminescologul bucureștean părănd „a bate în retragere”, și din cauza complicatului dosar prevăzut cu tot felul de recomandări și hârtii... „Am eu damblaua asta, să mor profesor”, îi mărturisise Creția amicului Coșereanu, cerându-i să persevereze în a-l ajuta să obțină gradul I în cercetarea științifică, având în vedere „activitatea de o viață închinată lui Eminescu” și coordonarea filologică a volumelor VIII-XVI din ediția națională *EMINESCU - Opere*, apărută sub auspiciile Academiei Române.

Dar, ajuns într-o stare de lehamite și surprinzător pentru amicul de la Ipotești, printr-o scrisoare adresată ministerului, Petru Creția va renunța la demersurile în legătură cu trecerea sa pe postul de cercetător științific principal. Totul până atunci decursese potrivit programului stabilit împreună cu directorul Valentin Coșereanu, dar în momentul în care Creția solicitase forurilor competente promovarea în postul de cercetător ctg. I, lucrurile se complică, constatându-se că el, coordonatorul filologic al ediției integrale academice de *EMINESCU - OPERE* și director al Centrului Național de Studii de la Ipotești nu avea... doctoratul, formalitate peste care nu s-a putut trece!

Era vremea când dl Coșereanu terminase „Jurnalul cu Noica” și-l

dăduse spre lectură exigentului Petru Creția (notare din ziua a 100-a, 9 aprilie 1997).

La 15 aprilie 1997, directorului Coșoreanu i se anunță „ca un trăsnet” vestea morții lui Petru Creția, moartea survenindu-i la masa de lucru (stimulatorul cardiac își terminase bateria): „Parcă eram în cârje. Am plâns și am dat telefoane. Am plâns și am băut. Am plâns până nu am mai putut plânge (...) Am plâns plânsul plânsului.” Vineri, 18 aprilie, trimite Ofeliei o telegramă cu „sincere condoleanțe” pentru „bietul om de geniu” îndrituit la un „doliu național” dacă ar fi... politician! Autorul continuă a-și scrie jurnalul de față, „retrăind aievea crâmpie din marea întâlnire, până în seara de 26 aprilie 1997, seara *Învierii*, când i-am închis copertile...”

Dar Guvernele trec, vin noi miniștri, iar unul din ei precum Răzvan Teodorescu (2000-2004) hotărăște, dintr-un condei, să treacă Memorialul Ipotești din subordinea Ministerului în subordinea Consiliului Județean Botoșani, un mare pas înapoi, după ce s-au investit vreo cincizeci de miliarde în vederea transformării acestuia într-o instituție de interes național. Încercările dlui Coșoreanu de a trece Memorialul Ipotești în subordinea Academiei Române ba chiar a Uniunii Scriitorilor vor rămâne și ele doar frumoase proiecte, toate dovedindu-se „promisiuni deșarte”, conform zicerii artistului Mircea Dumitrescu. „Reclamații de la Ipotești” se dovedesc și ei destul de vocali și spornici, de multe ori directorul trebuind să ia calea Bucureștiului sau a județului pentru lămuriri necesare soluționării petițiilor.

„100 de zile cu Petru Creția” este o carte de mare vibrație sufletească, care ne restituie legăturile avute de eminentul eminescolog cu Memorialul de la Ipotești, în numele căruia își va edita o parte însemnată a creației, îndeosebi cercetările în domeniul eminescologiei. Portretul marelui învățat (n. 21 ian. 1927, Cluj – d. 14 aprilie 1997, București), - profesor de limba greacă, traducător al operei lui Platon, autor, eminescolog, filosof și eseist român, coordonator împreună cu C. Noica al ediției Platon în limba româ-

nă, traducător din greacă, italiană, franceză, engleză, - apare într-o lumină evidentă, dincolo de mici controverse, gesturi, atitudini, reliefându-i puternica personalitate, integritatea și altitudinea morală, acrima de cercetător și acuratețea filologică a celui îndeobște cunoscut drept coordonator sub această pavază a ediției naționale academice, Integrala EMINESCU – OPERE, mai exact volumele VIII-XVI (1988-1989), care continuă ediția Perpessicius, I-VII (1939-1977).

Episod mai puțin cunoscut din viața celui care va lăsa posterității „Testamentul unui eminescolog” (Humanitas, 2000), *Jurnalul* dlui Valentin Coșoreanu luminează atât portretul uman cât și pe cel de eminent eminescolog (de sursă autentică), aducând informații nu numai despre legăturile omului cu lumea în care a trăit cât și multe altele privitoare la desfășurarea propriei opere, a inebranlabilelor sale proiecte în domeniul eminescologiei.

Desigur, cunoașterea acestui om de către autor a fost una de factură providențială, modelându-l într-un mod serios și exigent, armonios și determinat în a-și crea propriu-i destin de eminescolog, neîntrecut în multe privințe. Ambele cărți, dedicate lui C. Noica (colaborarea din anii 1984-1987) și P. Creția (1988-1997), sunt, dincolo de intenția declarată („jurnale de gesturi și atitudini omenesti”), și pagini de jurnal personal, de memorialistică documentară, din prestația îndelungată depusă cu deplină abnegație la definirea Memorialului de la Ipotești, îmbogățit cu acel Centru de Cercetări sub egida căruia au apărut lucrări importante de eminescologie. Între acestea sunt de reținut și lucrările dlui Valentin Coșoreanu, inclusiv cele de față, luminând din varii unghiuri nu numai personalitățile evocate (C. Noica și Petru Creția), ci și portretul uman și scriitoricesc al unui eminent eminescolog pus în slujba promovării la dimensiunea meritată a *Memorialului de la Ipotești*, în vatra căruia a aprins focul unor autentice deziderate și reale contribuții eminescologice.

ZENOVIE CÂRLUGEA
Tg.-Jiu, 27 august 2021

Ana Ardeleanu

LIRĂ

Îmi ții harta trupului pe palmă

Și nu știu dacă o vei hașura
Sau dacă vei așeza câmpii și munți pe ea,
Iar, în vârful lor, păsările de curte ale cerului.

Harta pe care o ții pe palme s-a rupt
Și a format două lumi:
A mea, pe al cărei ecran poți urmări
Eroii ce plonjează, ca niște torțe,
În lacul unei priviri opace.

În casa de onoare a lumii tale
Nu pot intra, cu lux de amănunte,
Unde, trebuie să recunosc,
Nici n-am fost invitată,
Nici motive de strictă necesitate n-ai avea,
Pentru a mă opri sub lupa privirii tale.

Tu, călătorul ideal,
Vei săvârși rugăciunea zilei, în trei acte:
De caritate, iubire, desăvârșire,
Și un mărunțis de câțiva cenți
Pe care îl vei arunca în fața cuvântului fericire
Ce n-a intrat niciodată, valsând,
În panteonul unui poem.
Infinitul unei concluzii

Nici nu-ți imaginezi câți ochi se deschid în mine,
Privesc același lucru, din aceeași direcție,
Cu aceeași întrebare pe buze:
-Oare, această femeie, încotro?
-Dincolo de ce?
Sigur există în ea multe alte întâlniri,
Dar ca ochii albaștri, niciodată!
Nici ca cei căprui, lesne de înșelat!
Doar ca ochii verzi,
Ce poartă în ei semnul infinitului
Pus cu tâlc, în natura omului.

E așa cum nu-ți poți imagina!

Ochii bat cu degetele darabana
În foia albă a subiectului
Ce stă, gânditor, lângă firul de iarbă,
Unde vin oile Domnului să pască,
Iar eu le număr, înainte de-a adormi
În brațele imaginației tale,

Cu ceasul fixat pe visul cu zebre.
Aduse din sahara unui timp
Vândut inimii mele,
Pentru un pumn de poeme.

În palma unei frunze

Descopăr plăcerea
De-a investiga calea vieții,
Cununiile făcute în fiecare seară
Cu acel cuvânt ce are dorința
De-a iubi și a fi iubit;
Nu contează vârsta, secolul
Măsura pantofilor, a rochiilor de seară,
Dintre acelea pe care le vor îmbrăca
Tinerele guvernante.
Ce poartă banderole din ploi roz pe cap
Și umblă pe acoperișul cerului
Pe tocuri înalte, găurindu-l
Și nu „cineva” vede întâmplarea
Ci „altcineva”, rudă apropiată cu „cineva”
Care, fiind ocupat cu schimbarea gârzii de noapte,
Nu are mâna liberă pentru a oferi florile dalbe
Și nici inimă pentru găurile ce ar dori să le facă
Prim guvernanta ploilor albastre
În pieptul său de eunuc.

Aș fi bucuroasă

Să plângi, în această noapte, alături de mine,
Să faci o mică scamatorie cu sufletul meu
Doar una, să se ducă vestea
Și ambele mâini să frământa lutul roșu
Luat din obrajii săi.
Pornești patefonul
Și toată povestea se mută într-un alt cadru,
Iar noi nu mai putem plânge împreună,
Nu mai putem face animație,
Teatru de umbre, cu palmele lipite,
Degetele mari mișcându-și urechiușile de lup,
Lupul cel rău, ce-mi caută inima;
Acea Scufiță Roșie
Ce nu se plânge niciodată Bunicii Eva
Și nici lui Moș Adam
Doar te are în buzunar, monedă de schimb
Dar nu vrea să prilejuiască întâmplări nefericite
Dăunătoare pentru cei ce intră

În reacție, absolut sentimentală, cu ea;
Uitând să încuie ușa în urmă
Iar lupul... știți voi
Abia așteaptă să se înghesuie
În hornul de lut al noii povești
Însă nimeni nu-l va împinge
Spre ușa de evacuare
Atunci când declarația sa de dragoste
Va lua foc

Ești obosit

Văd asta după felul cum îți cad frunzele
Pe tejgheaua plină de felurite obiecte și amintiri

Ești obosit, văd asta în ochii tăi,
Iar Iuda nu-ți poate cumpăra romanul de dragoste
Doar cu treizeci de arginți
Căci tu ai negociat prețul pentru tot restul vieții
Deasupra celor ce și-au gândit lumea în trei pași:
Pasul unu:
Tăcerea absolută asupra lucrului prost făcut;
Pasul doi:
Cel care nu calcă vipera cu propria talpă
Și-o lasă să-i urce pe picior, spre vârful piramidei;
Pasul trei:
Cel care o scoate pe Cleopatra din rol
Oferindu-mi-l, în schimbul sufletului
În care etichetez prieteni
Trimițându-le veștile bune,
Pe care și tu le primești
Dar le așezi, cu gest mercantil,
Pe tejgheaua veche
Plină de frunzele căzute
Ale ochilor căprui.

În spațiul dintre bine și rău

Numai aici timpul, are putere deplină, disciplină,
Ia lucrurile diafane pe palme
Și le pune în coastă, degetul arătător,
Asta e locul preferat de gloanțele oarbe

►Duelul poate începe, martorii sunt prezenți
Ochiul drept, rămas deschis,
Țintește steaua din fruntea iluziei,
Iar sângele gălgâie pe cămașa de borangic.

Spațiul dintre bine și rău
Va fi întotdeauna plin
Cu opiniile celor ce fac din asta o vendetă,
După ce își beau ceaiul fierbinte
Usucă manuscrisul
Pe fruntea ce va deveni țintă
Pentru ochii albaștri,
Descoperiți, cu deosebită surprindere,
Ca fiind ochii reginei nopții și-a crinilor regali
Pe care se așază diferite insecte
Pentru Dumnezeu, nu da cu insecticid!
Printre ei s-ar putea afla rătăciți
Ochii unui inger
În a căror stare de grație
Poți privi fix
Ca-n adâncul unui ocean,

Dans existențial

În casa nopții, se află biroul ingerului
Cu actele sale de caritate,
Cu amestecul în treburile altora,
Așezat, precum o foaie de tort,
Între crema zilei de ieri și a celei de mâine
Ori, în rol de sufleur, la urechea mea,
De când mă știu.

Iar, acum, mă surprind trădând,
Lăsându-mă moale în zăpada altor ingeri,
Căți vor mai fi încă activi pe-acest pământ păcătos.

Această întâmplare
Mi-a stricat gustul, opțiunile, restul de viață,
Până a venit cămătarul și m-a întrebat:
„-Dar tu când ai de gând să dai împrumutul înapoi?”

Dacă inger nu ai,
Căci n-ai știut să-l păstrezi pentru zile grele,
Cum te vei achita de cele încă neștiute, nescrise,
Ascunse în bocanci,
Ținute sub talpă,
Încălțate de drum lung,
Dar fără tine,
Fără specia ta, aflată în carantină,
Amestecând în supa celor două mii de ani,
În ritm de samba
Și ce va mai fi rămas din dansul existențial?”

ALEXANDRU MACEDONSKI

- 168 ani de la naștere -

Cu numărul 108, conform listei de la sfârșitul volumului, apare, iată, în seria *O SUTĂ ȘI UNA DE POEZII* (Antologie, prefață, repere biografice și selecția referințelor critice de Gheorghe Glodeanu, Editura Academiei Române, București, 2021, 252 p.), această antologie din poezia unuia dintre cei mai reprezentativi scriitori de la cumpăna secolelor XIX-XX. Seria respectivă, publicând poeți din toate generațiile (clasici, simbolști, moderniști și neomoderniști, oprindu-se, până acum, și la câțiva optzeciști) nu este una cronologică. Antologarea clasicii începe abia cu nr 15 - *Mihai Eminescu*, până aci fiind publicați: *Petre Stoica, Ileana Mălăncioiu, Grigore Vieru, Radu Stanca, A. E. Baconsky, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Gheorghe, Gabriela Melinescu, Ion Horea, Ion Brad, Nichita Stănescu, Zaharia Stancu, Ioan Alexandru, Anghel Dumbrăveanu* (nr. 1-14) ș. a. m. d....

Venindu-i rândul abia acum, cu nr. 108 (seria înaintază, cum se vede, pe un criteriu axiologic trans-generaționist), Al. Macedonski este nu mai puțin un poet important în evoluția poeziei românești, statutul estetic al operei sale suscitând varii discuții în privința situației sale valorice cât mai exacte, dincolo de interpretările anexioniste care i-au supralicitat fie „romantismul”, fie „simbolismul” ori „parnasianismul” operei (G. Călinescu scria că „romantismul de tip Byron-Musset se amestecă cu un parnasianism mult mai pictoric și cu ecouri de simbolism, și în *Nopti*, cu foarte multă discursivitate eminesciană”).

Antologatorul Gheorghe Glodeanu, mergând pe repere critice binecunoscute (de la E. Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu și Tudor Vianu, la Ion Negoitescu, Adrian Marino, Matei Călinescu, D. Micu, E. Simion, N. Manolescu, Mihai Zamfir), realizează o prezentare pe etape programatice a poeziei macedonskiene, trecând în revistă activitatea „Literaturului” ca revistă „opozită celei de la Iași”, cu nostalgii pașoptiste, militante, mesianice chiar, adică etapa „romantismului”, poetul evoluând apoi „înspre simbolism («instrumentalism») și parnasianism”.

Criticul sintetizează în finalul prefeței sale intitulată „*Al. Macedonski și poezia viitorului*” astfel: „Chiar dacă viziunea sa despre artă nu are un caracter sistematic, putând fi reconstituită dintr-o serie de articole, conferințe și poezii programatice, Macedonski are meritul de a fi creat o poetică deschisă, aflată la interferența unor curente literare diferite precum romantismul (a se vedea ciclul *Noptilor*), simbolismul, parnasianismul și chiar clasicismul (prin forma fixă a *Rondelurilor*). . . .”

De la romantismul congener cu epoca Eminescu (considerat „uzurpatorul” gloriei sale, promovat de *Junimea!*), la încercările de teoretizare a „poeziei noi” de după dispariția acestuia, când autorul „Hinovului” (*Poesii*, 1881) își propune să intre în „logica” poeziei (considerând-o „illogică, într-un mod sublim” – *Poezia viitorului*, 1892), Al. Macedonski susținut ideea unui simbolism „complicat”, zice el, cu „instrumentalismul”, teoretizat de infatigabilul poet experimentalist René Ghil (1862-1951), adeptul armoniilor imitative.

Reluând o mai veche remarcă maioreșciană de la 1867 („O cercetare critică...”), conform căreia poezia nu e „cugetare”, ci lume în imagini sensibile, Macedonski afirmă tranșant că „poezia n-are o legătură decât foarte indirectă cu cugetarea, ea nefiind decât o afacere de *imaginațiune*. *A imagina este a închipui*, nu este a *cugeta*.” Romantismul poeziei sale se va distila, mai apoi, în retortele unui manifest simbolism, agitat cu pretenția unui șef de școală, combinat fervent cu viziuni și formule artistice parnasiene, neoclasice, realiste și alte elemente de varii estetici, încât, la o privire mai generală a acestei poezii, ai impresia unui inegal și variabil *mixtum compositum*, ce se impune definit în ideea unui integralism care să-l exprime pe de-a-ntregul și să-l recomande estetic, chintesențial.

Prezenta apariție editorială ne dă prilejul de a reaminti, aici, lucrarea noastră *Alexandru Macedonski – Palatul fermecat. Eseu asupra barocului macedonskian* (1997), în care urmăream spiritului barochizant macedonskian, psihismul său creator plîindu-se foarte bine pe o atare încadrare care adună, ca un magnet pe sub o pilitură, liniile de forță ale operei într-o formulă estetică integrală și probatorie artistică. Căci a situa personalitatea lui Macedonski în cadrul literaturii române a devenit pentru critica literară o dificultate deseori infranșabilă și, deopotrivă, o permanentă obsesie. „Dificultatea” vine din ireductibilul *mixtum compositum* al operei, adică dintr-un pluralism de atitudini, tendințe și stiluri, ce marchează profund dinamica operei, fără a o reduce la o formulă anume. Deși coexistă în acest „haos germinativ” (Vl. Streinu), toate aceste tendințe au sensuri fie contradictorii, fie centrifuge, o unitate coerentă și distinctă a operei neînchegându-se niciodată definitiv. Dacă omului îi rămânea caracteristică „lipsa de tact”, autorului îi va lipsi ceea ce N. Davidescu numea „discernământ estetic” (de aici „prolixitatea cantitativă”!). Romantic ca fond spiritual, clasicist în aspirație, parnasian în viziuni și modernist în intuiții, Macedonski face ca aceste moduri de creație să lucreze unul contra altuia, fiecare pe seama lui, dar nu împotriva unei *sinteze* baroce pe care toată această vie tectonică a operei o ilustrează.

Adrian Marino aprecia încă din 1973 că „Stilistica, tipologia și caracterologia specific barocă apar și ele, în mod inevitabil, mai ales la Macedonski, *scriitorul român cu afinitățile spirituale, estetice și temperamentale cele mai pronunțat baroce*”. Pentru ca în 1978, după ce dăduse așadar scrierile fundamentale despre autorul „Psalmilor moderni” (*Viața lui Alexandru Macedonski*, 1965 și *Opera...*, 1967) să revină asupra ideii într-un mod mai accentuat: „Am scris (cândva) o pagină despre barocul macedonskian. Azi am scrie, fără exagerare, zece, într-atât spiritul baroc definește în esență aspectul dualist, contradictoriu, ambivalent al spiritul poetului. Iluzionarea și dezamăgirea, *el desengaño* sunt tipice barocului și la Macedonski, în opera căruia apar notele cele mai baroce din întreaga literatură română.” (*Almanah „Tribuna”* 1978, p. 124) ►

Cam în același timp, în amplul eseu asupra barocului din 1977, *Barocul ca tip de existență*, cărturarul de mai larg orizont vizionar Edgar Papu aprecia: „Trebuie să recunoaștem că nici unui alt literat român ivit după marea perioadă istorică a stilului nu i s-au ilustrat atât de pertinent trăsăturile baroce. Noi l-am vedea perfect încadrat pe Macedonski în acest baroc *fin de siècle*.“

Așadar, o interpretare parțială, anexionistă este nu numai păgubi-toare, dar și falsă, câtă vreme Macedonski s-a dezis, succesiv, de toate stilurile frecventate, rămânând el însuși dincolo de orientări și școli lite-rare, ireductibil și, deci, inclasificabil. El nu poate fi crezut pe cuvânt când se declara urmașul legitim al unui pașoptism militant de stirpe heliadică, deopotrivă mesianic și vizionar, care, chipurile, ar marca evolu-ția organică a unei culturi, câtă vreme „metafizicismul” eminescian, *noua direcție* erau considerate fenomene de împrumut ori de „politică literară” menită a-i surclasa valoarea... De asemenea, dezicerea de simbolism intră în aceeași instinctivă dorință de redefinire și autodepășire. De fapt, Ma-cedonski nu-l consideră nicăieri pe Verlaine drept simbolist, ci „clasic”, nefiind, zice el, „nici realist, nici simbolist, nici decadent, nici instrumen-talist” (clasic în sensul de categorie estetică viabilă, un mod de a crea durabil și definitiv). Iar în ceea ce-l privește pe „genialul” Theophile Gau-tier, „parnasianistul”, autorul *Ospățului lui Pentaur* va denunța excesele descriptiviste și plastice ale aceluia, astfel de influențe parnasiene nefiind la el „nici copleșitoare, nici abundente” (A. Marino). Tot așa, atras de naturalism, îl va considera repede drept retardatar, consumat.

Macedonski artistul se folosește de toate, trece prin toate și se dezice,

pe rând, de toate, grație unei impulsivități geniale de a fi mereu altul și de a rămâne, ca pelerin al Himerei, neîngrădit estetic și, deci, el însuși. Dacă Eminescu rămâne egal cu sine în operă și coerent în toate manifestările vieții sale, Macedonski este un scindat de geniu, în opera căruia se adună, ca într-o matcă de fermentație alchimică, atâtea sti-luri și experiențe artistice, încât ideea de *sinteză* exprimă atât de bine regimul compozit al operei, haosul ei „germinativ”... Nu este o sinteză de tip clasicist, nici una de exercițiu aleatoriu, ci o sinte-ză bilanțieră, ivorată din recapitularea atât de ca-racteristică epocilor de tranziție, o sinteză în care fermentul „noului” este activ și sensul implicării moderniste devine evident. E o *sinteză a modurilor poetice* consacrate, care vin în atingere cu formele viguroase ale unei modernități ce se caută pe sine, așadar o sinteză de „vechi” și „nou”, animată de spiritul neliniștit al unui „*fin de siècle*” revolut, o sinteză dinamică al cărei unic sens este acela către modernitate.

O astfel de *sinteză* artistică, de o configurație mozaicat-ilustrativă - vădind acel goethean „neas-tâmpăr fără margini” - , ne readuce în minte mitul baroc al devenirilor/ metamorfozelor succesive pe marea scenă a vieții, care-i sugerau criticului lite-rar elvețian Jean Rousset un eseu de o sugestivitate exemplară, eponimă, înțelegând fenomenul ca o logodnă a legendarei *Circe* cu involtul și pli-nul de sine *Păun* (*La Littérature de l'âge baroc în Franța: Circé et le paon*, 1953). Un critic consec-vent al esteticii barocului până la ultima lui carte intitulată chiar așa: *Dernier regard sur le baroque* (1998).

Eminescu fusese un mare însingurat. Soli-tudinea devine la el temă fundamentală a operei, temă-cadru a reflexivității sale „metafiziciste”, în definitiv condiție a geniului. Macedonski, dimpo-trivă, are nevoie de lume, de spectacol, de piața publică, ceea ce înseamnă „dramă” și „suferință”: „Unde încetează singurătatea, începe piața publi-că, și unde începe piața publică începe de așijde-rea zgomotul marilor comedianți și bătăitul muștelor veninoase” (Fr. Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*).

În definitiv două structuri umane și artistice total diferite, o incompatibilitate care ține de vizi-uni artistice diferite, de sensibilități și structuri literare total opuse, de impactul dintre spiritul «histrionic» și abisalitatea celui «tragic»...

În acest punct, creația macedonskiană ia cu-noștință nu numai de o dramă interioară (în sen-sul în care Al. Ciorănescu înțelegea barocul ca pe o *descoperire a dramei*, „rezultatul cel mai trainic al barocului”), ea încearcă - și acest lucru este esențial pentru morfologia barocă macedonskiană - o urgentă, în regimul clipei, *revalorizare a eșe-cului* (A. Marino), efectul de *meraviglia* exercitan-

du-se într-un regim spiritual compensator. E, în toate acestea, o ostentație aproape „disperată” ce emană dramatica forță de a institui în fața *emines-cianismului* acea „baricadă” barocă, multifacetată estetic și poliedrică, de un exces stilistic provocator. „Prolixitatea” observată, de altfel, de critică, caracterul „compozit”, pompozitatea, obscuritatea, scientismul, emfaza, manierismul (*mièvrerie*) sunt excesele cele mai frecvente și speci-fice ale barocului macedonskian, ale unei psihologii artistice „de asalt”, care spune și altceva în afară de simpla delectare contemplativă a creației sale. Este o problemă relativ ușoară aceea de a recunoaște barocul mace-donskian, în etapele desfășurării lui, întrucât acesta se simte cu ușurință și se intuiește repede prin freamătul de sinteză, prin metamorfozele ati-tudinii poetice la nivel stilistic, prin încrucișările de efecte caracteristice.

Recunoscut în mai toate împrejurările, barocul macedonskian ră-mâne un *mod de viață* și un *stil artistic*, având o „incapacitate înăscută pentru căile de mijloc” („dauritul drum de mijloc” horatian) și optând pentru esențializări himerice itinerante, de „excelsior” și „perihelie” re-demptivă, ca în poemul *Perihelie*:

„Oh, lăsați pe-oricare suflet în a lui perihelie,
Fericiți-l când pământul pentru dânsul a murit...”

Acest *excelsior* ideatic din atâtea poeme (care se dorește „artă pură, fără fraze” - *Rondelul cupei de Murano*), îi concentrează întreaga ființă, stârnindu-i spiritul înspre „un farmec de himeră, după ea urmăritor”, ca în poemul *Stepa*, destul de lămuritor în sensul vizionar al programului său estetic:

„Din real ieșit afară nu mai ești ca orișicare,
Te-nzestrez cu măneci roșii la tunică de satin,
Chipeș, nalt, cu stemă-n frunte, pleci pe visul
tău călare -

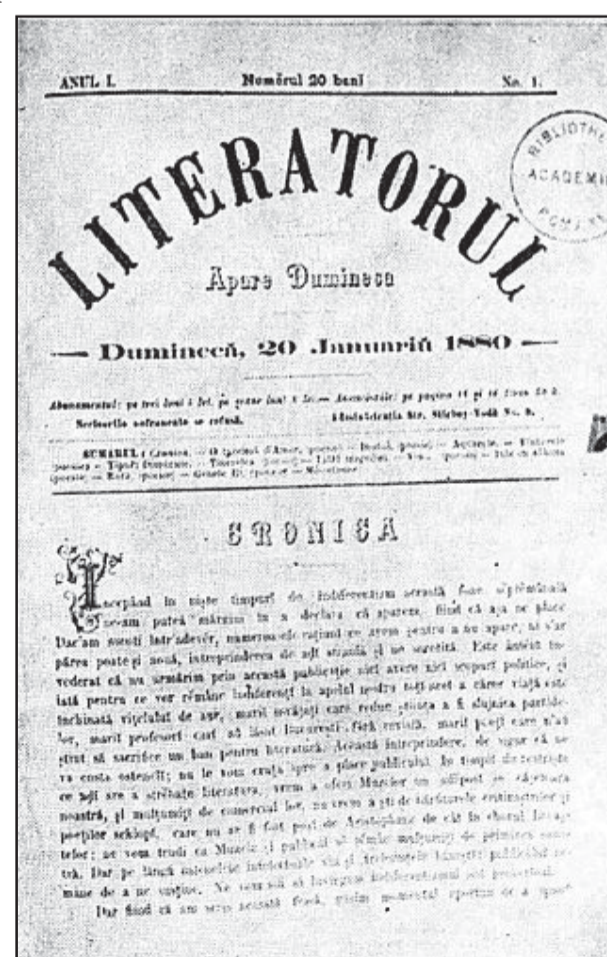
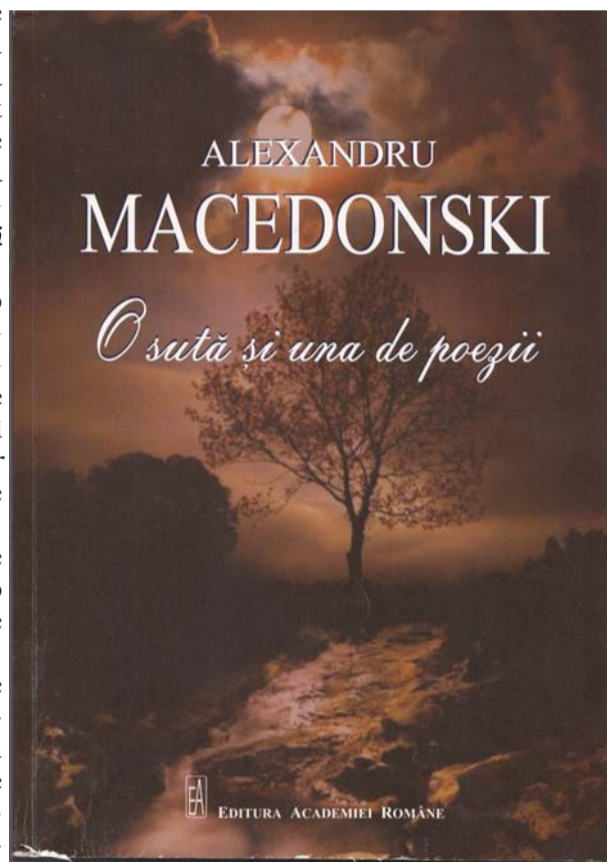
Și se uită, și se uită mizerabilul destin...”

Toate aceste „excese” ale aceluia *mixtum com-positum* de formula estetică a barocului macedons-kian, sunt, în același timp, și semne ale distincției, căci fără ele nu ar intra în discuție perenitatea acestei formule artistice ce definește estetic barocul macedonskian ca *mod de viață* și *stil de crea-ție*. Sunt atitudini și mărci care asigură operei forța expresivă, vigoarea stilistică, legitimându-i nu numai programul fățiș de „replică”, dar exem-plificând în planul creației o mare dramă spirituală și intelectuală. Cu Macedonski, care, zice G. Căli-nescu, „formulează poezia cu mult mai fin decât Maiorescu”, creația artistică își descoperă, ca și la Eminescu, conștiința de sine, rezonând cu ide-ea de autism și introvertire, pregătindu-se spre marea aventură a limbajului ce o va aștepta în secolul nostru. Opera lui Macedonski confirmă, în totalitate, ideea că, în contextul reevaluărilor periodice, se verifică încă odată actualitatea și tinerețea clasicilor, într-o posteritate în care, *sine ira et studio*, marile conștiințe coagulează, ine-vitabil, în modele culturale deschise.

Macedonski este unul din marii scriitori ro-mâni atins de aripa geniului (în multe din creațiile sale, cum credea G. Călinescu) și sortit a rezista, prin estetismul funciar și fondul profund uman al operei sale, timpului devorator și alienant. Im-pardonabilă, desigur, atitudinea față de Eminescu îi reliefează, dincolo de varii considerente, un orgo-liu al suferinței, *clădirea de sine* a poetului Ma-cedonski producându-se cu adevărat într-o atitudi-ne de „replică” personală, paralelă și cu realizările care se cunosc (instituind, prin creația sa, acea „baricadă barocă”, de cauză *pro domo*, în fața eminescianismului care-l intimidă și anihila).

Definibilă prin metafora integratoare a *palatului fermecat* din proza cu același titlu, topos de excelență barocă în strălucirea-i perliferă și bo-găția decorativă, Opera macedonskiană bate, cu toate luminile ei, departe, în posteritate, pregătin-du-se a înfrunta, în cuirasata formulă barocă de mare freamăt imagistic și ideatic, - mai exact, din-colo de cele „patru generații” invocate întru depli-na recunoaștere și consacrară a valorii sale intan-gibile -, acest al treilea mileniu, într-o mai profun-dă înțelegere a Omului și implicit o mai bună pu-nere în valoare a creației sale.

ZENOVIE CĂRLUGEA
Tg. -Jiu, 23 noiembrie 2021

Carmen Tania
Grigore

Autoare de poezii publicate încă de la vârsta școlară, a așa-ziselor concursuri „Tinere condeie”, și remarcată de Ion Caraion prin 1977, CARMEN TANIA GRIGORE a perseverat pe linia acestei „plăceri vinovate” și mai târziu, când, după un sejur în Anglia, revine acasă și

se dedică poeziei. Obține diferite premii la concursuri naționale (și chiar internaționale), fiind prezentă în presa literară și în unele antologii.

Buzoiancă din Nehoiu, dar stabilită la Brașov, C. T. GRIGORE (18 mai 1962, Nehoiu, Buzău) debutează în volum în 2009, cu „Pulsul țărâniei”, făcând dovada unei poezii de meditație întoarsă către elemente, având deopotrivă un aplicat simț al htonicului („pulsul țărâniei”) și puterea de transfigurare a trăirilor și emoțiilor în versuri gândite, rotunzind nu de puține ori viziuni de o remarcabilă definire poetică, și nu în spontaneități confuze, abstrase, străine feminității sale de o sensibilitate aparte.

După debutul destul de promițător, urmează „impactul cu Anglia” (șoc revelator de trăiri, apăsări, doruri și emoții specifice înstrăinării), o etapă importantă ca experiență de viață, cu dificultăți de integrare, dar și acumulative în multe privințe și deschizătoare de „ferestre”, aducând „un plus de greutate lăuntrică” poeziei sale, materializându-se peste ani în volumele încheșându-se cât mai expresiv „poemul meu de identitate”.

Experiența Angliei, ca să formulăm astfel, a fost roditoare și sub alt aspect al cunoașterii. O lucrare aparte în bibliografia poetei este cartea-document „PAȘI SPRE COMOARA DIN SUFLET” (2010, reeditare 2018), scrisă sub forma unui dialog cu Alexandra Noica Wilson, fiica magului de la Păltiniș, Constantin Noica, cunoscută în timpul sejurului englezesc, la Devon (coperta reproduce o fotografie a filosofului cu fiica sa și nepotul Brian, realizată la Edinburg în 1983). Pentru monografiștii gânditorului C. Noica, lucrarea prezintă un interes deosebit, prin informațiile privind aspecte din viața de familie, întâmplări ale vieții, relația cu unii semeni și, în general, cu societatea vremii. Cartea pune în evidență *spiritul publicistic și deopotrivă eseistic* al autoarei, un fel de vocație maieutică dar și de iubire creștină (de revelare a idealului de *kalokagathia*, însumând nu numai „frumosul” și „binele”, dar și „adevărul”, triada elină a perfecțiunii umane) prin care este adusă la cunoștința cititorului o experiență de viață aleasă și un bogat material de date, menite a contribui la conturarea nuanțată a profilului sufletesc și identitar al „înțeleptului de la Păltiniș”.

Revenirea acasă a permis și poeziei să se regăsească într-o ideografie lirică amprentată de sensibilități și viziuni cât mai specifice unei feminități simțind nu numai nevoia *comunicării* dar și un fel de *terapeutică* a mărturisirii prin poezie. O raționalitate ordonatoare, în caligrafierea imagistic-metaforică a sentimentelor și afectivităților/ trăirilor de ordin biografic, este vizibilă în cărțile de poezie, tot mai țesute „cu fir de borangic” din impactul cu realitatea („opresoare”)...

Deopotrivă mărturisire și despovărare, poezia aceasta e un fel de *psihoterapie lirică* precum se poate vedea în volumele din ultimul deceniu: „*Minutul de sinceritate*” (2011), „*Un sezon cât o viață*” (2012), „*Secvențial/ Sequentially*”, ediție româno-engleză (2017), „*Cu nostalgii la vedere*” (2018), „*Cerberul din clepsidră*”, culegere (2019) sau „*Taina în care locuiesc*” (Neuma, 2021), „cartea cea mai bună a unei poete mature” (Horia Gârbea).

Promovând „un miracol al simplității transpus în paradigmă ontologică” (Ionel Bota) și înțelegând poezia ca „o descătușare a unor energii

interioare, iar poetul – propriul intermediar” (Ana Dobre), Carmen Tania Grigore exprimă „o voce lirică tensionată, dar care rămâne profund feminină” (H. Postelnicu), „atingând tainițele adânci ale sufletului omenesc” într-o „simplitate aleasă cu bună știință”, mergând totuși la esențe, mai ales în poezia meditativă „aproape aforistică”, de mare impact și totodată „interactivă”, cu un „ritm interior și o cadență perfectă, chiar dacă este scrisă în vers alb” (Cezarina Adamescu). Nu a lipsit criticii observația de „frumusețe stranie abstrusă, cu irizări de descripție fantastă, dar și sugestie spiritualistă, versuri în spatele cărora veghează o notă rafinată despre raporturile sale cu existența și poezia” (Maria Diana Popescu)...

Pentru Carmen Tania Grigore, poezia este, departe de exhibiționismul feminist de azi, *afect, sentiment, trăire, reverie*, nu dincolo de limitele propriei lucidități ori de o atitudine certamente sigură pe sine sau sperând a se desluși din dileme într-o toamnă roditoare (acest împăcător sentiment de autumnalitate adie prin poeziile „*Taine*”): „ca un măr/ îngreunat de mirare/ înmugurește în tihnă/ poezia/ într-un decor/ fără margini/ seva împerecheată/ cu lutul fecund/ devine dor/ imposibil de/ îndepărtat/ un fel de/ sentiță în alb/ care așteaptă/ mâna promisă/ mâna care/ să se rotească/ deasupra viselor/ stărnind acea plutire/ în care/ nu mai știi/ unde să te oprești” (*poem dăruit poeziei*).

Este vorba, altfel zis, de o poezie trăită, roditoare „în tihnă”, configurând tematic și motivic într-un registru imaginar de decantări metaforice („cămările sufletului”). Lirica d-nei Carmen Tania Grigore a evoluat, putem spune, de la „maniera mai lejeră” (cultivată în liceu), la o asumare mai gravă, în funcție și de sinuozitățile destinului, trăind între „chemarea de sibilă” și „rutina existențială”, după cum însăși poeta declara într-un interviu: „Cum însă uneori viața este un labirint care ne absoarbe și ne întortochează drumurile, s-a întâmplat să mă îndepărtz de poezie și ani buni am oscilat între chemarea ei de sibilă și rutina existențială.”

Mult îmbogățită sub toate aspectele, experiența anilor de viață i-a stimulat creația în sensul regășirii de sine și mărturisirii cu rol psihoterapeutic, astfel că lirica d-sale s-a îndreptat către o reflecție a rememorarilor, în sens liniștitor, de pacificare/ atenuare prin înțelegere a antinomiilor sufletesti. Pentru autoare, căreia nu-i place discursul prozaic mizerabilist de bravadă, în definitiv, searbăd și anticultural, ba chiar insolent-licențios al unor juni/ tinerede avangardism prost înțeles din ultimele promoții, poezia înseamnă, așadar, *trăire, sentiment, emoție, reverie*, transfigurare, transmitând un mesaj „subtilizat” în metafore, dincolo de tranzitivitatea imediată a cuvântului. „*Uneori realitatea mă sperie*” sună un titlu mai vechi, iar dintr-o „*scrisoare pentru mama*” înțelegem exact funcția opresoare a acestei „realități” în raport cu psihismul creator, din care totuși nu poate evada: „am intrat în rândul lumii/ mamă/ realitatea mă urmărește obsedant”. Conștientizându-și starea interioară deloc confortabilă (*anduranță la pelin*), poeta trăiește acele neliniști „colțuroase” ce-i cuturează sufletul: „ale mele sunt/ aceste neliniști/ aruncate/ în colțuri de idei/ ele mă strigă pe nume/ când alunec/ din rugă/ în ora pustie” (*neliniști*). Este vorba de o poezie care, adunată în antologia din „*Cerberul din clepsidră*” (Neuma, 2019, 100 p.), exprimă o feminitate pe care o înțelegem nu atât din citarea pe alete a versurilor, cât din sintagme (versuri) evocând un metaforism de o expresă referențialitate, de regăsit pretutindeni: „poemul meu de identitate”, „oglină mă sperie/ și evit contactul/ cu realitatea”, „dar vai/ linia de sosire/ pare tot mai departe”, „mă simt înstrăinată/ de tăcerea mea intimă”, „strigător la cer”, „câmp vizual/ paralel cu imaginația mea”, „cuvinte dezmembrate”, „nevroze suspinând”, „chip/ intoxicat de atâta eroare”, „însingurare bine pusă la punct”, „trupul de pasăre congelată”, „aluvii verbale”, „psalm de su-

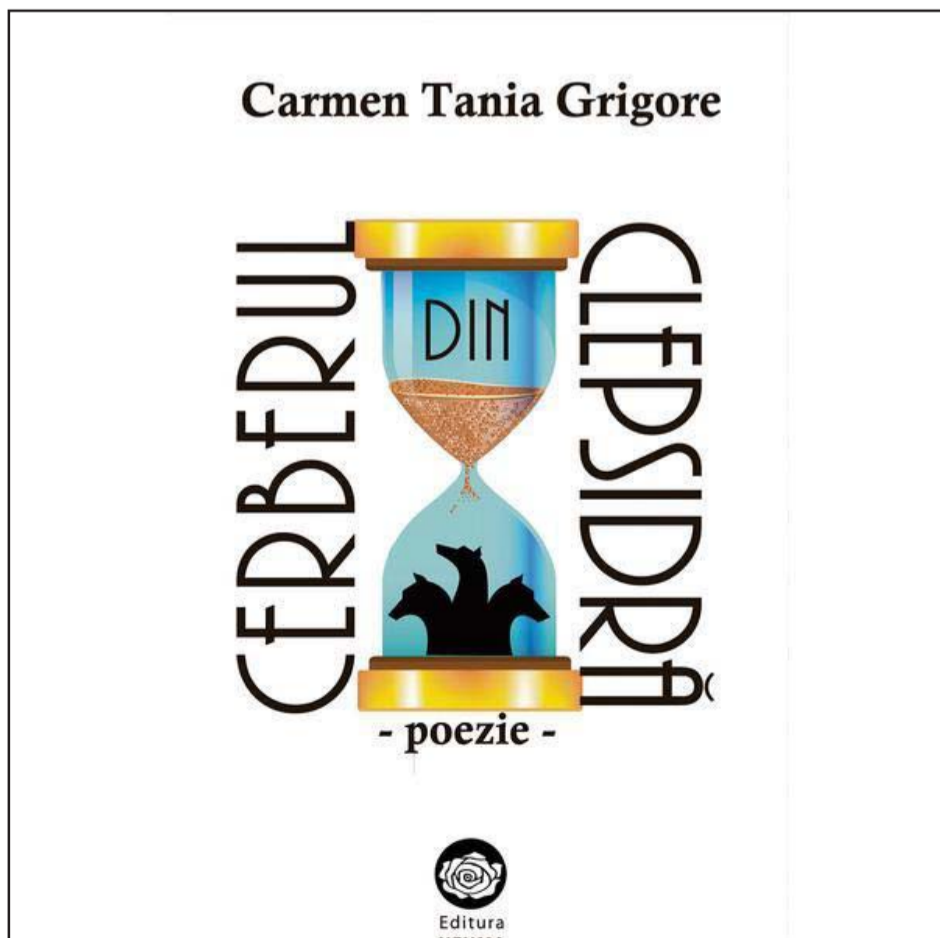
ferință”, „spaima și moartea lirică”, „argumente/ smulse din propria inimă”, „roiuri de ciori vehemente”, „vacarm metalic”, „miroase a meconiu în jur”, „sentință în alb”, „pădure decapitată” etc.

„Ancorată în celălalt Eu, / am stricat/ echilibrul de sticlă” (*celălalt eu*), scrie autoarea volumului *Cu nostalgi la vedere* (Sitech, 2018), netemându-se a-și devoala trăirile și încercările sufletești, în general imaginarul fantasmatic al unui psihism năzuind la decantări și sublimări: „aerul sângerează/ și mă strigă pe nume/ noapte și zi/ se aude o bătaie de gong/ care dă o altă formă/ așteptării/ dar eu am plecat/ de acasă/ cu fericirea în eprubete (...)/ suflul fierbinte al patriei/ m-a ajuns din urmă/ suflul fierbinte al patriei/ m-a incendiat/ de aceea sângele meu/ arde mocnit/ ca o pădure decapitată/ e aceea sudoarea inimii/ s-a evaporat/ estetic spre Voronet” (*Cu nostalgi la vedere*). Subtila ironie din final sugerează și o distanțare de sinele profund numai atât cât să-i permită autoarei să dea puțin la o parte perdeaua, să-și lase întrevăzută în metafore lumea lăuntrică. O spune de fiecare dată cu un asumat dolorism, „trăirea” și „poezia” născându-se una din alta, ca într-un joc de imagini multiplicat la infinit din oglinzi puse față în față: „ca un lup rănit/ gândul se întoarce/ mi-a sfâșiat/ un poem/ cu limbă de șarpe/ am experimentat/ spaima și/ moartea lirică/ dar/ nici renunțare/ nici împăcare/ în suflul final// doar argumente/ smulse din propria inimă” (*doar argumente*). Așadar, nici „renunțare”, nici „împăcare”, ziua de mâine rămânând „ca o făgăduință/ între necunoscuți” (*și mai departe*), ba chiar dându-i senzația unor „cartușe oarbe/ trase dintr-un/ cer intermediar” (*horoscop*). O împăcare cu sine, în sensul armonizării/ pacificării tuturor încercărilor sufletești și antinomiilor imaginare, este de reținut, acum, căci, dacă poeta simțindu-se altădată „opresată” de realitate, nu are decât, în sfârșit, să o accepte în sensul salvării, al unei redempțiuni alinătoare de zbucium și pe deplin terapeutice, alintând toate „secusele aritmice” (stimulate, desigur, de același disconfort psihic): „bună dimineața!/ zic realității/ care m-a racolat/ din vis/ și mi-a lăsat/ pe noptieră/ o foaie de observație/ dolofană/ m-am vindecat de așteptări/ nu mai am de declarat/ nicio suferință// am amanetat/ lanțul slăbiciunilor// sângele mă străbate/ înrouat/ mă descântă/ apoi alintă/ toate secusele aritmice” (*autovindecare*).

Dincolo de așa-numitele „problematizări” de artă poetică, implicând Eul în acute definiții onto-existențiale, remarcăm, „la vedere” frumoase poeme de dragoste, de felul celei intitulată „*bucuria cea de toate zilele*”, țesând peste realitate trăită „dintr-o extremă în alta” pânza reveriei reconfortante: „aceasta-i dimineața/ în care sângele înmiresmat/ nu se știe cum/ de mâna ta/ îmi aduce lent/ vindecarea/ dimineața aceea/ în care nu ai grija zilei de mâine/ nici festivități/ care să agite liniștea/ dintr-o extremă în alta/ parcă nicicând/ nu m-ai trezit ca acum/ strivindu-mi/ fragi sălbatici pe buze”.

Dar există și ipostaza retragerii în suferință, în „măreția/ incendiarei/ singurătăți”, altfel zis „în pacea ochiului/ invulnerabil”: „am străbătut/ distanța/ dintre trădări/ cu inima atrofiată/ de febra unei/ înfometări/ dureroase// jinduam după/ aroma unui ambient/ împrăpatat cu/ respirația ta/ precipitată// zile și nopți/ am ținut la piept/ un cuțit/ care-mi incita/ imaginația// până când/ am început/ să plutesc/ în măreția/ incendiarei/ singurătăți// abia atunci/ am înțeles/ pacea ochiului/ invulnerabil”...

Desigur, poeta nu este străină de anumite „subtilități de limbaj”, insinuând tăceri și reproșuri, căutând a rosti „doar argumente” și vorbind „pe dinăuntru”, crezând în sintagma, care devine și ea titlu de poem, „niciodată târziu”.

„Scrisul” poetei dă ascultare „gândului”, iar acesta „inimii” și așa mai departe până la revelarea „tainei” în regimul căreia se naște poezia. Avem în „taina scrisului” o artă poetică menită a ilustra demersul „facerii” poeziei, îmbinare de „trăire”, „afect”, „cuvânt” în atingere cu „ideile colțuroase” ale realității într-un „exorcism” pe măsura trăirii: „scrisul meu/ se face că/ dă ascultare gândului/ gândul se face că/ dă ascultare inimii/ inima se face că/ dă ascultare/ vârstei/ carpe diem/ până când/ instinctul atavic/ se face că plouă/ și dă ascultare/ exorcizării/ pe care/ o merităm” (*taina scrisului*).

O altă temă reiterată în volumele din urmă este aceea a timpului, *marea trecere*, acesteia îi cad pradă existențele: este „*cerberul/ ascuns în clepsidră*” (titlul antologiei din 2019), împotriva căruia poeta lansează „poemul”, desigur, salvator: „timpul dezleagă/ dulăii flămânzi/ eu rămân desculță/ prin vârsta de afară/ în loc de strigăt/ lansez un poem/ acut ca o spaimă/ înfiptă-n retină/ la fiecare colț de cuvânt/ așteaptă un cerber/ ascuns în clepsidră” (*desculță în vârsta de afară*).

Iată cum *vârstei lăuntrice* îi corespunde și o „*vârsta de afară*”, coordonate pe care se joacă drama acestei poezii de o feminitate vizionară și, totuși, așezată în temeuri lucide. Alta este însă invocata „cumințenie” a scrisului: „poemul acesta are cumințenia/ unei persoane ținute/ într-un cărucior cu roțile./ dependent de iubire/ nu poate ieși în lume oricum/ (...)/ când e speriat de moarte/ poemul se chircește febril/ inima lui se înfoaie a porumbel/ și năvălește afară./ dă târcoale ochiului/ apoi față în față/ așteaptă/ câteva semințe de mărturisire” (*altceva decât o stare de inspirație*)...

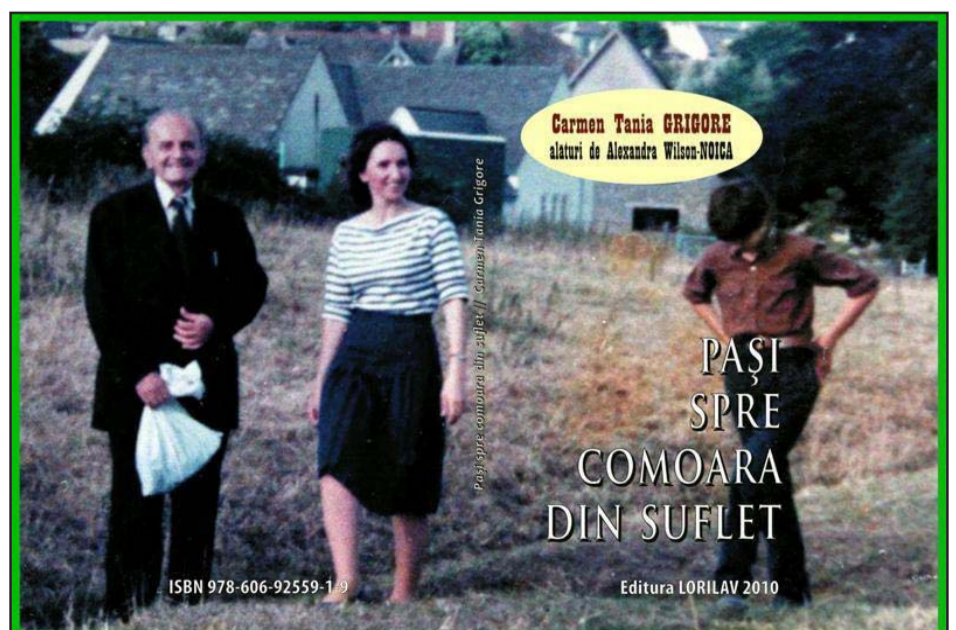
Oricum, percepția timpului implacabil este acută, zilele sporesc muntele solitudinii, iar nopțile „se topesc/ ca un psalm de suferință” (*insingurare bine pusă la punct*). Este transcrierea cu o discretă ironie a celui ce se simte „străin în propria vârstă” și „oricât aș căuta/ nu găsesc/ niciun refugiu/ în caz de aluviuni verbale”...

În general, avem a face cu o aleasă exprimare a unei feminități încercând experiența salvării dintr-o existențialitate opresoare, printr-o poezie în care imaginația „ca un bumerang/ întârziat/ a spintecat clipele/ eliberând floarea de mac/ captivă-n artere” (*eroare de calcul*). Remarcabil este acest lirism de elevată feminitate, neostentativ în sens neo-marxist, - precum în devălmășia unui mizerabilist feminin ce face ravagii azi în promoțiile douămiiste! -, căci, dincolo de bieteile exhibări de radicalism activist, Carmen Tania Grigore își asumă condiția onto-existențială („*taina în care locuiesc*”), cu o reverentă luciditate sportoare de strălucire și pregătită a înfrunța nu Leul din Nemea, ci „Cerberul din clepsidră”: „vă mulțumesc/ dar nu am nevoie de libertate/ mă simt mult mai femeie/ în acest model de capcană/ în care mi-a înflorit respirația/ printre oase” (*nu am nevoie de libertate*).

Antologia „*Cerberul din clepsidră*” este cu siguranță o carte bine articulată și reprezentativă, rotunzind destinul oarecum singuratic, ieșit din serie, al uneia dintre cele mai talentate poete din literatura română de azi.

ZENOVIE CÂRLUGEA

Tg.-Jiu, 11-12 februarie 2022

Mihai Petre

„GRIGORE URECHE - UN CRONICAR ÎN CINCI FERESTRE”

Personalitate didactică a municipiului Hunedoara, încununată cu Ordinul „Meritul pentru Învățământ”, în grad de Comandor (2004) și, mai recent, cu titlul de „Cetățean de onoare” al reședinței de județ (2019), dl MIHAI PETRE (n. 19 iulie 1949, com. Sutești, Vâlcea) este licențiat al Filologiei clujene, secția română-franceză (1968-1972). Ca șef de promoție urma să fie reținut asistent la Catedra de Limba română și Lingvistică generală, dacă, din cauza Plenarei CC al PCR din iunie 1972, posturile din învățământul superior nu ar fi fost blocate (în perioada 1998-2007 va fi asistent și lector la Catedra de limba română a Universității de Vest din Timișoara, ținând cursul de Limba română și metodică predării ei, la Colegiul de Institutiori din Deva). În 1972, vâlceanul din Suteștii Drăgășanilor își alesese de pe lista afișată, - cum știm și noi, din aceeași promoție dar din alt centru universitar, că era pe atunci la repartizarea ministerială, - un post de profesor la o școală generală din Hunedoara. După doi ani se va transfera în învățământul liceal, onorând o activitate prodigioasă, continuă și îndelungată, aproape semi-centenară, îndeobște cunoscută, prin rezultatele de excepție, la nivel municipal, județean și național.

Doctor în filologie cu teza „Toponimie urbană românească” (1983), profesorul „evidențiat” (1987) Mihai Petre s-a dedicat cercetării problemelor de limbă, literatură română, lingvistică generală și aplicată, toponimiei românești și hunedorene, publicând în revistele de specialitate și elaborând vreme de peste două decenii lucrări proprii: „Limba română prin teste grilă, pentru admiterea în învățământul superior”, 1999; „Limba română pentru examenul de capacitate”, 2000; „Introducere în toponimia urbană românească”, 2001; „Toponimie urbană hunedoreană”, 2012; „Urbanonimie hunedoreană, particularități și perspective”, 2013.

În anii din urmă, dl Mihai Petre s-a simțit atras de jurnalistică și, evident, de beletristică, realizând câteva culegeri de „interviuri” și „autografe” cu profesori și scriitori hunedoreni: „Interviuri hunedorene” (2015), „Autografe hunedorene” (2016), „Vocația dăruirii” (2016).

Și scrierile beletristice vor fi dedicate unor realități hunedorene din zilele noastre, îndeosebi mediului didactic sau vieții social-industriale,

precum volumul de nuvele, bine primit de unii critici de întâmpinare în revistele „Argeș”, „Vatra veche”, „Discobolul”: „Cretă color” (ed. I: 2016, ed. a II-a: 2017) sau romanele sociale „Corvin Caffè” (ed. I: 2017, ed. a II-a: 2018) și „Tăieri în alb” (2018), inspirat din viața unui liceu sanitar hunedorean în care autorul a fost profesor (1974-1993), după care s-a transferat la Colegiul Național „Iancu de Hunedoara”, până la pensionare. La acestea se adaugă scrierea „Birtul păcatului” (2019), un fel de „metaroman” dezvoltând o privire mai amplă, pe un timp mai îndelungat, asupra societății românești, îndeosebi din Oltenia, cu referire specială la Combinatul Siderurgic Hunedoara, începând de prin ultimii ani ai celui de-al Doilea Război Mondial și continuând cu frământatele vremuri în care regimul comunist, dovedindu-se abuziv, prin naționalizarea, colectivizarea și exproprierea săvârșite, a manipulat conștiințe, insistând ideologic și etic la crearea „omului nou” după o Scriptură străină, care până la urmă nu a reușit, realitățile românești fiind altele și oamenii de altă alcătuire...

*

„GRIGORE URECHE - UN CRONICAR ÎN CINCI FERESTRE” (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2021, 196 p.) constituie un exercițiu de interpretare a operei primului dintre marii cronicari moldoveni, „Letopisețul Țării Moldovei”, operă de mare însemnătate în istoriografia românească ce va fi continuată, în desfășurările cronologice ale istoriei trăite, de Miron Costin și Ion Neculce. Nu știm dacă aceasta este „cea mai cunoscută cronică a Moldovei” din veacul al XVII-lea (Ovidiu Pecican, coperta IV), cea mai luminată minte fiind a lui Miron Costin, dar cu siguranță, față de seria anterioară de opere istoriografice în limba slavonă (Macarie, Eftimie, Azarie), Letopisețul lui Ureche are virtuțile lui de pionierat, de la începuturile a ceea ce numim „artă narativă”, la realizarea unor portrete sintetice spontane, a strădaniei evidente de a consemna adevărul și de a se face înțeles.

„A scrie și a vorbi despre un cronicar precum Grigore Ureche - crede autorul - înseamnă a-ți asuma inutilitatea demersului, trăind fie o politicoasă contestare, fie chiar frisonul de dispreț ce însoțește orice discuție despre literatura română veche și valorile ei artistice. Prezentând Moldova de după Ștefan cel Mare, cronicarul era obligat să constate cu tristețe scăderea care se vede că au venit în zilele noastre. Fără niciun efort de înțelegere, dar cu aceeași tristețe, realizăm azi, prin trăire cotidiană, valoarea premonitoare a frazei lui Ureche.”

„Frisonul de dispreț”, de care face vorbire autorul, l-am văzut noi înșine pe fața unui închipuit profesoraș de universitate oțeană care se dă și autor de cărți „vizionare” (neomarxist, desigur, îndesat cu toate globalismele și plimbat pe varii meridiane pentru „buna” formare!) care, invitat într-un platou de televiziune, declara nonșalant că din preocupările „universitare” (ale Catedrei!?) el nu ia în seamă literatura veche, deci nici pe cronicari, găsindu-i lipsiți de „valoare”, dar - țineți-vă bine! - din secolul al XIX-lea romantic, nici chiar pe Eminescu ori Alecsandri, spunându-i mai multe, expressis verbis, autori ca Bolintineanu, Alexandrescu, Odobescu ș.a.! Ce ciurăfaie de universitar este acela care refuză să propună studenților săi pe Eminescu (după ce „programă” și în numele cărei „corectitudini” idioate acționează acest fante de bulevard zulfat, stipendiat foarte bine pentru „învățătura” pe care o bagă în capul unor studenți, mulți din ei mai prejos decât premiații din liceele de performanță!)? Nu spunem prostii, în activitatea noastră de 46 de ani dedicați Școlii românești,

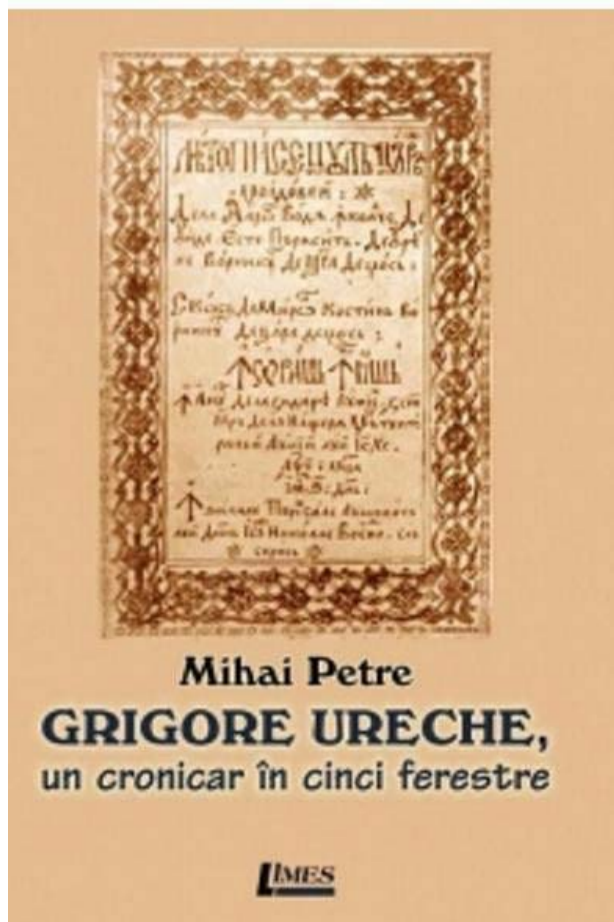

am putut constata precaritatea searbădă a unor studenți veniți la „practică didactică”, încredințându-le susținerea unor lecții... Cred că se cuvine urgent o reevaluare a dascălilor din Universități pătrunși infrafracțional pe jocuri de interese sau pe alte dubioase considerente, unde nu numai că s-au înmulțit „disciplinele” aiurea, dar vegetează astfel de specimene și paraziți ce trebuie dislocați de la țâța dulce a Statului, căci fac mari deservicii învățământului românesc. Și ne mai mirăm de calitatea sursei profesionale care populează școlile, liceele și universitățile, făcând din acestea, vorba lui Creangă, fabrici de perfecționare a unui „cumplit meșteșug de tâmpenie”...

Acestea fiind zise, apreciem abordarea de către profesorul Mihai Petre a Letopisețului lui Grigore Ureche, operă istoriografică (cronicile sunt opere literare „prin derivație”, observa Al. Piru!) din care s-au inspirat o seamă de scriitori români clasici și moderni. Cercetarea literaturii noastre vechi (inclusiv a celei de limbă slavonă, greacă, latină etc.) nu este la mâna oricărui condei futit, aceasta impunând știință de carte, o anume formare în domeniu și, desigur, „rumegare” îndelungată și organ vizionar de înțelegere a epocii respective și de percepție valorică. Nu este o „trezire” ong-istă de inflamare egotistă într-o poală ideologică cu boabe de import, ci o creștere din aproape în aproape a spiritului cărturăresc, cu arderea etapelor și înțelegerea în integralitate a fenomenelor cultural-literare pe care le-a traversat cultura/ literatura noastră de-a lungul unei jumătăți de mileniu (iată, se împlinesc 500 de ani de la celebra scrisoare a boierului Neacșu din Câmpulung trimisă judeului Brașovului, Hans Benkner, în 1521, informându-l pe acesta despre manevrele turcilor pe Dunăre în pregătirea aceluia de neuitat asediu al Vienei, fapt de pionierat, și rămas așa, în istoria medievală a Europei).

Propunându-și o lectură „în cinci ferestre” a cronicii lui Ureche (poate era mai potrivită o detaliere a metodei „de operare” în paginile ce deschid cartea, rămase netirate, decât considerentele privind „adăugările” unui copist ca Simion Dascălul, poate și Misail Călugărușul, apoi conștiința romanității poporului și latinizată limbi, ori intervalul temporal consemnat de cronicar, nu ca martor ocular, precum vor fi Miron Costin sau Ion Neculce, ci după unele izvoare interne și externe).

„Ferestrele” în care sunt arătate de autor aspecte importante ale operei sunt în număr de cinci și ele privesc, în ordine, personaje evocate de cronicar, de la modelul de feudal moldav luminat întruchipat de Ștefan-vodă, la cei din linia Mușatinilor după cum urmează: Bogdan, Ștefan cel Tânăr, Petru Rareș, Alexandru vodă Cornea, Iiaș vodă, Ștefan vodă, Alexandru Lăpușeanul, apoi: Despot vodă, Ștefan Tomșa, Lăpușeanul cu a doua domnie, Bogdan, Ion vodă, Pătru vodă Șchiopul, Ivan Potcoavă, Iancu vodă, Pătru vodă Șchiopul, Aron vodă, Alexandru vodă, dar și crai „ne-moldavi” precum Matei Corvin al Ungariei sau regele Albert al Poloniei... Tot în această „ferastră a lumii” sunt reținute „alte personaje” și

“Cărțuca” de rugăciuni efulgurânde

Noua apariție editorială a cunoscutului poet Teofil Răchițeanu - „În zigzagul gândului” - vine să completeze o serie nesfârșită de catrene, ce transcend prozodia și logica versificației, și aducând în peisajul milenar al genului, valențe dintre cele mai surprinzătoare. E - să recunoaștem - greu să spui mult în cuvinte puține. Și e și mai greu să faci în așa fel încât muzicalitatea demersului să orânduiască în așa fel silabele, cuvintele și propozițiile încât marea simfonie a naturii să se regăsească în fieșce fulg coborât asupra semenilor.

*Știu că nimenea nu știe, n-a știut și nu va ști
Ce e viața, ce e moartea. Știu că-n vreme e tîrziu.
Parcă ieri Big-Bangul fuse, parcă miine-Apocalipsa.
Știutorii cei a toate știu că, vai! Nimic nu știu* (p.19)

Dincolo de evidența versificației, cititorul dibuie cu mare ușurință un ritm interior - tainică aducere aminte a ceea ce numai Munții Apusului au putut rezona în ființa poeziei românești: „Ci o taină mare-i steaua/ Ce deasupra mea lucește./ Părăsit de zei, într-însa/ Sufletul cui asfințește?...” (p.30)

De la Omar Kayyam la Ion Vasiu sau de la Sapho la Eminescu, catrenele încrucișează sau îngemănează vers de o rară profunzime, chiar dacă suratele (epigramele) par mai înrudite cu frații din proza stand up

comedy-ului. „Fecioru-s și-n sînge-am foc./ Veni Moartea să o joc./ Și-am jucatu și-nvîrtitu./ Numa că n-am omorîtu...” (p.62)

„Calitatea esențială a acestor catrene constă în acea greutate a sensului, potențat de forța inventivă a gândirii popular-ancestrale. Iar filigranatele bijuterii poartă cu sine amprenta tainică a unui suflet ce sălășuiește în ele și constituie fascinația specifică artei de dintotdeauna: romantismul”. La aceste cuvinte de introducere la „cărțuca”, aș adăuga că jertfele votive, ridicate la nivel de rugăciune, fac din aceste catrene „noi-vechi-noi efulgurații”, adevărate simbioze de timp transcendent și realități de contingent: „Viețile noastre merg tot înainte”,/ *Filosofoază nu știu cine în noi./ Părere-i. Mereu și mereu pașii noștri,/ Toți pașii noștri sunt pași înapoi*” (p.33)

Catrenele domnului Teofil Răchițeanu au un... ceva, un fel aparte de a rosti adevăruri fundamentale. Gândul ne duce imediat spre constatarea hegeliană despre cântul al patrulea al Paradisului, unde Dante confirmă cunoașterea adevărului într-un chip cât se poate de pregnant. Omul, în acest caz, conștientizează axioma imanentului și participă, chiar dacă cu tristețe pământească, la pelerinajul său veșnic în spațiu și timp:

*„De ieri, de azi pe mâine trăiesc și eu ca oricare,
Cu mai grea-n mine ca marea, o anume întrebare:
De ce, Doamne, de ce, Doamne, de din cîte sint sub soare,
Numa Moartea, numa Moartea niciodată moarte n-are?...”* (p.85)

Tragica interogația a primei părți, este însă compensată „Cu doru’ și dragostea”, partea a II-a fiind un adevărat imn de slavă frumosului din noi și din proximitatea noastră. Frumosul interior și frumosul divin și intruparea firii alcătuiesc simbioza dintre uman și divin, în agregarea lucrurilor simple: „Am în palmă o țițucă/ De-a lui draga de Măriucă,/ Sudaie-mă de-una, de-altă/ Și mi-o dă și pe cealaltă...” (p.108)

Amintirea Înaltului și întrebările fundamentale căpătă noi valențe în cea de a III-a parte, „cărțuca” concluzionând că „Din miriardele de stele/ Niciuna nu-i a mea. Ci toate/ Imperii ale Tale-s, Doamne -/ Oceane de singurătate”. În acest fel, revelația *lumii transcendente* a lui Blaga, devine o cateheză după regulile Erminiei, ca simbolistică personală, cu marca Teofil Răchițeanu, ilustrare a morții și vieții nepieritoare.

Radu VIDA

O lucrare cu adevărat pilduitoare:

ILEANA ROMAN - TUDOR RĂȚOI: „ENCICLOPEDIA JUDEȚULUI MEHEDINȚI”

Primim de la dl TUDOR RĂȚOI, valorosul istoric și om de cultură severinean, o admirabilă lucrare, *ENCICLOPEDIA JUDEȚULUI MEHEDINȚI* (Ed. Prier, Drobeta Turnu-Severin, 2021, 930 p., cu ilustrații color privind istoria și tradițiile culturale respective), semnată împreună cu binecunoscuta scriitoare a locului, ILEANA ROMAN, poetă și promotor cultural. Lucrarea dă seama despre oameni, fapte și evenimente din această parte de țară dintr-un interval de mai bine de două mii de ani, așa cum puține județe au reușit să realizeze, *nicidecum prin eforturi instituționale* concentrate, ci prin *inițiative particulare*. Desigur, Ministerul Culturii are suficiente mijloace și pârghii, prin instituțiile din teritoriu (Direcții de Cultură, Centre de Conservare și Promovare a Tradițiilor Populare etc.), de a organiza această acțiune în întreaga țară, în așa fel încât, prin colective de cercetare, fiecare județ/ parte de țară să-și poată avea „enciclopedia” ei, cartea de identitate, de reprezentare în cadru național geo-istoric, cultural, spiritual etc. Sugerăm, așadar, ministerului de resort să ia în considerație această propunere, cu atât mai mult cu cât noi o spunem acum pentru prima dată, de vreme ce inițiative de acest fel au mai avut loc, sporadic, în țară.

„Spunem din capul locului- scria într-o prezentare a acestui «monument editorial» gazetarul și istoricul literar craiovean Tudor Nedelcea - că o asemenea lucrare este sau ar trebui să fie rezultatul unor cercetători ai vreunui institut academic, pentru care sunt renumerați. Am văzut câteva asemenea «monografii», care excelează în multe date inexacte, incomplete sau chiar... plagiate. În cultura română există doar o lucrare similară *Enciclopediei județului Mehedinți*, realizată de un om - editură, Lucian Predescu, *Enciclopedia. Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, apărută în octombrie 1940 și interzisă în timpul regimului bolșevic”.

„Enciclopedia județului Mehedinți” este, s-o

spunem de la început, o lucrare de înalt profesionalism. Istoricul prof. univ. Tudor Rățoi, autor a zeci și zeci de lucrări despre istoria, oamenii, tradițiile și instituțiile Mehedințiului, a fost timp de peste un sfert de secol director al Secției Mehedinți, dar și al Arhivelor Centrale din București. Așa că nu mai încap dubii privind valoarea lucrării de față din punct de vedere documentar. Urmărind „Indicele de persoane” (pp. 909-927) putem constata, dincolo localități de ieri și de azi, de instituții și diferite consemnări documentare, *profilul* persoanelor inserate în enciclopedie: eroi din cele trei războaie și victime ale schimbării de regim din decembrie 1989 (sute și sute), academicieni (24), actori și regizori (33), apoi agronomi, arheologi, arhitecți, artiști plastici, aviatori, ctitori, filantropi, sponsori, economiști, finanțiști, diplomați, edili, etnologi, folcloriști, esteticieni, filologi, lingviști, filosofi, logicieni, fizicieni, geologi, geofizicieni, geografi, ingineri, istorici, juriști, avocați, magistrați, procurori, comisari, manageri culturali, matematicieni, medici, militanți anticomuniști, militari gradați, muzeografi, oameni de știință, oameni politici, preoți, călugări, teologi, profesori, pedagogi, revizori școlari, institutori, scriitori, critici și istorici literari (174), sociologi, statisticieni, demografi, soliști, instrumentiști, compozitori, dirijori, ziariști și jurnaliști (43) etc.

Lucrarea de față, suntem preveniți în „Prefață”, este „o premieră și nu doar pentru județul Mehedinți”, recurgând la „reper impuse de enciclopedii universale (câteva naționale)”, dincolo de anumite lucrări monografice realizate (globale sau pe domenii) și unele dicționare doar pentru personalități, mai mult sau mai puțin profesional alcătuite. Ea vine să întregască, sub multe aspecte, chiar „*Dicționarul enciclopedic*” apărut în șapte volume la Editura Enciclopedică, unde nu se află „niciun cuvânt despre Țara Severinului - primul ducat medieval organizat la sudul Carpaților, niciun cuvânt despre Cetatea

Medievală a Severinului - prima cetate de piatră din Țara Românească; niciun cuvânt despre Schela Cladovei - importantă stațiune arheologică, aici fiind descoperită o primă așezare umană din spațiul european, datată la aprox. 8000 de ani î. Hr.”. Așa cum marele învățat Ștefan Odobleja „lipsește din *Enciclopedia Britanica*, chiar și din edițiile apărute recent în limba română.”

Așadar, ansamblul lucrării cuprinde articole-sinteză de ordin monografic, informații uzuale (c.v.-uri), analize și evaluări privind: *personalități, localități, etimologii, instituții, firme, societăți, publicații periodice, evenimente istorice, arheologice, culturale, monumente de artă și civilizație, monumente ale naturii*, cu *iconografie* în text și în planșe color.

Enciclopedia Județului Mehedinți se dorește „o invitație și un *vademecum* la cuvenite întâlniri de ieri, de azi, de mâine”, „un construct respirabil dia-cronic și sincron sau mereu întâlnitor în utilitatea sa”, încheiat în septembrie 2021 „dar generos deschis spre ediția viitoare” (sugerăm trimiterea punctuală, la pagină, în Tabelul cu indicele de nume, pentru o mai rapidă consultare).

Cu speranța că propunerea noastră va fi avută în atenție de Ministerul Culturii (în ideea creării de astfel de lucrări enciclopedice reprezentative în toate județele patriei, componente ale tezaurului cultural național), felicităm pe autorii severineni cu prețuirea cuvenită ce se impune.

Zenovie CĂRLUGEA,
Tg.-Jiu

VÂNTUL PELERIN PLOAIE DIVINĂ

Pelerin prin lumea largă
Umblă vântul, fără țel,
Cât e ziulica-ntreagă
Cântă-n dinții de oțel ...

Nu mai stă și el pe-acasă
Ca să-și facă vreun program,
Dar nici pe alții nu-i lasă:
Le bate cu palma-n geam.

Vântule, de ce-mi rupi floarea ?
Toate-și au în lume rost!
Ori te supără splendoarea?
Ori ...cu artele n-ai fost?"

Vezi pe ram o frunză-n dungă,
Tu o zgâlțâi și o smulgi!
Doar vreo ploaie te alungă –
Scurtă clipă! Taci și fugi!

Vânt de toamnă, tu vânt bun,
Plimbă-ți aripioarele,
Cheama crivățul nebun
Să-l dogoare soarele !!!

Pelerin prin lumea mare,
Vântul face nebunii:
Nu pune piper, nici sare,
Dar se ține de ... șotii...

ÎN TOAMNĂ

Au ieșit frunzele- n cărare
Și se joacă de-a tomnicuța.

Pisoiul fuge după un ghemotoc,
Când altul îl lovește în spate.
Se oprește descumpănit
Și-și arcuiește, de atac, spinarea.

Corbul înțelept, sprijinit pe un singur picior,
Se lasă legănat de crengi.
Se uită la făpturica de jos;
Gândește:
- E prea mare să-l înhăț...
E prea mic, să știe ce-i toamna...
Îl privește amuzat prin ochiul lucios...
Și celălalt ochi e lucios,
(Dar el privește dintr-o parte).

Își suflecă aripa deranjată de vânt,
Rămâne pe gânduri...

Pisoiul pășește precaut peste frunzele
care i se par mușuroaie.

Ce mișcă acolo, sub ele ?
Un pui căzut din cuib.
N-a mai văzut așa ceva, încă.
Se apropie, întinde nesigur, o labă,
Se depărtează când puiul se zbate,
Se apropie iar, și încearcă să miroase.
A luat câteva șfichiuri peste botul mic...
Puiul dă din aripi;
Fuge peste frunzele făcute troian...

Din înaltul meditației sale
Corbul catacisește să planeze spre pământ.

Pisoiul speriat de moarte
Vede pasărea uriașă atingând, o clipa, frunzele.
de lângă el;

E mic și n-a înțeles ce s-a întâmplat cu
puișorul căzut din cuib.

Fug, fug mereu,
Dar ploaia fuge după mine;
Un fulger frânge norul în două:
Intr-un fior se contopesc jumătățile zimțate.

Cad pâinii mai de apă:
Zeus asudă;
Își șterge fața lui mare cu norul de scamă;
Îi cad mereu lacrimi;
Din batista celestă ?
Din ochii lui înourati ?

Lacrimi fără sare;
Apa din ochiul divin
Face vinul nectar,
Umple potirul florilor cu miere și fard,
Dă Olimpului ambrozie,
Iar înaripatelor hrana...

Zeus își pierde răbdarea.
Mă vede de sus
Cum fug mereu de ploaie...

Sprânceană-și descrețește
oprid ploaia aurie...

Nu mai fug,
Îmi storc de apă cămașa
Și scutur de pe haine lacrimile lui Zeus...

IARĂȘI DESPRE VÂNT

Vântul citește ziarul.
Îl răsfoiește foaie cu foaie,
Râde în hohote,
Scrâșnește din dinți...
Supărat, îi trage o palmă.
Fuge apoi și trănțește o fereastră,
Smulge petalele crinului,
Și se reîntoarce mândros, amintindu-și că
nu știe toate știrile !

Acuma a luat ziarul de la ultima foaie,
Il mușcă,
Il zgârie cu pelerina aspră,
Iși bagă capul între foile lui,
Răbufnește,
Râde,
Se așează mai comod,
Și iarăși caută o știre legată de toamnă...

In timpul verii s-a simțit cam anemiata,
Pe ici, pe colo s-a mai distrat cu o furtună,
Dar toamna,
Toamna scaieților și a frunzelor moarte îl încântă.
Atunci rostogolește el dovlecii,
Concertează în lanurile de porumb,
Duce departe și ascunde tot ce poate prinde,
Dar ziarul,
Ziarul de pe terasa mea, este marea lui preferință !

EFEMERĂ DE TOAMNĂ ÎN MONTRÉAL

Au mai rămas doar ultimele frunze,
Întruchipând
Câtiva palmieri.
Trei balerine,
Litere care-mi vorbesc mie,
Un cștel cu laba la ureche, si
Piepteni, foarte multi piepteni;

Tridentul din „ramuri” al lui Poseidon,
O furcă de făcut căpite de fân,

Păsări cu aripile deschise,
O Babă Cloanță, cu ciuf pe cap,
Miniaturi de pomi, cum desenează copiii,
Steaguri de „pace si năframe-n vârful de băț”,
Câteva rânduri de cocotieri, de aceeași înălțime, și
O rândunică singuratică;
Vulpea cu un corb pe spinare,
Albine mici, albine mari,
Virgule,
Bondari;

Și dincolo de ele: cerul de octombrie,
O zi de vânt,
O zi de ploaie,
O zi de soare blând și nostalgic.

Copiii culeg frunzele de aur, purpură și aramă,
Adultii înnoată prin frunzele răscolite,
Păsările—frunză pleacă luându-și puii cu ele...

Încep să îmi simt umerii,
Iar casele rămase fără- cojoc, încep să se îmbrace...

FRUNZE DE ARȚAR

Imi place să merg,
Să merg răscolind frunzele cu vârful piciorului ...
Frunzele să-mi cânte mie și cerului ,
Încetșor,
Încă odată, melodios și încă odată...

Nu știu cum se desprind frunzele...
Ele mă văd și se avântă în calea mea.
Le cheamă toamna din pletele mele,
Umerii mei largi, sub atâtea poveri...

Privesc în sus,
Frunzele îmi zîmbesc, au buzele roșii
și obraji poleiți, iluminați de ochii ușor adormiți.

Iarăși cântă ! Sau, nu.
Plâng plecarea ultimelor păsări.

Vântul flutură prelung steagul zdrențuit al toamnei...
Zgâlțâie în ciudat ramurile ...
Când nu reușește, fluieră amaric...

Merg, merg mereu, însetată, bând din cornul toamnei.
Aș voi ca drumul să nu se termine,
Niciunde și niciunde ...
Să fiu mereu însetată,
Să zbor peste zări ca o samară de arțar,
Să întâlnesc ultimul vis al frunzelor subțiri și crestate.

DIN BĂTRÂNI

Troienește-n carpatice genuni;
Troznesc Pietrele babei pe munte
Îngheață corbul pe cuib.

Lupul miroase spre vale
Fum alb de cătun și saivan.

Vuiesc sonor, din orga lor, pădurile de brad...

În vatră, în vas de lut
Se face încet fiertura de mei și berbec.

Se-aude făurarul de arme cum taie,
Limbi roșii de flăcări se suie, coboară
Și fierul îndoiaie...

Pe ușă se svântă, din toamnă, cea blană de urs.

Bolborosește în colt mustul bătrân...

Se sperie gerul de larma copiilor
ce copca o taie în gheață.

AȘTEPTARE

Adie văzduhul sub cerul clătit,
Ziua se lasă domol către mâine,
În fiarele vetrei stă țestul proptit,
În casă te-mbată mirosul de pâine.

Copiii cu ochii de cer stau cumiști
Să intri pe poartă în clipe ce ard,
Țin mâinile-n rugă și parcă-ar fi sfinți
La masa rotundă din scânduri de brad.

Alături de pruncii cu părul bălai,
Prea-Bunule, -ncet mă rog către Tine,
Cu grija Ta mare, mereu să ne dai
Speranța în ziua de azi și de mâine!

București, 2013

CINE AȘ FI?

Cine aș fi,
dacă Iubirea și ura
m-ar impresura
amândouă deodată?
În două s-ar împărți inima mea:
O parte ar cânta de fericire,
Cealaltă ar plânge de tristețe...

Cine aș fi,
dacă lacrimi diferite
mi-ar curge deodată,
din același izvor:
Unele fierbinți, de fericire,
altele reci, de durere?...

Sunt omul cu o singură inimă
Și un singur izvor de lacrimi.
Mă învrednicesc să culeg
și să semăn în jurul meu,
Doar IUBIREA!

CÂTĂ CENUȘĂ!

Câtă cenușă, Doamne!
Nici focul nu se mai aprinde.
De multă vreme,
Vatra nu a mai fost curățată.
Lemne de foc nu se observă.
Nici măcar brațul de surcele uscate
Adunate de sub copacii codrului,
Când, după lecția învățată la naștere,
Vântul făcea toaletizare naturală.
Cărarea ce ducea spre pădure,
S-a făcut pat de iarbă.
Singură a hotărât transformarea,
De când pădurea a trecut în altă lume.
Paie de grâu, puține, ca de leac,
Nu mai răspund nici ele la apel.
Cum și cu ce să se mai aprindă
Focul în vatră, Doamne?
Cu vrejuri de buruieni aflate la tot pasul.
Cine să le culegă!
Cine să le aprindă!
Cine să curățe vatra!

10 mai 2017, București

CREMENA ȘI AMNARUL

De-o vreme cremenea și-amnarul
În vechiul chimir loc nu-și mai găsesc
Pierit-a rostuirea ce aprindea hotarul
Iar nefirescul pare că-i firesc

Am luat în traistă smirna și tămâia
Și-o lacrimă spre nesecătuire
Visând la zile dragi precum întâia
Cerșesc pentru scânteii o primenire

17 aprilie 2017, București

CEL-FĂRĂ-DE-TIMP

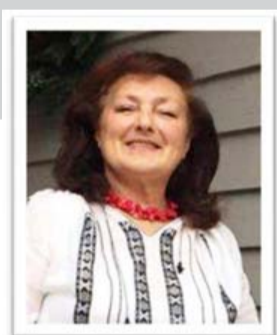
Doar El deține taina dorinței
De unde vine sămânța ei
Și locul în care trebuie semănată

Doar El știe felul dorinței
Dacă e trecătoare
Precum creierul
Dacă e veșnică
Precum sufletul

Doar El ajută dorința
Să incolțească
Să crească
Să devină văpaie
Pentru împlinire

De la El știu că
Am venit din Flacăra Iubirii
Că am venit din Cântec și din Dor
Că am venit din Cel-Fără-De-Timp

Martie 2017, București

ULTIMA CINĂ, PÂINE FRÂNTĂ

Alexandrina Tulics, „Curcubeie”

Este seara umbrelor furișate
în spatele inocenților iubitori de Domnul lor.
Tăcere în rugă,
suflete închinat Luminii la frângerea Pâinii
și strigătul iertător auzit doar de unii,
ce vine din coama unui deal, un deal de moarte
dar și de VIAȚĂ!
Unii-și întind mâna în blid cu drag,
credincioșe și nădejdea nedespărțirii,
alții se gândesc la arătarea semnelor,
cuielor fericite să-și strecoare
voluptatea nebunilor în trupul Răstignitului.
Alții, recuperați din trădare
mestecă lung dumicatul nemuritor
în lacrimi doar de Domnul văzute.
Ultimul...
își numără blestemații arginți,
cu gândul la averea nebulului
care și-a dat morții viața,
pe când trăia lângă Lumină.

SĂ VII...

Să vii când glasul-ți fi-va plin de must,
genunchii-nsângerați de dor,
marama plânsă-n lacrimi curcubeie,
ca ploaia deasă pe sub nori.
Să-ți fie mâinile, făina
din care să frământăi pituțe mici,
să muște-n saț cu bucurie, frumoșii prunci.
Să vii când noaptea nu mai vrea să plece,
crezându-se peste pământ stăpână,
să ți se lumineze fața, ca-n trecut,
când mama te ținea de mână.
Să vii,
când vântul va ofta în prag de seară,
purtând pe aripi rugi-nălțate,
dorite-a fi adăugate la veșnicia, primăvară.
Să vii fără-să te uiți la ceas,
că-n timpul care-a mai rămas,
din dor și lacrimi, linie am tras,
să îți trimit acest răvaș, să nu rămâi afară.

PLÂNG CEDRII – UN CÂNTEC STRĂMOȘESC

Alexandrina Tulics, „Splendori”

Plâng după ploi, pădurile plecate de acasă,
ar vrea să se găsească-n țarina strămoșească,
să cânte-n ele mierle, păsări de-orice neam,
să fie mângâiate de frunzele pe ram.
Plâng cioturile-aruncate-n altă țară
în dor securea simt,
încât și lemnul se-nfioară,
visează c-ar veni voinicii să le scape,
de țară să le-aducă aproape, aproape.
Plâng cetini sfărâmate de-arșiță, suferință,
de dorul tinerilor ce cântau în poienițe,
gem cedrii aruncați de Iude-afară,
ar vrea să zboare înapoi în România
ca pasărea în primăvară.
Plâng cioturile după cedrii aruncați în altă țară,
unde nimeni nu le cântă doine-n frunzișoară,
plâng ciutele, se uită dincolo de țară,
cu gândul la verdeață, hrana și iarba-n primăvară.
Plâng cedrii-un cântec strămoșesc,
despre eroi și neamul românesc,
își plimbă alinarea cu fața către Țară,
cu gândul că vor inverzi în România-n primăvară. ▶

LACRIMI DE DOR

Alexandrina Tulics, „Plângerile Mele”

Învăț să cânt la frunza pădurilor plecate,
să mă fac una-n cânt de dorul lor,
mă leg cu sufletul de cer să fie vindecate,
când cerbii plâng amaric, mugind cu dor...
mă fac pădure, chiar de sunt doar rană,
mă apropii de-al durerii, ciotul lor
și parcă nu am pe ce să mai pun mâna
în țara mea, să leg rănilor...
Mi-e lacrimă neștersă azi, pădurea,
mi-e frică-n iarnă pentru ea...
Parc-ar veni și peste min-securea,
ce mi-a distrus, trimis la moarte, pădurea mea.
Adun frunziș de aur să îi pun pe rană,
stropesc cu lacrima-mi de dor,
poate, va mai crește iar din plânsu-mi și-a ei rană,
Pădurea mea, de care-mi este atât de dor.

MĂ DOARE...

Alexandrina Tulics, „Splendori”

Mă doare-apusul în mijlocul zilei,
Lacrima celui ce nu poate s-o plângă,
piatra pusă pe gura fântânii,
ruğa rândunicii cu aripa frântă.
Mă doare suspinul tatălui
în biserica goală,
casa părăsită de cei legănați,
pâinea neimpărțită
celor iubiți și ținuți în poală.
Mă doare stânca uscată
ce-n buluci,
apa curgea altădată,
poteca spre casă de unii uitată.
Mă doare fuiorul netors,
de mâna departe plecată
și rugul trandafirilor arși,
cu fața roșie altădată.
Mă doare aeru-n noi speriat,
de ciume venite de-afară
și lipsa cârdului de cocori
ce-i așteptat în primăvară.
Mă doare demult țara mea,
cu fețe de bătrâni arși în soare
în fața pământului aplecați,
ca-n fața unei icoane.
Mă doare tot ce-am iubit,
păduri duse dincol' de hotare,
casa cu ștergar primenit,
ca-n ziua de sărbătoare.
Mă doare...
plâng înfundat și mocnit,
când văd că tot ce-a fost bun,
nu mai zâmbește spre soare.

ÎNGERII DE ATUNCI

Motto:

Noi, îngerii de atunci, purtăm ca pe trofee splendorile copilăriei apărute de dulceața dealurilor, sărutul apelor fântânilor, răsăriturilor pe care le însoțeam până la nașterea globului de aur peste noi ca tîpsie cerească. Vom pleca împreună cu ele, să le ducem la tronul de domnie al Lui Dumnezeu ca jertfă de mulțumire pentru splendoarea copilăriei trăite în România - grâului, laptelui, mierii, păcii, iertării și a frumosului de atunci...

„Atingând copilăria îmi înfloresc teii în palmă...”

Alexandrina Tulics...

Născută în poala copilăriei cuminți, frumoase, unde razele soarelui mi se jucau pe față mângâindu-mă, ascunzându-se în ochii verzi care vor fi plimbați mai târziu prin câmpurile, dealurile înflorite am simțit aroma binelui și a dragostei părintești, a celor două surori mai mari.

Mă văd în mijlocul unei mutări, câțiva soldați veniți să care lăzi de campanie în care erau lucrurile familiei, pe tata grăbit să plece cu transportul și mama separând lucrurile copiilor să nu se amestece cu cele ce pleacă spre o altă destinație necunoscută mie.

Măsur atent mișcărilor lor, țin în mâini un măgăruș din lemn care se mișcă dacă-l apăs, astfel că emoția în care sunt prinsă mă face să-l țin mai mult culcat pe bietul animăluț. La noi este Angela, sora mamei mai mică, venită să ajute la mutat, dar mai ales să mă țină pe mine deoparte de curiozitatea și nerăbdarea „de a ști unde merge casa?”, dar „unde merge casa?” - întrebări care le puneam frecvent, dar la care nimeni nu avea timp să-mi răspundă.

O văd pe mama în urmă, uitându-se dacă nu a uitat ceva și lacrimi i se scurg pe față ce nu ar fi vrut să fie văzute de mine care-i stăteam mereu aproape. Știam că de atunci, de când plecase tata în brațe - trist, abătut - cu o cutie albă, mică, un sicriș, aveam să aflu mai târziu, simbolul mândriei numelui ce i l-ar fi purtat dacă ar fi trăit, o făceau pe mama să plângă. Ilie era îngerul din brațele tatei care-l dusesse la odihnă și nu era lăsat să crească și să se joace cu noi. Mama mă luă în brațe, și-mi șterse fața ca o mângâiere, asigurare că sunt bine și eu și ea în dragostea-i minunată. Așa am ieșit împreună în curtea unde venise doamna Ferencz cu cei șase copii să ne îmbrățișeze, să-și ia rămas bun de la: „Noa doamna!” (așa credeam că o cheamă pe mama în limba ei necunoscută mie, dar care îmi era destinată să mă însoțească toată viața prin căsătoria cu Iosif, bărbatul bun și blând, iubitor, gîngăș, cu dragostea ce încă mi-o poartă.

Ajunși în alt oraș, mă văd cu tata de mână cu rochița asortată în culoarea coșulețului cu floricele, mai mult țopăind decât mergând, de bucurie că eram doar eu și el. Rar avea timp să rămână cu noi, care-i simțeam atât de mult lipsa, din cauza serviciului de militar. Timpul trece repede, repede și am ajuns pe inserate într-un oraș liniștit, am intrat într-o casă cu camere mari, cu teracote superbe... și după rapida și sumara instalare, mi-au rămas ochii pe tavanul unde erau niște desene (litere) și o stea mare, roșie, aproape cât tot spațiul. Mă uitam nedumerită, mai ales că nimeni nu-mi spusese ce este, acel roșu, de ce este acolo sus... că tare aș fi vrut să dorm... Mi-era teamă!

Mai târziu am înțeles că aveam toate motivele să mă tem de agresivitatea stelei roșii și cuvintele ei „vicioase”. Săgeată a gândului care îmi aduce aminte, că pe la trei, patru ani eram cu familia pe granița româno-iugoslavă mutați de unitatea militară pe termen nelimitat în gazdă la o familie cumsecade. Tot satul era plin de trupe ale armatei române să păzească fașia de Tito, președintele Iugoslaviei. Eram copleșită de emoția atâtor uniforme militare, soldați și tehnica militară.

Copil fiind nu întrebam nimic din ce se petrecea, dar sufletul îmi trăia în alarma ce se da-dea noaptea, când soldatul bătea agresiv în geam să-l trezească pe tata, care sărea din pat cu o repeziciune ce mă speria! Se îmbrăca așa de repede de parcă-și dădea sufletul! Rămâneam cu mama și cele două surori mai mari în gânduri crude pentru un copil, așa de mic - dar cu suflet nespus de mare pentru România! Atunci am auzit cuvinte ca: „dușmani”, „prieteni”, am auzit ce este ura, dar și ce este dragostea arătată prin Mircea, băiatul familiei Vică, cel care venise cu o șapcă plină cu răuște abia scoase din ouă când hohoteam în plâns de mușcătura unei albine, așezate pe nas...

Am rămas copil sufletește și prețuiesc mult ce-am trăit! Steaua roșie a urmărit binele nostru familial și din ce am trăit pe termen scurt, mă văd mutată cu familia într-o casă fără condițiile avute. Pentru timp scurt tata avea să mai poarte haina militară de care a fost îndrăgostit până la trecere din viață. Era acuzat că făcuse școala tehnică militară la Hanovra (Hanover) în Germania - de parcă ar fi ales singur unde să studieze!

O după-amiază dureroasă mi-a marcat stabilitatea emoțională când am văzut colegi militari, gradați diferit, care au venit acasă l-au îmbrățișat pe tata și au plâns... M-am ascuns să-i văd, dar să nu mă vadă. Eram serioși, triști și-l conduceau în cântece militare înduioșătoare, urări de rămas bun pe părintele care de a doua zi a devenit civilul, greu adaptabil pentru un timp în societate, armata fiindu-i mama care l-a adoptat de la patrusprezece ani ca și copil de trupă, crescându-l până la grad și tehnică militară performantă.

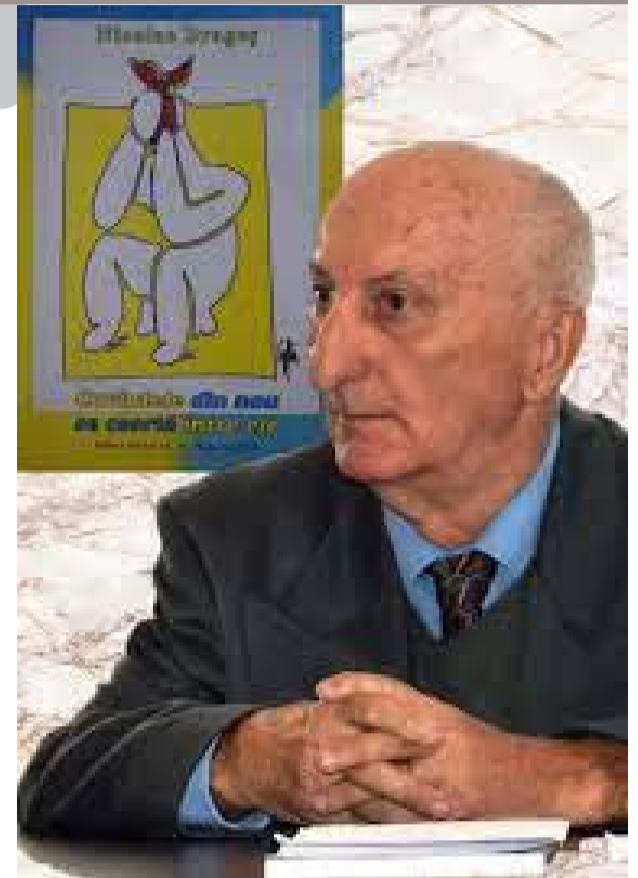
Mai târziu alte săgeți ale comunismului dur, care-l amenința pe bunicul meu să le dea pământul. Se apăra cu barda de golani, așa-i numea, care-l pânduau în umbrele inserării să-l înscrie forțat la colectiv prin amenințări și bătăi. Doamne! Cum a rezistat?! L-au luat pământurile, dar el nu a semnat! L-au furat, fiind înstărit, din casă tot, printr-o familie vecină și neam cu el, dar nu a cedat. A pierdut averea, dar nu s-a înscris pe numele acelora care se îmbătau și batjocoreau numele fraților sacrificați. S-a ascuns în mine copilăria ce ține în mănunchi bucuriile, tristețea, fericită că am păzit-o bine și-n drag.

Nicolae Dragoș călătorind prin lumea cuvintelor

Motto: „*Castigat ridendo mores.*”
„*E mai omenesc să iei în râs viața decât să plângi.*” (Seneca)

Deunăzi am primit o carte aparținând lui **Nicolae Dragoș**, scriitor de talie, cu reputație națională, cu titlul „Cuvintele din nou se ceartă între ele”, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2021. În dedicație, readuce cu nostalgie în realitate timpul („Focul în care ne ardem cu toții existența”), când ne-am cunoscut, prin anii '60 din secolul trecut, la debutul Domniei Sale în profesorat. Oltean neaș, născut pe meleagurile istorice Glogove, a absolvit mai întâi celebrul Liceu „Traian” din Turnu-Severin, condus cândva de ilustrul profesor și pedagog, Teodor Costescu, gorcean la origine, fiul unei familii cu 7 copii din Rovinari, decorat de regele Carol I și despre care amintește I. L. Caragiale în schița „Emulațiune”. Liceul avea o fanfară renumită, organizată de acesta, toboșar fiind țiclenarul Theodor Colțescu, elev pe atunci. Este vorba despre o serbare națională din mai 1900, de la București, la care au participat și elevii liceului severinean.

Absolvent al Facultății de Filologie a Universității București, cu brio, în 1960, Nicolae Dragoș a fost repartizat la Liceul „Tudor Arghezi” din Târgu-Cărbunești. S-a remarcat încă de la consfătuirea cadrelor didactice, când tânărul absolvent s-a adresat întregii suflări dascălești din fostul raion Gilort printr-un discurs rostît într-o limbă maternă așa de curată, permanent vibrândă, impresionând sufletește asistența numai ochi și urechi până la paroxism.

Numit șeful cercului pedagogic al profesorilor de limba română, ședințele conduse de Nicolae Dragoș deveniseră adevărate sărbători de desfătare a spiritului. Dar, după doi ani, a plecat din învățământ, la București, spre a se dedica presei: redactor la „Viața studentă”, redactor-șef la „Scânteia tineretului”, redactor-șef al revistei „Luceafărul”, apoi la „Scânteia”. A colaborat la mai toate revistele din epocă. A incredințat tiparului mai multe volume de poezii, scrise de regulă într-o metrică tradițională, pentru care a primit premii naționale și internaționale. Incluse în mai multe antologii, poeziile Domniei Sale s-au bucurat de aprecieri critice din partea celor mai avizați critici literari: Dumitru Micu, Mihai Ungheanu, Nicolae Balotă, Marian Pop, Aurel Martin, Emil Manu, Al. Piru, Pompiliu Marcea, Șerban Cioculescu, Alex Ștefănescu, Laurențiu Ulici și lista poate continua. Este membru al Uniunii Ziariștilor din România (1966) și membru al Uniunii Scriitorilor din România (1972). A primit Ordinul Uniunii Ziariștilor din România, clasa I și „Meritul cultural în grad de cavaler”. Este cetățean de onoare al municipiului Motru. Umblat prin lume și aflându-se permanent printre minți luminate și demnitari, poetul, fabulistul, publicistul, prozatorul și epigramistul Nicolae Dragoș nu a uitat o clipă de stirpea sa gorceană, s-a retras la Cleșneștii săi natali și participă la toate evenimentele literare și culturale din județ și din țară. Muzele nu-i dau pace, așa că pana-i alunecă mereu pe albul hârtiei. Scriitor prolific, a dat publicității peste cincizeci de cărți, culminând cu un florilegiu alcătuit din 101 poezii, antologie apărută în Editura Academiei și prefată de cunoscutul istoric și critic literar, profesor doctor Zenovie Cărlugea.

După acest excurs în care prezentăm succint personalitatea notabilă a scriitorului Nicolae Dragoș, urmează să pătrundem în fondul acestui demers în a-l prezenta în ipostaza de epigramist cu certe înclinații spre satiră și umor.

Dotat cu harul de a descoperi puterile nebă-

nuite ale cuvintelor, spre a îndeplini o funcție artistică, estetică, Nicolae Dragoș a fost hărăzit să călătorească permanent prin „republica vocabularului”, izbutind să le aducă din starea lor naturală, de dicționar, într-o „stare de grație”. Și pentru Domnia Sa, la fel ca pentru Tudor Arghezi și Nichita Stănescu, cuvântul reprezintă „miracolul suprem”, iar limba una din taine. „Foamea de cuvinte” a pus stăpânire pe dansul pe tot parcursul vieții.

Volumele: „Scrimă în rime și catrene în zigzag”, „De la lume pentru lume” și „Cuvintele din nou se ceartă între ele” pun în valoare și vocația de epigramist reductibil, cu reale predispoziții umoristice și satirice, fiind mereu „cu ochii-n patru”. Titlul ultimului op, „Cuvintele din nou se ceartă între ele”, ascunde de facto o metaforă și o personificare. Probabil autorul a avut în vedere valențele antonimice și antinomice ale cuvintelor. Pentru că este și autorul unei cărți despre părintele fabulei, legendarul și miticul Esop, recte „De vorbă cu Esop”, sunt de luat în seamă înțeleptele vorbe ale acestuia referitoare la limbă, ca răspunsuri date stăpânului său, Xantos. Xantos i-a invitat pe ucenicii săi de școală, filosofi, să-l ospăteze și a poruncit lui Esop să-i aducă din târg cele mai bune și mai dulci bucate. Esop a cumpărat numai limbi de porc din care le-a pregătit trei feluri de mâncare, spre nedumerirea oaspeților. Dojenit de stăpânul său, Esop i-a spus: „Oare ce iaste mai dulce pre lume decât limba: ori de prieteșug, ori de rugăminte, ori de dragoste, de vândut și de cumpărat și de toate veselile și tocmelile; de întrebări de sănătate și de spășenie; căci cu limba pacea se tocmeste, cetățile se zidesc și ce să mai zic pentru limbă, căci ia iaste înțelepția vieții noastre”. Invitați din nou la masă a doua zi, Xantos i-a poruncit lui Esop să cumpere din târg bucatele cele mai rele și mai amare. Și de data aceasta le-a gătit tot limbi de porc, spre mirarea și nemulțumirea filosofilor. La ocară jupânului său, Esop i-a răspuns: „Jupâne, au doară iaste ceva mai rău și mai amar decât limba? Limba sparge cetăți mari din temelie, limba omoară, limba hulește, limba clevetește și părăște, limba jură strâmb și toate răutățile se fac din limbă!”

Într-adevăr, cuvintele prin care comunicăm zilnic aduc satisfacție, dar și amărăciune, buna dispoziție, dar și întristare, produc admirație, dar și dispreț, prin cuvinte putem fi umiliți, dar și alintați, complimentați. Vorba lui Anton Pann: „De multe ori limba taie mai mult decât sabia”, iar „Cuvintele sunt pistoale încărcate” (Jean-Paul Sartre).

Autorul își concepe cartea printr-o simetrie compozițională și, în loc de prefață și postfață, apar versuri ale acestuia, având ca obiect „miracolul suprem”, cuvântul. Scrierea este structurată în opt diviziuni, iar fiecare secvență este introdusă printr-un distih, în loc de titlu, legat de tematică, ingenios transfigurată. De asemenea, fiecare distih este precedat de o ilustrație aparținând caricaturistului, portretistului și graficianului. Aurelian Iulius Șuță, semnat ȘAI, cu menirea ca mesajul artistic să devină mai evident, mai pregnant.

După un tur de orizont asupra cărții, am putut să obsevăm câteva calități esențiale, preemtorii și de bună importanță: talentul de epigramist, înzestrarea lingvistică, adică priceperea de a folosi tezaurul lexical, unitățile frazeologice (locuțiuni și expresii idiomatice, proverbe, formule și clișee internaționale). „Această parte ne-traductibilă a unei limbi” arată Eminescu cu referire la locuțiuni și expresii” formează adevărate zestre de la moși-strămoși, pe când partea

traductibilă este comună gândirii omenești în genere.” Iată câteva unități frazeologice întâlnite în epigramele autorului: „își dau coate” (își fac semn cu cotul); „își bagă mâinile până la coate” (fură mult, fără jenă); „coadă de topor” (persoană care servește ca unealtă în mâna dușmanului); „banul n-are miros”; „Vede paiul din ochiul altuia, dar nu vede bârna din ochii lui” (cel care observă greșelile mici ale altora, iar pe cele mari ale sale nu le vede); „are ac de cojocul lui” (are mijloacele necesare de a-l pedepsi, de a-i veni de hac); „calcă-n străchini” (face gafe); „are fumuri” (ingâmfare, pretenții nejustificate); „cu musca pe căciulă” (se simte vinovat); „ii lipsește o doagă” (nu este în toate mințile); „răbdare și tutun” (e nevoie de așteptare lungă); „Calul troian” (Grecii, asediind zadarnic Troia timp de zece ani, au hotărât să cucerească cetatea printr-un viclășug); „a le cânta prohodul” (slujbă de înmormântare). Acestea le putem complini cu erudiția și cunoștințele temeinice despre mituri.

În prima secvență, autorul îi are sub lupă pe politicieni și pe demnitari, care n-au înțeles că a face politică înseamnă să-și sacrifice interesele personale în binele țării, dimpotrivă, prin corupție, majoritatea au avut în prim-plan sporirea averilor: „Om ca el găsești mai rar,/ De ani mulți e demnitar,/ Și-are multă-nvățătură:/ Știe țara cum se fură”; „Despre bravul om politic,/ Cunosându-l pot să zic,/ Ce-am mai spus, nu mă dezic:/ Din nimic scoți tot nimic.” Prin promisiuni mincinoase, câștigă votul românilor: „Cum să nu fiți toți încantați./ Când el cu vorbe vă desfată/ Și iar vă cere să-l votați/ Să vă mai mintă încă-o dată?”. Prin urmare, „Văzând ce au, nu am cuvinte,/ Obrajii de rușine-mi ard: Minciuna-splendide veșmintă,/ Iar adevărul-capul spart! Logică de tranziție:” Mi-au zis: „Da, mai furăm. Ce dacă/ Rămâne țara mai săracă?/ Numai așa vom fi salvați/ S-avem și noi câțiva bogați!” Ca frații, „Micii corupți urâsc pe-ai mari,/ Cei mari, la fel, urâsc pe-ai mici,/ Dar legile-i fac buni amici/ Când le încalcă solidari.” În această ultimă epigramă, cu ingeniozitate, autorul asociază cuvinte antonimice, prin jocul de cuvinte, o dovadă că vorbele „se ceartă între ele”. Iată și o „Întrebare după două veacuri”: „Ca Patria să fie iar norodul,/ Cum a dorit-o vajnicul pandur,/ Celor ce-o jefuiesc cu gând sperjur/ Cine și când le va cânta prohodul?”

Spusele lui Miron Costin: „Nu sunt vremurile sub om, ci bietul om sub vremuri” sunt actuale și-n vremurile noastre, așa că „Soarta omului”, „De la cronicari încoace/ S-a tot scris, să

„BRÂNCUȘI - ANSAMBLUL MONUMENTAL DE LA TÂRGU-JIU”

(Editura Brâncuși, Tg. Jiu, 2021, 155 p.)

DOINA LEMNY

Recent apărută la Tg.-Jiu, la editura Centrului de Cercetare și Documentare „Constantin Brâncuși”, lucrarea Doinei Lemny, cu text în română, franceză și engleză, beneficiază de o bogată ilustrațiune, mai exact de „un album de fotografii de Ion Miclea” (1973), reproduse cu acceptul urmașilor Monica Marchiș și Tudor-Mircea Pop. Clișeele renumitului artist fotograf se găsesc la Biblioteca Metropolitană București, în cadrul colecțiilor speciale de care îngrijește dl Alexandru Diță. Autoarea aduce, apoi, mulțumiri dnei Sorana Georgescu-Gorjan (fiica ilustrului inginer Ștefan Georgescu-Gorjan, constructorul *Coloanei fără sfârșit* și bun prieten al lui Brâncuși), precum și criticului de artă Cristian-Rober Velescu, autorul unor lucrări importante despre Brâncuși, coautor al lucrării „Brâncuși inedit” valorificând texte din arhiva Brâncuși aflată la Muzeul de Artă Modernă de la Paris.

Doina Lemny este doctor în istoria artei, muzeograf-cercetător la Muzeul Național de Artă Modernă, Centrul „George Pompidou”, și autoare a numeroase exegeze și documentare-albume despre viața și opera neasemuitului sculptor Constantin Brâncuși. Curatoare și „responsabilă de catalog”, în cadrul mai multor expoziții din lume, cercetătoarea a participat, în mai multe rânduri, la acțiuni culturale (expoziții, lansări de carte etc.) și simpozioane dedicate marelui sculptor, atât în țară cât și la Târgu-Jiu.

„Ansamblul Monumental de la Târgu-Jiu” este un documentar ilustrat care, evitând amănunțele (de regăsit în lucrările dedicate atât „istoriei” cât și „interpretărilor” date de numeroși brâncușologi români și străini), merge pe aspecte esențiale privind ideea realizării operelor care alcătuiesc Ansamblul, relevând elaborarea „în timp” a elementelor morfologice (*Sărutul, Coloana, Masa* etc.). Autoarea își începe lucrarea cu studiul „Proiecte de monumente nerealizate. Prefigurarea ansamblului de la Târgu-Jiu” (evident, proiectele nerealizate în țară, despre care se află mărturii scrise, chiar planuri, schițe, planșe etc.), referindu-se apoi la unele „premize” privind Ansamblul, un *vis al sculptorului* „ce a devenit realitate odată cu întoarcerea sa simbolică în țara sa de origine, și mai ales în regiunea sa natală”, în anii 1937 și 1938: „Nimic nu ar fi putut exprima mai bine legătura sa strânsă cu țara în care s-a născut, decât un monument legat de istoria României și a Europei, realizat în plină maturitate artistică.”

Monumentul, realizat la solicitarea Arethiei Tătărescu (soția prim-ministrului din 1937), președinta Ligii Femeilor Române din Gorj, și dăruit de aceasta orașului, este închinat eroilor căzuți pe valea Jiului în luptele din Primul Război Mondial. Nu este un monument figurativ (artistul a obținut din partea comanditarei deplina libertate de creație), ci un ansamblu de opere statuare simbolice, situabile la intersecția unor domenii distincte: sculptură, arhitectură, urbanism.

Sintetizând teme și motive caracteristice statuarei brâncușiene de o viață (*Coloana, Sărutul, Masa*), Ansamblul sculptural de la Târgu-Jiu „este – apreciază autoarea – moștenirea cea mai de preț pe care sculptorul o lasă poporului român”, devenind „un loc de pelerinaj” („parcurs de sanctuar” îi zisese regretata cercetătoare Nina Stănculescu). Este tocmai gândul cu care Doina Lemny își încheie documentarul-album, cu mai largă lui deschidere (cartea a fost lansată în prezența autoarei „la sediul Ambasadei României în Marele Ducat al Luxemburgului, în prezența ES Livia Rusu, Ambasadorul României la Luxemburg și a directorului ICR Bruxelles, a membrilor ambasadei, precum și a invitaților – parteneri, personalități din lumea culturală, academică, diplomatică, artiști, curatori, experți, critici de artă din Benelux. Bruxelles”): „*De fapt, Coloana, care se*

pierde în cer, evocă simbolismul ascensiunii, al transcendenței, părând a transgresa spațiile într-o comuniune a Pământului cu Cerul. Tocmai la acest lucru aspira Brâncuși în ansamblul monumental de la Târgu-Jiu: un parcurs inițiativ care să poată purifica pe cel care se angajează să-l facă, într-o atmosferă de respect și pace.” (Z.C.)

În apărarea lui BRÂNCUȘI!

INEXACTITĂȚI CRASE DESPRE BRÂNCUȘI

(cu circulație intensă pe Internet)

Iată o piatră aruncată în baltă, după care buluc de ...brâncușologi: „În 1951, în plin apogeu al carierei sale artistice, Constantin Brâncuși decide să doneze statului român toate operele sale din atelierul său din Paris: 230 de sculpturi, 1.600 de fotografii și clișee, unelte, mobilier. Statul român îi refuză cererea. În încercarea de a-și proteja opera, Constantin Brâncuși avea să renunțe la cetățenia română, pe 1 august 1951, iar un an mai târziu avea să primească cetățenia franceză... În 1955, simțind că i se apropie sfârșitul, Brâncuși înaintea statului român o cerere privind repatrierea sa (?!), în care își exprima dorința de a se întoarce acasă pentru a fi înmormântat lângă părinții săi, în cimitirul de la Hobița. Și această cerere îi este refuzată!” (Horia Munteanuș, „*Dincolo de Brâncuși*”, Editura Gedo, 2009).

Deși mai vechiul nostru amic clujean H. Munteanuș, poate, între timp, a renunțat la simpla „dare-cu-părerea de mai sus” aceasta continuă a se rostogoli până azi, într-un fel agresiv, mănos și revendicativ, afectând memoria lui Constantin Brâncuși, căruia același scriitor H. Munteanuș i-a dedicat în urmă cu puțini ani un film interesant, pentru filmările de la Tg.-Jiu fiindu-i noi înșine de folos, printr-un interviu lămuritor privind Ansamblul Monumental de la Tg.-Jiu. Atât doar și nimic mai mult...

Niciodată Brâncuși nu a solicitat Statului român să-i primească vreo donație – d-na Doina Lemny a publicat documente din arhiva sculptorului care atestă contrariul: *Brâncuși a refuzat să vină în țară, fiind invitat în anii 50.*

Pe baza *Proceselor-verbale* ale Secției de literatură și artă ale Academiei Populare Române, din 28 februarie și 7 martie 1951, în care s-a discutat, pro și contra, asupra artei brâncușiene, fără implicarea vreunei „donații”, s-a tras ușor concluzia că Statul român *ar fi refuzat oferta sculptorului de la Paris, foarte nemulțumit, revoltat chiar de ceea ce întâmpla în țară, de abuzurile regimului, care chiar în acel an „atentaseră” cu lanțuri asupra Coloanei, batjocorită drept „sula lui Tătărescu!”*...

Deci, **niciodată nu s-a pus problema vreunei DONAȚII a lui Brâncuși către Statul Român!**

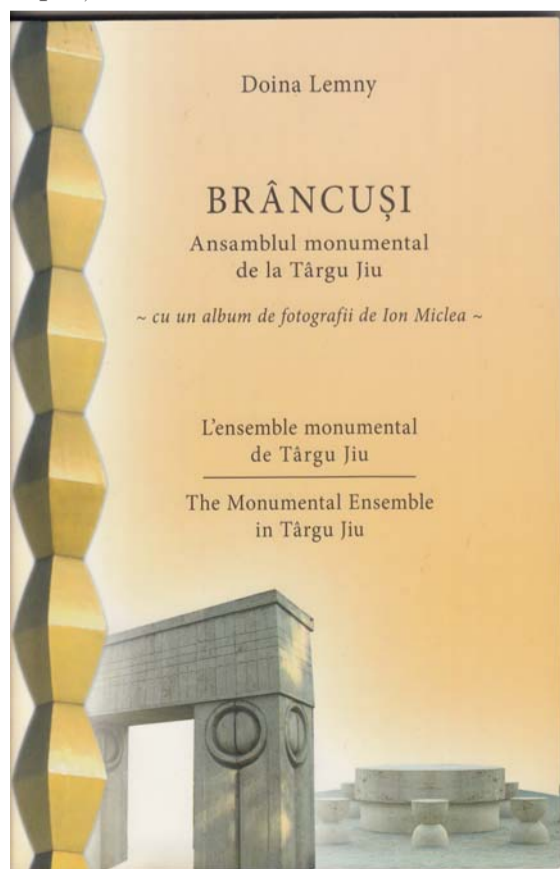
Pe această temă dl Valeriu Butulescu a publicat nu de mult un documentar foarte lămuritor, cum la fel de exact am tratat și noi subiectul în lucrările „*BRÂNCUȘI – studii și eseuri*” (2009), „*Brâncuși – orizonturi critice*” (2010) și *Dicționarul monografic „Constantin Brâncuși – Oameni din viața lui ...”* (2020). Și nu numai noi, brâncușologi de reală repute români și străini, nu autori mai puțin informați, cărora, desigur, nu le-au ajuns dinaintea ochilor măcar o parte din această punctuală bibliografie de referință.

Și aceasta nu-i singura „legendă” creată, după Revoluțiunea din decembrie 1989, pe seama marelui artist (aceiași lucru s-a petrecut cu Eminescu!). Oho, câte răstălmăciri & anecdote nu sunt livrate ca fapte reale, precum mărturisirea unui contemporan (nu-i dăm numele) care detalia cele discutate cu Brâncuși în octombrie 1938 (privind *denumirea* Operelor de către artist!), cu prilejul inaugurării Ansamblului de la Tg.-Jiu (27 oct. 1938), când, de fapt, se știe, că Brâncuși plecase la Paris încă din 20 septembrie și la inaugurarea Ansamblului încă nu a mai venit... (v. filmul evenimentului și mărturiile celor cu adevărat prezenți). Dar Internetul este atât de „viu”, încât livrează toate „proștiile” / „invențiile” sub aparență de realități!

Vorba lui Marin Sorescu: Ar trebui să ne răzuim bine de nămolul acumulat, înainte de a intra în Casa, Opera și în viața lui Brâncuși, mănjită cu tot felul de inexactități, mistificări, fantasmagorii (citată *ad memoriam*). Astfel de balmăjitori, de-a dreptul ignoranți, oare nu-și dau seama că aduc grave prejudicii culturii române și insinuări jenante memoriei lui Brâncuși!

Errare humanum est – toți putem greși, sed perseverare diabolicum...

(Z.C.)

2022, Starnberg, Bavaria), „scriitor complex și complet”, autor de poezii, eseuri, romane și povestiri cu personaje autohtone, dar și de evocări ori traduceri. Reținem că, printre dascălii săi, scriitorul sas îl numește și pe Lucian Blaga, din poezia căruia a tradus și pe care l-a cunoscut „în situații deosebite” (în anii traduceri lui „Faust” când „studentii săi, știind acest lucru, îi făceau rost de mâncare și seară de seară poposeau ciorchine la casa poetului, punând merindea la ușă” sau, fiind invitați de poet, vorbeau împreună despre literatură, filosofie și multe ale vieții: „Îi puneam întrebări, îl ascultam, îl provocam să se lanseze în lungi monologuri. Chiar și tăcerile lui păreau că ne umplu de o cunoaștere mistică”. și încă, ceea ce ne face mefienți cu privire la „mâncarea” adusă de studenți la casa de la marginea orașului din strada Martinuzzi, 14!, - amintindu-ne de obiceiul copiilor învățătorului Romi Bena de la Purcăreți, evocat de poet în „Hronicul și cântecul vârstelor”, el însuși fiind de față, în toamna și iarna lui 1917, poetul nu mai era profesor odată cu restructurarea catedrei din 1948, ci bibliotecar!): „Blaga se ținea tare pe vremea aceea datorită profunzimii gândurilor și adevărurilor umane din *Faust* și, în ciuda lipsei de apărare, a devenit intangibil pentru copoi, de aici își trăgea seva pentru a supraviețui” (incepută în 1950, traducerea capodoperei goetheene „Faust” va fi gata în septembrie 1953, apariția editorială având loc în vara lui 1955). Nemaîntâlnind scene de acest fel la memorialistii poetului, socotim un exces de literaturizare („variațiuni pe o temă dată”), de care nu duce lipsă proza lui Hans Bergel (cf. scrierii *Povestitul ca idee platonice*), toată această pretinsă „prietenie”...subversivă cu autorul în anii respectivi (*Întâlnire cu Lucian Blaga, traducătorul lui Faust. Variațiuni pe o temă dată*). *Transeamus...*

„*Herta Müller văzută de critica românească*” este un comentariu punctual al felului în care laureata Premiului Nobel, stabilită ca emigrantă din 1987 la Berlin, a fost receptată și editată în cultura română, mai ales după încununarea cu laurii suedezi. Ducând mai apoi în literatura sa imaginea copilăriei nefericite petrecută în satul bănățean, dar și atâtea traume ale vieții, dl M. Popa crede că scriitoarea **Herta Müller** este „o creație a propriului premiu Nobel”, al cărui prestigiu „a aruncat-o pe piața de consum, acolo unde alte best-selluri, ca tematică și expresivitate, i-au luat-o cu mult înainte prin grija față de scrisul frumos, armonios încheșat și ingenios conceput, cu o gradație epică și conflictualitate atractivă”, față de trauma epică din scrierile acesteia care are „mari pierderi de ritm”, de ficțiune și fabulație, transcrise „într-o avalanșă rostogolită de cuvinte, de aparentă primitivitate, întoarsă mereu spre înăuntru și supusă unei tehnici *à rebours*”...

Între nemți, la München, a trăit un exil, mai bine un deceniu, criticul, istoricul literar și esteticianul **Titu Popescu**, pe care l-am cunoscut și noi pe când lucra, alături de poetul Ion Mircea, la revista „Transilvania” din Sibiu. Din experiența exilului a ieșit mult îmbogățit atât în ceea ce privește cunoașterea unor spirite alese, chiar celebre despre care scrie, precum Basil Munteanu, Emil Cioran, I. P. Culiianu, Horia Stamatu, Wolf von Aichelburg, C.Brâncuși (*Din perspectiva exilului*, 2002), cât și abordarea conceptelor literare și estetice dintr-o perspectivă complexă, multidisiplinară, chiar cu aplomb critic, atunci când scrie despre „Estetica urbană” (2013), *poezia religioasă* sau când lansează, pe urmele lui Vladimir Bukovski, conceptul de „Psihiatrie politică” (2011), „o carte de mare utilitate pentru nevoia desprinderii de trecut și de tarele lui” (*Titu Popescu și opțiunea exil vs patrie*).

În spațiul germanic a activat vreme îndelungată și savantul etnologul **Ion Talos** (n. 1934), mai vechiul nostru colaborator, format la școala etno-folclorică din Cluj alături de maestrul său Ion Mușlea în cadrul Arhivei de Folclor, autorul recunoscutei monografii despre *Meșterul Manole*, care a editat la Koeln culegerea de poezii populare a lui Lucian Blaga, pe care l-a cunoscut în anii studenției sale (*Antologie de poezie populară. Volksdichtung. Eine Anthologie*, în colaborare, 1995). Cercetând folclorul din România „din perspectivă europeană”, autorul reține între altele două cărți „*D'Italica à Sarmizegetusa*” (2016) și „*Folclor spaniol/ sefard în România*” (2017), dar și mai recenta lucrare despre „*Împăratul Traian și conștiința romanității românilor*” din 2021 (recenzată și de noi), concluzionând că avem a face cu „o documentație ieșită din comun, care nu lasă nimic pe dinafară”, a „celui mai important folclorist pe care îl avem la ora de față, clujeanul Ion Talos”.

Un studiu temeinic este cel despre **Rainer Biemel** (1910, Brașov – 1 august 1987, Yvelines, Franța), discipol al lui Heidegger devenit „un comparatist de anvergură”, căruia și noi i-am dedicat un articol corespunzător în Dicționarul esențial „Lucian Blaga – oameni din viața lui” (vol. I, 2017). Model de plurilingvism și multiculturalitate pe care cultura română l-a dat lumii, Rainer Biemel este o figură de reținut pentru o Europă în care „valorile culturii circulau liber și cu mare intensitate de la un capăt la altul”.

Un alt eseu-documentar, *Pe urmele lui Paul Celan în arhivele vieneze*, evocă figura „ultimului mare poet al secolului al XX-lea”, venind din Bucovina la București, emigrând în Germania, apoi de aici în Franța, despre care s-au scris zeci de studii critice și monografii într-un singur deceniu, din America până în Italia și țările Nordice. Prieten la București cu Petre Solomon (care i-a dedicat cartea „Paul Celan – dimensiunea românească”), **Paul Celan** ne-a lăsat o operă impresionantă (o serie de opere în zece volume integrând șapte volume de traduceri), încă netradusă integral în românește, iar poezia fiind „puțin cunoscută în țara noastră”.

Stabilit în Franța din 1987, **Dan Culcer** a scris în opuri masive despre „Cenzura în comunismul real”, afirmându-se ca un memorialist necruțător al regimului comunist, apreciat drept „cel mai informat și revelator cuvânt asupra unei epoci (...) și a modului cum scriitorii s-au războit cu dogmatismul spre a ieși la lumină și a-și putea valoriza creația”. După cum pământul primitiv al Franței îl primise și pe memorialistul „infatigabil” **Ștefan J. Fay** (1919-2009), „un scriitor pentru liniștea noastră”.

„Combatantul” **Virgil Ierunca** este evocat într-o recenzie la cartea

Mihaelei Albu, scrisă în colaborare cu Dan Angheliescu, „Necunoscutul scriitor Virgil Ierunca” (2020), despre care am scris și noi, menționând efortul scriitoarei din Craiova de a valorifica, în general, literatura emigrației românești și de a susține revista „Antilethe” dedicată acestui fenomen cultural și literar. Aceiași autori au valorificat o parte din literatura lui Vintilă Horia, căruia dl Mircea Popa îi dedică eseul *Etapa spaniolă în activitatea lui Vintilă Horia*.

În spațiul hispanic a activat multă vreme, din 1940 până la moarte (1995) și **George Uscătescu** (n. 5 mai 1919, Crețești, Gorj – d. 11 mai 1995, Madrid), personalitate complexă a exilului românesc, urmaș la catedra lui Eugenio D'Ors și profesor onorific la renumite universități din lume (Roma, Buenos Aires, Modena, Ciudad de Mexico, Strasbourg, Florența, Genova, Valencia, Veneția, Trieste, Palermo, Bologna), poet, gazetar de marcă („Destin”, 1951-1972), eseist de marjă internațională, promotor cultural al valorilor românești în peninsulă, destin de intelectual român „de aleasă stirpe, proiectat în spațiul unei Europe dezbinată și pline de contradicții, care reușește, grație culturii, formației enciclopedice și muncii sale tenace, să construiască acolo un univers românesc *sui generis*, demn de un adevărat „spirit european” (*George Uscătescu – un spirit vagant*).

Mai sunt evocați scriitorul **Eugen Lozovan**(1929-1997), lingvist, poet, traducător și jurnalist, care, călătorind la Viena în 1950, rămâne acolo. Devenind promotor cultural în Occident, cu carieră universitară în filologia romanică, la Copenhaga, și preocupat de argumentarea continuității românilor în Dacia, Lozovan scria răspicat că „Romanitatea avea să fie salvată în Dacia de către agricultori, locuitorii din *Fossata* și *Civitates*”, dar și de cei care, aflați sub protecția Bizanțului în Scythia Minor, „au găsit acolo continuitatea unei apărări a vieții statale pe care Aurelian le-a refuzat-o în 270.” Eruditul filolog este autorul acelei documentate lucrări *Dacia sacră*, parțial editată de Ionel Opreșan (*Eugen Lozovan și Dacia eternă*).

Unul dintre cei mai activi susținători ai cauzei românești în Occident a fost bucovineanul **Grigore Nandriș** (1895, Mahala, Ucraina -1968, Kev, Richmond, Regatul Unit), venit la Dublin cu o misiune diplomatică și rămas în Irlanda din 1940, apoi profesor la Londra, adevărat specialist în problemele sud-estului european, menținând trează conștiința românilor pentru reîntregirea țării, în urma raptului prin care Basarabia și Bucovina ne-au fost răpitate (după cum argumentează în cartea „Basarabia și Bucovina, calul troian al expansiunii rusești spre Mediterana”, Londra, 1968). Scrierile sale despre cei „8 ani din viața României, 1940-1948” sau „O radiografie a exilului românesc. Corespondența emisă și primită de Grigore Nandriș, 1946-1967”, editate de Ionel Opreșan, valorifică masivul fond documentar al autorului depus la Biblioteca Română din Freiburg. Se cuvine să observăm că problematica națională geopolitică abordată cu mare indignare de Grigore Nandriș nu și-a găsit nici până azi rezolvarea binemeritată, dimpotrivă...(*Un român în Anglia – Grigore Nandriș*).

Sub o altă pecete identitară ar putea intra scriitorii din Basarabia și Bucovina abordați în articole care relevă contribuția importantă la îmbogățirea culturii și literaturii române, a patrimoniului național care este totuna: scriitorii Mihai Cimpoi de la Chișinău (n. 1943) și Vasile Tărățeanu (n. 1945) de la Cernăuți, membri ai Academiei Române. Dacă **Mihai Cimpoi**, autor al atâtor studii și eseuri despre cultura și literatura română, „impătimit cercetător și interpret al operei eminesciene”, creator al Centrului Academic Internațional Eminescu din Chișinău / CAIE (2000), este apreciat, pentru cărțile sale monumentale dedicate lui Mihai Eminescu, drept „unul din cei mai importanți eminescologi ai gazetarului de față” (*Mihai Cimpoi – literatură și omul de cultură*), poetul și gazetarul **Vasile Tărățeanu**, integrat unei tradiții de rezistență culturală luptătoare, este numit „*un arcaș al bătăliei pentru Bucovina înstrăinată*”. Am bucuria de a-i fi cunoscut pe amândoi, participanți în ultimele decenii la atâtea evenimente culturale din țară, de a fi scris despre operele domniilor lor și de a mă simți, la rândul meu, apreciat prin comentariile asupra unor cărți pe care le-am oferit. Oameni luminați, generoși, bucuroși de a împărtăși gânduri și idei, nesofisticați în gândire și de o consangvină fraternitate, adevărați luptători pe altarul cauzei și culturii naționale, ambii venind din teritoriul românesc înstrăinat de la trupul țării, dar gândind totuna cu vechea, dreapta și bogata tradiție a spiritualității românești. Să amintim în acest context și studiul *Alexe Mateevici – poetul limbii române*, în care este elogiat studiul lui Petre V. Haneș din 1926 socotit „piatra de temelie a reconsiderării acestui inimos poet basarabean”, care, dacă ar fi trăit, crede criticul, „ar fi devenit o voce inconfundabilă a lirismului viguros de după război”, poezia *Limba noastră* fiind apreciată drept o *ars poetica* „de primă mărime”, comparabilă cu „Rugăciune” a lui Goga, cu „Testament” a lui Arghezi sau cu „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii” a lui Lucian Blaga...

În totul, *Aproapele de departe* este o culegere de studii și eseuri binevenită, organizată pe ideea afabilului oximoron din titlu, reconfirmând, nu știu pentru a câta oară, scrisul temeinic, documentat, aplecat către valori indiscutabile ale culturii și literaturii române. Istoricul și criticul literar Mircea Popa este, nu mai încapă îndoială, o „instituție” de mare autoritate a cercetării literare, la care poți apela cu cea mai mare încredere fără a rămâne deziluzionat că tema ce te-ar interesa nu și-ar găsi, măcar în parte, loc între zecile și zecile de titluri de cărți, ce acoperă epoci, perioade și fenomene cultural-literare, de la scriitori și aspecte din vechime până la realități cultural-literare din zilele noastre. D-sa sa are o pasiune a scrisului, dar și o urgență a comunicării de noutăți în domeniu, deopotrivă cu acribia de a rectifica date eronate sau de a corecta anumite interpretări, dovedind din plin nu numai „calmul” profesiei și al specializării, dar și o anumită anduranță la exercitarea acestui oficiu de comentare, interpretare, revizitare și validare a valorilor românești oriunde ar exista ele. (**ZENOVIE CĂRLUGEA, Tg.-Jiu, 10-11 martie 2022**)

ASOCIAȚIA LIGA ALBANEZILOR DIN ROMÂNIA SHOQATA LIDHJA E SHQIPTARËVETË RUMANISË

Asociația Liga Albanezilor din România (ALAR) / Shoqata Lidhja e Shqiptarëvetë Rumanisë a fost înființată în 1999 având ca scop „reprezentarea publică, promovarea și ocrotirea intereselor minorității albaneze”, reprezentând politic această minoritate în Parlamentul României. Conform situ-lui ALAR, cu sediul în municipiul Craiova, în cadrul Asociației a luat ființă încă din 2002, sub genericul „Serenada” un ansamblu de cântece și dansuri albaneze, care la ora actuală funcționează distinct cu două entități culturale: *Ansamblul de dansuri „Serenada”* și *Grupul vocal-instrumental „Serenada”*.

ALAR editează, totodată, două reviste: *Drita/ „Lumina”*, aflată în anul al VI-lea de apariție (Nr. 58, ianuarie 2022, 34 p.), și *ALBANICA* (aflată în anul al treilea de existență și ajunsă la numărul 13).

De asemenea, a fost reorganizată, în 2018, pe tradiția mai veche edituri „Privirea”, *Editura ASDRENI*, purtând numele marelui scriitor și patriot albanez Aleksander Stavre Drenova (1872-1947, autorul imnului național albanez, *Hymni i Flamurit*), sub egida căreia au apărut valoroase lucrări de beletristică, dar și volume dedicate istoriei, culturii și limbii albaneze, precum și manuale, dicționare, ghiduri de conversație etc.

Nr. 13 al trimestrialului cultural *ALBANICA*, apărut chiar în ziua de Măștiilor la Editura „Asdreni”, are ca director pe cunoscutul scriitor albanez Dr. Luan Topciu (coordonatorul Centrului Cultural Albanez al ALAR, directorul executiv al organizației fiind dr. Radu-Cosmin Săvulescu).

Suntem asigurați că revista *Albanica* „se distribuie gratuit de către ALAR, ajungând la cele mai importante biblioteci din România, la instituții de cultură și de învățământ, la cercetători și intelectuali din varii domenii de activitate”.

În numărul 13, recent apărut și frumos ilustrat cu lucrări aparținând unor importanți artiști albanezi și români (Gheorghe Caruțiu, Ibrahim Kodra, Omer Kaleshi, Gentian Zeka, Aurel Acasandrei, Anastas Kostandini) putem citi articole de interes imediat, studii și eseuri despre cultura albaneză clasică și contemporană, pagini de beletristică (poezie și proză), materiale aparținând membrilor colegiului de redacție Luan Topciu (recent onorat de Președinția României cu Ordinul „Meritul Cultural”, la 13 ian. 2022, Palatul Cotroceni), Radu Săvulescu și Liviu Lungu.

Reținem din acest număr câteva materiale privind aspecte din istoria și cultura albaneză aparținând unor condeie cunoscute, precum Ismail Qemali (*Albania și albanezii*), Liviu Lungu (*Schițe de rememorare: o pagină și mai multe de istorie albaneză, VI*), Marius Chelaru (*O veche traducere în limba română despre Skanderbeg și altele privitoare la Albania*), Melson Kafilaj (*Opus Barletiana: două texte și două cercetări filosofice*), Dossier (*Decrete de decorare semnate de Președintele României, Klaus Iohannis. Alocuțiunea susținută de Președintele României, Klaus Iohannis*), Eqrem

Çabej (*Elemente preindo-europene în limba albaneză*), Radu-Cosmin Săvulescu (*Ortodoxia albaneză, de la Liga de la Prizren la Independență, 1878-1912*), Medalion - Octavian Soviany, ThanasMedi (*Proză scurtă*), Luan Topciu (*Paradigmele urii*). Foarte interesante sunt și abordările critice aparținând unor critici și istorici literari de actualitate: Gheorghe Grigurcu (*Poezia lui Cezar Ivănescu*), Adrian Lesenciuc (*Istoria literaturii albaneze sau scurtă introducere în albanologie*), Constantin Mohanu (*Dramaturgia în opera lui Victor Eftimiu*), Zenovie Cărlugea (Liviu Lungu - *Povestitor de istorii antice cu infuzii misterico-fantastice și mitologie* (un mai amplu comentariu al romanului „Prizonierul poetului Ovidius Naso sau Furiile centurionului Rapax”).

Să reamintim că directorul revistei „Albanica”, dl Luan Topciu (n. 1962, Pogradec, Albania) este doctor în filologie al Universității București (2001) și a activat în învățământ, atât în Albania, cât și în România, la Universitatea București, lucrând o vreme pentru Ambasada Albaniei la București, cu gradul de ministru consilier. A publicat 16 lucrări științifice, în română și albaneză (critică literară și stilistică, dicționare și ghiduri de conversație româno-albaneze, antologii poetice albaneze în limba română, precum și monumentală lucrare *Istoria literaturii albaneze: de la origini până în prezent*, apărută în cursul anului trecut la Editura Asdreni a ALAR).

A tradus din română în albaneză scriitori de renume ai literaturii române, precum Emil Cioran, Lucian Blaga, Cezar Ivănescu, iar din albaneză în română autori consacrați precum Mitrush Kuteli, Visar Zhiti, Agim Isaku. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, laureat a numeroase premii literare, printre care Premiul Național pentru Literatură al Albaniei (la secțiunea traduceri). Alături de echipa ALAR din anul 2017, Dr. Luan Topciu coordonează Centrul Cultural Albanez al organizației.

Pe dl Luan Topciu l-am cunoscut la Casa Memorială a Poetului din albastrul Lancrăm transilvan, cu prilejul traducerii în albaneză a unei antologii din poezia lui Lucian Blaga, la una din edițiile Festivalului Internațional de Poezie „Lucian Blaga” de la Sebeș-Alba, făcându-mi impresia unui veritabil scriitor și deopotrivă a unui neobosit promotor cultural.

În totul, revista „Albanica” este una din publicațiile culturale cele mai reprezentative pentru o minoritate care, prin vocea alesului politic, își promovează interesele în Parlamentul României, dovedind o relație cât se poate de onestă și manifestă atât pentru comunitatea albaneză din România cu o veche tradiție de integrare, cât și pentru istoria, tradițiile și cultura albaneză, între România și Albania existând legături indimenticabile pe multiple planuri.

Zenovie CĂRLUGEA

Pridvor de echinocțiu

Fiicei mele Anemona

1
atinsă de aripa Îngerului
din argintul ramei
trezită de bătaia
razei septembriind
din colțul ferestrei

în volbura neantului
blânda mea stea
rodnic pogorătoare
în golgota speranței

2
nu mai aveam lacrimi
nici glas
adăstam împăcarea
cu mine
prin toate ce-mi aparțin
zbaterea ochiului
și a trupului
încătușat
cerșind
Libertate

3
mă-mpiedic
de singurătatea
cea cu zâmbet de ceară
gimnastă deasupra apei
în marele salt

4
nu poți fi trist
când amintirea
vine pe covor roșu
în sunete de chimvale
și alămuri

dar poți bănuși
că lumea
e rotitoare scenă
cu lămpioane și scripeți

iar la butoanele
Luminii
Marele Regizor

5
în violete dimineți
de Armindenii

sărutul ierbii
cu promisiunea
însetatei veri lungi
prin clorofilă
și seve curățitoare –

un verde adânc
de ferigi foioase pulsează:
să fie clipa mai domoală?
inima mai grăbită?
Ceriștea mai jos
decât o știam?

6
mare era inima mea
prelungă pară de foc
nu-i stăteau în cale
nici amintiri
nici încă netrecutele
dealuri –

mare era inima
mea când teiul
acestei povești
de cuptor
(azi ațipită-n aromele
mierii)

abia-și rotunjea
cerculețele
în fraged lăstar

mare era inima
mea – lună
aruncându-și
prelung covor
pe Mediterana
mirabilei odisei...

7
mă căutam
cu ochi preînchiși
piatra sub care visam
devenea străvezie

cea din sandaua
de drum lung
mă rodea

mă simțeam
risipită
sub mâna
care nu a găsit încă
flacăra mistuindu-se
din trup închinat

8
săracă, Doamne
de multe câte am
de toate câte vreau
tu singura certitudine

a toate incertitudinilor
și îndoielilor de aici
întru care mă zbat

ca pe încinse grătare
pe cărările Tale
translucide

9
îmbrățișez muntele
apele florile steaua
zâmbetul copilului
călătoresc în zări
cu boreale aurore -
din toate cioburile
Oglinzii dintâi
respir fărămiturile
nesfârșitei Zidiri

10
desenez cu ochii închiși
revenirea cometei
visez pentru voi
cum soarele-și deschide
pleoapa
peste blânda savană

dacă minunea
s-a săvârșit
când aș putea auzi
în cadrul ferestrei
bătaia îngerului?

La bustul LUCIAN BLAGA din Sebeș – ALBA, (în deceniul trecut)

**O „dinastie” a GORJANILOR:
*ION GEORGESCU-GORJAN * ȘTEFAN GEORGESCU-GORJAN
*SORANA GEORGESCU-GORJAN**

*Ursita joacă nu numai renghiuri dar și împletește uneori armonios soarta oamenilor. Iată în secolul trecut cum, nu departe de mănăstirea Tismana, în comuna Godinești, se naște în 1869 ION CIOBANU (alias **Ion Georgescu-Gorjan**), iar șapte ani mai târziu, numai la câțiva kilometri distanță, și tot în județul „Gorjiului”, pe plaiul Vulcan, comuna Peștișani, în cătunul Hobîța, vedea lumina soarelui Constantin Brâncuși! Atrăși de mirajul și forfota orașului, amândoi dornici „de procopseală”, vor porni *per pedes*, fiecare de capul lui, spre Craiova, unde în 1893 îi găsim ucenicind pe aceeași stradă, „Madona Dudu”: Constantin la numărul 19, la un „Magazin de Mărfuri și Coloniale”, iar Ion la numărul 23, la prăvălia cu „zefire”, „preșuri” și alte „lipscănii”, la „Steaua Colorată”. Aici, deasupra (la etaj), va poposi Brâncuși în anul 1902, răstimp în care el va modela în ghips un admirabil portret al gazdei sale, cel al prietenului Ion Georgescu-Gorjan [v. foto].

* Firul se leagă mai departe, după mai bine de 35 de ani, când fiul lui Ion Georgescu-Gorjan (pe care Brâncuși îl trata „cu multă omenie și drag”), **ȘTEFAN GEORGESCU-GORJAN**, a colaborat cu fidelitate și trăinicie la înfăptuirea *Coloanei fără sfârșit*, izbutind în 1937 performanța ca numai în patru (4) luni de zile, și cu mijloacele domoale aflate în Regatul României de atunci, să înalțe – după cum consemna un istoric de artă englez – „singura sculptură a timpurilor moderne care poate fi asemuită cu marile monumente ale Egiptului, Greciei și ale Renașterii.” Ștefan Georgescu-Gorjan, ca un paznic de far, a purtat tot lungul vieții sale grija *Coloanei* lui Brâncuși, remetalizând-o pentru ultima dată în 1976... [v. foto]

*Și tot într-un climat editorial – în anii 1973-1974 – avea să se desfășoare și ultimul episod, de astă-dată la Editura Academiei R.S.R., unde în acea vreme se afla sub tipar și versiunea engleză a monografiei „*Brâncuși în România*”, când hazardul – dacă nu și „cadrele” – a vrut ca responsabilul de carte și traducătorul („translation editor”) – persoana care s-a dedicat cu deosebită acribie și competență lucrării (înăurind în bine și ediția românească) – să nu fie altcineva decât nepoata lui Ion Georgescu-Gorjan – **SORANA**, - fiica lui Ștefan Georgescu-Gorjan!!! Oare toate aceste multiple coincidențe – într-o neștiută lume a corespondențelor – nu aduc cumva aminte de basmul *Înșir-te Mărgărite*, când mărgelele înșiruite ca niște mătânii par a se reazeza cumiști de astă-dată chiar pe firul *Coloanei fără sfârșit* – așa cum inspirat le întrezărise cândva la Târgu-Jiu însuși Brâncuși: „*Cette Colonne sans fin annelée, ascensionnelle, chapelet de prières*” – precum subtil îi talmăcea gândul un fervent al lui admirator...

BARBU BREZIANU

(„Portal Măiastra”, Tg. Jiu, nr. 1(14)/ 2008, p. 2)

familia Georgescu-Gorjan

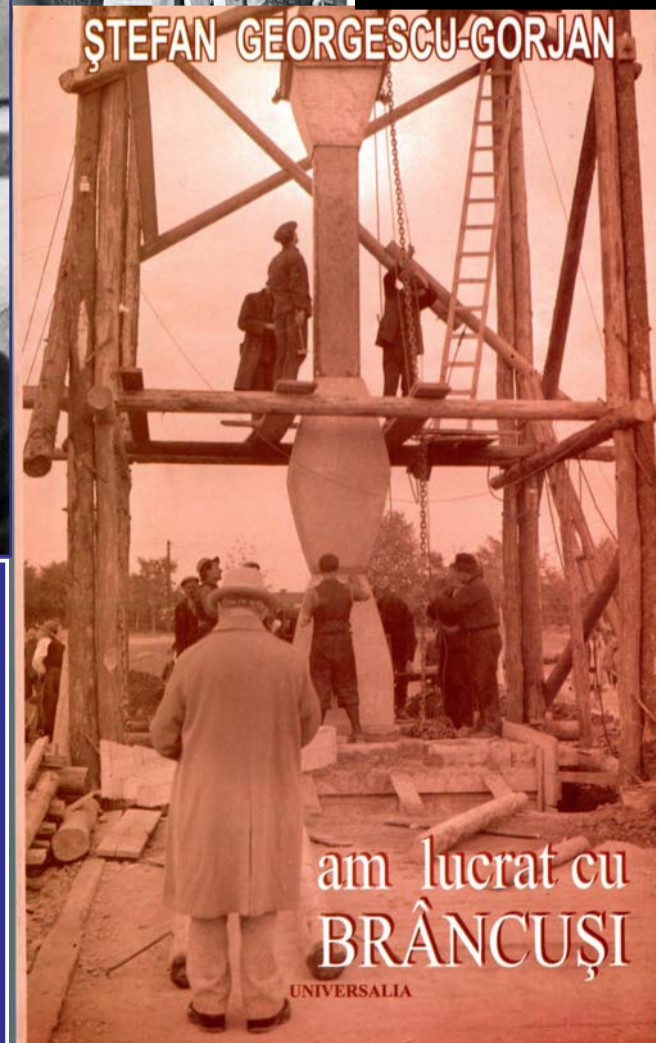
Ion Georgescu-Gorjan

Ștefan Georgescu-Gorjan

Sorana Georgescu-Gorjan

ȘTEFAN GEORGESCU-GORJAN

am lucrat cu
BRÂNCUȘI
UNIVERSALIA

Portal Măiastra

Trimestrial de cultură editat de
C.J.C.P.C.T. Gorj cu sprijinul Consiliului Județean Gorj
I.S.S.N.: 1841-0642

COLEGIUL DE REDACȚIE:

* GHEORGHE GRIGURCU - președinte de onoare,
MIRCEA POPA

* Sorana Georgescu-Gorjan * Grigore Smeu * Lucian Gruia * Nicolae Mareș * Constantin Zărnescu *
* Zoia Elena Deju * Adam Puslojic * Mircea M. Pop * Ion Taloș * Valentin Coșereanu * Monica Grosu * Nicolae Dragoș *

* Ion Cepoi * Nicolae Georgescu * Ioan St. Lazăr * Ion Mărgineanu * Aureliu Goci

Director de proiect: ZENOVIE CÂRLUGEA

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România